

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05692

DER ALVELTLEKHER
TSUZAMENFOR FUN YIDISHN
VISNSHAFTLEKHN INSTITUT

Yivo Institute for Jewish Research

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דער אלוועלטלעכער צוזאמענפאָר
פון יידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט
אָפּגעהאַלטן פון 14טן ביזן 19טן אויגוסט 1935 אין ווילנע

יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט
סעריע „אָרגאַניזאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט“, נומער 15

דער אַלוועלטלעכער צוזאַמענפֿאַר
פֿון ייִדישן וויסנשאַפטלעכן
אינסטיטוט

צום 10 יאָריקן יובֿל פֿון ייִוואָ

אָפֿגעהאַלטן אין ווילנע פֿון
14טן ביזן 19טן אויגוסט 1935

PRINTED IN POLAND

Żydowski Instytut Naukowy. Serja „Organizacja Nauki Żydowskiej“, Nr 15. Der alweltlecher cuzamenfor fun jidišn wisnšaftlechn institut, 14—19 o jgust 1935 (Sprawozdanie z wszechświatowego zjazdu Żydowskiego Instytutu Naukowego w Wilnie, dn. 14—19 sierpnia 1935 r.) Wilno 1936

Zakłady Graficzne inż. G. Kleckina, Wilno, Kwazselna 23

צוגרייטונג צום צוזאמענפאָר

דער באַשלוס צונויפצורופֿן אַן אַלוועלטלעכן צוזאמענפאָר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט איז אָנגענומען געוואָרן אויף דער פֿערטער סעסיע פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג, אָפּגעהאַלטן אין ווילנע 1טן—2טן אָקטאָבער 1934. מחמת די אומגינסטיקע פֿאַרהעלטענישן, אין וועלכע דעם אויספֿיר-ביוראָ קומט אויס צו פֿירן די אַרבעט, האָבן זיך די הכנות צום צוזאמענפאָר אָנגעהויבן מיט אַ היפשער פֿאַרשפּעטיקונג. די ערשטע צירקולאַרן זענען אַרויסגעשיקט געוואָרן ערשט אין פֿעברואַר 1935 און די קאָרעספּאָנדענץ מיט די פֿאַרבעטענע — נאָך שפּעטער. די דאָזיקע געזוונגענע פֿאַרשפּעטיקונג האָט אין אַ געוויסער מאָס גורם געווען צו פֿאַרקלענערן דעם אָנטייל אין צו-זאַמענפאָר, בפרט פֿון די לענדער מעבֿר לים. אַ געוויסער שטער איז אויך געווען, וואָס פּמעט איינצייטיק מיט דעם צוזאמענפאָר איז אויך אָפּגעהאַלטן געוואָרן דער 19טער ציוניסטישער קאָנגרעס אין לוצערן. און אויב ביי דעם אַלעמען זענען זיך צום 14טן אויגוסט אין ווילנע צונויפֿגעקומען 153 דע-לעגאַטן פֿון 13 לענדער און הונדערטער געסט, איז עס אַ גוטער סימן פֿאַר דער השפּעה, וואָס דער ייִוואָ האָט דורך זיין אַרבעט אין משך פֿון אַ יאָר-צענדלינג זיך פֿאַרשאַפֿט אין דער ייִדישער געזעלשאַפֿטלעכקייט אין די וויכ-טיקסטע ייִדישע ישובים אין דער גאַרער וועלט.

צו דעם צוזאמענפאָר זענען פֿונאַנדערגעשיקט געוואָרן אַרום 3000 פֿאַר-בעטונגען צו יחידים און אינסטיטוציעס, וואָס דער ייִוואָ שטייט אין שטענדי-קער פֿאַרבינדונג מיט זיי.

דאָס מיניסטעריום פֿאַר אינעווייניקסטע עינינים האָט אַרויסגעגעבן די געהעריקע דערלויבעניש אויף דעם צוזאמענפאָר, דאָס מיניסטעריום פֿאַר קאָ-מוניקאַציע האָט געגעבן פֿאַר די אָנטיילנעמער אַ הנחה פֿון די באַנבילעטן אין דער הייך פֿון ביז 50 פּראָצענט ביי דער צוריקרייזע.

דעלעגאַטן צום צוזאמענפאָר

לויט דעם באַשלוס פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג האָבן באַשליס-רעכט אויפֿן צוזאמענפאָר באַקומען די מיטגלידער פֿון דער צענטראַלער פֿאַר-וואַלטונג, פֿון ראַט און פֿון פרעזידיום פֿון ערן-קוראַטאָריום, די מיטגלידער פֿון בוי-קאָמיטעט און די מיטגלידער פֿון די וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס; די

דעלעגאטן פֿון די געזעלשאַפֿטן פֿרײַנד, לױט אַ געהעריקן שליסל. מיט באַ-
 ראָטרעכט זעגען פֿאַרבעטן געוואָרן די מיטאַרבעטער פֿון יװאָ און פֿון זײַנע
 אויסגאַבעס, די פֿאַרוואַלטונגס-מיטגלידער פֿון לאַנד-אַרגאַניזאַציעס און שטיצ-
 גרופּעס פֿון יװאָ, די מיטגלידער פֿון פען-קלוב, אָנטיילנעמער אין דעם טאָג
 פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור, פֿאַרשטייער פֿון קולטור און בילדונגס-אינסטי-
 טוציעס, וואָס שטיצן די אַרבעט פֿון יװאָ.

ד ע ל ע ג א ט נ מ י ט ב א ש ל י ס ר ע כ ט

וואַרשע: רחל אויערבאַך, י. גיטערמאַן, ד״ר ל. ווילמאַן, ד״ר מ. וויי-
 כערט, י. יאַשונסקי, ש. לעהמאַן, מ. לערער, יעקב לעשטשינסקי, ד״ר ר.
 מאַהלער, ג. מייזל, ז. מייזנער, ראָזע סימכאוויטש, נ. פּרידוצקי, ל. פּינקעל-
 שטיין, ד״ר ע. רינגעלבלום, ד״ר י. שיפּער, פּראָפֿ' פֿ. שניאורסאָן.

וויילנע: ש. באַסטאַמסקי, ט. בונימאָוויטש, ד״ר מ. וויינרײַך, י. טשער-
 ניכאָו, ב. כהן-ווירגילי, ד״ר ה. קאַוואַרסקי, פּ. קאָן, ז. קלמאַוויטש, ב. קלעצ-
 קין, ז. רייזען, מ. שאַליט, יר. שאַפּיראַ.

ביאַליסטאָק: י. וויינשטיין, ליבע קאַנעל, פּ. קאַפּלאַן.
 וואַלאַזלאַוועק: י. בראַטשטיין, ש. ווינטער, ח. טכורזש.
 לאַדזש: י. זעליקאוויטש, י. סאַלאַווי, ש. צימערמאַן, י. שולמאַן.
 לעמבערג: א. זיננפֿעלד.

ניו-יאָרק: ג. אַייזנער, ד. בערעזער, אידע יפֿה, חנה מעלער,
 ג. פּינערמאַן, ד״ר י. שאַצקי, פֿ. שמידט (סינסינעטי).

פּיטסבורג: ד״ר מ. וויינבערג.
 קאָוונע: י. מאַרק, אַלטע סודאַרסקי, ד״ר מ. סודאַרסקי, י. ראַדוליאַנסקי,
 פּאַנעוועזש: ד״ר ה. לאַנדוי.

בוקאַרעשט: ד״ר מ. הלוי.
 טשערנאָוויץ: ד״ר מ. דיאַמאַנט, ה. גילישענסקי.
 פּאַריז: ד. טשאַרני, א. טשעריקאָווער.

טאַלין: ד״ר י. גענש, י. האַלברײַך, ש. טאַמאַרקין.
 ווין: ד״ר ר. גלאַנץ.
 בווענאָס-אַרעס: י. באַטאַשאַנסקי.

ריגע: פּראָפֿ' ש. דובנאָו, ז. לעוויטאַס, ח. מלמד, י. ראָזענבוים.
 תל-אַביב: ד״ר י. רובין.

ד ע ל ע ג א ט נ מ י ט ב א ר אָ ט ר ע כ ט

וואַרשע: י. באַרנשטיין, ד״ר בעלקאַ (צ׳׳ס), י. בוקסבוים (יִישׁאַ),
 א. מאַנגער, מ. מאַזאַ (אַרטיסטן-פֿאַראיינ), מ. מיזיש, ש. מענדעלסאָן (יִישׁאַ).
 י. פּאַט (יִישׁאַ), ש. ל. קאווע (פען-קלוב), י. קאַנינסקי.

ווילנע: הירש אבראמאָוויטש, ה. אַבראַמאָוויטש, אומע אַלקעניצקי,
 י. אַנילאָוויטש, א. באַסטאַמסקי, מ. בורשטיין (צ'ס), מ. בערנשטיין (ווילביג),
 י. ברעסלאָ, חנה גריטשאַנסקי, פ. היילפערין, ד"ר מ. העלער, ג. וויניג, י. זשע-
 לעזניקאָוו, מ. יאַפּע, מ. יעווזעראָוו, מ. לעוויטאַן, ד"ר ר. נאַטיק, א. סטאַרבעקער
 (ווילביג), מ. סטופעל, ג. פּלודערמאַכער, ב. צוקערמאַן, מ. קאַהאַנאָוויטש, ב.
 קאַמינסקי, מ. קאַנטאַר, ד. קאַפּלאַן-קאַפּלאַנסקי, אַננאַ ראָזענטאַל (צב"ק), ב. רעמו,
 א. ייִ-ניַן, ב. שלאַסבערג.

קרָקע: ש. י. אימבער, מ. בוקסבוים.

כשאַנאָוו: ש. גאַלדבערג, י. מאַנדעלבוים.

סטאַניסלאָוו: ב. האַראָוויץ, ד"ר ב. ליבערמאַן, ד"ר ב. קאַרמאַן.

לעמבערג: ד"ר ק. איינאויגלער.

לאָדזש: מ. גאַרדאַן, ט. פּוקס, ח. פּעדער, ד"ר פ. פּרידמאַן, ש. ראָ-

זענמאַן.

ביאַריסטאַק: ב. טאַבאַטשינסקי, מ. פּלוימענבוים.

קאַליש: ב. זשיוואַצקי, ז. קאַפּלאַן.

באַראַנאָוויטש: אַדוו'ל. וואַראַביאַווסקי.

גראָדנע: י. אפּרימזאַן, י. גאַזשאַנסקי, ד. מאַנסקי.

לידע: י. פּופּקאַ, ד"ר ש. קאַפּלאַן.

טשאַרטקאָוו: א. טרעמבאַוועלסקי.

גלובאַק: ש. ידידאָוויטש.

וואַצלאָוועק: י. מ. זילבערבערג.

חיפה: י. צ. שאַרגעל.

טאַלין: דובאַווסקי.

נייִהויז (טשעכאָסלאָוואַקיע): ד"ר פ. בעראַנעק.

קאַפּנהאַון: ד"ר י. דאָוידסאָן.

פאַריז: מאַרק שאַגאַל, בעלאַ שאַגאַל.

ט א ג = א ר ד ע ו נ ג.

מיטוואַך, דעם 14טן אויגוסט:

פאַר מיטאָג: רעגיסטראַציע פֿון דעלעגאַטן, באַקוקן דעם אינסטיטוט,

עקסקורסיעס אין שטאָט.

12 אַ זייגער: זיצונג פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג.

20 אַ זייגער: עפֿענונג פֿון דעם צוזאַמענפֿאַר (אין ייִדישן פֿאַלקס-טעאַטער).

דאָנערשטאָג, דעם 15טן אויגוסט:

פלענום פֿון צוזאַמענפֿאַר.

- 10 א זייגער: באַריכט פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג.
 באַריכטן פֿון די סעקציעס: עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע,
 היסטאָרישע, פֿילאָלאָגישע, פּסיכאָלאָגיש = פעדאָגאָגישע,
 אָפּצוווינג יוגנט-פֿאַרשונג.
 באַריכט פֿון בוי-קאָמיטעט.
 16 א זייגער: באַריכט וועגן דעם פּלאַן פֿון דער ווינטערדיקער אַרבעט.
 דעבאַטן וועגן די באַריכטן.

פֿרײַטאָג, דעם 16טן אויגוסט:
 פֿלענום פֿון צוזאַמענפֿאַר.

- 9 א זייגער: המשך פֿון די דעבאַטן וועגן די באַריכטן.
 וואָלן פֿון קאָמיסיעס: א) פֿאַר אַרגאַניזאַציע און פֿינאַנסן,
 ב) פֿאַר וויסנשאַפֿטלעכער און פֿאַרלעגערישער אַרבעט,
 ג) פֿאַר רעזאָלוציעס און נאָמינאַציעס.
 12 א זייגער: באַערונג פֿון ד״ר צ. שאַבאַדס אַנדענק אויף זײַן קבר.
 18 א זייגער: ערשטער וויסנשאַפֿטלעכער פֿלענום.
 21.30 א זייגער: אויפֿפֿירונג פֿון דער אָפּערע „האַלקאָ“ אין ייִדיש, געגעבן
 לפֿיכוד דעם צוזאַמענפֿאַר — פֿון ייִדישן מוזיקאַלישן
 אינסטיטוט אין ווילנע.

שבת, דעם 17טן אויגוסט:

- 10 א זייגער: שול-פֿרימאָרגן, געגעבן פֿון צענטראַלן בילדונגס-קאָמיטעט
 לפֿיכוד דעם צוזאַמענפֿאַר.
 15 א זייגער: פֿייערונג אויף דער רודער-סטאַציע פֿון ייִדישן טורן-און
 ספּאָרט-פֿאַראַיין „מכבי“ — לפֿיכוד דעם צוזאַמענפֿאַר.
 16 א זייגער: טאָג פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור, אַרגאַניזירט פֿון
 דעם ייִדישן פען-קלוב. רעפֿעראַטן.
 21.30 א זייגער: עפֿנטלעכער אָונט פֿון די ייִדישע שריפֿטשטעלער.

זונטאָג, דעם 18טן אויגוסט:

- 10 א זייגער: רעפֿעראַטן אין די וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס.
 14 א זייגער: עפֿענונג פֿון דעם בילדערזאַל א״נ פֿון ריבֿה אייטינגאָן
 און פּראָקלאַמירונג פֿון דעם קונסטמוזיי בײַם יװאָ.
 16 א זייגער: צווייטער וויסנשאַפֿטלעכער פֿלענום.
 21.30 א זייגער: באַנקעט.

מאָנטאָג, דעם 19טן אויגוסט:

- פֿלענום פֿון צוזאַמענפֿאַר.
 10 א זייגער: בודושעט, רעזאָלוציעס.
 16 א זייגער: וואָלן פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג.
 18 א זייגער: שליסונג פֿון צוזאַמענפֿאַר.

די פֿייערלעכע עפענונגס-זיצונג

(מיטוואך דעם 14טן אויגוסט 1935)

צו דער עפענונגס-זיצונג פֿון דעם אַלױועטלעכען צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכען אינסטיטוט האָט דאָס ביוראָ פֿון צוזאַמענפֿאַר אויסגעטיילט בײַ אַן אַנדערטהאַלפֿן טױזנט אַרײַנגאַנגס-קאַרטעס. דאָך איז דער גרויסער זאַל פֿון ייִדישן פֿאַלקס-טעאַטער אויף לידוויסאַרער גאַס 4 געווען צו קליין אויף אַרײַנצונעמען די אַלע, וואָס האָבן געוואָלט זײַן אויף דעם זעלטענעם יום-טובֿ פֿון דער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט און הונדערטער מענטשן האָבן געמוזט אַוועקגיין צוריק, ווייל עס האָט נישט געקלעקט קיין ערטער. די טריבונע איז באַצירט מיט גרינס. עס הענגען די בילדער פֿון נחום שטיף און ד״ר צ. שאַבאַד. די אַרדענונג האַלטן מיטגלידער פֿון די ספֿאַרט-פֿאַראיינען „מכבי“, „יאַס ק“, „מאַרגנשטערן“, „הפועל“, פֿון דער ווילנער ייִדי-שער לאַנדקענטעניש-געזעלשאַפֿט מיט מ. קאַטשערגינסקי בראש. די זיצונג ווערט אַרײַנגעפֿירט דורך געזאַנג פֿונעם כאָר פֿון דער ייִדי-שער בילדונגס-געזעלשאַפֿט (ווילביג) אונטער דער אָנפֿירונג פֿון דיריגענט אברהם סליעפֿ.

נאָך דעם געזאַנג פֿאַרנעמען ערטער אויף דער טריבונע די מיטגלידער פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג און פֿון פרעזידיום פֿון ערן-קוראַטאָריום. דער עולם מאַכט אַן אַוואַציע דעם פרעזידיום פֿון צוזאַמענפֿאַר. ז. רייזען עפֿנט די פֿייערלעכע זיצונג פֿון צוזאַמענפֿאַר אין נאָמען פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג:

חשובֿע דעלעגאַטן, חשובֿע געסט!

עס איז געווען אַ גרויס איינשטעלעניש פֿון דער אָנפֿירונג פֿון ייִוואָ צונויפֿצורופֿן דעם אַלױועטלעכען צוזאַמענפֿאַר אין דער היינטיקער באמת טראַג-גישער צײַט. אַ סך פֿון אײַך, גערטע פֿרײַנד, האָבן בײַגעוווינט די ערשטע קאַנפֿערענץ פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכען אינסטיטוט מיט אַ יאָר 6 צוריק און געדענקען נאָך אודאי, אַז אויך דאַן האָבן מיר גערעדט וועגן שווערע צײַטן. אָבער אין פֿאַרגלייך מיט אינדזערע טעג קומט אונדז יענע צײַט פֿאַר ווי עפעס אַ לעגענאַרע גאַלדענע תקופֿה. די פֿינצטערע כּוּחֹת, וואָס ווילן פֿאַר-טרייבן די וועלט אין אַ נייעם מיטלעלעטער פֿון פֿיזישער און גײַסטיקער שקלאַ-

פֿעריי, האָבן געמאַכט ציטערן דעם באָדן אונטער אונדזערע פֿיס, און דאָס ייִדישע פֿאָלק איז אַרומגענומען געוואָרן פֿון אַ פּאַניק פֿון אומזיכערקייט, וואָס ווירקט אַזוי דעסטרוקטיוו אויף יעדן פֿאַרמעסט אונדזערן זיך צו פֿאַר-פֿעסטיקן צום שוין פֿאַר אונדזער לעבן און רעכט. און דאָך האָט דער ייִדי-שער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט ניט נאָכגעגעבן די פּאַניק-שטימונגען, איז ניט נאָר געבליבן פֿעסט אויף זײַנע פּאַזיציעס, נאָר האָט זיי אויך אויסגע-ברייטערט אין אַ גאָר היפּשער מאָס.

דער וואָס פֿון ייִוואָ אין די באַדינגונגען פֿון אונדזער עפּאָכע, אין די אומשטענדן פֿון ייִדישן לעבן מיט זײַנע שרעקלעכע ווייען און פּײַנען, איז טאַקע איינס פֿון די ווונדער, וואָס מאַכן אונדז גלייבן, אַז נאָך זענען פֿאַראַן גענוג שעפֿערישע און אַקטיווע פּאָחות אין אונדזער פֿאָלק.

אין דער עפֿענונגס-רעדע אויף יענער ערשטער קאָנפֿערענץ האָב איך געזאָגט, אַז דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט איז דער אַרגאַניזיר-טער ווילן פֿון די מיליאָנען ייִדישע פֿאָלקסמאַסן איבער דעם גאַנצן פֿור האַרק, דער אַרגאַניזירטער ווילן פֿון פֿאָלק אויסצולעבן זיך אין זײַן קולטור, אויף זײַן שפּראַך, אין שטענדיקער באַננונג און אין שטענדיקן באַהעפֿטן דעם היינט מיט דעם מאָרגן.

לאָמיר מודה זײַן, אַז מיר האָבן איצט נישט דעם פּאַטאָס צו ריידן וועגן דעם ווילן פֿון פֿאָלק זיך אויסצולעבן ייִדיש. אַניס—וואָלט ניט אַזוי טרויעריק געווען אויפֿן געביט פֿון דער ייִדישער קולטור, וווּ אַלע שעפֿער און טוער פֿילן זיך אָפֿט אַזוי עלנט און פֿאַרלאָזן. אָבער אויב אַזוי, איז נאָך גרעסער דער ווונדער פֿון ייִוואָ. עס איז די קראַפֿט פֿון דער אידעע, וועלכע איז שטאַרקער פֿון די רעאַליטעטן פֿון טאַג, די קראַפֿט פֿון דער אידעע, וועלכע האָט געבלאָנדזשעט בײַ די בעסטע פֿון פֿאָלק און איז ענדלעך רעאַ-ליזירט געוואָרן אין דעם ייִוואָ. און די גרויסע אידעע פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿט-לעכן אינסטיטוט איז צו אַרגאַניזירן די שעפֿערישע ענערגיע פֿון אונדזער פֿאָלק איבער לענדער און גרענעצן, צו ווערן דער אַקומולאַטאָר פֿון אַלע אונדזערע פּאָחות פֿאַר דער דערהייבונג פֿון די ייִדישע פֿאָלקסמאַסן, וואָס ס'איז נישט מעגלעך אָן פּערמאַנענטער ייִדישער קולטור-שאַפֿונג. עס איז נאָך נישטאָ די געהעריקע באַציונג מצד דער ייִדישער געזעלשאַפֿט צו דער ייִדישער קולטור-אַרבעט, אָבער די מינדערהייט, וואָס טוט אָט די גוואַלדיק וויכטיקע אַרבעט, דריקט אויס דעם דערשטיקטן ווילן און נאָך נישט גענוג באַזייניקטע אינטערעסן פֿון מיליאָנען. דערפֿאַר איז דער אָפּקלאַנג אַזוי גרויס, דערפֿון אונדזער גלייבן אין אונדזער נצחון.

אין אַ צײַט, ווען אין אָנגעזיכט פֿון די גוואַלדיקע סכּנות, וואָס לױערן אויף דער קולטור מצד די פֿינצטערע ברוטאַלע ווי פֿון קייט אָפּגעריסענע פּאָחות, האָט מען אָנגעהויבן צו ריידן אויך בײַ אונדז, אין דער צעריסענער און דעזאָרגאַניזירטער ייִדישער סבֿיבֿה, וועגן פֿאַראייניקן אַלע קרעפֿטן צום

שוץ אויך פֿון דער ייִדישער קולטור, אין אַזאַ צײַט איז פֿדאי אויך צו דער-
מאַנען, אַז דווקא דער ייִוואָ האָט זײַנט זײַן גרײַנדונג געזוכט די דאָזיקע פֿאַר-
אײַניקונג און אין איר געפֿונען אײַנעם פֿון די הױפּטקוואַלן פֿון זײַן מאַכט
און פֿון זײַן ווירקונג.

מיר האָפֿן, אַז די דאָזיקע אידעען וועלן אויך באַגריסטערן דעם אַלגעמײַנ-
לעכן צוזאַמענפֿאַר אונדזערן. נאָר דורך פֿאַראײַניקטע שעפֿערישע פֿאָחות וועט
אויפֿשטיין דער גרויסער בנין פֿון דער ייִדישער קולטור.

חשובֿע פֿרײַנד! פֿאַר דער באַריכטצײַט זײַנט דער ערשטער קאַנפֿע-
רענץ האָבן מיר געליטן שווערע אַבֿדוּת.

פֿאַמיר אויף דער הײַנטיקער פֿײַערלעכער פֿאַרזאַמלונג אָפּגעבן כּבֿוד
יענע קעמפֿער און פֿאַרשער, די העלדן פֿון געדאַנק, פֿון וואָרט און פֿון דער
פֿען, וואָס האָבן געלייגט דעם גרונדשטיין פֿון דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן
אינסטיטוט דורך זײַער גאַנצער לעבנס-אַרבעט און אויך דירעקט זיך באַטיי-
ליקט אין דעם אויפֿבױ פֿון ייִוואָ.

ערע דעם אָנדענק פֿון נחום שטיף, דעם גרײַנדער פֿון ייִדישן וויסנ-
שאַפֿטלעכן אינסטיטוט, געשטאַרבן אין קיעוו דעם 7טן יאַנואַר 1933.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם גרויסן פֿאַלקספֿרײַנד, דעם געטרײַען בויער
פֿון דער ייִדישער קולטור, דעם קעמפֿער פֿאַר דער ייִדישער שפּראַך, דעם
אומדערמידלעכן זאָרגער פֿאַר דעם ייִוואָ — דער ליכטיקער פּערזענלעכקייט
פֿון אונדזער אומפֿאַרגעסלעכן ד״ר צמח טאַבאָד, געשטאַרבן אין ווילנע דעם
20סטן יאַנואַר 1935.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם באַגריסטערטן פֿרײַנד פֿון ייִוואָ, דעם מיט-
גליד פֿון זײַן צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג ד״ר נחום גערגעל, געשטאַרבן אין
בערלין דעם 18טן יאַנואַר 1931.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם קעמפֿער פֿאַר דער ייִדישער קולטור און
פֿאַר אַ פּראָדוקטיוון ייִדיש לעבן, דעם מיטגליד פֿון דער צענטראַלער פֿאַר-
וואַלטונג ד״ר משה זילבערפֿאַרב, געשטאַרבן אין וואַרשע דעם 19טן מערץ 1934.

ערע דעם אָנדענק פֿון די פֿאַרשטאַרבענע מיטגלידער פֿון פרעזידיום
פֿון ערן-קוראַטאָריום פֿון ייִוואָ, פּראָפֿ' וולאַדימיר כאַווקין, געשטאַרבן אין
פּאַריז אין 1930, עדואַרד בערנשטיין, געשטאַרבן אין בערלין אין יאָר 1933,
פּראָפֿ' דוד סימאָנסען, געשטאַרבן אין קאַפּענהאַווען אין יאָר 1933.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם גרויסן ייִדישן וויסנשאַפֿטסמאַן, דעם מיט-
גליד פֿון פרעזידיום פֿון ערנקוראַטאָריום פֿון ייִוואָ ד״ר בערנהאַרד וואַכשטיין,
געשטאַרבן אין ווין דעם 15טן יאַנואַר 1935.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם ערנפֿאַרזיצער פֿון דער פֿילאָלאָגישער
סעקציע פֿון ייִוואָ, דעם געסטאַר פֿון דער ייִדישער פֿילאָלאָגיע ד״ר אַלפֿרעד
פֿאַנדוי, געשטאַרבן אין ווין דעם 27סטן מערץ 1935.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם קעמפֿער פֿאַר דער קולטור פֿון די ייִדישע
 אַרבעטנדיקע מאַסן, דעם פֿאַרזיצער פֿון דער צענטראַלער ייִדישער שול-אַרגאַ-
 נישאַציע אין פּוילן, יוסף פֿעשטשינסקי, געשט'ט אין אָטוואַצק 1935.VII.30.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם גרויסן פֿריינד פֿון די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן,
 דעם איבערגעגעבענעם טוער פֿאַר דער ייִדישער קולטור, דעם וואַרעמען אונ-
 טערשטיצער פֿון ייוואָ עוזר פֿינקעלשטיין, געשט'ט אין קאָוונע 1932.IX.28.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם געטרעען פֿריינד פֿון די ייִדישע פֿאַלקס-
 מאַסן, פֿון דער ייִדישער קולטור און פֿון ייוואָ ישראל קאָפּעלצאָוו, געשטאַרבן
 אין ניו-יאָרק אין אָקטאָבער 1934.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פֿריינד פֿון דער ייִדישער קולטור און דעם
 ייוואָ ה. מינדלין, געשטאַרבן אין ניו-יאָרק אין יאָר 1933.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם קעמפֿער פֿאַר די נאַציאָנאַלע רעכט פֿון ייִדישן
 פֿאַלק און פֿון דער ייִדישער שפּראַך, דעם איבערגעגעבענעם פֿריינד פֿון ייוואָ
 לייבל טויבש, געשטאַרבן אין ווין אין מאַי 1933.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטסמאַן, דעם געטרעען
 פֿריינד פֿון ייוואָ ד"ר ענעלצאָוו, געשטאַרבן זומער 1933.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם קעמפֿער פֿאַר דער קולטור פֿון די ייִדישע
 אַרבעטנדיקע מאַסן, דעם פֿריינד פֿון ייוואָ, ישראל ליכטענשטיין, געשטאַרבן
 אין ניו-יאָרק דעם 21סטן אַפּריל 1933.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם קעמפֿער פֿאַר דער ייִדישער קולטור, דעם
 פֿאַרזיצער פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון ייוואָ אין לאַדז לאַזאַר פּוקס,
 געשטאַרבן אין לאַדז, דעם 10טן יאַנואַר 1935.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פֿריינד פֿון ייוואָ נח זאַבלודאַווסקי,
 געשטאַרבן אין ביאַליסטאָק אין יאָר 1934.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם געטרעען זאַמלער פֿון דער ייִדישער פרעסע,
 דעם פֿריינד פֿון ייוואָ, דעם זשורנאַליסט שמואל יאַנאַווסקי, געשטאַרבן אין
 וואַרשע אין יאָר 1935.
 ערע דעם אָנדענק פֿון די מיטאַרבעטער פֿון ייוואָ ד"ר לעאַ לאַנדוי,
 געשטאַרבן אין לאַנדאָן אין יאָר 1933, שאול חיות, געשטאַרבן אין ווין
 אין מערץ 1935.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם געשיכטספֿאַרשער און פֿריינד פֿון ייוואָ
 משה פֿיינקינד, געשטאַרבן אין פעטריקאָוו אין יוני 1935.
 ערע דעם אָנדענק פֿון די פּיאַניערן—קעמפֿער פֿאַר דער ייִדישער קולטור
 א. ברעסלער, געשטאַרבן אין וואַרשע אין יאָר 1930, אַבראַם קאַטיק, געשטאַרבן
 אין כאַרקאָוו דעם 20סטן אַפּריל 1933.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פּיאַניער פֿון דער ייִדישער שול מרדכי
 בירנבוים, געשטאַרבן אין וואַרשע דעם 15טן אויגוסט 1934.
 ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פֿראַנצויזיש-ייִדישן שריפֿטשטעלער, דעם
 באַגניסטערטן פּראָפּאַגאַטאָר פֿון אונזער ליטעראַטור אין דער גרויסער וועלט,

דעם געטרייען פריינד פון יוואָ לופוס בלומענפֿעלד, געשטאַרבן אין פאַריז, אין יאָר 1929.

ערע דעם אָנדענק פון דעם גרויסן קעמפֿער פֿאַר דער קולטור פֿון די אַרבעטנדיקע ייִדישע מאַסן, זייער געטרייען לערער אַ. לייטוואַק, געשטאַרבן אין ניו-יאָרק אין יאָר 1932.

ערע דעם אָנדענק פֿון איינעם פֿון די ערשטע מיטבויער פֿון דער וויסנשאַפֿט און דער ייִדישער שפּראַך אברהם-שמחה זאַקס, געשטאַרבן אין ניו-יאָרק דעם 6טן סעפטעמבער 1921.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פּיאַנער פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט בנציון רובשטיין, געשטאַרבן אין אָדעס אין יאָר 1934.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם יונג פֿאַרשטאַרבנעם ייִדישן לייטעראַטור-פֿאַרשער א. רָזענצווייג, טראַגיש אומגעקומען אין אָדעס דעם 12טן יאַנואַר 1934.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם העברעיִשן און ייִדישן שריפֿטשטעלער, דעם איבערגעגעבענעם פריינד פֿון יוואָ, שמואל-לייב ציטראָן, געשטאַרבן אין ווילנע דעם 8טן נאָוועמבער 1930.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם זיידן פֿון דעם ייִדישן סאַציאַליזם, דעם גרויסן קעמפֿער, דיכטער און פּובליציסט מאָריס ווינטשעווסקי, געשטאַרבן אין ניו-יאָרק דעם 20סטן מערץ 1932.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם גרויסן ייִדישן דיכטער משה-לייב האַלפֿערן, געשטאַרבן אין ניו-יאָרק אין סעפטעמבער 1932.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם קלאַסיקער פֿון דעם ייִדישן משל אַלעזר שטיינבאַרג, געשטאַרבן אין טשערנאָוויץ דעם 28סטן מערץ 1932.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם גרויסן דיכטער חיים-נחמן ביאַליק, גע-שטאַרבן אין ווין אין אויגוסט 1934.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פֿאַרשער ד"ר מיכל בערקאָוויטש, געשטאַרבן אין בעלסקאָ אין יוני 1935.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם שריפֿטשטעלער דן קאַפּלאַנאָוויטש, גע-שטאַרבן אין ווילנע אין אָקטאָבער 1932.

ערע דעם אָנדענק פֿון דיכטער אברהם-משה דיליאָן, געשטאַרבן אין ניו-יאָרק דעם 3טן אָקטאָבער 1934.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פּיאַנער פֿון דער ייִדישער לייטעראַטור אין אַרגענטינע ישראל העלפֿמאַן, געשטאַרבן אין בוענאָס-אירעס אין יאָר 1935.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם פּובליציסט און שריפֿטשטעלער בער קאַר-ל נסקי, געשטאַרבן אין וואַרשע אין פֿעברואַר 1935.

ערע דעם אָנדענק פֿון דעם קעמפֿער און שריפֿטשטעלער דוד קאַסעל, געשטאַרבן אין וואַרשע אין מאַי 1935.

ערע דעם אַנדענק פֿון דעם קינסטלער און דיכטער יאָסל קאָטלער,
טראַגיש אומגעקומען אויפֿן וועג פֿון מינעאפּאָליס קיין דענווער אין יאָר 1935.
מיר באַערן זייער אַלעמענס אַנדענק מיט אויפֿשטיין!

דורך די 6 יאָר האָבן אַ סך פֿון די פֿריינד, וואָס זיינען פֿאַרוואַמלט
דאָ אין זאָל, און די אַנדערע פֿריינד פֿון גאָר דער וועלט, וואָס זיינען דאָ
נישטאָ, געהאַלפֿן טראַגן אונדז דעם שווערן יאָך — זיי אַלעמען אונדזער האַר-
ציקסטן דאַנק!

אין נאָמען פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג דערקלער איך דעם אַל-
וועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט פֿאַר געזעפֿנט.
דאָס וואָרט באַקומט פֿראַפֿ' שמעון דובנאָוו (דער פֿול געפֿאַק-
טער זאָל נעמט אויף ש. דובנאָוו מיט גרויסע און פֿאַנגדויערנדיקע אַוואַציעס
דער פֿרעזידיום מיט דובנאָוו בראש ווערט פֿאַטאָגראַפֿירט):

עס וועלן זיך געוויס געפֿינען מענטשן וואָס וועלן זיך ווונדערן, ווי
אַזוי רופֿט מען דאָס צונויף אַ צוזאַמענפֿאַר פֿאַר וויסנשאַפֿטלעכע ענינים אין
אַ צייט פֿון גרעסטן עקאָנאָמישן און פֿאָליטישן חורבן פֿאַרן ייִדישן פֿאָלק
ערב דעם ציוניסטן-קאָנגרעס, וואָס דאַרף באַטראַכטן די פֿראַגע, ווי צו ראַ-
טעווען ווייניקסטנס פֿופֿציק טויזנט מענטשן אַ יאָר אין אונדזער אַלטן היסטאָרישן
פֿאַנד, און ערב אַ קאָנפֿערענץ, וואָס זאָל צוגרייטן דעם ייִדישן וועלט-קאָנגרעס
צו באַטראַכטן די נאָך שווערערע פֿראַגע: ווי צו ראַטעווען מיליאָנען
מענטשן דאָ אויף די ערטער. מיר לעבן דאָך אין אַ צייט, וואָס איז פֿאַר
אונדז אין פֿיל פֿענדער שרעקלעכער, ווי די יאָרן פֿון דער וועלט-מלחמה און
דעם לעצטן עקאָנאָמישן וועלטקריזיס: מיר לעבן איבער אַ צייט פֿון אַ גע-
פֿערלעכן מאָראַלישן קריזיס, פֿון אַ גיטטיקער עפֿידעמיע, וואָס דראַגט
צו פֿאַרניכטן אַ גאַנצן ייִדישן צענטער אין אַ געוועזענעם גרויסן קול-
טורפֿאַנד און פֿאַרשפּרייט זיך גיך אויך אין אַנדערע פֿענדער. קען מען נאָך
איצטער, נאָך דער צעשטערונג פֿון די העכסטע אידעאָלן, צו וועלכע די
מענטשהייט איז געקומען אין די לעצטע יאָרהונדערטער, ריידן וועגן געשיכטע-
לעכער עוואָלוציע אָדער פֿראַגרעס? צי קען מען שמועסן וועגן אייביקע
היסטאָרישע געזעצן, ווען דער באַדן וואַקלט זיך אונטער אונדזערע פֿיס?

אַבער, מיינע פֿריינד, וועט איר זיך אָפּזאָגן פֿון נאַטור-וויסנשאַפֿט אין
אַ צייט פֿון גרויסע ערד-ציטערנישן? עס זיינען אויך דאָ אין דער געשיכטע
גייסט-ציטערנישן, מאַסן-פּסיכאָזן, צייטווייליקע פֿאַרווילדערונג פֿון גאַנצע
פֿעלקערשיכטן, און זיי געהערן אויך צום געביט פֿון וויסנשאַפֿטלעכער פֿאַר-
שונג. אין דעם נאָרמאַלן גאַנג פֿון דער היסטאָרישער עוואָלוציע רייסן זיך
אַריין ניט אַליין רעוואָלוציעס, וואָס פֿאַרגיכערן דעם פֿראַגרעס, נאָר אויך
אַזעלכע, וואָס שטעלן אים אָפּ און שאַפֿן אַ רעגרעס צוריק, צו די פֿינסטערע
צייטן. גראַד איצט, ווען די סאָציאַלע וויסנשאַפֿט ווערט געפֿעלשט צוליב
בלוינדער פֿאַרטיי-דאָגמאַטיק אָדער פֿאַרטיי-דיקטאַטור, ווען פֿאַרקויפֿטע נשמות

שאָפֿן פֿאַלשע וויסנשאַפֿט אויפֿן באַפֿעל פֿון יעטווידן דעספּאָטישן הערשער. איז אונדזער חובֿ אויפֿצוהייבן די פֿאָן פֿון ערלעכער ריינער וויסנשאַפֿט, כדי צו באַלויכטן דעם פֿאַרטונקלטן באַוווּסטזיין.

אונדזער צוזאַמענפֿאַר איז פֿאַרבונדן מיט דעם צעניאַריקן יוֹבֿל פֿון דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אין ווילנע. כמעט גלײַכצײטיק האָט געפֿייערט זײַן צעניאַריקן יוֹבֿל אויך דער ירושלימער אוניווערסיטעט, וואָס איז פֿאַרלויפֿיק אויך נאָך מער אַ פֿאַרשונג=אינסטיטוט איידער אַ לערן=אַנשטאַלט. אפשר איז דאָס נישט אַ צופֿאַל, נאָר אַ טיפֿער סימבאָל, וואָס אין ירושלים פֿון ארץ=ישראל און אין ירושלים פֿון גלות זײַנען אין איין און דעם זעלבן יאָר געשאַפֿן געוואָרן ענלעכע אינסטיטוציעס. האָבן מיר ניט געהאַט אין גאָר אַלטע צײַטן דעם זעלבן קולטור=דאָליזם? יענע, וואָס פֿירן איצט דורך אַ שאַרפֿן קעגנזאָץ צווישן ארץ=ישראל און גלות, צווישן העברעיִש און ייִדיש, מוז מען דערמאָנען, אַז אַזאַ דאָליזם האָט זיך אָנגעהויבן נאָך אין דער קלאַסישער צײַט, ווען עס האָט נאָך עקסיסטירט די מלכות יהודה אָדער די אויטאָנאָמע פֿאַלעסטינע אונטער רוימישער הערשאַפֿט. האָבן מיר אַמאָל ניט געהאַט גרויסע קולטור=צענטערס גלײַכצײטיק אין ירושלים און אין דער ייִדיש=גריכישער אַלעקסאַנדריע, אָדער גרויסע אַקאַדעמיעס=שיבּות אין טבריה און אין די באַבילאָנישע טורא און פּומבדיתא? איז דער תּלמוד=בבלי נישט געוואָרן מער אָנגענומען אין אונדזער געזעצעבונג און דערציונג ווי דער תּלמוד ירושלמי און נאָך מער: זײַנען נישט ביידע גמרות געשריבן אין דעם דעמאָלטיקן „זשאַרגאָן“ — דער אַרמישער שפּראַך? ניין, די ביידע אינסטיטוציעס — אין ירושלים פֿון ארץ=ישראל און אין ירושלים פֿון גלות — זײַנען נישט קיין קאָנקורענטן, נאָר זײ דערגאַנצן זיך איינע די אַנדערע. יעדערע טוט איר וויסנשאַפֿטלעכע אויפֿגאַבע אויף איר שטייגער, אין איר שפּראַך: איינע אין העברעיִש, די אַנדערע אין ייִדיש, דער שפּראַך פֿון מיליאָנען; איינע פֿאַרשט מער די אַלטע תקופּות פֿון אונדזער געשיכטע, די אַנדערע — די שפּעטערדיקע תקופּות און אַפֿילו די פּראָבלעמען פֿון אונדזער צײַט. אין ירושלים שטרעבט מען צו פֿאַרוואַנדלען דעם אוניווער=סיטעט אין אַן אַלגעמיינעם לערן=אַנשטאַלט מיט אַלע פֿאַקולטעטן לויט דעם אייראָפּעיִשן מוסטער, מיט אַ צענטראַלער יודאַיִסטישער אָפּטיילונג; אין ווילנע שטרעבט מען צו פֿאַברייטערן די זאַמל= און פֿאַרשונג=אַרבעט אויפֿן געביט פֿון ייִדישער וויסנשאַפֿט, צוגעבנדיק איר אַ לעבעדיקן אַקאַדעמישן כאַראַקטער, שאַפֿן סעמינאַרן פֿאַר לערער און צוקינפֿטיקע געלערנטע און אַזוי מאַכן פֿון אַ שווייגעדיקן אינסטיטוט אַ ריידעוודיקן. אַ קערן פֿון אַן „אוניווערסיטאַט ליעטעראַרום“. שוין אין די קנאַפע צען יאָר פֿון זײַן טעטיקייט האָט דער ווילנער אינסטיטוט באַוווּזן צו פֿאַרעפֿנטלעכן גרויסע זאַמליכער (היסטאָרישע, עקאָנאָמישע, פֿילאָלאָגישע און פּסיכאָלאָגיש=פּעדאַגאָגישע שריפֿטן), העפֿטן פֿון אַ פּעריאָדישער צײַטשריפֿט (ייִוואָ=בלעטער) און פֿאַרשיידענע מאָנאָגראַפֿיעס

נישט ווייניקער ווי דער ירושלימער אוניווערסיטעט. איצטער שטרעבט ער צוצוגעבן צו תורה שבכתב אויך תורה שבעל פה: סעמינארן, לעקציעס, קורסן. דער ייוואָ איז אין דעם זעלבן גראַד אַ נאַציאָנאַלע אינסטיטוציע, ווי דער ירושלימער אוניווערסיטעט. פֿאַרברייטערן זײַן טעטיקייט=פֿעלד און געבן אים די מעגלעכקייט דערצו — דאָס איז די הויפט=אויפגאַבע פֿון אונדזער היינטיקער קאַנפֿערענץ.

דעם פֿאַרזײַן נעמט איבער ד"ר מאַקס ווינרניך:

אין נאָמען פֿון דער צענטראַלער פֿאַוואַלטונג פֿאַרבעט איך סימבאָליש אין פרעזידיום די מיטגלידער פֿון ערן=קוראַטאָריום פֿון ייוואָ אַלבערט איינשטיין, משה גאַסטער, חיים זשיטלֿאַווסקי, עדואַרד סאַפיר, זיגמונד פֿרויד. מיר באַטראַכטן אויך פֿאַר מיטגלידער פֿון פרעזידיום די פֿאַרשטייער פֿון די לאַנד=אַרגאַניזאַציעס נ. פֿינערמאַן פֿון אַמעריקאַנער אָפּטייל, ד"ר דיאַ=מאַנט און ד"ר הלוי פֿון רומעניע, יעקב באַטאַשאַנסקי פֿון אַרגענטינער אָפּטייל, טאַמאַרקין פֿון עסטלאַנד, ד"ר סודאַרסקי פֿון ליטע, י. ראָזענבוים פֿון קעטלאַנד, מאַרק שאַגאַלן פֿון פֿראַנקרײַך, ד"ר י. רובין פֿון ארץ=ישׂראל, ד"ר רודאַלף גראַנץ פֿון עסטרייך, דעם פֿאַרדינסטפֿולן פֿאַרשער און קעמפֿער פֿאַר ייִדיש מתתיהו מיזיש.

מ. ווינרניך לייענט אויסצוגן פֿון די באַגריסונגען פֿון אַלבערט איינשטיין, משה גאַסטער, חיים זשיטלֿאַווסקי, ע. סאַפיר, ז. פֿרויד. ווייטער ווערט געגעבן דער פֿולער טעקסט פֿון די באַגריסונגען:

אַלבערט איינשטיין:

זייער געערטע הערן!

צום באַדויערן קען איך צו אייער צוזאַמענפֿאַר ניט קומען. איך נוץ אויס די געלעגנהייט, פֿדי אַרויסצוזאָגן מיין אָנערקענונג דעם אינסטיטוט פֿאַר זײַן טעטיקייט אין דינסט פֿון דער ייִדישער פֿאַלקס=אויפֿקלערונג און פֿאַרשונג. איך האַלט, אַז אין דעם קולטורעלן שטרעבן ליגט די וויכטיקסטע אויפֿגאַבע פֿון ייִדישן פֿול און אַז די דאָזיקע אַרבעט האָט באַזונדערס אין דער איצט=קער צײַט פֿון רדיפֿות דעם העכסטן ווערט.

מ. גאַסטער:

זייער חשובֿע הערן!

איך דאַנק אייך פֿאַר אייער פֿריינדלעכער פֿאַרבעטונג אויף דעם פֿאַר=שטייענדיקן צוזאַמענפֿאַר און איך קען נאָר באַדויערן, וואָס איך קען ניט זײַן דערבײַ, זיך צו באַטייליקן אין די פֿאַרהאַנדלונגען.

איך האָף, אַז די פֿראַגראַם וועט זײַן אַ ביסל אַ באַרגענעצטע, פֿדי זי זאָל קענען פֿראַקטיש דורכגעפֿירט ווערן. די עיקרוואָג לייגט איך אויף דער קולטור=היסטאָרישער זײַט. אונדז גייט קודם=פֿל אין צונויפֿאַמלען און

אויפהיטן אַלץ, וואָס גיט אָן אַרײַנבלײַק אין דעם גײַסטיקן לעבן פֿון אונדזער פֿאַרְק און גלײַכצײַטיק בױט עס אויף די היסטאָרישע אַנטױקלונג פֿון די ייִדישע יושבֿים און פֿון דעם ייִדישן לעבן אויפֿן יסוד פֿון דאָקומענטירטע מאַטעריאַלן. מען מוז שטענדיק האָבן אין זײַנען צו זאַמלען וואָס מער מאַטעריאַל. מײַן דערפֿאַרונג האָט מיך געלערנט, אַז עס איז גענוג הלוואי צוויי דורות אָפצומעקן כּמעט אַלצײַט וואָס געהער צו דעם עבר. איז אַ גרויס גליק וואָס עס איז נאָך נײַט צערײַסן אײַנס פֿון די געצײלעטע בײַנדגלידער וואָס פֿאַראײַניקט דעם רובֿ מנין ורובֿ בנין ייִדן אין דער וועלט. פֿון אַ סך זײַטן איז עס שוין צעדריבלט, אָבער דער אינטערעס, וואָס איז אויפֿגעװעקט געװאָרן דורך אונדזער אינסטיטוט, וועט, לאָמיר האָפֿן, זײַן אַ גרויסער שטער פֿאַר דער דאָזיקער צעפֿאַלונג און צעדריבלונג. די שפּראַך פֿאַראײַניקט, זי איז דער אויסדרוק פֿון דעם אינעװײַניקסטן נשמהדיקן לעבן און נאָר דורך דעם קען געשאַפֿן װערן אַן אמתדיקע פֿאַרשטענדעניש צװישן מענטשן, אויב זײ רײַדן די זעלביקע שפּראַך. די פּאָליטיק פֿון די מאָדערנע פֿעלקער שטעלט דעם טראַפֿ דווקא דערויף צו צװינגען אַלע אײַנווײַנער פֿון אַ לאַנד אויסצו־בײַטן זײַער אײַגענע נשמה אויף אַ פֿרעמדער. דורך דעם צערײַסט זי די פֿאַרבינדונג מיט דעם עבר און דורך אײַנאײַמפֿן אַ נײַע שפּראַך פּרוּווט זי די נײַע גענעראַציעס צו פֿאַראײַניקן מיט דער נשמה פֿון די פֿעלקער.

מיר ייִדן לײַדן מער פֿאַר אַלע אונטער דער דאָזיקער פּאָליטיק פֿון דער שפּראַכלעכער, גלײַכשאַלטונג. אַן אמתער אָדער אַן איבערגעטריבענער פּאַטריאָטיזם שטופּט די מענטשן דערצו, אַז זײ זאָלן אָננעמען די שפּראַך פֿון דעם פֿאַרְק, וואָס צװישן אים לעבן זײ, און אונדזער רײַכע און געמיטפֿולע שפּראַך, וועלכע איז אויסגעבילדעט בשלמות און איז אַרײַנגעדרינגען אין די טיפֿסטע פֿאַרְדן פֿון אונדזער נשמה. מוזן זײ פֿאַרבייטן אויף אַן אַנדער לשון וואָס ווערט גערעדט גאָר פֿון אַ קנאַפּער צאָל און וועלכע געפֿינט זיך נאָך אין דער ערשטער סטאַדיע פֿון איר קינסטלעכער אַנטױקלונג. דער פּועל־יּוּצא דערפֿון איז אַן אינעװײַניקסטע צעפֿאַלונג און אַן אויסנוײַניקסטע צעשפּאַלטונג.

מיר פֿאַרשטייען שוין נײַט אײַנער די אַנדערע, מיר װערן פֿאַרפֿרעמדט נײַט נאָר נאַציאָנאַל, נאָר אַפֿילו גײַסטיק אויך.

מען מוז דעריבער מיט אַלע כּוחות שטרעבן דערצו, אַז די קולטױוירונג פֿון דער ייִדישער שפּראַך זאָל װײַטער אָנגײַן מיט דער גאַנצער ענערגיע און עס זאָל די אַסימילאַטאָרישע עלעמענטן געװיזן װערן, וואָס פֿאַר אַן אוצר זײ פֿאַרלירן סײַ פֿון גײַסטיקער לײַטעראַטור סײַ פֿון נאַציאָנאַלער, באַקומענדיק דערפֿאַר נאָר פֿלײַטערלעך. אויך דער אינעװײַניקסטער באַהעפֿט, וואָס פֿאַר־אײַניקט די ייִדן, װערט דורך דעם אָפּגעשוואַכט און צעשטערט און דווקא בײַ די הײַנטיקע פֿאַרהעלטענישן איז דאָך דער ערשטער תּנאי, אַז מיר ייִדן, פֿאַראײַניקט אינערלעך, זאָלן די דאָזיקע באַהעפֿטונג נאָך מער פֿעסטיקן, כּדי

צו קענען געבן א ווידערשטאנד מיט פֿאַראייניקטע כוחות. קודם-כל גייט עס דאָך טאַקע אין נשמהדיקער אחדות, דאָס פֿאַלקישע קומט שוין ממילא. איך ווינטש אײַך די גרעסטע הצלחה אין אײַער אַרבעט און דריק אויס די האַפֿענונג גאָר בקרובֿ צו האָבן ידיעות וועגן דעם.

חיים זשיטלעווסקי:

חשובֿער פֿאַרזיצער און חברים דעלעגאַטן!

פֿון דער ווינטער ווייט נעם איך מיר די פֿרעהייט צו שיקן אײַך מיין האַרציקסטע באַגריסונג צו דעם צעניאָריקן יוביליי פֿון אונדזער אינסטיטוט. מיר האָבן זיכער אַ רעכט צו האַפֿן, אַז ער וועט אויפֿבויען אין דער ייִדישער שפּראַכספֿערע דעם אַזוי וויכטיקן צווייטן פֿון דער אַלגעמיין מענטש-לעכער קולטור, דעם ריין וויסנשאַפֿטלעכן צווייטן אין אַלע זינע פֿאַר-צווייגונגען, און דורך דעם גופּא וועט ער העלפֿן אונדזער פֿאַלק אַרויפֿצוגיין אויף דעם וועג פֿון דעם אַלגעמיין מענטשלעכן פּראָגרעס.

אַבער ניט דאָס אַליין. מיר האָבן אויך גענוג טעמים צו דערוואַרטן, אַז אַרויפֿגייענדיק אויף יענעם וועג, ווי אַ באַשאַפֿער און טרעגער פֿון אַן אייגענער קולטור-ספֿערע, וועט אונדזער פֿאַלק באַרײַכערן די מענטשלעכע קולטור מיט די דערגרייכונגען פֿון זײַן אייגענעם זשענ, אויסגעטראַגענע און אויסגעוואַקסענע אין זײַן אייגענער גיטטיק נאַציאָנאַלער היים, און אַז אַדאַנק דעם וועט ער קענען ווערען ניט נאָר אַ גלייכבאַרעכטיקטער מיטגליד, נאָר אויך אַ העכסט ווערטפֿולער מיטגליד אין דער משפּחה פֿון די פּראָגרעסיווע קולטורפֿעלקער.

איך קען גאַנץ גוט די פֿינצטערע, רעאַקציאָנערע צײַט, אין וועלכער מיר לעבן, אַ צײַט, ווען די חשיבות פֿון אַ פֿאַלק האָט מען ווידער אויפֿגע-הערט צו שאַצן לויט זײַנע דערגרייכונגען אויף די פֿעלדער פֿון דער גיטטיקער קולטור. די גרויסע חשיבות פֿון אַ פֿאַלק הייבט מען ווידער אָן צו דערבליקן אין קאַנען פּראָדוצירן וואָס מער פֿלי משחית אויף צו טייטן מער מענטשן און אויף אַרײַנצוכאַפֿן וואָס בעסערע, פֿלעצער אונטער דער זון, ד״ה וואָס מעכטיקערע פּאָזיציעס אויף דעם וועלטמאַרק.

אַבער אָט די צײַט וועט אַריבער, און מיר יידן מוזן שטרעבן, זי זאָל אַריבער וואָס גיכער, ווייל צום גריק אונדזערן קאַנען מיר ניט, ווילן מיר ניט און זאָלן ניט זיך אויפֿאיינען מיט אָט דער אומפֿאַרשעמטער פֿאַר-ווילדערונג.

אונדזער קאַמף פֿאַר אַ פֿלאַץ אונטער דער זון קאַן זײַן נאָר אַ וועט-לויף פֿאַר אַ חשובֿן פֿלאַץ אונטער דער זון פֿון דעם אַלמענטשלעכן גיטטיקן פּראָגרעס. דאָס איז אַ פּשרער וועטלויף, ווייל אונטער אָט דער זון זײַנען פֿאַראַן חשובֿע פֿלעצער פֿאַר אַלע פֿעלקער פֿון דער וועלט, און קיינער קאַן קיינעם פֿלאַץ ניט פּאַרנעמען.

זיכער וועט דער עפנטלעכער באוואוסטזיין פון דער פראַגרעסיווער מענטשהייט ווידער אַרויף אויף דעם וועג פון יענעם פעלקער-אַפשאַך, וואָס האָט געהערשט אין פאַר דער קריגסצייט. דער ווערט און די חשיבות פון אַ פֿאַלק, ווי פון אַ קולטור פראָדוצירנדיקן מיטגליד פון דער מענטשהייט, וועט ווידער געשאַצט ווערן לויט זינע השלמות און נצחונות אויף די פעלדער פון דער גייסטיקער קולטור בכלל, דער וויסנשאַפֿטלעכער קולטור בפרט.

אַזאָ העכסט ווערטפֿולער מיטגליד קאָן אַ פֿאַלק ווערן נאָר דעמאָלט, ווען זיין קולטור וואַקסט אַרגאַניש אין אַ שפראַך-ספֿערע, אַ געמיינשאַפֿטלעכער פֿאַר אַלע זינע קינדער — פֿאַר די פֿאַלקסמאַסן, ווי פֿאַר די אַריגינעל באַ-שאַפֿערישע טאַלענטן און זשעניען. נאָר די קולטור אין דער ספֿערע פון דער פֿאַלקסשפראַך, וואָס איז אין דער זעלביקער צייט די נאַציאָנאַל-שפראַך פון דעם פֿאַלק, קאָן זיין ווערטפֿול סיי פֿאַרן פֿאַלק, סיי פֿאַר דער מענטשהייט, ווייל נאָר אַזאָ קולטור, אין וועלכער עס איז נישטאָ קיין שפראַך-מחיצה צווישן די מאַסן און די קולטור-שאַפֿנדיקע כּוחות קאָן זיין אי אַלזייטיק, אי אַנגעזאַפט מיט אַן אַלגעמיינ מענטשלעכן אינהאַלט, אי באַפֿרוכ-פערנדיק, אי רייך.

אַזאָ קולטור מוז זיין אַלזייטיק, ווייל זי דאַרף באַדינען די אַלזייטיקע אינטערעסן פון דעם גאַנצן פֿאַלקס-אַרגאַניזם, פון די טאַג-טעגלעכע מאַטע-ריעלע נויטן ביז צו יענע הויכע עולמות אין דער גייסטיקער קולטור, וועלכע קאַר אַ מאַרקס האָט אַ נאָמען געגעבן, די ממשלה פון פֿרייהייט, וווּ די באַ-שעפֿערישע מענטשלעכע קרעפֿטן האָבן, ווי ער דריקט זיך אויס, זייער ציל אין זיך גופֿא. אָט די אַלזייטיקייט פון אַ פֿאַלקס-קולטור גיט איר דעם כּאָ-ראַקטער פון אַלמענטשלעכקייט. אַזאָ קולטור אין דער אייגענער פֿאַלקס-שפראַך קאָן זיין באַפֿרוכפערנדיק, ווייל דורך די קאַנאַל און די קאַנאַלעכ-לעך פון דעם איינהייטלעכן שפראַכבאַטיין קאָנען די דאַרגרייכונגען פון דער קולטור-שאַפֿונג פֿונאַנדערגעפֿירט ווערן ביז צו די וויסנטע ווינקלעך פון דעם פֿאַלקסלעבן, אין אָט דעם פרט שפּילט די שפראַך די ראָלע פון דער בלוט-צירקולאַציע אין אַ לעבעדיקן אַרגאַניזם, וואָס טראַגט פֿונאַנדער די שפּיץ ביז צו יעדן קעמערל פון זיין קערפערלעכן געביט.

און נאָר אַזאָ קולטור קאָן אויך זיין רייך, ווייל דורך די זעלביקע קאַ-פּילאַרע געפֿעסן קאָנען געוועקט ווערן די באַשאַפֿערישע כּוחות ביי יענע געבענטשטע יחידים, וואָס זינען פֿול און פּיל ביי דער פֿאַלקסמאַסע און וואָס דאַרפֿן נאָר די פּאַסיקע לעבנס-באַדינגונגען, פּרי אויפצוהייבן זיך — נישט באַדאַרפֿנדיק אַריבערקלעטערן וואָסער עס איז שפראַך-מחיצה — צו די העכסטע הייכן און צו באַרייכערן מיט זייער געבענטשטן שאַפֿן אַלע פעלדער פון דער מענטשלעכער קולטור.

אונדזער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט איז אַ קינד פון יע-נער גייסטיקער ריכטונג אין אונדזער לעבן, וואָס האָט שוין פון לאַנג אָן

איינגעזען אָט די קאַלאַסאַלע ראָלע פֿון דער פֿאַלקסשפּראַך פֿאַר דער קול-
טור-אַנטוויקלונג פֿון דעם אייגענעם פֿאַלק און פֿון דער גאַנצער מענטשהייט.
אין דעם ליכט פֿון אָט דעם איינגעזען איז דער יוּוָאָ געגאַנגען אַלץ פֿאַרויס
און פֿאַרויס, דערגרייכנדיק אַלץ העכערע הייכן.

ליידער איז די ייִדישע אינטעליגענץ אין איר גאַר גרויסער מאַיאָריטעט
נאָך ווייט־ווייט פֿון אַזאַ איינגעזען. אַדאַנק היסטאָרישע סיבות, וואָס ניט דאָ איז
דער פּלאַץ זיי אויסצורעכענען, האָט זי ניט געקאָנט אַרויפֿגיין אויף יענעם
וועג, אויף וועלכן עס זינגען אַרויף די פֿירנדיקע פּראָגרעסיווע פֿעלקער שוין
מיט הונדערטער יאָרן צוריק, ווער פֿריער און ווער שפעטער: דעם וועג,
וואָס דערהייבט די פֿאַלקסשפּראַך צו דער מדרגה פֿון דער נאַציאָנאַל-
שפּראַך.

דער גרעסטער טייל פֿון אונדזערע קולטור-שפּאַנדיקע פּאָחות אַרבעט
אין פֿרעמדע שפּראַך־ספּעציעס און הייבט דערמיט אויף די חשיבות פֿון די
אַנדערע קולטורן, אָבער נישט פֿון אונדזער אייגענער. זי מוז אַדאַנק אָט
דעם אַוועקלויפֿן אין דער פֿרעמד, בלייבן היפש אַרעמלעך. על פֿ' פֿנים
קאָן זי נישט שטיין אויף יענער הייך, וואָס זי וואָלט דערגרייכט דורך די
אַנשטרענגונגען פֿון די אַנטאָפֿענע אַדער פֿון קינדהייט אָן פֿאַרפֿרעמדטע.

אמת, אַ געוויסער טייל פֿון דער אַסימילירטער אינטעליגענץ האָט זיך
אין באַוויסטזיין פֿאַרבונדן מיט אונדזער פֿאַלק און באַאַרבעט ריין ייִדישע
קולטור־פֿעלדער אין אַ פֿרעמדער שפּראַך. זי ברענגט אַרויס קולטור-ספּעציעס—
די דייַטש־ייִדישע, פּויליש־ייִדישע, ענגליש־ייִדישע וכו' וכו'— וואָס זינגען
איצטער שוין נישט אַזוי אַרעם אין טאַלאַנטן ווי אַמאָל. אָבער זיי אַלע
זינגען אי אַיינזייטיק ייִדיש, אי ניט באַזונדערס ריין, אי גמרי ניט באַ-
פֿרובּפֿערנדיק פֿאַר אונדזערע גרויסע פֿאַלקסמאַסן.

נאָך אַן אַנדער טייל פֿון אונדזערע באַשאַפֿנדיקע פּאָחות בויט אויס
אַ קולטור-ספּעציע אין העברעיִש, אין יענעם אַלצייטיקן לשון פֿון אונדזער
פֿאַלק, וואָס באַגלייט אים תמיד פֿון וווינלאַנד צו וווינלאַנד, ווי אַ וויכטי-
קער צווייג פֿון זיין קולטורעלן לעבן. דאָס נייע שטרעבן פֿון דער העברעיִשטי-
שער באַוועגונג צו פֿאַרוואַנדלען אָט דעם אַלצייטיקן צווייג אין דעם גאַנצן
קולטורבוים — אַ שטרעבן, וואָס איז לחלוטין פֿרעמד דער גאַנצער ייִדישער
געשיכטע זינט דעם ערשטן גלות בבֿל, קאָן אמת אַרויסברענגען אַ קולטור,
וואָס קאָן זיין אי אַלצייטיק אין אירע שאַפֿונגען — בפרט אין ארץ־ישׂראל — אי
אַלגעמיין מענטשלעך אין איר אינהאַלט, אי ריין אין אירע דערגרייכונגען.
איר פֿעלט אָבער איין זאַך — די הויפטזאַך: זי קאָן נישט זיין באַפֿרוכ-
פֿערנדיק פֿאַר די גרויסע ייִדישע פֿאַלקסמאַסן, פֿון וועלכע זי איז אָפּגעטיילט
מיט דער הויכער וואַנט פֿון יענעם, אמת אויסטערליש שיינעם לשון, וואָס
איז אָבער מינדסטנס שוין צוויי טויזנט יאָר פֿאַרשוואַנדן געוואָרן פֿון דעם
פֿאַלקס ליפֿן און ממילא אויך פֿון זיין טאַג־טעגלעכן לעבן. די דערגרייכונגען

אין דער העברעיִשער קולטור-ספֿערע קאָנען נישט העלפֿן אונדזער פֿאָלק אין זײַן גײַסטיקער אַנטוויקלונג, אין זײַנע טאָג-טעגלעכע נױטן און אין דער אויסבײַלדונג פֿון אַן אײגענער גײַסטיק נאַציאָנאַלער הײם, וואָס זאָל אַרומגע-מען אַלע ייִדן פֿון דער גאַנצער וועלט און וואָס זאָל האָבן פּונקט אַזאַ ווערט פֿאַר דער מענטשהײט, ווי די גײַסטיק נאַציאָנאַלע הײמען פֿון יעדן אַנ-דער פּראָגרעסיוון פֿאָלק. אַזאַ גײַסטיק נאַציאָנאַלע הײם פֿאַר אַלע ייִדן פֿון דער וועלט קאָן זײַך אײַצטער בויען נאָר אין דער אַלגעמײַנער ייִדישער שפּראַך — דעם ייִדיש — מיט דעם אַלגעמײַטקן העברעיִש, ווי אַ צווייג פֿון דער ייִדישער קולטור.

די טראַגעדיע פֿון אונדזער ייִדישער קולטור-שאַפֿונג איז בלײַ-ספֿק די שפּראַכן-צעשפּליטערונג. אָבער אויך אַט דער טראַגישער צושטאַנד איז פֿון דער געשיכטע פֿאַרמשפט צום פֿאַרשווינדן. נאָך לעבט אונדזער פֿאָלק ווי אַ קולטור-שאַפֿנדיקער אָרגאַניזם. נאָך האָט די גרויסע מאַיאָריטעט זײַנע אײַבער גאָר דער וועלט דעם אַלגעמײַנע פֿאַרשױווער, אַלגעמײַן מענטשלעכער די אײַנעווייניקסע פֿאַגיק פֿון דער פּראָגרעסיווער, אַלגעמײַן מענטשלעכער אַנטוויקלונג פֿון אונדזער פֿאָלק האָט אויך אונדז געטריבן דערצו, מיר זאָלן אַרױפֿגיין אויף דעם וועג פֿון אַלע אַנדערע פּראָגרעסיווע פֿעלקער און זאָלן דערהײבן די פֿאָלקסשפּראַך צו דער מדרגה פֿון אַ נאַציאָנאַל-שפּראַך.

ב ע ס ע ר ש פ ע ט א י י ד ע ר ק י י נ מ אָ ל נ י ש ט !

אָבער ווי שפּעט מיר זאָלן זײַך נישט האָבן געכאַפט צום שכל, דער שכל פֿון אונדזער קולטור-שאַפֿונג אין ייִדיש האָט פֿאַר די לעצטע פֿאַר צענד-לינג יאָר באַווײַן זײַן ווונדער. ער האָט באַשאַפֿן אַ נײַע קולטור-ספֿערע, וואָס האָט שוין אײַצטער די קראַפֿט צו ווערן אַרױמטיק רײַך, באַפֿרוכפּערנדיק און אָנגעזאַפט מיט אַן אַלגעמײַן מענטשלעכען אײַנהאַלט, ד״ה צו אַנטוויקלען גראַד יענע פֿונדאַמענטאַלע אײַגנשאַפֿטן, וואָס מאַכן זײַ באַרעכטיקט צו אַ באַ-זונדער פֿלאַך צווישן די קולטורן פֿון דער פּראָגרעסיווער מענטשהײט. און וואָס גיכער עס וועט אַריבערגיין דער אויבן דערמאָנטער טראַגישער צו-שטאַנד פֿון אונדזער שפּראַכן-צעשפּליטערונג, וואָס ענגער אונדזערע קולטור-שאַפֿנדיקע כוחות וועלן זײַך אָנשליסן אָן דער נײַער קולטור-ספֿערע אין ייִדיש, אַלץ רײַכער וועט זײַ ווערן, אַלץ אַ מער השׁוֹבֵן, פֿלאַך אונטער דער זון וועט די פּראָגרעסיווע מענטשהײט מוזן אַנערקענען פֿאַר אונדזער פֿאָלק. אין אַט דער נײַער עפֿאַכע פֿון דער ייִדישער קולטור-שאַפֿונג האָט אונדזער ייִוואָ געשפּילט גאָר אַ געהױבענע ראָלע. שוין האָט דער ייִוואָ פֿאַר די צען יאָר פֿון זײַן טעטיקייט אָפּגעווישט די חרפת מצרים פֿון אונד-זער לשון און האָט געבראַכן דעם אידענטישן ווידערשטאַנד מצד אַלערליי קרעפֿטיקע פֿײַנדלעכע שטרעמונגען. די אַמאָליקע טענות אַנטקעגן ייִדיש פֿאַרשווינדן אַלץ מער און מער. גאָר וויכטיקע טײַלן פֿון די אויפֿגעקלערטע פֿאָלקסמאַסן, מיט דער ייִדישער אַרבעטערשאַפֿט בראש, האָבן שוין אָנגעהויבן

צו שאצן דעם ייוואָס באַטײַט סײַ פֿאַר זײער אײגענער גײסטיקער אַנטױק־
לונג, סײַ פֿאַר אונדזער פּראָגרעסיױו-נאַציאָנאַלער װידערגערבורט.

דער ייוואָ האָט גוואַלדיק געהאַלפֿן אַװעקצולײגן דעם פֿונדאַמענט
פֿאַר דעם אויפֿבױ פֿון אונדזער נײער „גײסטיק נאַציאָנאַלער היים“.

אױ אַרום װערט שױן אײצטער דער ייוואָ אײנער פֿון יענע באַדײַטנ-
דיקע היסטאָרישע כּוחות, װאָס לעבן אין אונדזער פֿאָלק און שטרעבן צו דער
פֿולער נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער באַפֿרײונג פֿון אונדזערע פֿאָלקסמאַסן,
די צעשפּרייטע איבער גאַר דער װעלט, — יענע היסטאָרישע כּוחות, װאָס
טרייבן דאָס פֿאָלק צו באַשאַפֿן אַזעלכע באַדינגונגען פֿון זײַן עקסיסטענץ,
װאָס זאָלן אים פֿאַרזיכערן אַ פֿרײע נאַציאָנאַלע, סאָציאַלע און גײסטיקע
אַנטױקלונג, װי אַ זעלבשטענדיק פֿאָלק, װי אַ װערטפֿולער מיטגליד אין דער
צוקינפֿטיקער פֿאַרברידערטער משפּחה פֿון דער מענטשהייט.

פֿון מײַן גאַנצן האַרצן באַגריס איך דעריבער אונדזער יובילײ-צױנויפֿ-
פֿאַר און װינטש אייך אַלעמען, חברים דעלעגאַטן, אַז אײערע אַרבעטן זאָלן
באַטײַטן מיט זיך אַ װײטערדיקע דעראַבערונג פֿון װיכטיקע פּאָזיציעס אין
אַט דעם קאַמף אונדזערן פֿאַר דעם גרויסן היסטאָרישן ציל.

ד׳ר עדװאַרד סאַפּיר:

טײערע פֿרײַנד!

איך האָב אָקאָרשט באַקומען אײער בריוו פֿון 16טן יולי, אין װעלכן
איר חזרט איבער אײער פֿאַרבעטיגט צו קומען צום צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן
װיסנש' אינסט' פֿון 14—19טן אויגוסט. איך װאָלט זײער געװאָלט בײזײן און
אַנטייל נעמען אין די באַראַטונגען פֿון דעם צוזאַמענפֿאַר, נאָר לײדער איז
דאָס נישט מיגלעך און איך מוז זיך באַנוגענען מיט שיקן אייך און דעם
אינסטיטוט מײנע האַרציקסטע גערוסן און מײנע ברכות פֿאַר דער גלענצנדי-
קער אַרבעט, װאָס ער טוט און האָט געטאָן, און מײנע האַפֿענונגען, אַז ער
זאָל װײטער פֿירן זײן אַרבעט אויף די זעלבע געזונטע פּרינציפּן װי פֿרײער
און אויף אַ געזונט װאַקסנדיקן שטייגער.

װען איך בין געװען אַ קינד, איז ייִדיש געװען בדרך כּלל אַ פֿאַראַכ-
טע שפּראַך, אַ „זשאַרגאָן“, װאָס האָט נישט געקענט דערמאַנט װערן בנשׂמָה
אחת מיט לשון-קודש אָדער רוסיש, פּויליש אָדער דײַטש, די שפּראַכן פֿון די
עמאַנספּירטע אינטעליגענטן צװישן די ייִדן פֿון פּוילן און לײטע. אָבער
שפּראַכן האָבן נישט קײן שום מיסטישע מעלֿות מחוץ יענע מעלֿות, װאָס
זײערע באַנוצער גיבן אין זײ אַרײַן דורך אויסדריקן זײער פּערזענלעכקײט
און דורך דער לײטעראַטור, װאָס געמט אַרום דעם זיפּרון און די אַספּיראַ-
ציעס פֿון דער פֿאָלקסמאַסע. אין דער נאַטור פֿון דער זאַך איז נישטאָ גאַר-
נישט, װאָס זאָל קענען שטערן ייִדיש צו זײן אַזאַ בײגעװודיקע, אַזאַ פּינקט-
לעכע און אַזאַ געהױבענע שפּראַך װי העברעיִש אָדער לאַטיין, אָדער גרײ-

כיש אָדער פֿראַנצויזיש — אויב נאָר די, וואָס ריידן זי ווי אַ נאַטירלעכע שפּראַך און וואָס האָבן זי ליב, ווילן, אַז אַזוי זאָל זיין.

פֿבֿר און באַווונדערונג פֿאַר די, וואָס ווילן, אַז אַזוי זאָל זיין, און איך ווייס, אַז די ערנצטע געלערנטע, וואָס זענען פֿאַרבונדן אין יוואָ, שטייען אין אַוואַנגאַרד פֿון יענע, וואָס האַלטן אין מאַכן ייִדיש פֿאַר אַ זעלבשטענדיקער קולטורשפּראַך. איך קען זיך נישט פֿאַרשטעלן קיין מער געהויבענעם און קיין מער פּראַקטישן וועג פֿון ברענגען די ייִדישע מאַסן פֿון מזרח-אייראָפּע און אַמעריקע אין אַ פֿעסטן קאָנטאַקט מיט דער וועלטקולטור ווי איבערצושמידן אַ פֿאַראַכטן לשון אין אַן אינסטרומענט פֿון פּרעכטיק-קלאַרער אויסדריקלעכקייט, אַבן מאַסוּ הבונים היתה לראש פּנה.

זיגמונד פֿרויד:

זייער חשובֿע חערן!

איך דאַנק אייך פֿאַר די פֿריינדלעכע ווונטשן. דאָס אַרנינטרעטן אין דעם 80סטן יעבנסיאָר איז עפעס אַזוינס, וואָס טאיז נישטאָ וואָס מקנא צו זיין. מיין געזונט לאָזט איבער אַ סך צו ווינטשן און פֿאַרשווערט מיר די נסיעה צו באַטייליקן זיך אין אייער יובֿל-צוזאַמענפֿאַר אין אויגוסט. איר מוזט זיך באַנוגענען מיט דעם אויסדרוק פֿון מיין טיפֿער סימפּאַטיע פֿאַר אייערע שטרעבונגען.

מ. וויינר זיך:

דעם 12טן אויגוסט 1925, דאָס הייסט פּונקט מיט 10 יאָר צוריק, האָט זיך אויפֿגעקליבן אין בערלין לויט נחום שטיפּס איניציאַטיוו אַ גרופּע ייִדישע וויסנשאַפֿטלער און קולטור-טוער און באַשלאָסן צוצוטערעטן צו דער אַרבעט פֿאַר אַ ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט. ווען דער באַ-ריכט פֿון דער דאָזיקער „פֿאַרבאַרייטונג“ איז אָפּגעדרוקט געוואָרן, האָט אייער אַן אַמעריקאַנער ייִדישער זשורנאַליסט, גראַד אַ פֿריינדלעכער צום געדאַנק פֿון אינסטיטוט, געשריבן אַן ערך אַזוי: אָט דאָ זעט מען אַרויס דעם בולטן אונטערשייד צווישן אייראָפּע און אַמעריקע. אין אַמעריקע וואָלט מען אויסגעאַרבעט אַ פּלאַן, מען וואָלט געזוכט צו באַקומען פֿאַר דעם פּלאַן די אונטערשיצונג פֿון פֿאַרמעגלעכע מענטשן, און ערשט דערנאָך וואָלט מען זיך גענומען גרינדן אַן אינסטיטוציע. אין אייראָפּע גייען זיי מיט אַ פֿאַרקערטן וועג: זיי לאָזן זיך אויף גאַטס באַראַט אָן אַ גראַשן געלט.

איך קען פֿאַרזיכערן בהן שלי, אַז די איניציאַטיוו פֿון אונדזער אינסטיטוט, כאַטש זיי האָבן געשטאַמט פֿון מזרח-אייראָפּע, וואָלטן אויך גע-האַט גענוג שכל (און חשק אַוודאי) צו גיין מיטן „אַמעריקאַנער“ וועג פֿון זיכערע הכנסות. דאָס איז אָבער נישט געווען מיגלעך, ווייל ווען שטיף איז אַרויס מיט זיין פּראַיעקט פֿון אַרגאַניזירן די ייִדישע וויסנשאַפֿט און ווען ער האָט שוין אַפֿילו באַקומען אויף זיין פּראַיעקט די הסכמה פֿון די

וויילנער יידישע קולטור-טוער, האָט זיך נאָך אַלץ נישט געפונען קיין איין יידישע אָרגאַניזאַציע, און קיין פריוואַטמאַן געוויס נישט, וואָס זאָל וועלן אין אַ יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אינוועסטירן כאַטש 500 דאָלאַר. וויפֿיל שטיף האָט זיך נישט געפֿלייסט צו ריידין אין זײַן מעמאָראַנדום קלאַרע דיבורים, האָט מען אים אין דער ברייטערער יידישער וועלט אַפֿילו רעכט נישט פֿאַר-שטאַנען. יידישע וויסנשאַפֿט — וואָס איז דאָס אַזוינס, חכמת עבֿרי-טשיטש? אַזוי האָט זיך געוויצלט אַ געביילדעטער, ערנצטער, ראַדיקאַלער יידישער שרײַבער. אַ צווייטער האָט געוואָלט וויסן: צו וואָס דאַרף מען נאָך אַן אינסטיטוט, אַז עס איז שוין פֿאַראַן דער יידישער טעאַלאָגישער סעמינאַר אין ניו-יאָרק אין דער היברו יוניאָן קאַלעדזש אין סינסינעטי? און אַ דריטן איז געווען קשה: וואָס ווילט איר, קאַנקורירן מיטן ירושלימער אוניווערסיטעט? אַזוי האָט יעדערער, אַפֿילו די גוטע פֿרײַנד, געהאַט זײַנע טענות און ספֿקות און דער עיקר — אַ היפשע פֿאַרציע אומגלויבן. די געציילטע פֿאַר מענטשן, וואָס האָבן די זאַך געוואָלט, האָבן דעריבער קיין ברירה נישט געהאַט, ווי אויסצוטרעטן זיך אַן אַייגענעם וועג פֿון אויפֿבוֹי; אַניט וואָלט אויפֿן בית-עולם פֿון יידישע שיינע פֿראַיעקטן צוגעקומען נאָך אַ שיינער פֿראַיעקט, און שוין.

דער וועג אונדזערער איז געווען פֿון אָנהייב אָן: איבער צו זיין דורך מעשים. מיר האָבן זיך פֿאַרמאָסטן אויף אַן אינסטיטוט זיצנדיק אין אַ קליינעם פריוואַטן צימער און האָבן זיך נישט אָפּגעשראַקן פֿאַרן גוטמוטיק-שפּאַטישן געלעכטער, אַז דער נאַנצער אינסטיטוט איז בײַ איין פּערוואַן אין שרײַבטיש. מיר זענען אַריבער אין צוויי געדונגענע צימערן, וווּ עס איז אונדז אויך אין גיכן געוואָרן ענג, דערנאָך אין זיבן און אין עלף צימערן. מיר האָבן געאַרבעט כּמעט דורכויס מיט אומגעאַלטער אַרבעט, און די שכירות פֿאַר די געציילטע געאַלטע מענטשן פֿלעגן מיר אויך טייל-מאַל נישט אויסצאָלן דורך חדשים. טעג, און אַמאָל וואָכן פֿלעגן אַפֿליגן אַנגעשריבענע בריוו אין אָפּגעדרוקטע ביכער, ווייל ס'איז נישט געווען אויף מאַרקעס דאָס פּונאַנדערצושיקן. אָבער מיר זענען געגאַנגען פֿאַרויס מיטן זיכערן געפֿיל, אַז מיר טוען אַ גרויסע אַרבעט, און דער אויפֿטו אונדזערער האָט באַוווּן מער ווי וועלכע עס איז דעקלאַראַציעס.

ווי קריטיש מיר זאָלן זיך נישט באַציען צו אונדזערע דערגרייכונגען, מעגן מיר פֿאַרט זײַן גערעכט צו זיך אַליין און מודה זײַן, אַז פֿיל איז דער-גרייכט געוואָרן. גרויס זענען די אוצרות, וואָס דער ייוואָ האָט צונויפֿגע-קליבן דורך דער הילף און געטרײַשאַפֿט פֿון אַ גאַנצער אַרמיי זאַמלער. היפש איבער צען טויזנט זײַטן וויסנשאַפֿטלעכע ליטעראַטור האָבן מיר אָפּ-געדרוקט פֿאַר דער צײַט, און מיר מעגן דרייסט זאָגן, אַז זיי שטייען נישט גידעריקער פֿונעם גוטן דורכשניט וויסנשאַפֿטלעכע פּראָדוקציע בײַ לײַטן. מיר האָבן אויסגעשטעלט מיט דער הילף פֿון פֿיל טויזנטער פֿרײַנד אין אײַ-

רָאָפֶּע, צפֿון-אַמעריקע און דרום-אַמעריקע דעם אייגענעם בנין, וואָס איז באמת, ניט נאָר אין מליצה, דער קנין פון גאַנצן יידישן פֿאָלק.

אַבער וויכטיקער איידער די פרטים איז דער עיקר פֿון אונדזער אויפֿטון. אין דער צעשטאַנטיקייט און, לאָמיר זיך נישט שעמען אָנצורופֿן דעם בעל-דבר ביים נאָמען, אין דער צעפֿאַרנקייט פֿון דער יידישער סביבה האָבן מיר געשאַפֿן אַן איינהייטלעכן צענטער פֿון פֿלדישן ווילן. אַנטקעגן די פֿונצענטרישע שטרעבונגען אין יידישן לעבן האָבן מיר אַרויסגעשטעלט אַ צומצענטרישן פּוּח. די יידישע וויסנשאַפֿט האָט באַקומען אַן אַדרעס, און ממילא פֿראַפֿטיירט דערפֿון, וואָס ווייטער אַלץ מער, די יידישע קולטור בכלל. עס איז נישט קיין צופֿאַר, וואָס מיט אונדזער היינטיקן צוזאַמענפֿאַר זינען פֿאַרבונדן אַרויסווייזונגען פֿון דער יידישער ליטעראַטור און פֿון דער יידישער קונסט. די יידישע וויסנשאַפֿט, ווי שוואַך זי זאָל נישט זיין אַבסאָ-לוט גענומען, האָט זיך שוין אויף אַזוי פֿיל קאָנסאַלידירט, אַז עס קענען זיך אויף איר אָנשפּאַרן אַנדערע צווייגן פֿון אונדזער קולטור.

אויך מיט דער יידישער שול איז דער ייִוואָ פֿאַרבונדן דורך פֿעסטע, דורך אומצערניסלעכע פֿעדעם. אין די ערשטע יאָרן פֿון אונדזער טעטיקייט איז געווען ביי אונדז אין גאַנג די מעטאָפֿער, אַז דער יידישער וויסנשאַפֿט-לעכטער אינסטיטוט איז דער אייבערשטער גאַרן פֿון אונדזער קולטור-בנין, פֿון וועלכן די שול איז דער פֿונדאַמענט. אין אַ היפשער מאָס איז דאָס ריכטיק, קודם-כלל לויטן סדר פֿון אויפֿקום: די יידישע שול איז געבוירן געוואָרן פֿריער, באַגלייט פֿון אירע ברכות איז דער ייִוואָ אַרויס אויף דער דיכטיקער שניי, און אירע טוער זענען אין אַן אָנזיכטיקער מאָס אויך טוער פֿאַרן ייִוואָ. אָבער די יידישע וויסנשאַפֿט לאָבט דער שול, פונקט ווי לאָבט דער ליטעראַטור, האָט די אַמביציע צו זיין ניט נאָר אַ נעמער, נאָר אויך אַ געבער. אין דער יידישער ליטעראַטור, וווּ ס'האָט דאָמינירט די עמאָציע, איז דורכן ייִוואָ צום ערשטן מאל אַריינגעטרעטן געוואָרן אַ שטראָם אָרגאַניזירטע אינטעלעקטועליקייט. און אַזוי איז מיט דער יידישער שול אויך.

געוויס האָט די אַרבעט פֿאַרן ייִוואָ געפונען אַזאַ הילפֿיקן אָפֿקלאַנג טיילווייז מחמת דעם, וואָס דער באַדן איז שוין געווען אויפגעאַקערט דורך דער הייליקער פּיאָניער-אַרבעט פֿונעם יידישן לערער. אָבער פֿאַר איינס איז קלאָר, אַז ביי דער שול קענען נישט אויסוואַקסן קיין פֿליגעלען, אויב זי ווערט נישט געשפּיזט און באַפֿרוכפֿערט פֿון אַ העכערן וויסנשאַפֿטלעכן געדאַנק. נישטאָ קיין מוקדם ומאוחר אין אונדזער קולטור-בעל-הבתישקייט: נאָר ווען עס וועט בליען אויף אַלע פֿעלדער, וועט בליען דאָס גאַנצע, און יע-דער פֿעלד פֿאַר זיך פֿאַרמאָגט זיין אייגענעם ווערט אין זיך.

זיין אייגענעם ווערט — און אויך זינען אייגענע אפֿנים פֿון קולטי-ווירן. תחילת האָבן מיר דאָס מער געשפּירט ווי געוויסט, אָבער אין גאַנג פֿון אונדזער אַרבעט איז אונדז קלאָר געוואָרן, אַז דער וועג פֿון ווירקן דורך

מעשים איז אונדזער וועג נישט נאָר איבער געוואָלד, מחמת דוחק אין מיטלען, נאָר אַז דער דאָזיקער דרך איז באַשטימט דורכן עצם מהות פֿון וויסנשאַפֿט־ לעכער אַרבעט. מיר לייקענען נישט אָפּ די באַרעכטיקונג פֿון אַנדערע פֿאָר־ מען פֿון געזעלשאַפֿטלעכער אַרבעט, און געוויס האַלטן מיר נישט, אַז אַנט־ קעגן די באַדערפֿענישן פֿון לעבן איז מען יוצא מיט פֿאַרשן אַליין. אָבער מיר האָבן זיך אויסגעשניטן איין שטיק לעבנספֿלאַץ און מיר האָבן געזאָגט קודם פֿל צו זיך אַליין און דערנאָך צו דער וועלט: אונדזער ציל איז פֿאַר קיינעם נישט פֿאַרהיילן, אונדזער וועג איז פֿאַר אַלעמען קלאָר. ווער עס וויל גיין צוזאַמען מיט אונדז צו אָט דעם ציל אויף אָט דעם וועג, דער איז אַנגעלייגט בײַ אונדז ווי אַ מיטגליעדער, ווי אַ מיטבויער, ווי אַ מיט־ בעל־הבית.

אונדזער צושטייער אין דעם קאַמף פֿון די ייִדישע פֿאָלקסמאַסן, אין קאַמף פֿאַר זייער קולטורעלער עמאַנסיפֿאַציע לאַזט זיך אויסדריקן על רגל אחת, אין געצייילטע עטלעכע זאַצן: מיר ווילן דערקענען דאָס ייִדישע לעבן מיט די מעטאָדן פֿון דער מאָדערנער וויסנשאַפֿט; און מיר ווילן ווייטער דאָס, וואָס די מאָדערנע וויסנשאַפֿט דערגרייט, אַרײַנטראָגן צוריק אין די ייִדי־שע פֿאָלקסמאַסן.

דאָס ייִדישע לעבן מיינט: דאָס גאַנצע ייִדישע לעבן, די איצטי־ קייט, אַזוי גוט ווי די פֿאַרגאַנגענהייט. מען מוז דאָס ספּעציעל אונטער־ שטרײַכן, וואָרעם דאָס איז דער סימן מובהק פֿון אונדזער אינסטיטוציע אַנט־ קעגן יענע יודאַסטישע אינסטיטוטן — כּבודם במקומם מונח — וואָס די דייטשע חכמי ישראל האָבן גענומען באַשאַפֿן, און זייערע נאָכגייער אין אַנ־ דערע לענדער האָבן נאָכגעבויט. פֿאַר אונדז איז די איצטיקייט נישט ווייני־ קער וויכטיק ווי דער עבר, פֿאַר אונדז איז דער ווייטער עבר נישט מער בכבודיק איידער דער נאָענטער, פֿאַר אונדז איז אַפֿשר די גאַנצע פֿאַרשונוג פֿונעם עבר פֿריער פֿאַר אַלץ אַ מיטל בעסער צו פֿאַרשטיין דעם היינט. דער ייוואַ פֿאַרשט אַלע צווייגן פֿון ייִדישן לעבן — נישט נאָר די רבנים און לומדים און שרייבער, נאָר אויך דאָס סאָציאַלע לעבן פֿון די פֿאָלקסמאַסן, נישט נאָר דאָס עקאָנאָמישע לעבן, נאָר אויך די שפּראַך, די ליטעראַטור און די פּסיכיק פֿון ייִדן.

בכּן איז דער ייוואַ נישט קיין איבערזעצונג פֿון חכמת היהדות אויף ייִדיש, אויף דער שפּראַך פֿון פֿאָלק. אונדזער שטאַף איז די גאַנצע גרויסע וועלט, און וואָס העכער עס הייבט זיך דער ייוואַ פֿון די פֿאַראינטערעסירונג־ גען בײַ דער ייִדישער מאַסע, אַלץ רײַכער ווערט אונדזער שטאַף. אין דער פּערספּעקטיוו איז דער ייוואַ די העכסטע וויסנשאַפֿטלעכע אינסטאַנץ פֿון דעם גאַנצן ייִדישן שפּראַך־קיבוץ איבער אַלע לענדער, בכּן אַן אַקאַדעמיע, וואָס נעמט אַרום אַלע צווייגן מענטשלעך וויסן, בלויז די באַגרענעצונג, וואָס יעדער אָנהייב פֿאָדערט, האָט געבראַכט דערצו, אַז דער ייוואַ פֿאַרנעמט

זיך דערעיקרשט מיט יידישע געביטן, וואָרעם דאָ דאַרף מען דער עיקר
האַבן און מען קען זיך קודם פֿל ריכטן אויף שעפֿערישע אויפטוען.
מיר ווילן אויספֿאַרשן, דאָס הייסט מיר באַנוגענען זיך נישט מיט
דעם, וואָס עס איז קיין סוד נישט "אַדער וואָס אַלע ווייסן", אז ייִדן מוזן
אונטערגיין, אַדער אז ייִדן וועלן קיינמאָל נישט אונטערגיין, אַדער אז אַרץ=
ישראל איז די איינציקע פֿאַרענטפֿערונג פֿון דער ייִדן=פראַגע, אַדער אז פֿאַ=
לעסטיגע האָט קיין שום באַדעטונג נישט פֿאַר ייִדן. די אַלע רייד קענען
זיך זיין ריכטיק אַדער פֿאַלש, נאָר זיי זענען נישט געבויט אויף פֿאַרשונג.

ווי ווייט מיגלעך פֿלייסן מיר זיך צו דערקענען זאַכן, נישט נאָר אַפּצו=
שאַצן זיי אויפֿן וועג. מיר ווילן דערקענען דאָס לעבן, כדי עס זאָל
גרינגער זיין איבערצואַנדערשן עס אין די אינטערעסן פֿון די ייִדישע
פֿאַלקסמאַסן. אָבער מיר ווילן אַרבעטן מיט וויסנשאַפֿטלעכע מעטאָדן, אַוודאי
טראַגן מענטשן אַריין אַפֿילו אין פֿאַרשונג זייערע אינטערעסן, סימפּאַטיעס
און אַנטיפּאַטיעס. אָבער ביי אונדז איז אַ ייִד נישט פֿכתחילה גערעכט דער=
פֿאַר, ווייל ער איז אַ ייִד, ביי אונדז איז אַ פֿראַלעטאַריער נישט פֿכתחילה
גערעכט אין דעם זכות פֿון זיין פֿראַלעטאַרישקייט. אויף וויפֿיל עס קען
בפֿל געמאַלט זיין אָביעקטיוויקייט, אויף וויפֿיל אַ מענטש איז נישט געבונדן
דורך זינע אומבאַווסטזיניקע גלוסטונגען און דערווידערס, ווילן מיר זיין
אַביעקטיוו. און מיר זענען זיכער, אז דווקא מיט דעם וועג דינען מיר
צום בעסטן די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן, וואָס פֿון זייערטוועגן איז דער ייִוואָ
באַשאַפֿן געוואָרן און וואָס אין זייער זכות לעבט ער.

צום ערשטן מאָל איז מיט אונדזער ייִוואָ אויפֿגעקומען אַ ייִדישע וויסנ=
שאַפֿטלעכע אינסטיטוציע, וואָס אירע ווינקלשטיינער זענען דער היינט און
דער דאָ. ממילא איז קלאָר, אז ייִדיש איז די שפראַך פֿון אונדזער אַרבעט.
סאַראַ מהלך פֿון טשערנאָוויץ ביז ווילנע! אויף אַנדערע געביטן זענען מיר
דורך די געשעענישן אָפּגעוואָרפֿן געוואָרן אויף צוריק, און דער עיקר איז אונדז
היינט אָן אַ שיעור שווערער אויפֿן האַרצן, ווייל מיר זעען אַ סך קלערער די
גוואַלדיקע קאָמפּליצירטקייט פֿון לעבן. אָבער אין פרט סיי פֿון אויספֿאַרשן
די ייִדישע שפראַך, סיי פֿון דער הייבן איר געזעלשאַפֿטלעכע וואָג איז
דורכגעשפּרייזט געוואָרן אַזא מין מהלך, אז עס דוכט זיך, מיט הונדערט יאָר
צוריק איז פֿאַרגעקומען די טשערנאָוויצער קאָנפֿערענץ, וואָס פֿינף אַנטייל=נעמער
אירע, ד"ר מאַקס דיאַמאַנט, ד"ר מיכאל וויכערט, נח פּרילוצקי, פֿאַזאַר קאַהאַן און
קודם פֿל איר גלאַנצערדער מתתיהו מיועסן, האָבן מיר דעם פֿאַרגעניגן צו
זען דאָ היינט צווישן אונדז. מיר היינט דיסקוטירן שוין נישט וועגן ייִדיש,
מיר האָבן שוין באַלד פֿאַרגעסן די אַרגומענטן, מיט וועלכע מען קען אויפֿ=
ווייזן, אז ייִדיש איז אויך אַ שפראַך. אָבער דורך דער עצם עקסיסטענץ
אונדזערער, דורך דעם פמות און נאָך מער דורך דעם איכות פֿון אונדזער
אויפֿטו, זענען מיר אַ פֿרידלעך געווער, דאָס שטאַרקסטע געווער, אין די

הענט פֿון די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן, וואָס האָבן נאָך אין אַ סך לענדער צו קעמפֿן פֿאַר דער יורדישער אָנערקענונג און, לאָמיר דאָס מודה זיין, אין אַ לע לענדער — פֿאַר דער פֿולער געזעלשאַפֿטלעכער אָנערקענונג פֿון דער ייִדישער שפּראַך.

אומגעהער פֿיל איז נאָך געבליבן צו טאָן. איין מאָל, ווען איך בין געפֿאַרן אויף אַ טראַנסאַטלאַנטישער שיף, איז די געזעלשאַפֿט מנינע אין צווייטן קלאַס באַשטאַנען כּמעט דורכויס פֿון ייִדן. נאָר ייִדיש איז געווען לאַ זוכר ולא יפקד. וועגן ייִדיש אין די אויפֿשריפֿטן פֿון דער ענגלישער שיף-קאָמפּאַניע האָב איך אַפֿילו נישט געטראַכט. נאָר אָט בין איך איין מאָל אראָפּ אין דריטן קלאַס. מיטאַמאָל האָב איך דערהערס ייִדיש און אויף די ווענט פֿון די קאָרידאָרן און קאַבינעט האָב איך דערזען ייִדישע אויפֿשריפֿטן. יעמאָלט איז מיר געקומען דער געדאַנק: אָט די דאָזיקע סיטואַציע איז סימבאָליש פֿאַר דער לאַגע פֿון ייִדיש. אונדזער שפּראַך האָט זיך דערשלאָגן צו געוויסע פּאָזיציעס, אָבער אין בעסטן פֿאַל איז זי נאָך אַ פּאַסאַזשיר פֿון דריטן קלאַס. דאָס איז נישט קיין מעלה פֿאַר אַ שפּראַך, דאָס איז אַן אומ-גליק, דאָס איז די ספּנה פֿון מגושמדיקייט אין אויסדרוק, פֿון ענגע האַריזאָנטן ביי די ריידער פֿון דער שפּראַך. די ייִדישע וויסנשאַפֿט, וואָס איז אַרגאַני-זירט אין יוואָ, איז איינער פֿון יענע הייבערס, וואָס הייבן אַרויף די ייִדישע שפּראַך און ממילא דאָס ייִדישע פֿאַלק אויף אַ העכערן שטאַפּל אין דער משפּחה פֿון שפּראַכן און פֿעלקער.

מיר האָבן זיך אונטערגענומען אַן אַרבעט, וואָס וועט זיך קיינמאָל נישט ענדיקן, וואָרעם מיט יעדן אָפּגעשטעלטן טריט פֿאַרלענגערט זיך און פֿאַר-ברייטערט זיך דער וועג. עס איז די פֿרייד פֿון שטרעבן, כאַטש מען ווייס, אַז הינטער יעדן דערגרייכטן ציל וואַקסן אויס נייע, העכערע צילן. דער הינט-טיקער צוזאַמענפֿאַר איז נישט קיין אויסלאָז פֿון אונדזער וועג, ער איז נאָר אַן עטאַפּ אין אונדזער אַרבעט.

די ערשטע צען יאָר פֿון לעבן פֿון יוואָ זענען דערהויפּט יאָרן פֿון זאַמלען כּוחות, פֿון זאַמלען מאַטעריאַל, פֿון זאַמלען געניטשאַפֿט. עס איז געווען אַ יאָרצענדלינג, וואָס אַפֿילו אין דער געשיכטע פֿון ייִדישן פֿאַלק וועלן מיר זיינס גלײַכן געפֿינען נישט איבעריקס פֿיל. אַ יאָרצענדלינג פֿון פֿאַרשאַרפֿטע סחירות צווישן מלוכות און פֿעלקער, צווישן עקאָנאָמישע סיסטעמען, און צווישן די מילשטיינער ווערט צעריבן, ווי דאַרע זאַנגען, דאָס בידנע ביסל עקסיסטענץ פֿון די ייִדישע מאַסן, וואָס זענען אָקערשט דורכגעאַנגען דעם גיהנום פֿון דער וועלט-מלחמה. דעל אויפֿברויז פֿון דעקלאַסירטן ערבֿ רבֿ, די קאָנטער-אַטאַקעס פֿון דער אויף אַ ווילע אַיינגענומענער רעאַקציע ווערן באַגלייט דורך אַ פֿאַרביטערטן אַנפֿאַל אויף אונדז, אויף אַלץ, וואָס איז פֿאַרבונדן מיט ייִדן, און צום סוף פֿון דעם דאָזיקן יאָרצענדלינג האָבן מיר דערלעבט, אַז די ווערעם פֿון חיהשן שאַוויגזום און אַנטיסעמיטיזם האַלטן אין פֿרעסן

דאָס סאַמע האַרץ פֿון אייראָפּע, די מלחמה-געפֿאַר הענגט ווי אַ בליענע
כמאַרע איבער דער וועלט און לאָזט נישט אויפהייבן דעם קאַפּ. אין ייִדישן
לעבן גופֿא ווידער זענען אויך דורך דער צייט די סתירות געוואָרן מער
פֿאַרשאַרפֿט, און עס האָט געקענט אויסווייזן ווי אַ שיגעון אין דעם ים-אויף-
נוס פֿון פֿאַרלענדונג צו וועלן בויען אַן אינסטיטוציע פֿאַר פֿאַרשן, פֿאַר
פֿאַרשטיין, פֿאַר דערקלערן דאָס לעבן.

אַבער נישט געקוקט אויף דעם אַלעם, איז דער ייוואָ געוואַקסן און
זעט אויס ווי אַ ריז אַנטקעגן דעם קליינעם עופֿעלע, וואָס איז געקומען אויף
דער וועלט מיט צען יאָר צוריק.

און דאָס איז אַן ערבות, אַז אונדזער קינד, דער ייוואָ, וועט וואַקסן.
מיר האָבן זיך אינגעשטעלט און מיר האָבן געזיגט. איצטער טרעטן מיר
אַרײַן אין אַ נייעם פעריאָד, ווי אַלע פֿרײַערדיקע אַרבעטן וועלן ווערן ווייטער
געפֿירט מיט דער זעלבער ענערגיע, נאָר אין צענטער שטעלן זיך נייע, גרוי-
סע אויפֿגאַבעס פֿון פֿאַרשן.

דער היינטיקער צוזאַמענפֿאַר איז דער מעסטער פֿון אונדזער וויקס
און דער באַשטימער פֿון נייע וועגן. זאָל לעבן דער ייִדישער וויסנשאַפֿט-
לעכער אינסטיטוט!

מ. וויינר זײַך: איך גיב דאָס וואָרט דעם פֿאַרשטייער פֿון דער אָרגאַ-
ניזאַציע, וואָס איז דער וויכטיקסטער זייל פֿון אונדזער אַרבעט, דײַר יעקב
שאַצקי פֿון אַמאַפֿטייל.

יעקב שאַצקי:

עס איז דער ערשטער צוזאַמענפֿאַר, אין וועלכן איך נעם אָנטייל. גע-
קומען בין איך ספּעציעל פֿון אַמעריקע נישט נאָר בכדי צו באַגרייפֿן דעם
ייוואָ צו זיין יובֿל, נאָר אויך צו שעפֿן אין ווילנע אינספּיראַציע פֿאַר אונ-
דזער אַרבעט אין אַמעריקע. בעת מיר זען, אַז אויף אַ צוזאַמענפֿאַר פֿון אַ סך
לענדער זענען נישטאָ קיין שפּראַכלעכע מניעות, פֿאַרשטייען מיר די גרויסע
באַדייטונג פֿון ייִדיש, וואָס צעמענטירט און פֿאַרבינדט די יידן פֿון גאָר דער
וועלט. ווען מען וויל ווירקן אויף די אַמעריקאַנער יידן, זיי זאָלן לערנען
זייערע קינדער ייִדיש, איז דער הויפּט-אַרגומענט דער, אַז אַנדערש וועלן זיי
זיך נישט קענען צונויפֿרעדן מיט זייערע ברידער אין אייראָפּע. אונדזער אַר-
בעט פֿון ייוואָ אין אַמעריקע איז אַן אויסדרוק פֿון דאַנקבאַרקייט פֿאַר ווילנע,
דער ווונדערבאַרער שטאָט מיט איר לעגענדאַרער פֿאַרגאַנגענהייט, פֿון וועל-
כער מיר געניסן אזוי פֿיל. און חוץ דעם, ס'איז נישט נאָר אַ פֿראַגע פֿון
שפּראַך, נאָר אויך פֿון מענטאַליטעט: ייִדישע געשיכטע אויף פּויליש און
אויף ייִדיש זענען צוויי פֿאַרשיידענע געשיכטעס. ביי אונדז אין ייִדיש זענען
מיר פֿריי, אין אַנדערע שפּראַכן זענען מיר אַפֿלאַגאַעטיש. יודאַיקאַ אין
פֿרעמדע שפּראַכן איז ווערטלאָז. איינהייטלעכע ייִדישע וויסנשאַפֿט איז מיג-
לעך נאָר אין אונדזער שפּראַך, אין ייִדיש. אויך אין אַמעריקע האָבן מיר

א ניעם דור יונגע, געבוירענע אמעריקאנער, וואָס ווילן פֿאַרשן אַלס פֿרייע שטאַלצע יידן.

יעקב באָטשאַנסקי (אין נאָמען פֿון אַרגענטינער אָפטייל):
השובע דעלעגאַטן און געכט! איך ברענג איך דעם ווינטסטן און
נאָענטסטן גרוס. דעם ווינטסטן אין שטח — 23 מעת-לעת בין איך געפֿאַרן
פֿון בוענאָס-אירעס ספעציעל צום צוזאַמענפֿאַר, איך האָב דורכגעמאַכט דעם
ווינטסטן וועג; אָבער אויך דעם נאָענטסטן — אין אַרגענטינע איז ער פֿאַר-
פולער, דער יוואָ. אין ערגעץ האָט מען אַזוי פֿיל נישט געשריבן וועגן
דעם יוואָ ווי אין אַרגענטיגע. איך ברענג איך אַ גערוס פֿון אַרגענטינער
יוואָ-אָפטייל, פֿון דער פֿרעסע אין בוענאָס-אירעס, פֿון דער ייִדישער פּויעריס-
אַרגאַניזאַציע און פֿון הונדערטער יידן. איך ברענג איך אַ גערוס פֿון די
קאַמפּיינס מיט ז. רייזענען און הערץ גילישענסקי, אַ גערוס איך און אַ דאַנק
דערפֿאַר, וואָס מען האָט געשיקט שליחים אין אַרגענטינע, דורכגעפֿירט קול-
טור-אַקציעס. איך ברענג איך אַ גערוס און אַ ווונטש — זאָל בליען און
וואַקסן דער יוואָ.

מיך האָט מען אויך געשיקט זאַמלען מוט, ווי יעקב שאַצקין; מאַטע-
ריעל איז ביי אונדז בעסער, אָבער די קולטור-אַרבעט איז אַ שווערע, אָפֿט
קומט דער וואָרעם פֿון יאוש. די אַרגענטינער מאַסן קוקן אויף דעם צוזאַמענ-
פֿאַר ווי אויף אַן אַללועטלעכען ייִדישן קולטור-קאָנגרעס, מען האָפֿט ביי אונדז
צו הערן פֿון דאַנען דעם מוטיקן רוף, וואָס וועט אויך ברענגען דערהייבונג
צו אונדז אין אַרגענטינע.

און נאָך אַ דערקלערונג האָב איך איך צו מאַכן אין נאָמען פֿון די
אַרגענטינער יידן. יידן זענען אפֿשר די גרעסטע אַנטיסעמיטן. ביי אונדז
איז דאָ אַ קאָלאָניאַציע, די מוטיקסטע און פֿרעכטיקסטע ייִדישע קאָלאָניאַז-
ציע. טויזנטער אַקער לאַנד זענען פֿאַרגאַסן מיט ייִדיש בלוט. פֿון דעם
ווייס מען ווייניק, אָבער געהערט האָט מען פֿון פֿרויען-הענדלער. זיי זענען
געווען שסרענג אָפּגעטיילט, מיר האָבן זיי פֿאַרטריבן, און היינט זענען זיי
נישטאָ צווישן אונדז, נישטאָ קיין טמאים. היינט איז עס דער זעלבער ישובֿ
ווי אין אַנדערע לענדער. מען מוז פֿאַרברענען שלום-עליכמס, אַ מענטש פֿון
בוענאָס-אירעס. ס'איז היינט אין אַרגענטינע אַ ישובֿ אַ וואַרעמער, אַ תּמימות-
דיקער, וואָס בויעט זיך פֿון אונטן אַרויף, פֿון ערדאַרבעט, פֿון האַרעפּאַש-
ניקעס.

די מאַסן שטיצן דעם יוואָ. זיי האָבן מיך געשיקט צו פֿראַטעסטירן
קעגן דעם פֿאַשיזם. זאָל לעבן דער איינהייטלעכער קאַמף קעגן פֿאַשיזם!
זאָל לעבן די אַללועטלעכע ייִדישע קולטור! זאָל לעבן דער יוואָ!

מ. ווינער: מיט 6 יאָר צוריק, אויף דער קאָנפֿערענץ פֿון יוואָ
אין 1929 האָבן מיר געלייענט אַ בריוו פֿון מאַרק שאַגאַלן וועגן גרינדן

א יידישן קונסטמוזיי. הינט איז ער אַליין געקומען און איז אַליין דער בעל-שמחה ביים עפֿענען דעם קונסטמוזיי.

מאַרק שאַגאַל (דער עולם מאַכט דעם באַרימטן קינסטלער אַ שטור-מישע אַוואַציע):

אין עצם האָט מען געקענט מיינען, אַז דאָ איז נישט מײַן אָרט. איך בין דאָך גאָר אַ קינסטלער, איר זעט גאָר וויסנשאַפֿטלער. אָבער איך בין דאָ פונקט אזוי ווי איר זעט דאָ, ווייל מיר האָבן די זעלבע שוואַכקייט, די זעלבע תּשוקה: יידן.

און דווקא איצט, אין דער דאָזיקער שרעקלעכער און קאָמישער צייט, אין דער צייט פֿון היינטמאָדישן אַנטיסעמיטיזם, ווילט זיך מיר אַן איבעריק מאַל אונטערשטרײַכן, אַז איך בין אַ ייד. דערמיט אַליין בין איך נאָך מער אינטערנאַציאָנאַל אין גיסט, — גאָר נישט לויטן מוסטער פֿון די פּראָפֿעסיאָן-געלע רעוואַלוציאָנערן, וועלכע טרייסלען זיך מיט פֿאַראַכטונג אָפּ פֿון זייער ייִדישקייט.

ס'איז דאָ אַ גאַנצע ריי מאַטיוון, פֿאַר וואָס איך בין דאָ. אָט אַ די היי-זעלעך און פֿלויטן אַרום אייך קען איך שוין לאַנג אויף אויסווייניק. אָבער אייער הויז, דאָס הויז פֿון אינסטיטוט, כאַטש עס איז, דוכט זיך, אָרעם ווי אַ היזעלע אויף מײַנעם אַ בילד, איז עס אָבער גלייכצייטיק רייך ווי דער בית-המקדש. באַגריט איך אים און באַגריס אויך אייך, וואָס איר האָט עס געשאַפֿן. מיט אַ באַזונדערער ביטערער פֿרייד פֿילט מיך אַן דער געדאַנק, אַז אַן שום מיטלען, אַן שום שטיצע פֿון דער מלוכה, בלויז מיט באַגריסטע-רונג און ליבשאַפֿט האָט איר מיט אייערע אייגענע הענט אויסגעבויט א הויז. אָט דאָס הויז וועט אין דער צוקונפֿט, אין דער תקופֿה פֿון אונזער אויפֿשטייג, מעגן דינען פֿאַר אַ מוסטער פֿון עקשנותדיקער ייִדישער איבערגעגעבנקייט דער אידעע און דער קולטור.

פֿאַראַן נאָך אַ מאַטיוו פֿון ריין פֿערזענדלעכן כאַראַקטער, וואָס איך בין געקומען אַהער. עטלעכע קילאָמעטער פֿון אייך געפֿינט זיך אַ לאַנד, אייגנטלעך איין שטאָט נאָר, וואָס איך האָב שוין לאַנג נישט געזען און וואָס לאַזט מיך נישט רוען. איך האָב זיך באַנוצט מיר אייער איינלאַדונג און בין געקומען אַהערצו, צו וואַנדלען דאָ אַ ביסל צייט. איך בין זיך מודה, אַז וואָס עלטער איך ווער, אַלץ ווער איך מער פֿויל און ריר זיך נישט פֿון אָרט, פֿל-זמן מען רופֿט מיך נישט.

איך ווייס נישט פֿאַר וואָס, אָבער ביי מיר מיט מײַן היימלאַנד איז אַן איינזייטיקער ראָמאַן. און פֿונדעסטוועגן האָט אַזאַ געניאַל לאַנד מיט אַזאַ געניאַלער רעוואַלוציע געמעגט פֿילן, וואָס עס טוט זיך אין האַרצן פֿון אַן אייגענעם מענטשן און נישט נאָר צוהערן זיך און גלייבן די ווערטער און דערקלערונגען פֿון די חרטה-בריוולעך...

אָבער די הויפט-סיבה פֿון מיין קומען אַהער איז נאָך אַ מאָל דערמאָ-
נען נישט דווקא אײַך, ווײַלנער ייִדן (ווײַל איר טוט יאָ עפעס אויף דעם גע-
ביט), נאָר די ייִדן פֿון דער גאַנצער וועלט, אַז אַ ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער
אינסטיטוט איז טאַקע שײַן, — אָבער אַ קונסטמוזײַ אַ ייִדישער איז פונקט
אַזאָ שײַנער און וויכטיקער ענין.

באמת זײַנט דעם סוף 19טן יאָרהונדערט און אָנהײב 20סטן האָבן זײַך
די ייִדן ווי פֿון קײט אַ רײס געטאַן און שטורמיש אַרײַן מיט זײַער קונסט
אין דער וועלט, אַז עס דוכט זײַך מיר אויס — דער דאָזיקער קולטור-
צושטײַער איז דער וויכטיקסטער ייִדישער צושטײַער פֿון דער לעצטער צײַט.
אָבער דערפֿון האָבן אַלע קוים וואָס געהערט. די מאַסן און די אינטעליגענץ
זעען דאָס נישט, אַלץ איז צעריסן, נישט קאַנצענטרירט און מיר איז אַפֿילו
נישט באַקוועם צו רײדן וועגן דעם, וואָרעם אײַך בײַן דאָך דאָ עפעס ווי
אַ נוגע בדבר.

אָבער וואָס זאָל מען טאָן? מיר ייִדן האָבן נישט קײן אײגענעם באַד-
לער, טעאָפֿיל גאַטיע, אַפּאָלינער, וואָס האָבן מעכטיק געשמײדט דעם קײנסט-
לערישן געשמאַק און די קונסטבאַגריפֿן אין זײַער צײַט. וואָס קען מען
העלפֿן? בײַ אונדז, אין דער ייִדישער געזעלשאַפֿט האָבן מיר נישט קײן
דיאַגנאָזע, מאָראַל, שטשוקינס, וואָס האָבן מיט אַזאָ ברען און מיט אַזאָ
פֿאַרשטענדעניש געזאַמלט און אַרגאַניזירט די קונסטקולטור.

און דאָס וואָס בײַ דער אינטעליגענץ בכלל און בײַ די ייִדישע שרײַ-
בער בפרט פֿעלט אַן אינטערעס צו פֿלאַסטישער קונסט, זאָנט עדות, אַז די
קונסט איז פֿרעמד און איבעריק אין זײַער לעבן און זײַער שאַפֿן און נאָר
אויף לײטעראַטור שטײט די וועלט.

ווען די ייִדישע פּאָעזיע, די ייִדישע לײטעראַטור וואָלט געווען באַהעפֿט
מיט אַנדערע קונסטצײַגן בכלל און מיט דער פֿלאַסטישער קונסט בפרט,
וואָלט עס זי געמאַכט נאָך רײכער, וואָלט עס פֿאַרשטאַרקט איר שווינג סײַ
אין גײסט, סײַ אין סטיל.

ווען מיר נעמען למשל די רוסישע לײטעראַטור, ווי די פֿאַרבינדונג
פושקינס מיט די פּסעוודאָקלאַסיקער פֿון זײַן עפּאָכע, גאַנאַלס מיט אַלעקסאַנ-
דער איוואַנאָוון, טאַלסטאָיס מיט די פּערעדוויוזשינקעס, טשעכאַווס מיט לע-
וויטאַנען אָדער אין אונדזער לײטעראַטור פּרץ און זײַן פֿײַנער חוש פֿאַר דעם
מאָדערניזם פֿון זײַן צײַט, ווערן מיר, בײַן אײַך זיכער, אויסגעפֿינען, אַז די
דאָזיקע פֿאַרבינדונג האָט אָנגעפֿילט זײַער לײטעראַריש שאַפֿן מיט אַן אינטענ-
סיווער פֿלאַסטישער אַקטואַליטעט, מיט אַ נײַעם קוואַל פֿון עשירות, מיט
אַ גרויסער פֿרײשיקײט. און דערפֿאַר איז אויך זײַער שפּראַך אַלמענטשלעך,
נישט — עטנאָגראַפֿיש, נאָר אין רײן קײנסטלערישן זײַן. אָבער דאָס איז אַ באַ-
זונדערע פֿראַבלעם, אַ סך אַ וויכטיקערע ווי מען קען מײַנען און אפֿשר

אויך אַ וויסנשאַפֿטלעכע, גיב איך זי איבער לויט דעם באַשטימטן אַדרעס צו אייך, מענער פֿון וויסנשאַפֿט.

פשוט, מיר נײַע ייִדן, וואָס האָבן מיט טויזנטער יאָרן צוריק געשאַפֿן דעם תּוֹך, די ווערק פֿון די נבֿיאים, דעם יסוד פֿון אַלע רעליגיעס פֿאַר אַלע פֿעלקער, ווילן מיר אויך שאַפֿן אַ גרויסע קונסט, וואָס זאָל האָבן אַן אַפֿ-קלאַנג אין דער וועלט.

אַבער נישט די באַציונג צו אונדז מצד פֿרעמדע און מצד שונאים איז מיר אַ ווינדער. ניין, ווינדערן ווינדערט מיך די באַציונג פֿון אַלע שיכטן פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט צו אירע קינסטלער, זייער באַטראַכטן די קינסטלער ווי עפעס טוער פֿון אַ צווייטער מדרגה, וועלכע זענען נישט זוכה אַפֿילו צו אַ טייל פֿון יענעם רעספעקט, וואָס עס האָבן בײַ אונדז פּענקינסט-לער אָדער טעאַטער-מענער, וועלכע האָבן אַפֿטמאַל גאָר נישט ווייניק צו פֿאַר-דאַנקן דווקא די פֿלאַסטיקער. עס גייט נישט אין דעם, וואָס ייִדן קויפֿן נישט קיין בילדער, שטיצן נישט די קינסטלער, הגם דאָס איז אויך אַן ענין אין דער הינטיקער קריזיסצײַט. וויכטיק איז די אויפֿמערקזאַמקייט, דער אינטערעס. און אויב דאָס ווײַזט זיך אַמאָל יאָ אַרויס, איז עס דווקא נאָר צו דעם טאַלאַנטלאָזסטן און צו דעם געשמאַקלאָזסטן. קיטשײַ.

אמת, סיבות פֿון אַזאַ מצב זענען אַלכאַקאַנט. די תּורה, וואָס האָט אונדז געגעבן אויך די עשרת הדברות, האָט אַרייַנגעגנבעט אַן עפֿלט געבאָט אויכעט: „לאַ תּעשה לְךָ פֿסל״...

אונדזער מאָנאַטעזים איז געקויפֿט פֿאַר אַ טבערן פּרייַז — דאָס ייִדנטום האָט זיך צוליב דעם געמוזט אָפּזאָגן צו באַטראַכטן די נאַטור מיט די אויגן, און נישט נאָר מיט דער נשמה. דאָס ייִדנטום האָט אויפֿן רעליגיעזן באַדן זיך מיט דעם אַלטערטימלעכן געצנדינסט, וואָס זײַנע רעשטלעך געפֿינען זיך איצטער אין אַלע מוזייען פֿון דער וועלט, געראַנגלט אַזוי, אַז עס איז געבליבן אָן אַ חלק אין דעם אוצר פֿון דער פֿלאַסטישער קונסט. מיר האָבן גאַרנישט איבערגעלאָזט נאָך זיך אין די וועלטמוזייען אַחוץ ספֿרי-תּורות און די עלט-טע שולן, וועלכע ווערן שוין מער נישט באַזוכט.

אַבער מיר, די נײַע ייִדן, האָבן רעוואָלטירט קעגן דעם, ווילן מער נישט אָנערקענען אַזאַ צושטאַנד, ווילן זײַן נישט נאָר אַן עם הספֿר, נאָר אויך אַ פֿאַלק פֿון קונסט. דערפֿון שטאַמען די חבֿלי-ליידה פֿון אונדזער קונסט, דערפֿאַר איז אַזוי אומעטיק די קינדהייט אירע. דאָס אַלץ פֿאַדערט אַ גוטע אָרגאַניזאַציע און גוטן ווילן: צו זאַמלען קונסט בײַ ייִדן און אַלץ וואָס האָט אַ שייכות מיט דער געשיכטע פֿון קונסט, פּרופֿאַגאַנדירן קונסט נישט ווי אַ זאך, וואָס איז מחוץ אונדז, נאָר ווי אַ טייל פֿון אונדזער אינערלעכן לעבן און צוגעבן מוט אירע שעפֿער.

זאַמלען בילדער טאָר נישט זײַן נאָר אַ זאך פֿון צדקה מצד די קינסט-לער, מען טאָר נישט פֿאַרגעסן, אַז אַפֿילו לעווונטן און פֿאַרבן קאַסטן דאָך

דעם קינסטלער מער ווי א פּען און פּאַפּיר דעם שרייבער, אָבער דעם שריי-
 בערס כתב-יד — צי אַ טייערן אָדער נישט — פּאַלט דאָך קיינעם נישט איין צו
 בעטן בחינם. בשעת ווען מיר קלאָגן זיך, דאַכט זיך, אומעטום, אַז מיר האָבן
 נישט קיין פּאַרטידיקער אין דער וועלט, וועלכע רודפֿט אונדז אַזוי, און
 מיר טרוימען וועגן אַ קאָנגרעס, וואָס אויף אים זאָלן אַרויסטרעטן אַדוואָקאַטן,
 וואָס מען האָט ביי זיי אָפּגענומען דאָס רעכט צו פּראַקטיצירן, פּאַרגעסן מיר,
 אַז מיר האָבן אין אונדזערע הענט אַן אומגעהייערן שוין-עלעמענט — אונדזער
 קולטור-עשירות זאָל רייַדן פֿון אונדזערטוועגן, זאָל זיך פֿאַר אונדז אָננעמען
 און אונדז פּאַרטידיקן.

דער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט איז אַ טייערער אוצר, אָבער עס
 מוז זיך אויך שאַפֿן אַ קונסט-אינסטיטוט, נאַציאָנאַלע קונסטפֿאַנדן, וואָס וועלן
 שוין ווייטער גערן און בילדן מוזייען אין די צענטערס פֿון ייִדישן לעבן.
 איר וועט זאָגן — דאָס איז אַן אילוזיע, אָבער דאָס אילוזאָרישע און פֿאַג-
 טאַסטישע, ווייזט זיך אָפֿט אַרויס. איז דאָס סאַמע רעאַלע. אַ סימן — דער
 ייוואָ. איך האָב צו דער ערשטער קאָנפֿערענץ פֿון ייוואָ — מיט אַ יאָר 6
 צוריק — אַנאָך געשריבן וועגן שאַפֿן אַ מוזיי בנים ייוואָ. איך ווייס, ווי שווער
 דאָס איז. זאָל זיין בעסער שווער, ווי אַינלן זיך, ווי מען האָט דאָס געטאָן
 אין ארץ-ישראל, וווּ מען האָט נישט אַכטנדיק אויף מינע וואָרענונגען צונויפֿ-
 געשלעפט אַלץ, וואָס עס האָט זיך נאָר געלאָזט און די אָנפֿירונג איז אַריבער
 אין ווייניק געניטע און ווייט נישט קונסטמעסיקע הענט. דאָס גייע ייִדנטום
 גייטיקט זיך מער נישט אין איבערחזרן די בצלאלס.

מען דאַרף גאָר נישט פֿאַר אַ מאָל קומען צום צייל. פֿאַראַן אַ גאַנצע
 ריי פֿאַרעטאָפּן, מאָראַלישע און מאַטעריעלע: פּראָפּאַגאַנדע, צוגרייטן קונסט-
 היסטאָריקער, מוזיי-קענער, אויסשטעלונגען אין עפֿנטלעכע אַנשטאַלטן, אַרבע-
 טער-קלובן, שולן. עקסקורסיעס אין די אייראָפּעיִשע צענטערס, אויף די
 גרויסע אינטערנאַציאָנאַלע אויסשטעלונגען. קינסטלעריש אויסבילדן דעם
 לערער-פּערסאָנאַל, די שוליוגנט, די שטודירנדיקע יוגנט פֿון סעמינאַרן און
 אוניווערסיטעטן, אַנטוויקלען זיי אויפֿן געביט פֿון קונסט, ווי מען אַנטוויקלט
 זיי לייטעראַריש. אַרויסגעבן ביכער און זשורנאַלן וועגן קונסט, וואָרעס דער
 געשמאַק דער ייִדישער איז אַ שוידערלעכער, אַן אָפּגעשטאַנענער, און די
 איינגעלאָויבטקייט אין דער אייגענער מבינות איז נאָך גרעסער. יונגעלייט
 (און נישט נאָר יונגע), וואָס פֿאַרן שטודירן אין די גרויסע צענטערס אַדוואָ-
 קאַטור, מעדיצין און אַנדערע פּראָפֿעסיעס, פֿון וועלכע מען האָט אָפֿט נישט
 קיין חיונה פֿאַרן גוף, וואָלטן געמעגט אַ ביסל אַ טראַכט טאָן אויך וועגן
 קונסטקולטור, וועגן קונסט, וואָס שפּייזט לכל הפּחות אונדזער גייסט.

איך ענדיק מיט דעם געפֿיל, אַז אַלץ וואָס איך האָב געזאָגט און וואָס
 איך האָב פֿאַרשוויגן, וואָלט איך אייגנטלעך באַדאַרפֿט זאָגן אויף אַ צוזאַמענ-
 פֿאַר פֿון שרייבער און קינסטלער. אָבער די קינסטלער ווי אַ סאַציאַלער

עלעמענט עקסיסטירן פמעט ווי נישט, די קינסטלער קענען זיך שווער צו-
נויפריידן. דארפן די אנדערע, איר אלע דאָ, קוקן אויף אונדז אַקטיוו פֿון
דער זיט, אַרגאַניזירן מיט שכל, מיט טאַקט און מיט אַן אינערלעכן חוש.

שוין לאַנג האָב איך אייך געוואָלט אַרויסזאָגן די דאָזיקע עטלעכע ווער-
טער וועגן אונדזער ראָלע, וועגן אייער ראָלע, וועגן דער ראָלע פֿון אונדז
אַלעמען, נישט נאָר פֿון די קינסטלער, נאָר פֿון די וויסנשאַפֿטלער, נאָר פֿון
אַלע ייִדן לטובת דער גאַנצער מענטשהייט. אין די טעג פֿון קריזיס, אַ קריי-
זיס נישט נאָר אַ מאַטעריעלער, נאָר אויך אַ גייסטיקער, ווען אַרום דעם
שטיקל ברויט צעפֿלאַקערן זיך וועלט-קריזיסן, מלחמות, רעוואָלוציעס, און די
ייִדן האָבן ממש נישט מיט וואָס און וווּ צו לעבן, איז פֿונדעסטוועגן נישטאָ
קיין זיסערע שליחות ווי לייִדן און אַרבעטן פֿאַר אונדזער מיסיע, פֿאַר אונ-
דזער גייסט, וועלכער לעבט אין אונדזער תּנך, וועלכער לעבט אין אונדזערע
טרוימען וועגן קונסט, וועלכער קען העלפֿן אַרויפֿפֿירן די ייִדן אויף דעם
אמתן, אויף דעם ריכטיקן וועג, וואָס אויף צו גרייכן אים טוען די אַנדערע
פֿעלקער נאָר בלוט פֿאַרגיסן, בלוט פֿון אייגענע און פֿון פֿרעמדע.

ד'ר יצחק שיפער:

איך האָב דעם כּבוד צו באַגריסן אין נאָמען פֿון וואַרשעווער אָפּטייל
פֿון ייִוואָ. מיר זענען נישט אייפֿערזיכטיק, וואָס איר, ווילנער, האָט דעם
כּבוד און פֿאַרדינסט צו אַרגאַניזירן דעם אימפּאַזאַנטן צוזאַמענפֿאַר. עס איז
אַ גליק, וואָס אין ווילנע איז אויסגעפֿאַלן צו גרינדן דעם ייִוואָ. וואַרשע איז
פֿאַנטאַטיש, ווילנע געזעצט. וואַרשע איז אַ טומלפֿאַץ פֿון פֿאַליטיק, דער
צענטער פֿון סאָציאַלע ייִדישע און פּוילישע אינסטיטוציעס. ווילנע איז רוניק,
דערפֿאַר קען אין ווילנע בעסער געדנייען וויסנשאַפֿט. איך ברענג אייך
אַ גערוס פֿון אַ מיטאַרבעטער, אַ שטענדיקן, מיינע פּערזענלעכע איינדרוקן.
אַפֿט פֿילט מען זיך איינזאַם, פֿאַרצווייפֿלט; וווּ איז די זיכערקייט, דער
כּוח, מען זאָל די ספֿקות קענען אַוועקשליידערן מיט דער האַנט? אָבער אַז
איך זע, ווי איבער טויזנט מענטשן גיבן אָפּ כּבֿוד דעם ייִוואָ, מאַכט עס שטאַלץ
און שטאַרק. עס גייט נישט לאיבוד דער געדאַנק, וועלכער ראַנגלט זיך מיט
זיך אליין. עס זענען פֿאַרזאַמלט זייער פֿיל פֿריינד פֿון דער גאַנצער וועלט. עס
גייט פֿון זיי אַ פֿלינד פֿון פּערזאָנען, וואָס מען קען נישט איבערגעבן מיט
קיין ווערטער. ס'לייגט אין דעם אַ כּוח. איך דערמאָן זיך אָן דער צויבער-
דיקער נאַכט בנים ים פּנת צוריק מיט אַנדערטהאַלבן יאָר אויף מיין ריזע
אין ארץ-ישׂראל, די ווונדערלעכע ווירקונג פֿון די שטערן, פֿון וועלכע מען
פֿילט זיך ווי געטוּבלט אין דער נשמה. דאָ האָבן מיר אויך שטערן, גייסטי-
קע — מיין רבי, דובנאַוו, די אַמעריקאַנער חברים, די ווערטער פֿון שאַנאַלן,
געבענטשט זאָלן זיי אַלע זיין — זענען דאָס ניט קייין שטערן, שטערן פֿון ים
פּנת? אַ דאַנק אייך חברים פֿון דער צענטראַל-פֿאַרוואַלטונג, וואָס איר האָט

צוויפֿערוֹפֿן דעם צוזאַמענפֿאַר, אַ מקום פֿאַר אַ פֿאַר טעג קאַנטעמפֿלאַציע.
א דאַנק!

ה' וויסקאַנט (אין לייטוויש און לאַטיין, פֿ' יודל מאַרק גיט איבער
בקיצור דעם אינהאַלט פֿון זיין רעדע)

באַגריסט די דעלעגאַטן אין נאַמען פֿון דער לייטווישער וויסנשאַפֿטלע-
כער געוועלשאַפֿט אין ווילנע. ער איז צופֿרידן, וואָס גראַד אין דער הויפט-
שטאָט פֿון געדימיגען קומט פֿאַר דער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿט-
לעכן אינסטיטוט. דאָס איז נישט קיין צופֿאַל. אַלע היגע פֿעלקער פֿלעגן
דאָ תמיד לעבן בשלום. די גרויספֿירשטן פֿון לייטע האָבן געצווונגען צו
אייניקייט, טייל פֿעלקער זענען מיטן אייגענעם ווילן צוגעשטאַנען צום פֿירשטן-
טום. ייִדן האָבן אין דער גרויספֿירשטנשאַפֿט געשפּילט אַ גרויסע קולטורע-
לע ראַלע. ווינטשט דעם צוזאַמענפֿאַר, עס זאָל אים געראַטן די אַרבעט.
מ. ווינרניך:

איך גיב דאָס וואָרט דעם ח' נ. פֿינערמאַן, וואָס פֿאַרטרעט די פּרע-
טיקסטע ייִדישע אָרגאַניזאַציע — דעם אַרבעטער-רינג אין די פֿאַראייניקטע
שטאַטן און קאַנאַדע. אחוץ טעלעגראַמעס, וואָס באַגריסן דעם צוזאַמענפֿאַר,
האָט דער אַרבעטער-רינג באַפֿולמעכטיקט דעם ח' פֿינערמאַן.
נ. פֿינערמאַן:

השובֿע חברים! איך ברענג אַיך אַ חֲבֵרִשׁן, האַרציקן גערוס פֿון דער
גרעסטער ייִדישער אַרבעטער-אָרגאַניזאַציע אין דער וועלט, פֿון אַרבעטער-
רינג אין אַמעריקע. די געשיכטע פֿון ייִדישן אַרבעטער-רינג דאָס איז די
געשיכטע פֿון דער ייִדישער עמיגראַציע. אַסימילאַטאָריש איז געווען די
אידעאָלאָגיע פֿון די גרינדער פֿון אַרבעטער-רינג, אָבער זינט דעם יאָר 1910—
1911 האָט זיך אָנגעהויבן אין דעם אַרבעטער-רינג אַ נישט טענדענץ, אַ וועג-
דונג צו די ייִדישע קולטור-נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען. אין 1915 איז אויפֿגע-
הויבן געוואָרן די פֿראַגע וועגן די ייִדישע שולן, ביי היינטיקן טאָג פֿירט דער
אַרבעטער-רינג אַ גרויסע קולטור-טעטיקייט, האַלט אויס איבער הונדערט
ייִדישע שולן, וואָס זענען אַ מעכטיקער קולטור-פֿאַקטאָר אין אַמעריקע.

איך באַגריס אַיך דאָ אַלעמען און פֿרעג אַיך: וואָס איז דער פּוּחַ,
וואָס האָט אונדז צוזאַמענגעבראַכט אַהער פֿון אַלע עקן וועלט? אַפֿשר דער
ייִדישזום — איך וויל זיך נישט קריגן, אַפֿשר גלות-נאַציאָנאַליזם — איך
אַמפֿער זיך נישט; ביי מיר איז דאָס — אַ באַווייזן פֿון ווילן און געוונטן
אינסטינקט פֿון ייִדישן פֿאַלק צו שאַפֿן און אויסצולעבן זיך אין ייִדיש. מיר
ווילן לעבן דערפֿאַר, וויל מיר לעבן, מיר זענען באַרעכטיקט צום לעבן ווי
אַנדערע פֿעלקער, און אויב לעבן — איז נישט ווי בעטלער, מה-יִפֿית-מענטשן,
נאָר ווי פֿרייע מענטשן.

שווער איז דער קאַמף, באַזונדערס אין אַמעריקע. ביי אונדז אין אַמע-
ריקע זענען נישטאָ קיין שטערונגען, אַמעריקע שמעלצט אַלע פֿעלקער אָן

צוואנג. דער ייוואַ איז דער גענעראל-שטאַב, וואָס פֿירט אָן דעם קאַמף קעגן דער אַסימילאַציע, אַ קאַמף מיט רוֹיקער, זאַלעכער אַרבעט, פֿאַר וועל-כע אַנדערע וועלן האָבן אַכטונג. די מיטלען פֿון ייוואַ זענען זייער באַגרע-געצט, אָבער דער אַרבעטער-רינג מיט זיינע ריזיקע מיטלען און פּוּחות וועט שטענדיק אונטערהאַלטן אייערע ביידע הענט ווי דעם ביבלישן משהן, בכדי איר זאָלט קענען מלחמה האַלטן מיטן עמלִיק, מיט דער אַסימילאַציע. געבענטשט זאָלן זיין די טוער פֿון דער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט!

ד"ר מ. סודאַרסקי (פֿון ייוואַ-אַפּטייל אין ליטע):

איך ברענג אַיך אַ גערוס פֿון דער ייִדישער קולטור אינעם קליינעם לאַנד, נאָענטן לאַנד, אָבער אַ סך אַ ווייטערן ווי אפֿשר דער וועג פֿון אַרבעט-טיגע. אין משך פֿון צוויי יאָר האָבן מיר נישט באַקומען אייערע „ייוואַ-בלע-טער". מיר אַרבעטן אָן אַ צענטער, דאָס פֿעלן פֿון אַ פֿאַרבינדונג מאַכט אונדז שווער די אַרבעט. דער דראַנג צו האָבן אַ גייסטיקן צענטער באַוועגט אונדז, אין ליטע, צו קומען אַהער און צו אַרבעטן פֿאַרן ייוואַ. 50 געסט פֿון ליטע, וואָס זענען געווען אין וועג צום צוזאַמענפֿאַר, האָבן נישט געקענט אַרביינקומען אין ווילנע. אַ וואַרעמען גערוס פֿון זיי און ברכות, די אַרבעט פֿון ייוואַ זאָל העלפֿן אַפּשאַפֿן די גרענעצן, וואָס שטערן דער אַנטוויקלונג פֿון אַ מענטשלעכער וועלטלעכער קולטור.

נח פּרילוצקי:

איך האָב דעם פֿבוד און פֿאַרגעניגן צו באַגריסן דעם יובֿל-צוזאַמענפֿאַר אין נאָמען פֿון ייִדישן פען-קלוב. עס איז דאָ אַ פֿעדעראַציע פֿון פען-קלובן, וואָס רעפרעזענטירט די נאַציאָנאַלע ליטעראַטורן לויטן טעריטאָריעלן פּרינציפּ. די ייִדישע ליטעראַטור האָט נישט געקענט געהערן צום פען-קלוב, ווייל די ייִדישע נאַציע איז עקסטרירטאַריעל. דאָך איז דורכגעזעצט געוואָרן, אז די ייִדישע ליטעראַטור זאָל אַנערקענט ווערן אַלס אַ באַשטאַנדטייל פֿון דער פֿעדעראַציע. ייִדיש אַליין איז אַנערקענט געוואָרן אַלס טעריטאָריע, די אַנאַר-כישע רעפּובליק מיטן זיצאַרט אין ווילנע. דער ייוואַ איז די וויסנשאַפֿטלעכע אַקאַדעמיע פֿון דער טעריטאָריע „ייִדיש". נישטאָ קיין גרינדונגס-דעקרעט און דאָך עקסיסטירט אַ ייוואַ מיט דובנאַוון און נאָך אַנדערע מיטבויער. ווער עס האָט געוואָלט העלפֿן, איז געקומען און געהאַלפֿן בויען דעם ייוואַ. שוין דאָס אַליין אימפּאַנירט. עס קומט אויס עפעס מאַדנע: איך בין געקומען באַגריסן זיך אַליין (אַליין מיטגליד פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג). די שפּראַך און די ליטעראַטור איז אַן אַביעקט פֿון וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, און צוריק — די וויסנשאַפֿט שפּיזט די ליטעראַטור. דעריבער קרייצן זיך דער ייוואַ און דער פען-קלוב אַלס סוביעקט און אַביעקט. מען האָט געקענט מיינען, אז היינטיקע צייטן וואָלט וויסנשאַפֿט קיין פעולה נישט באַדאַרפֿט האָבן. ווי זאָגט שלום-עליכמס ייִדישע: שמאָכטעס!

פֿאַר וואָס זשע איז דער היינטיקער צוזאַמענפֿאַר אימפּאָזאַנטער ווי דער ערשטער מיט 6 יאָר צוריק? איך געדענק פֿון די סטודענטישע יאָרן אין תּפּיסה, פֿלעגט פֿון פֿרי ביז אין דער נאַכט הילכן דער, טשערוואָני שטאַנ- דאַר. דאָ האָט געהערשט דאָס ליד, פֿאַר וועלכן מען איז געגאַנגען אין תּפּיסה. דאָס איז געווען אַ פֿאַרם פֿון קאַמף, ווייל דאָס שטאַרקסטע מיטל אין קאַמף פֿאַר פֿרייהייט איז דאָס וואָרט. דערפֿאַר פֿלעגט מען אַמאָל פֿאַר פֿרייע ווער- טער בוכשטעבלעך אויסשניידן די צונג, היינט מאַכט מען עס סימבאָליש. אין דער צייט, ווען מען דערשטיקט דאָס פֿרייע וואָרט, ווען ייִדיש איז שוואַך, ווען מען צווינגט דאָס ייִדישע קינד צו גיין אין פֿרעמדע שולן, ווען מען דערווייטערט אונדז פֿון די עפֿנטלעכע טריבונעס, היינט איז עס אַ פֿאַרם פֿון קאַמף צו לָאָזן הילכן דאָס פֿרייע ייִדישע וואָרט. דעריבער איז דער איצטיקער צוזאַמענפֿאַר אונדזער רויטע פֿאַן, דערפֿאַר איז אַזאַ וואַרעמע שטי- מונג אַרום איצטיקן צוזאַמענפֿאַר.

אַנטאָן לוצקע וויט ש, (אין ווייטרוסיש):

אין נאָמען פֿון דער ווייטרוסישער וויסנשאַפֿטלעכער געזעלשאַפֿט באַגריס איך דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט צו זיין יום-טובֿ. דער ייִדישער וויסנש' אינסטיטוט איז אַ גרויסער קולטור-פֿאַקטאָר. צום ערשטן מאָל האָט איר דורך דעם אינסטיטוט רעאַליזירט וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט פֿאַר זיך. ביז איצט האָבן ייִדן אַלץ געאַרבעט פֿאַר פֿרעמדע קולטורן, איצט האָט איר אַן אייגענע נאַציאָנאַלע וויסנשאַפֿט. מיר ווייטרוסן שאַצן באַזונ- דערס אָפּ דעם ענטוויאָזם, וואָס האָט זיך געשאַפֿן אַרום דעם ייִוואָ, ווייל אויך מיר זענען געווען אין דער זעלבער לאַגע, ווען אונדזערע וויסנשאַפֿטלעך האָבן געאַרבעט פֿאַר רוסן, פֿאַר פֿאַליאַקן און דאָס אייגענע נישט געפֿאַרשט. מיר פֿרייען זיך, וואָס דווקא אין ווילנע, אויף דעם ווייטרוסישן באַדן, איז אויפֿגעקומען דער צענטער פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט. מיר האָבן אַ סך שותפֿישע פֿראַבלעמען און אינטערעסן פֿון עקאָנאָמישן און קולטורעלן כאַ- ראַקטער. דאָרט וווּ עס וווינט קאַנצענטרירט און אין נאַענטסטער שכנות מיטן ווייטרוסישן דאָרף די ייִדישע מאַסע, איז אויך נאַטירלעך דער גייסטי- קער קאַנטאַקט צווישן זיי; שפורן דערפֿון געפֿינען מיר אין דער ווייטרוסי- שער קולטור, אין דעם פֿאַלקלפֿאַר. ס'איז זיך צום ווינטשן, אַז די פֿאַרבינדונג און די געמיינזאַמע אַרבעט, וואָס איז געווען אין דעם ניט לאַנג פֿאַראַנגע- נעם פֿעריאָד צווישן דער אינטעליגענץ פֿון ביידע פֿעלקער, זאָל אויסגע- ברייטערט ווערן, און מאַסע מיט מאַסע זאָל קומען אין פֿאַרבינדונג. איך ווינטש אײַך ערפֿאָלג און לאַנגע יאָרן אַרבעט Vivat!

ד"ר 5. ווילמאַן:

איך באַגריס דעם צוזאַמענפֿאַר אין נאָמען פֿון טאָז, אָזע' און דער ייִדי- שער לאַנדקענטשאַפֿט-געזעלשאַפֿט אין בוילין. פֿאַר די דריי געזעלשאַפֿטן, אין

וועמענס נאָמען איך רייד, איז די אַרבעט פֿון ייוואָ ניט נאָר אַ באַדן, אַ באַזע, נאָר אויך אַ פֿאַרבאָדינג פֿאַר זייער אַרבעט. מײַנע ווערטער זײַנען ניט נאָר צוליבן יום-טובֿ, ניין. דאָס זײַנען פֿאַסטולאָטן פֿון אונדזער אַרבעט, וואָס זײַנען באַשאַסן געוואָרן אויף אונדזערע צוזאַמענפֿאַרן, דאָס איז אונדזער אַני מאַמין, דעריבער איז גרויס אונדזער פֿאַראַינטערעסירונג מיט די אויפֿטוען פֿון ייוואָ. איך ווינטש איך הצלחה, אַז אַלע אייערע פֿלענער פֿון אַרבעט זאָלן זיך אַינגעבן און מיר זאָלן זײַן עדות און האָבן נחת-רוח פֿון אייער אויפֿבוי, דאָס וועט זײַן דער בעסטער מאָנומענט פֿון אונדזער צײַט. זאָל לֵעבן דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט!

א דור' יוסף טשערניכאָוו, (איז נאָמען פֿון דער ווילנער געזעלפֿ-שאַפֿט פֿריינד פֿון ייוואָ).

איך האָב געזאָלט ריידן פּויליש פֿאַר פֿאַליאַקן, נאָר צו יידן רייד איך נאָר ייִדיש, איך באַדויער וואָס איך קען נישט קיין לײַטוויש, צו ענטפֿערן ה' וויסקאַנט און פֿריי זיך וואָס ה' רוצקעוויטש פֿאַרשטייט ייִדיש.

אויב מיר האָבן דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, איז דאָס צו פֿאַרדאַנקען דעם ייִדישן פֿאַלקסלעכער. לֵעבן זאָל דער ייִדישער לערער!

אַ פֿאַר ווערטער צו די געסט פֿון ווייטן. איך בין איך מקנא, וואָס איר קענט קומען אין ווילנע זוכן באַגריסטערונג. עס קומט מיר אויס, אַז איר האָט מער מוט און פֿייער פֿון אונדז.

איך קאָנסטאַטיר מיט פֿרייד, אַז אין דער אוידיטאָריע הערן זיך אַנדערע טענער ווי מיט 10 יאָר צוריק. ס'איז פֿאַר מיר אַ טרייסט די רעדע פֿון ח' פֿינערמאַן, וואָס האָט אַזוי וואַרעם גערעדט וועגן ייִדישע איבערלע-בונגען. מיט 10 יאָר צוריק וואָלט זי אפשר נישט געקענט זײַן. מיר מוזן טראַכטן וועגן קיום פֿון יידן. אַלץ גייט צו נײַע וועגן. אַ דאַנק די וואָס ריידן אָפֿן. זאָל דער צוזאַמענפֿאַר געפֿינען געדאַנקען און עמאַציעס אַדע-קוואַט צו דער טראַגעדיע פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט.

ו. ר. י. ז. ע. ז.

עס זײַנען אָנגעקומען הונדערטער טעלעגראַמעס און בריוו, וואָס באַ-גריסן דעם צוזאַמענפֿאַר, אַלץ איבערלײַענען דאָ איז נישט מיגלעך, איך וועל בלויז קענען אויסרעכענען טייל פֿון די באַגריסונגען (לײַענט די נעמען פֿון אַרגאַניזאַציעס, וואָס האָבן צוגעשיקט באַגריסונגען; פֿון י. ל. פּהן, ניו-יאָרק; נאַציאָנאַלן אַרבעטער-פֿאַרבאַנד — ניו-יאָרק, אונטערגעשריבן דוד פינסקי; פֿון אַרבעטער-רינג, ניו-יאָרק, אונטערגעשריבן געלײַבער, באַסקין און אַנד'; לײַענט דעם ייִדישן בריוו פֿון עסטאָנישן געלעערנטן אין דערפֿעט ה' פ. אריסטע).

מ. ווי זיך:

עס האָבן זיך געמאַלדן אַ סך באַגריסער. מיר קענען ליידער ניט
אַלעמען היינט אויסהערן. די אַלע אַרגאַניזאַציעס וועלן נאָך קומען צום וואָרט
אויף די אַנדערע זיצונגען.

יעקב צבי שאַרגעל, (חיפּה, אין נאָמען פֿון ייִדישן לייטעראַטן-
און זשורנאַליסטן-קלוב אין ארץ-ישראל):

חשבוֹנער צוזאַמענפֿאַר, זייער חשובֿער פֿריינד!

מיר זיינען איבערצייגט, אַז די ייִדישע אַרבעטנדיקע מענטשן פֿון גאָר
דער וועלט, די ברייטע שיכטן פֿון פֿאַלק, וואָס זעען אין אונדזער שפּראַך,
אין דער קולטור אירער, זייער לופֿט צום אָטעמען, זייער מיטגלייך אין צער
און צאַרן, אין האַפֿענונג און קאַמף קעגן פֿאַשיזם און אַנטיסעמיטיזם, פֿילן
אין דעם איצטיקן אַלוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן
אינסטיטוט אַ דערמונטערונג אין זייער שווערן געראַנגל קעגן עקאָנאָמישן
און גייסטיקן קריזיס. דעריבער טאַקע שוועבט דאָ איצט דער גייסט פֿון די
ברייטסטע ייִדישע פֿאַלקסמאַסן פֿון גאָר דער וועלט,

אויך אין ארץ-ישראל, ווי אין אַלע איבעריקע לענדער פֿון דער
ייִדישער צעשפּרייטונג, לעבן באַדייטנדיקע מאַסן אַרבעטנדיקע, וועלכע
פֿאַרבינדן זייער פֿרייד און לייד מיט דעם ייִדישן לשון און מיט דער מאָדערנ-
נער קולטור, וועלכע ווערט אין אים געשאַפֿן.

מיר האַלטן פֿאַר איבעריק צו דערציילן אַיך אויספֿירלעך וועגן די
רדיפֿות, וואָס ייִדיש האָט אויסצושטיין פֿון העברעיִסטישן פֿאַנאַטיזם אין
ארץ-ישראל. ייִדיש ווערט אין א״י איבערגעוואַלד פֿאַרוואַנדלט אין אַ זשאַרגאָן,
וואָס איז נישט ראוי צו קיין שום עפֿנטלעכן אַרויסטריט. דאָס, וואָס באַיקאַט
און מאַראַלישער דרוק זענען ניט בכוח אויפֿצוטאָן, ווילן די שונאים פֿון ייִדיש
דערגרייכן דורך פֿיזישן טעראַר און געזעצלעכע באַגרענעצונגען. דאָך ווערט
ייִדיש גערעדט און געלייענט דורך צענדלינגער טויזנטער, אויב נישט דורך
דער מערהייט ייִדן אין ארץ-ישראל.

די ריזיקע מאַסן נייע אַלנוואַנדערער, וועלכע קומען אין לאַנד, פֿדי
עקאָנאָמיש און פֿאַליטיש אַנצוהייבן אַנזי לעבן, ברענגען מיט זיך די לעבעדיקע
ייִדישע שפּראַך.

אין צער און צאַרן קעגן דער אומגערעכטער באַצייגונג צו אונדזער
פֿאַלקס-לשון מצד דעם הערשנדיקן שיכט פֿון ארץ-ישראלדיקן ייִשובֿ קוקן די
פֿריינד פֿון ייִדיש, פֿון ייִדישער קולטור-אַרבעט מיט געשאַפֿטער האַפֿענונג
און אינטערעס אויף דער נרויסער אַרבעט, וואָס ווערט געטאָן דורך דעם
ייִוואָ, און זיינען גרייט, לויט זייערע מעגלעכקייטן, בנצוטראָגן צו דער
דאָזיקער וויכטיקער אַרבעט.

אין דער גרויסער אינטערטעריטאָריאַלער אַרבעט לטובֿת דער אַרגאַני-
זירונג פֿון אויפֿבוי פֿון דער מאָדערנער ייִדישער קולטור, זאָל נישט און וועט
נישט פֿעלן אויך ארץ-ישראל.

מיר זענען איבערצייגט, אז פֿון דער הויכער טריבונע פֿון איצטיקן אלדוועלטלעכן ייוואָ-צוזאמענפֿאַר וועט זיך לאָזן הערן קלאָר און אַנטשיידן דער פּראָטעסט-קול קעגן דער אומווערדיקער באַציונג צו אונדזער לשון קעגן די רדיפות אויף ייִדיש אין ארץ-ישראל.

דער ייִדישער פֿיטעראַטן= און זשורנאַליסטן-קלוב אין ארץ-ישראל באַגריסט צום האַרציקסטן דעם איצטיקן גרויסן אלדוועלטלעכן ייוואָ-צוזאמענ-פֿאַר און ווינטשט אים דערפֿאַלג אין זיין אַרבעט.

טאַמאַר קיין (פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון ייוואָ אין עסטלאַנד): מען האָט מיר אָנגעטאָן דעם פֿבֿוד און מיך באַפֿולמעכטיקט איך צו באַגריסן צום גרויסן געמיינזאַמען יום-טובֿ. אונדזער ישובֿ איז אַ קליינער, ערשט גאַר נישט לאַנג האָבן מיר זיך באַהאַפֿטן מיט דער ייִדישער שפּראַך און קולטור און אָנגעהויבן אַ קאַמף פֿאַר ייִדיש. שוין לאַנג האָבן מיר גע-וואָלט קומען אַהער צו זען דעם ייוואָ, היינט האָבן מיר געהאַט דעם פֿאַר-געניגן אָנצוקוקן דאָס ווונדערקינד. מיר זיינען באַגליסטערט צו זען אַזאַ גרויסע צאָל ייִדישע אינטעלעקטואַלן, וואָס טוען מיט אַזוי פֿיל ענערגיע און עקשנות די אַרבעט פֿאַר ייוואָ. מיר געקומענע וועלן דערציילן די חבֿרים אין עז=לאַנד וועגן אַייערע אויפֿטוען. מען דאַרף אויך מאַטעריעלע היילף פֿאַרן ייוואָ, ביז איצט האָבן מיר ווייניק געהאַלפֿן. מיר זאָגן אָן אַן אַקטיווע מיטאַרבעט.

ד"ר יוליוס גענש האָט פֿאַרעפֿנטלעכט דעם 1טן באַנד פֿון איוואָסעס „ייִדישע פרעסע אין רוסלאַנד“. דאָ האָבן מיר געבראַכט עקזעמפּלאַרן פֿון דעם פֿאַרעפֿנטלעכטן ווערק און אין נאָמען פֿון ד"ר גענש גיבן מיר איך דעם כתב-יד פֿון 2טן באַנד אַ מתנה דעם ייוואָ. איך ווינטש ערפֿאַלג דעם ייוואָ און בעט מען זאָל ניט פֿאַרגעסן אונדזער קליינעם עסטישן ייִשובֿ. אַבֿרהם מאָרעווסקי:

איך האָב אַ וואָרט אַלס סתם ווילנער. דער געדאַנק צו רייזן איז ביי מיר אויפֿגעקומען בעת שאַגאַלס רעדע. איך וויל נאָר אַרויסזאָגן עטלעכע ווינטשן. ווילנע זאָל קענען דעם ייוואָ. מען דאַרף זאָגן באַטאַשאַנסקי, אַז דער גרעסטער מהלך איז 5 מינוט גאַנג אויף וויוואָסקי-גאַס. די דאָזיקע פֿייערלעכקייט וואָלט באַדאַרפֿט זיין אין בנין פֿון אַ גרויסן ייִדישן שטאָט-טעאַטער. צום 20יאָריקן יובֿל פֿון ייוואָ ווינטש איך, אַז דער שטח צווישן וויסנשאַפֿט און קונסט זאָל זיין אַ קלענערער. זאָל לעבן ווילנע מיט אַלע אירע גאונות! זאָל לעבן אַ ייִדיש טעאַטער, וואָס זאָל ווערט זיין דעם ייוואָ! מ. וויינרײַך דאַנקט אַלע רעדנער, דעם עולם, וואָס איז געדולדיק אויסגעזעסן ביז שפּעט ביינאַכט, אַנטשולדיקט זיך פֿאַר די נישט געזאָגטע רעדעס. ווער עס אינטערעסירט זיך ווייטער מיטן צוזאַמענפֿאַר, קען קומען אין קאָנסערוואַטאָריע מאָרגן 10 אַ זייגער. אינפֿאַרמאַציעס וועגן צוזאַמענפֿאַר וועלן זיין געדרוקט אין דער פרעסע.

צווייטע זיצונג

פלענום פון צוזאמענפאר

(דאָנערשטאָג, דעם 15טן אויגוסט 10 פֿרי)

מ. וויננרייך עפֿנט די זיצונג און פֿארבעט אין פרעזידיום די פֿיפֿטע גיטערמאָן, ב. ווירגילי-פֿהן, ה. גילישענסקי, נח פֿרילוצקי, ג. פֿינערמאָן, יודל מאָרק, י. ח. ראָזענבוים, יוסף יאַשונסקי, שמואל שמידט, י. שיפער, מתתיהו מייזש, יוליוס גענש, יעקב לעשטשינסקי, א. טשעריקאָווער, דערנאָך לייענט מ. וויננרייך איבער די באַגריסונג פֿון ה. ליי וויק (זע די אָפּטיילונג באַגריסונגען צום צוזאַמענפֿאַר).

דער צוזאַמענפֿאַר נעמט אָן מיט אַפֿלאַדיסמענטן מ. וויננרייכס פֿאַר-שלאַג אָפּצושיקן ליייוויק אַ באַגריסונג מיט אַ ווונטש פֿון אַ רפואה שלמה.

מ. וויננרייך איז מודיע, אַז היות ד"ר י. שיפער מוז אַוועקפֿאַרן, וועט ער זיין רעפֿעראַט האַלטן בשעת דער פֿאַרמיטאָג-זיצונג.

דעם פֿאַרויזן נעמט איבער יוסף יאַשונסקי און גיט אַ וואָרט. ז. קלמנאָ-וויטשן פֿירצוטראַגן דעם באַריכט פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג.

ז. קלמנאָוויטש:

אַרגאַניזאַציע. די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿט-לעכן אינסטיטוט האָט זיך קאָנסטיטוטירט אויף דער ערשטער זיצונג אויף מאָרגן נאָך דער קאָנפֿערענץ פֿון יוואָ, דעם 28סטן אָקטאָבער 1929, אין אַזאַ באַשטאַנד: מיטגלידער י. גיטערמאָן, וואַרשע, ד"ר מ. וויננרייך, ווילנע, ד"ר מ. זילבער-פֿאַרב, וואַרשע, א. טשעריקאָווער, בערלין, י. יעפֿרויקין, פֿאַריז, ב. פֿהן-ווירגילי, ווילנע, י. לעשטשינסקי, בערלין, י. מאָרק, ריגע, ג. פֿרילוצקי, וואַרשע, ב. קלעצקין, ווילנע, ז. רייזען, ווילנע, און קאַנדידאַטן צו זיי: ג. גער-געל, בערלין, י. יאַשונסקי, וואַרשע, ג. מייזל, וואַרשע, ז. קלמנאָוויטש, ווילנע. אויף דער זעלביקער זיצונג האָט די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג אויסגעטיילט פֿון זיך אויף צו פֿירן די לויפֿיקע ענינים פֿון אינסטיטוט דאָס אויפֿיר-ביראָ אין באַשטאַנד פֿון מ. וויננרייך, ב. פֿהן-ווירגילי, ב. קלעצקין, ז. רייזען (אַלע אין ווילנע) און י. גיטערמאָן, וואַרשע, פֿאַר זיין ממלא-מקום ז. קלמנאָוויטש, ווילנע.

די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג האָט אין משך פֿון דער צייט פֿאַרלאָרן די מיטגלידער ג. גערגעל און מ. זילבערפֿאַרב, וועלכע זינען פֿרייצייטיק גע-שטאַרבן. אין אויספֿיר-ביראָ זינען צוגעצויגן געוואָרן דורך אַ באַשטימונג

פֿון דער צײַף א. טשעריקאווער און ד׳ר צ. שאַבאַד. אויך דעם לעצטן האָבן מיר דאָס יאָר פאַרלאָרן.

חוץ אָט דער ערשטער סעסיע, האָט די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג אָפּגע- האַלטן נאָך דריי סעסיעס: 14 — 16 אָקטאָבער 1930 אין ווילנע, 26 — 27 נאָ- וועמבער 1932 אין וואַרשע און 1 — 2 אָקטאָבער 1934 אין ווילנע. די צענ- טראַלע פֿאַרוואַלטונג איז זיך צונויפֿגעקומען אַ סך זעלטענער, ווי דאָס איז פֿאַרויסגעזען לויטן סטאַטוט (2 מאָל אין יאָר). די סיבה דאַרף זײַן קלאַר פֿאַר אַלעמען: די פֿינאַנציעלע דחקות, וואָס אונטער איר צײַכן האָט זיך די גאַנצע צײַט געפֿירט די אַרבעט פֿון ייוואָ, האָט געצווונגען שטאַרק צו באַ- גרענעצן די גאַנצע טעטיקייט, ממילא איז אויך די אַקטיווקייט פֿון דער צײַף שטאַרק באַגרענעצט געוואָרן לגבי דעם פּלאַן וואָס האָט זיך אָנגעמערקט אויף דער קאָנפֿערענץ.

מחמת דעם וואָס די אַרגאַניזיר-אַרבעט פֿון ייוואָ האָט זיך נישט אויס- געברייטערט אין דעם פֿון דער קאָנפֿערענץ פֿאַרויסגעזעענעם פֿאַרנעם, איז אויך ניט צונויפֿגעשטעלט געוואָרן און האָט נישט פֿונקציאָנירט דער ראַט פֿון ייוואָ. דער ראַט האָט געדאַרפֿט צונויפֿגעשטעלט ווערן אויף דער העלפֿט פֿון פֿאַרשטייער פֿון די געזעלשאַפֿטן פֿריינד פֿון ייוואָ אין פֿאַרשיידענע לענדער, נאָר היות ווי ניט אומעטום זײַנען געווען גענוג אַקטיווע געזעל- שאַפֿטן, האָט אויך ניט געקאָנט קומען צו דער וואָל פֿון פֿאַרשטייער. אַזוי אַרום האָט די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג בהכרח געמוזט נעמען אויף זיך אויך די פֿונקציעס פֿון דעם ראַט. יענע מיטגלידער פֿון ראַט וואָס זײַנען אויסגע- קליבן געוואָרן (פֿון פּוילן: ש. ווינטער, וולאַצלאָוועק; א. זיינפֿעלד, קראַקע; י. טשערניכאָוו, ווילנע; ד׳ר ה. קאָוואַרסקי, ווילנע; פֿון לעטלאַנד וו. לאַצקי; פֿון אַרגענטינע ש. באַסטאַמסקי; פֿון די וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס: י. פֿ. פּהן, מ. לערער, מ. שאַליט) האָבן זיך באַטייליקט אין די זיצונגען פֿון צײַף.

איבער דעם טעם וואָס די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג איז זיך אַזוי זעלטן צונויפֿגעקומען, איז געוואָרן שווערער און אחריותדיקער די אַרבעט פֿון דעם אויספֿיר-ביוראָ. די מיטגלידער פֿון דער צײַף אין וואַרשע און בערלין האָבן פֿאַרשטייט זיך מיטגעהאַלפֿן ווי ווייט מעגלעך פֿון דער ווייטנסט. דאָס אויספֿיר-ביוראָ איז געשטאַנען מיט זיי אין אַ שטענדיקער קאָרעספּאָנדענץ, אינפֿאַרמירט זיי וועגן גאַנג פֿון דער אַרבעט און בײַ וויכטיקע פֿראַגעס אָנגעפֿרעגט זייער מיינונג דורך אַ שריפֿטלעכן רעפֿערענדום. אַזוי איז דורכגע- פֿירט געוואָרן די גרינדונג פֿון דער אַספּיראַטור, דער ענין ענציקלאָפּעדיע, דער אויפֿנעם פֿון נייע מיטגלידער פֿון די סעקציעס וכדומה. מיטגלידער פֿון דער צײַף און פֿון ראַט האָבן אין פֿאַרשיידענע צײַטן זיך באַטייליקט אין די זיצונג- גען פֿון א״ב. באַזונדערס דאַרף אָנגעצײכנט ווערן די מיטאַרבעט פֿון ד׳ר י. שאַצקי, וואָס האָט פֿון ווייטן ניו-יאָרק מיטגעטראָגן דעם גאַנצן שווערן

עוף פֿון דער פֿירונג פֿון ייוואַ און אין גאָר אַ גרויסער מאָס מיטגעהאַלפֿן דעם אויספֿיר-ביוראָ אין זײַן אַרבעט.

נאָך אַלעמען איז די אחריות פֿאַרן קיום און פֿאַר דער אַרבעט פֿון אינסטיטוט געלעגן אויפֿן אויספֿיר-ביורא צוזאַמען מיטן מיטגליד פֿון קוראַ-טאָריום ד"ר צ. שאַבאַד. דאָס א"ב האָט געזאָרגט פֿאַר די פֿינאַנצן, אָרגאַניזירט אַקציעס, דורכגעפֿירט דעם בוי צוזאַמען מיטן בוי-קאָמיטעט, אונטער-געהאַלטן די פֿאַרבינדונגען מיט די פֿרײַנד, מיט וויסנשאַפֿטלעכע אינסטיטוט-ציעס און איינציקע געלערנטע, געפֿירט די פֿאַרלעגערישע אַרבעט, די אינע-ווייניקסטע וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט אין אינסטיטוט, געשאַפֿן אינציאָטיוו-פֿאַרשלאָגן אויף צו אַנטוויקלען די טעטיקייט פֿון אינסטיטוט. מיטגלידער פֿון אויספֿיר-ביוראָ האָבן אויך פֿערזענלעך דורכגעפֿירט פּראָפּאַגאַנדע-און געלט-אַקציעס: מ. ווינערן אין לײַטע (1930, 1931) צוזאַמען מיט ב. קלעצ-קינען, אין דער שווייץ (1931), לעטלאַנד (1930), לײַטע (1935); א. טשעריקאָ-ווער — אין פֿראַנקרײַך, בעלגיע, ענגלאַנד, דײַטשלאַנד (1930 — 1931); ב. פּהן-וירגילי אין ביאַליסטאָק (1930), וואַרשע (1394); ז. רײזען אין די פֿאַר-שטאַטן (1930), אַרגענטינע (1932), אין וואַרשע, לאָדזש, וואַלאַלאַוועק (1935); אַזוי אַרום איז אויך דער באַשטאַנד פֿון א"ב חדשים לאַנג געווען ניט קאָמ-פלעט. אַ גרויסן קלאַפּ האָט דאָס א"ב געליטן דורך דער קראַנקייט פֿון ד"ר מ. ווינערן, וואָס איז געשעדיקט געוואָרן פֿון אַ פֿאַרברעכערישער האַנט בעת די אומרוען אין נאָוועמבער 1931. סוף 1932 איז ד"ר ווינערן אַוועקגעפֿאַרן אויף אַ שטודיר-רײַזע קיין גיו-הייזן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אויף אַיאָר צײַט און ווידער אַמאָל 34/1933 קיין ווין. פֿאַר דער צײַט האָט אים צום טײל פֿאַרביטן ד"ר צ. שאַבאַד, וואָס האָט בײַ דעם לעצטן אויגנ-בליק פֿון זײַן לעבן געטרײַ מיטגעשאַפֿן אין פֿרײַד און לײַד. מיט טיפֿער דאַנקבאַרקייט וועט דער ייוואַ שטענדיק היטן דעם אַנדענק פֿון זײַן גרויסן פֿרײַנד און מיטגרינדער.

אַן אָפּצווייג פֿון א"ב, וואָס האָט אויפֿגעטאָן אַ גרויסע אַרבעט פֿאַר דער פּראָפּאַגאַנדע פֿון אינסטיטוט און פֿאַר זײַן גאַנצער אָרגאַניזאַציע און וואָס מען האָט פֿון דעם געקאָנט אַרויסקוקן אויף נאָך גרעסערע אויפֿטוען להבא, איז געווען דאָס מערב-אייראָפּעישע ביוראָ מיטן זיך אין בערלין אונטערן אָנפֿיר פֿון א. טשעריקאָווער. דאָס ביוראָ איז געעפֿנט געוואָרן לײַט אַ באַשטימונג פֿון דער ציפֿ דעם 1טן אַפּריל 1930 און האָט דורכגעפֿירט אַקציעס אין דײַטשלאַנד, פּראַנקרײַך, ענגלאַנד, אײַנגעשטעלט פֿאַרבינדונגען מיט געלערנטע און מיט אינסטיטוציעס, אויסגעפּוועלט סובסידיעס (פֿון דער בערלינער קהילה א"א), אַרויסגעלאָזן אַ דײַטשע פּראָפּאַגאַנדע-בראָשור און אַ בולעטען אין דײַטש. דאָס ביוראָ האָט עקסיסטירט פֿאַרמעל ביזן יאָר 1931. צום באַ-ווערן האָט דער פֿינאַנציעלער מצב נישט דערלויבט אונטערצוהאַלטן לענגער דעם דאָזיקן אָפּצווייג. די רעזולטאַטן פֿון די געלט-אַקציעס זענען געווען

קלענער ווי מען האָט פֿאַרויסגעזען. שפעטער האָט פֿ' א. טשעריקאָווער אין אַ באַגרענעצטער מאָס אויסגעפֿירט די פֿונקציעס פֿון ביוראָ, און מיר האָבן נישט צפֿגעלייזן די האָלעננג צו באַנייען די דאָזיקע נויטווענדיקע אַרבעט אין אַ ברייטן פֿאַרנעם. עס איז אָבער אָנגעשטאַנען דער חורבן פֿון דעם ייִדישן קיבוץ אין בערלין, און מיר האָבן דערווייַל געמוזט זיך אָפּזאָגן פֿון דעם געדאַנק צו שאַפֿן אַ ביוראָ פֿאַר מערבֿ-אײראָפּע און מוזן וואַרטן אויף בעסערע צייטן.

די געזעלשאַפֿטן פֿריינד פֿון יוואָ. דער אויפֿבוי פֿון יוואָ ווי אַ וועלט-אינסטיטוציע האָט צוועקגעשטעלט ווי איינע פֿון די וויכטיקסטע אויפֿגאַבן פֿון דעם א״ב אונטערצוהאַלטן אַ שטענדיקן קאָנטאַקט מיט די פֿריינד אין פֿאַרשיידענע לענדער און מיט פֿיל אינסטיטוציעס און פּערזאָנען פֿון דער ייִדישער און נישט-ייִדישער געזעלשאַפֿט. פֿון די אויסגעשטעלטע דיאַגראַמעס איז צו זען, ווי אזוי עס איז געאַנגען די קאַרעספּאָנדענץ פֿון יוואָ אין משך פֿון די יאָרן. די דיאַגראַמעס און ציפֿערן באַווײַזן אָבער נישט גענוג, ווער זענען געווען די קאַרעספּאָנדענטן פֿון דעם יוואָ. דאָס זײַנען צום גרעסטן טײל מענטשן פֿון פֿאָלק און פֿאָלקסטימלעכע אָרגאַניזאַציעס. דאָס זענען הונדערטער און הונדערטער זאַמלער, דער עיקר יוגנטלעכע, וואָס האָבן איינצלנע אָדער אָרגאַניזירט אין זאַמל- און שטיק-גרופּעס מיט באַנייטערונג אויפֿגענומען דעם רוף פֿון אינסטיטוט צו העלפֿן אים, איטלעכער לויט זײַן יכולת, זאַמלען און אויפֿהיטן די רעשטן פֿון ייִדישן פֿאָלקסשאַפֿן פֿון אַמאָל און די אַרויסווייזן פֿון ייִדישן לעבן היינט, וואָס דאָס זאָל געבן דעם מאַטע-ריאַל פֿאַר אַ וויסנשאַפֿטלעכן סינטעז פֿון דער אַנטוויקלונג פֿון ייִדישן פֿאָלק. עס איז פֿון פֿאַרשיידענע זײַטן אויפֿגעוואָרפֿן געוואָרן דעם יוואָ, אַז ער איז אָפּגעריסן געוואָרן פֿון רעאַלן ייִדישן לעבן, אַז ער האָט זיך אַרײַנגעליאָזט אין „אַקאַדעמישע“ דרכים, אַז ער זאָל פֿלומרשט האָבן אָפּגעטראָטן פֿון זײַן ערשטן פֿרינציפּ, צו דינען די ייִדישע מאַסן אין דעם קאַמף פֿאַר זײַער קול-טורעלער עמאַנספּאַציע.“ די קאַרעספּאָנדענץ פֿון יוואָ באַווײַזט, אַז די טענה איז נישט מער ווי אַ פֿאַרבֿלענדעניש.

ווער עס וועט זיך באַקענען מיט דער קאַרעספּאָנדענץ פֿון יוואָ, וועט מוזן מודה זײַן, אַז זײַן וויסנשאַפֿטלעכע טעטיקייט איז דירעקט פֿאַרבונדן מיטן לעבן און ווערט געטראָגן פֿון די פּוּחות, וואָס געוועלטיקן אין ייִדישן לעבן. דער יוואָ שטרעבט צו דינען דעם לעבן מיט מעשים, מיט פּראַקטי-שער אַרבעט, אָבער ער האָט קײן דעקלאַראַציעס נישט אַרויסגעגעבן, ווייל די צײַל האָט געהאַלטן, אַז לויט זײַן עצם אויפֿבוי קאָן דער יוואָ נישט אַרויסטרעטן מיט דעקלאַראַציעס, וואָס זענען געבויט אויף אַפּריאָריסטישע הנחות, אויף פֿאַרטיקע מיינונגען, ווי ריכטיק זײ זאָלן נישט אויסווייזן דעם אָדער יענעם פֿריינד פֿון יוואָ, דער אָדער יענער געזעלשאַפֿטלעכער גרופּע-רונג, וואָס האַלט אים אונטער. זײַן אַרבעט-מעטאָדע איז צו שאַפֿן פֿאַקטן

און לאָזן ריידן די פֿאַקטן פֿאַר זיך. ער גייט צורויס פֿון דער הנחה, אז עס איז מיגלעך און נויטווענדיק וויסנשאַפֿט, וואָס פֿאַר איר איז קיין פֿניה און משא-פנים נישט גילטיק. און דער, וואָס האָט געהאַט דעם ווילן נאָכצוגיין דער אַרבעט פֿון אינסטיטוט אין משך פֿון דער באַריכטצימט, וועט מוון מודה זײַן, אַז גראַד דער גאַנג האָט פֿאַר אים געשאַפֿן דעם צוטרוי און די סימ-פאַטיע פֿון די ברייטסטע קרייזן.

ווי דערמאָנט, האָט זיך נישט איינגעגעבן צו שאַפֿן אַקטיווע געזעל-שאַפֿטן פֿריינד אין דער מאַס, ווי עס איז געווען פֿאַרויסגעזען און ווי דאָס וואָלט געווען געווינטשן, כדי צו פֿאַרזיכערן די רעגולערע פֿונקציאָנירונג פֿון אינסטיטוט. די גרעסטע מניעה אין דעם פרט איז, וואָס מען האָט נישט געקאָנט שאַפֿן קיין אינהאַלט פֿאַר דער אַרטיקער טעטיקייט פֿון די געזעל-שאַפֿטן. צי עס האָט נישט אָפּגעגליקט צו געפֿינען אַלע מאָל די פאַסיקע מענטשן, צי די סיבה ליגט אין דער צעריסנקייט פֿון דער ייִדישער געזעל-שאַפֿטלעכקייט, וואָס דערלאָזט נישט די צונויפֿשליסונג פֿון אַקטיווע עלעמענטן צוליב איין צוועק, צי זיינען דאָס געווען אויסווייניקסטע מניעות, אָדער עס איז בכלל נאָך נישט גענוג צייטיק די אידעע פֿון אַ ייִדישער וויסנשאַפֿט אין אַזאַ פֿאַלקספֿאַרנעם, ווי עס וואָלט זיך געוואָלט, — נאָר אַ פֿאַקט איז, אַז די געזעלשאַפֿטן פֿריינד פֿון ייוואָ האָבן נישט אַלע מאָל באַרעכטיקט די האַפֿענונגען, וואָס מען האָט געקאָנט אויף זיי לייגן. אמת איז אויך, אַז די צײַט און דאָס אײַב איז נישט געווען גענוג שטאַרק אונטערצוהאַלטן די געזעל-שאַפֿטן דורך אַ פֿערזענלעכן קאָנטאַקט, דורך באַזוכן, אינסטרירונג, רע-פֿעראַטן. מער נישט בעת געלט-אַקציעס האָט דער ייוואָ געקאָנט זיך ווענדן צו די געזעלשאַפֿטן, און עס מוז מיט צופֿרידנקייט און דאַנק באַשטעטיקט ווערן, אַז אַלע האָבן געהאַלטן, איטלעכע לויט איר יכולת. אָבער דער קאָנט-טאַקט פֿלעגט געוויינטלעך נאָך דער אַקציע איבערגעריסן ווערן. עס וועט זײַן איינע פֿון די אויפֿגאַבעס פֿון דעם איצטיקן צוזאַמענפֿאַר לכל הפחות אַנצומערקן די וועגן, ווי אַזוי די געזעלשאַפֿטן פֿריינד צו אַקטיוויזירן און פֿאַרשטאַרקן אַזוי אַרום דעם געזעלשאַפֿטלעכן באַזיס פֿון אינסטיטוט.

איך הייב אָן פֿון פּוילן. פֿון די איינציקע געזעלשאַפֿטן פֿריינד וואָרט די גרעסטע שטיצע פֿאַרן ייוואָ באַדאַרפֿט זײַן די געזעלשאַפֿט אין וואַרשע, דעם גרעסטן ייִדישן צענטער אין מזרח. געוויס האָט די וואַרשעווער געזעל-שאַפֿט אַ גרויסן אַקטיוו אין דער אָפּגעטאַנענער אַרבעט, שוין דערמיט אַליין, וואָס דאַרטן זיצן אַ גרויסע צאָל מיטגלידער פֿון דער צײַט און אויך חשובֿע וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעטער אין אַלע צווייגן פֿון דער ייוואָ-טעטיקייט. און עס זײַט גען טאַקע אין פֿאַרשיידענע צייטן געמאַכט געוואָרן פּרווון אויפֿצונעמען אַר-גאַנזירט אַזאַ אַרבעט. צום באַדויערן אָבער קאָן מען נישט זאָגן, אַז די אַרגאַ-ניזאַציע פֿון אַט דער אַרבעט איז קאָנסאַלידירט אין דער מאַס, ווי עס האָט געזאַלט זײַן לגבי די פֿאַראַנענע כּוחות. פֿינאַנציעל האָט וואַרשע געוויס

געהאלפן דעם ייוואָ (די אונטערשטיצונג פֿון וואַרשעווער מאַגיסטראַט אין דער סומע פֿון 10.000 גילדן, וואָס איז געווען אַ רעזולטאַט פֿון די באַמױנגען פֿון אונדזערע וואַרשעווער פֿרײַנד צוזאַמען מיט די פֿראַקציעס פֿון „בונד“ און פֿינקע פּױלי־ציון אין וואַרשעווערשטאָטראַט; אויך אייניקע אַקציעס), אָבער לַגבי די מעגלעכקייטן אין אַזאַ עיר ואם בישראל איז דאָס געוויס געווען צו קלײַן.

אין לאַדזש האָט די גאַנצע צײַט עקסיסטירט אַ געזעלשאַפֿט פֿרײַנד פֿון ייוואָ, וואָס איז אָבער ביז דער לעצטער צײַט נעווען גאָר ווינציק אַקטיוו. ערשט הייער האָט לאַדזש אין דער אַקציע פֿון פֿ'רייען אַרײַנגעטראַגן אַ פֿײַ־נעם צושטייער פֿאַרן ייוואָ, און עס איז צו האַפֿן, אַז די אַקטיווקייט וועט אויך ווייטער אָנהאַלטן. די געזעלשאַפֿט אין בײַאַרײַסט אַק האָט אונטער־געהאַלטן אַ שטענדיקן קאָנטאַקט מיטן ייוואָ, עטלעכע מאָל דורכגעפֿירט געלט־אַקציעס אונטער דער אָנפֿירונג פֿון דעלעגאַטן פֿון אײַ, געטאָן אַ גאַנץ פֿרוכפֿעריקע זאַמל־אַרבעט אויף פֿאַרשיידענע געביטן, פֿאַרשפּרייט די אויס־גאַבעס און פֿון צײַט צו צײַט אַרײַנגעשיקט מיטגליד־אַפּאַלאַן. אין דער צײַט פֿון אַקציעס האָבן געאַרבעט אויך די געזעלשאַפֿטן אין קראַקע און לעמבערג. אין אַנדערע ערטער (בריסק, לובלין, פּינסק, קוטנע אײַ) זײַנען די געזעלשאַפֿטן געווען לױזע פֿאַרבינדונגען און האָבן די לעצטע צײַט נישט פֿונקציאָנירט. די גאַנצע צײַט איז געווען אַקטיוו די געזעלשאַפֿט פֿרײַנד אין וואַלאַרע און עק אַדאַנק די באַמױנגען פֿון די געטרײַע פֿרײַנד ש. ווינטער, ברייטשטיין און ח. טכורוש; די דערמאָנטע פֿרײַנד שיקן רעגולערע חודשדיקע אָפּצאָלן און באַטייליקן זיך אויף אַ פֿינעם אױפֿן אין באַשטייערונג־גען צו אַלע אַקציעס. אויך אין פּרט פֿון זאַמלונגען האָט די וואַלאַרעווער געזעלשאַפֿט זיך שטענדיק אויסגעצײַכנט. זאָל אויף דעם אָרט דערמאָנט ווערן אויך דער זאַמלערקרייז אין כשאַנאַוו.

פֿון די ייוואָ־אַרגאַניזאַציעס אין אַנדערע לענדער דאַרף קודם־כל דער־מאָנט ווערן דער אַמעריקאַנער אָפּטייל פֿון ייוואָ, וואָס איז די אמתע שטיצע פֿון דער ייוואָ־אַרבעט אין משך פֿון דער גאַנצער באַריכטצײַט. דער אַמאָפּטייל טראָגט נישט בלױז אַרײַן גאָר דעם גרעסטן טײַל פֿון די געלטמיטלען (דאָס באַווייזט קלאָר די סכעמע פֿון די הכנסות), אַרגאַניזירט די אַקציעס (פֿאַר דער צײַט דורכגעפֿירט געוואָרן 4 אַקציעס דורך שלוחים פֿון דער צײַט), ניט בלױז פֿאַרשפּרייט ער ביז 800 עקזעמפּלאַרן פֿון די ייוואָ־בלעטער און אויך אַנדערע אויסגאַבעס, גאָר אויך גאָר אַ גרויסער טײַל פֿון די זאַמלונגען פֿון ייוואָ אין דער בײַליאַטעק, דעם אַרכיוו און טעאַטער־מוזײ שטאַמען פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן, פּערזענלעכע בײַשטייערן פֿון די אייגענע זאַמלונגען פֿון די פֿרײַנד און צונויפֿגענומענע פֿון גאַנצן לאַנד אַדאַנק די באַמױנגען פֿון דעם זאַמלערקרייז בראש מיט ש. מענדעלסאָן. אויך די וויסנשאַפֿטלעכע און פֿאַרלענערישע אַרבעט פֿון ייוואָ ווערט געשטיצט דורך די פֿײַ־דײַר, שאַקל, י. 5. פּהן אײַ. אין דער אַרגאַניזיר־אַרבעט פֿון דעם

אמאפטיל האָט די גרעסטע פֿאַרדינסטן פֿ' נ. פֿיינערמאַן, דער סעקרעטאַר פֿון דער עקזעקוטיווע אין משך פֿון יאָרן.

דער אמאפטיל פֿון יוואָ שטיצט זיך צום גרעסטן טייל אויף די ברייטע שטיכטן פֿון אמעריקאַנער ייִדנטום, אויף דער מיטגלידערשאַפֿט פֿון די מאַסן-אַרגאַניזאַציעס ווי דער אַרבעטער-רינג און דער נאַציאָנאַלער אַרבעטער-פֿאַרבאַנד, שלום-עליכם-פֿאַלקס-אינסטיטוט און קולטור-געזעלשאַפֿט. צום טייל איז אים אָבער אויך געראָטן צו פֿאַרבינדן זיך מיט אַנדערע קרייזן פֿון דער אַמעריקאַנער ייִדישער געזעלשאַפֿט. אַ פֿרוו צוצוצען די ייִדישע אַקאַדעמישע אינטעליגענץ פֿון אַמעריקע צו היילן דעם יוואָ איז געמאַכט געוואָרן אין 1933, בעת ד"ר ווינערץ איז געווען אויף זיין שטודיר-רייזע אין ניו-היייוון. לויט דער איניציאַטיווע פֿון דעם מיטגליד פֿון ערן-פרעזידיום פֿון קוראַטאָריום פֿראַפֿ' ע. סאַפּיר איז אַרגאַניזירט געוואָרן דער „אַמעריקאַנער אינטעראַוניווער-טיטעטישער קאָמיטעט פֿאַר ייִדישער סאַציאַלער וויסנשאַפֿט צו שטיצן די אַרבעט פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט". עס זיינען אַרבעטן אין קאָמיטעט פֿראַמינענטע געלערנטע, מען איז עטלעכע מאָל זיך צונויפֿגעקומען, עס איז געמאַכט געוואָרן אַ פֿרוו פֿון פֿראַפֿאַגאַנדע דורך קאַרעספּאָנדענץ. צו קיין ממשותדיקע רעזולטאַטן האָט דערווייל די אַרבעט נישט געבראַכט. אָבער מען מעג רויק זאָגן, אַז סימפּאַטיעס פֿאַרן יוואָ איז פֿאַראַן אויך אין די אַקאַדעמישע קרייזן, און דער פֿרוו אָט די ענערגיע צו אַרגאַניזירן וועט מוזן באַניצט ווערן.

אין דרום-אַמעריקע איז די טעטיקייט פֿון דעם אַרגענטינער אָפֿ-טייל אויפֿגעוועקט געוואָרן דורך דער אַקציע פֿון ז. רייזען אין יאָר 1932 און דורך דער אַקציע פֿון ה. גילישענסקי אין 1934. אויך מאָנטעווידעאָ איז געוואָרן באַרירט פֿון די אַקציעס. אין בראַזיל און טשילע זיינען איצט דורך דער איניציאַטיווע פֿון ה. גילישענסקי געגרינדעט געוואָרן געזעלשאַפֿטן פֿריינד. עס וועט זיין איצט אונדזער אויפֿגאַבע די געשאַפֿענע פֿאַרבינדונגען אונטער-צוהאַלטן.

אין אייראָפּע האָט ביז דער היטלער-תּקופֿה געווירקט אַ געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון יוואָ אין בערלין. זי האָט בשעתה געהאַט אַ גרויסן באַטייט פֿאַרן יוואָ, ווייל בערלין איז געווען דער זיצאַרט פֿון צוויי סעקציעס, דער עקאָנאָמיש-סאָציאַלישער און דער היסטאָרישער, און אויך אַ נעוויסע צייט פֿון דעם ביראָ פֿאַר מערבֿ-אייראָפּע. אין דער צייט, ווען די געזעלשאַפֿט האָט עקסיסטירט, זיינען געמאַכט געוואָרן התחלואַת פֿון אַרגאַניזיר-אַרבעט, עס זיינען דורכגעפֿירט געוואָרן אַקציעס. עס זיינען אַינגעשטעלט געוואָרן פֿאַרבינדונגען מיט פֿערוואַנעטן און אינסטיטוציעס, עס זיינען אויסגעפּולט גע-וואָרן סובסידיעס פֿון די קהילות אין בערלין, מינכן א"א. שוין אָפּגערעדט פֿון די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט, וואָס זיינען דורכגעפֿירט געוואָרן. עס זיינען געווען אויסקוקן פֿאַר אַ ברייטער אַנטוויקלונג פֿון דער יוואָ-אַרבעט. די צע-

שטערונג פֿון דעם בערלינער צענטער איז געווען אַ גרויסער קלאַפּ פֿאַר דעם ייִוואָ און אַ וויכטיקער גורם פֿון דעם קריזיס, וואָס האָט געטראָפֿן דעם ייִוואָ אין 1933.

געזעלשאַפֿטן פֿריינד האָבן ספּאַראַדיש געווירקט אויך אין פּאַריז, לֵאַנדאָן, ווין, בוקאַרעשט, טשערנאָוויץ, יאַס, אָבער צו אַ סיסטעמאַטישער אַרבעט איז נישט געקומען. דאָ איז אונטערגעהאַלטן געוואָרן די פֿאַרבינדונג מיט איינציקע פֿריינד און אין אַקציעס אָדער איינציקע ענינים האָט דער ייִוואָ געהאַט אונטערשטיצונג פֿון זיי.

צו קיין ממשותדיקער טעטיקייט איז נישט דערגאַנגען די געזעלשאַפֿט פֿריינד אין ריגע איבער סיבות פֿון אַרטיקן כאַראַקטער. אַ שטענדיקע פֿאַרבינדונג מיט די פֿריינד פֿון ייִוואָ אין עסטלאַנד איז געווען דורך דער געזעלשאַפֿט פֿריינד אין טאַרטו. סיסטעמאַטיש האָט געאַרבעט די געזעלשאַפֿט פֿריינד אין קאַוונע, וואָס האָט אין משך פֿון דער צייט געגעבן אַ מאַקסימאַלע מאַטעריעלע הילף דעם ייִוואָ סיי דורך רעגולערע חודשיקע אָפּצאַלן, סיי דורך לפֿי ערך אָפּטע אַקציעס. אַדאַנק דער איבערגעגעבניש פֿון אונטערע ליטווישע פֿריינד ד״ר מ. סודאַרסקי, דעם פֿאַרשטאַרבענעם עוזר פֿינקלשטיין א״א איז דער אַנטייל פֿון ליטע אין די הכנסות פֿון ייִוואָ, ווי עס איז צו זען פֿון די סכעמעס, לפֿי ערך אַ גאַר היפּשער.

פֿאַרבינדונגען. — דער ייִוואָ איז אין משך פֿון דער צייט געשטאַנען אין פֿאַרבינדונג מיט פֿיל צענדליגער אינסטיטוציעס און פּערוואַנען, ייִדישע און ניט־ייִדישע. די פֿאַרבינדונג איז באַשטאַנען קודם־פֿל אין אויסבײַט פֿון די אויסגאַבעס, אין קעגנזייטיקער אינפֿאַרמאַציע, אין אויסלייזען וויסנשאַפֿטלעכע מאַטעריאַלן. די פֿאַלקלאַר־קאָמיסיע שטעלט צו מיט דער הילף פֿון דער ביבליאָגראַפֿישער צענטראַלע דעם ביבליאָגראַפֿישן מאַטעריאַל וועגן ייִדישן פֿאַלקלאַר און עטנאָגראַפֿיע פֿאַר די אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָגראַפֿישע יאָרביכער, וואָס עס גיט אַרויס פֿראַפֿ' האַפּמאַן־קרייער פֿון באַזל. די היסטאָרישע סעקציע האָט זיך באַטייליקט אין דעם אינטערנאַציאָנאַלן היסטאָרישן קאָנגרעס אין וואַרשע 1933. די עקסטרעם־סעקציע האָט באַדינט מיט סטאַטיסטישע ידיעות אייניקע אינסטיטוציעס און פּערוואַנען. פֿאַראַיאָרן, בעת דאָ איז געווען די וויסנשאַפֿטלעכע עקספּעדיציע פֿון פֿראַפֿ' קאַראַדאָ דזשיני פֿון רוים אויף אויסצופֿאַרשן די קאַראַזמען, וואָס אין איר האָט זיך אנגבאַטייליקט אויך דער מיטגליד פֿון דער עקסטרעם־סעקציע פֿראַפֿ' ל. הערש פֿון זשענעווע, האָט דער אינסטיטוט איר צוגעשטעלט אַ ביבליאָגראַפֿיע פֿון דער ליטעראַטור וועגן די קאַראַזמער. לויט דער ווענדונג פֿון דער פּוילישער אונטערזעכעניש־ביבליאָטעק האָט די ביבליאָגראַפֿישע צענטראַלע פֿון ייִוואָ צוגעגרייט אַ רשימה פֿון אַלע אויסלענדישע צייטשריפֿטן, וואָס געפינען זיך אין אונזער פּרעסע־אַרכיוו. די דאָזיקע פֿאַרבינדונגען האָבן אויך מיטגעהאַלפֿן צו הייבן די חשיבות פֿון דעם ייִוואָ אין דער געלערנטער וועלט.

פראָפּאָגאַנדע. — רער אינסטיטוט, וואָס איז געבויט געוואָרן אָן צוגעגרייטע פּאַנדן און אָן אַ זיכערן מקור צו דעקן דעם בודזשעט, איז פּאַר-שטייט זיך געווען אין גאַנצן אָנגעוויזן אויף דער עפּנטלעכער מיינונג, אויף די סימפּאַטיעס, וואָס מען האָט געקאַנט אַרויסרופֿן בײַ דער ברייטער געזעל-שאַפּטלעך-קייט. די פּראָפּאַגאַנדע פּאַרן אינסטיטוט איז בכן געווען איינע פֿון די גרונד-אויפֿגאַבעס פֿון דער צענטראַלער פּאַרוואַלטונג. פֿון פּאַרשיידענע זיטן איז אָנגעוויזן און ווערט אָנגעוויזן דערויף, אַז מיר זענען געבליבן אין אַ סך פרטים הינטערשטעלליך. עס איז אונדז ניט געראָטן אַזוי פֿיל מפורסם צו מאַכן דעם אינסטיטוט, וועדליג ער האָט דאָס פּאַרדינט לויט זיינע פּאַקטישע אויפֿטוען און וועדליג ער האָט זיך גענייטיקט, בכדי צו קאָנען אויספֿירן זײַן גרויסע אויפֿגאַבע. מען מוז מודה זײַן, אַז אין אַ סך פרטים איז די דאָזיקע קריטיק אַ ריכטיקע, איבער דער שטענדיקער ענגשאַפֿט אין מיטלען האָט די פּראָפּאַגאַנדע ניט געקאַנט געפֿירט ווערן אין דער נייטיקער מאָס. קודם פֿל זענען מיר געווען באַגרענעצט אין געדרוקטע מאַטעריאַלן. דאָך איז לויט מעגלעכקייט געפֿירט געוואָרן אַ פּראָפּאַגאַנדע פּאַרן יוואָ בײַ פּאַרשיידענע געלעגנהייטן און אין פּאַרשיידענע עקן וועלט.

צוליב דער פּראָפּאַגאַנדע איז פּאַרשפּרייט געוואָרן דער באַריכט פֿון דער ערשטער קאָנפֿערענץ, עס זענען אַרויסגעגעבן געוואָרן באַרשורן אין ענגליש (דורכן אַמאַפּטייל), פּויליש, דײַטש (דורך דעם ביוראָ פֿאַר מערבֿ-איראָפּע). „ידעות“ פֿון יוואָ ווערן צעשיקט אויף אייניקע טויזנט אַדרעסן אייגענע און דורך די „ליטעראַרישע בלעטער“, צוזאַמען 6000 עקזעמפּלאַרן, עס ווערן צעשיקט דורך דער ייִטא קאָמוניקאַטן וועגן אַלע וויכטיקע געשע-ענישן אין יוואָ, עס זענען אויך געדרוקט געוואָרן אויפֿרופֿן פֿון ערן-פרעזי-דיום פֿון קוראַטאָריום אַדער ווענדונגען פֿון איינציקע מיטגלידער, ווי א. איינשטיין, ש. דובנאָוו, ע. סאַפּיר. עס זענען אויסגענוצט געוואָרן אויך אַרטיקלען אין ניט-ייִדישע צײַטשריפֿטן, ווי לַמשל דער אַרטיקל פֿון ד״ר ווינג-רייך אין דער „מינערוואַ-צײַטשריפֿט“ אַאז״ו.

אַ גרויסע ווירקונג האָט געהאַט די פּראָפּאַגאַנדע בעת די פּאַרשיידענע אַקציעס. אַט זענען די גרעסערע אַקציעס, וואָס זענען דורכגעפֿירט געוואָרן זינט דער קאָנפֿערענץ פֿון 1929 אין כראָנאַפּאָלישין סדר: י. טשערניכאָוו — רומעניע סוף 1929, ז. רייזען — די פּאַראַייניקטע שטאַטן און קאַ-נאַדע 1930, א. טשעריקאָווער — דײַטשלאַנד, פּראַנקרייך, בעלגיע, ענגלאַנד 1930—1931, מ. ווינרייך — לעטלאַנד און ליטע—1930, 1931 (צוזאַמען מיט ב. קלעצקינ). שווייץ 1931, ד״ר גערשוני — פּוילן 1930—1931, מ. שור — פּוילן 1931, י. טשערניכאָוו—עסטלאַנד 1931, מ. גראָס—טשעכאָסלאַוואַקיי 1931, ז. רייזען — אַרגענטינע 1932, מ. שור — ליטע 1932, פ. היילפּערין — פּוילן 1931—1932, 33—35, רומעניע 1932, מ. שור — פּוילן 1933, ה. גילישענסקי — פּאַנדאָן 1933, אַרגענטינע, אורוגוויי, טשילע, באַזיל 1934—35, מ. שור —

פֿאַראייניקטע שטאַטן, קאַנאַדע און קובע 1934, יודֿף מאַרק—פֿאַר שטאַטן און קאַנאַדע 1935, מ. ווילנערֿיך — קאַוונע 1935, ז. רייזען — וואַרשע, לאַדזש און ווילנעֿלֿאָועק 1935. אָט די אַקציעס האָבן געשאַפֿן דעם פֿינאַנציעלן יסוד, וואָס אויף אים האָט זיך געשטיצט די אַרבעט פֿון ייוואָ אין משך פֿון דער גאַנצער צייט.

ווי אַ פּראָפּאַגאַנדע־מיטל האָבן געדינט די באַזוכן אין אינסטיטוט פֿון יחידים און עקסקורסיעס, וואָס האָבן זיך באַקענט מיט די זאַמלונגען און מיט דער אַרבעט און האָבן אַזוי אַרום געקאַנט פֿאַרשפּרייטן ידיעות אין זייערע קרייזן. פֿאַר ווילנע גופּא און דער נאַענטער סבֿיבֿה האָבן אין דעם פרט געהאַט אַ באַזונדערע באַדייטונג די אויסשטעלונגען פֿון די זאַמלונגען פֿון ייוואָ, וואָס זענען איינגעאָרדנט געוואָרן אין פֿאַרשיידענע צייטן. דעם 3—12 אַקטאָבער איז איינגעאָרדנט געוואָרן אַ ביכער־אויסשטעלונג, דאָס איז געווען נאָך אין אַלטן געדונגענעם לאַקאַל. עס זענען אויסגעשטעלט געוואָרן איבער 5000 ביכער, דער עיקר נייע אויסגאַבעס, אין יידיש און העברעיִש, איינגע־טיילט לויט די אָפּטיילונגען. די אויסשטעלונג האָבן באַזוכט איבער 2000 מענטשן. אַ צווייטע אויסשטעלונג איז געווען אין מערץ 1933 אין די צימערן פֿון נייעם בנין אונטערן טיטל, די יידישע געזעלשאַפֿטלעכע באַוועגונגען. עס זענען געווען אויסגעשטעלט ביכער, צייטשריפֿטן, אויפֿרוּפֿן, האַנטשריפֿט־לעכע דאָקומענטן, פֿאַטאָגראַפֿיעס אַזױ, וואָס האָבן איינסטרירט די געשיכטע פֿון דער יידישער געזעלשאַפֿטלעכקייט אין אַלע אירע ריכטונגען אין משך פֿון די לעצטע צענדליגער יאָרן. בעת דער אויסשטעלונג זענען געהאַלטן געוואָרן אינפֿאַרמירנדיקע רעפֿעראַטן וועגן די איינציקע ריכטונגען. די אויסשטעלונג האָט צוגעצויגן 4000 באַזוכער. אין אַפּריל 1934 איז איינגעאָרדנט געוואָרן אַ שלום־עליכם־אויסשטעלונג, וואָס האָט געוויון שלום־עליכטס ווערק אין די פֿאַרשיידענע אויסגאַבעס אין אַריגינאַל און איבערזע־צונגען, שלום־עליכטס פּת־ידן און בריוו און אַנדערע מאַטעריאַלן פֿון די זאַמלונגען פֿון ייוואָ, וואָס האָבן אַ שייכות צו שלום־עליכמען און זיין תקוּפה. די אויסשטעלונגען האָבן געפֿונען אַ לעבעדיקן אָפּקלאַנג אין דער פרעסע און האָבן געהאַלטן פּאָפּולאַריזירן דעם ייוואָ אין פֿאַרשיידענע קרייזן.

ביי דער געלעגנהייט זאָל אויך דערמאָנט ווערן די קאַנפֿערענץ וועגן יידישן אויסלייג, וואָס עס איז צונויפֿגערוּפֿן געוואָרן אין ווילנע 24 און 25 מאַי 1931 לויט דער איינציאָטיווע פֿון דער פֿילסעקציע, בכדי אַרומצורייזן די פֿראַגע ווי אַזוי צו פֿאַראיינהייטלעכן דעם יידישן אויסלייג. חוץ איר דירעקטן ציל, וואָס וועגן דעם וועט זיין די רייד אין דעם באַריכט פֿון דער פֿילסעקציע, האָט די קאָנפֿערענץ, וואָס האָט צונויפֿגעקליבן אַ היפשע צאָל דעלעגאַטן און געסט פֿון פּוילן און אויך פֿון אויסלאַנד (ליטע, לעטלאַנד, אַמעריקע), געהאַט אַ באַטייט פֿאַר דער פּראָפּאַגאַנדע פֿון ייוואָ, ווייל עס האָט געגעבן די געסט די געלעגנהייט צו באַקענען זיך מיט דער אַרבעט פֿון דעם ייוואָ בפֿלע.

פֿינאַנצן. — אין דער באַגייסטערונג פֿון דער ערשטער קאָנפֿערענץ פֿון ייוואָ האָט די דעמאָלטיקע פֿינאַנץ-קאָמיסיע אין באַוווּסזיין פֿון די גרויסע אויפֿגאַבעס וואָס האָבן זיך אָנגעמערקט פֿאַרן ייוואָ פֿאַראַויסגעזען אַ יאָריקן בודזשעט פֿון 66.000 דאָלער. בעת אָבער די צענטראַלע פֿאַרוואַל-טונג איז צוגעטרָטן צו רעאַליזירן דעם פֿינאַנץ-פּראָיעקט, האָט זיך באַלד אַרויסגעוויזן, אַז ער איז גאַר נישט אין אַן ערך איבערגעטריבן. מען האָט גע-מוזט זיך באַלד אַראָפֿלאָזן צו אַ פֿיל-פֿיל באַשיידענערער סומע (אַזוי איז שוין פֿאַר 1930/31 געווען פֿאַרויסגעזען נאָר אַ הכנסה פֿון 28.000 דאָלער) און אויך די קלענערע בודזשעטן, וואָס פֿלעגן זינגען דעמאָלט אָנגענומען ווערן, זענען דאָס רובֿ נישט געדעקט געוואָרן אין אַ פֿולער מאָס. וועדליג עס איז שוין אויבן אָנגעוויזן געוואָרן, האָט די אַקטיוויטעט פֿון די געזעלשאַפֿטן פֿריינד פֿון ייוואָ זיך נישט אַנטוויקלט אין דעם געווינטשענעם פֿאַרנעם.

די סובסידיעס ווידער פֿון עפֿנטלעכע אַנשטאַלטן, ווי מאַגיסטראַטן און קהילות, וואָס איינ צייט האָט אויסגעוויזן, אַז זיי וועלן דעקן אַ היפּשן טייל פֿון דעם בודזשעט פֿון ייוואָ, — עס איז געווען אַ מאַמענט, ווען עס איז קאָנ-סטאַטירט געוואָרן, אַז די דאָזיקע סובסידיעס ביידן 25 פּראָצענט פֿון די הכנסות פֿון אינסטיטוט און עס איז געווען אַן אויסקוק, אַז דער דאָזיקער טייל זאָל נאָך שטייגן — האָבן בהדרגה גענומען אַלץ מער אַינשרומפֿן, אין דער מאָס ווי עס איז געוואָקסן דער אַלגעמיינער קריזיס. ביי היינטיקן טאָג איז דער דאָזיקער טייל פֿון די הכנסות דערגאַנגען צום מינימום.

די גאַנצע פֿינאַנציר-אַרבעט איז בכּן געלעגן אויף דער ציפֿ, גענויער אויף דעם א"ב, און דאָס א"ב איז נישט געווען כּוח צו מאַביליזירן דעם נייטיקן סכּום ענערגיע אויף אויסצופֿירן זיינע התחייבוֹתן לגבי דעם בודזשעט. אין דער הכנסה פֿון ערשטן יאָר, 1930, זענען נאָך אַרײַן סומעס, וואָס זענען געזאַמעלט געוואָרן אין דער אַקציע פֿון ד"ר מ. ווינערײַך אין די פֿאַר-שטאַטן אין יאָר 1929 פֿאַרן בויפֿאַנד. אויך אין די ווינטערדיקע אַקציעס פֿאַרנעמען די סומעס פֿאַר דעם בויפֿאַנד אַ גרויסן אָרט. און עס איז נאָטיר-לעך, אַז דער בנין האָט געפֿאַדערט די גרעסטע פֿינאַנציעלע אַנשטרענגונג. ביים אָנהייב פֿון בויעזאָן 1930 האָט מען אָנגעהויבן בויען מיט די סומעס וואָס זענען שוין געווען צונויפֿגעקליבן פֿון פֿריער און אין אויסקוק אויף נייע הכנסות. אָבער שוין אָנהייב יולי ד"י איז געוואָרן באַשלאָסן אָפֿצו-שטעלן דעם בוי, מחמת די געהאָפֿטע הכנסות זענען נישט אַרײַנגעקומען. אָנהייב דעם זעלביקן יאָר איז אויף אַ זיצונג פֿון א"ב פֿעסטגעשטעלט גע-וואָרן, אַז דער פֿינאַנציעלער מצבֿ פֿון ייוואָ איז אַ שווערער, אָבער נישט קיין קאָטאַסטראָפֿאַלער, אָבער דעם 31 נאָוועמבער 1931 איז געוואָרן פֿעסט-געשטעלט אַ קאָטאַסטראָפֿאַלע לאַגע פֿון די פֿינאַנצן. עס וואָלט צו פֿיל פֿאַרנומען אָרט, ווען מען זאָל וועלן דערציילן די גאַנצע געשיכטע פֿון די מאַטערנישן וואָס דער ייוואָ האָט דורכגעמאַכט אויפֿן פֿינאַנציעלן געביט

פֿון יעמאַלט אָן. עס איז צו פֿאַרדאַנקען דער איבערגעגעבנקייט פֿון איינציקע פֿרײַנד און גרופּעס און דער אָפּערױליקייט פֿון די שטענדיקע מיטאַרבעטער, וואָס דער יױאַ האָט פֿאַ די וואָס אויסגעהאַלטן די גאַנצע צײַט פֿון אַ כּמעט פּערמאַנענטן קריזיס, נאָר האָט זיך אויך געבויט און אַנטױקלט. אין דער ערגסטער צײַט איז אַרײַנגעשפּרונגען אַן אַקציע אָדער די הילף פֿון די אַמעריקאַנער פֿרײַנד. אין יאָר 1932 האָט אַ גרויסע דערמונטערונג אַרײַנגעבראַכט דער ערפֿאָלג פֿון ז. רייזענס אַקציע אין אַרענטײַנע. די אַקציע איז געפֿירט געװאָרן אונטערן לֶאָזונג פֿון אַ דאָך פֿאַרן בנין פֿון יױאַ, און עס איז טאַקע אַ דאַנק אָט דער אַקציע געראַטן צו פֿאַרענדיקן דעם בנין צו אַזאַ צושטאַנד, אַז מען האָט צום אָנהייב 1933 געקאָנט אַריבערפֿירן דעם אינסטיטוט אין זײַן אייגענעם בנין. עס איז געװען די העכסטע צײַט, װײַל עס האָט געקומט אַ גרויסע סומע דירה-געלט, און דער אינסטיטוט איז גע-שטאַנען פֿאַר דער סכּנה פֿון עקסמיסיע, דײַה פֿון פֿירן חורבן.

נאָכן אַריבערגיין אין אייגענעם בנין איז אמת די עקסיסטענץ פֿון אינסטיטוט געװען מער געזיכערט, אָבער די פֿינאַנציעלע שװעריקייטן זענען נאָך ניט געװען אויסגעלעבט. עס איז געבליבן אויפֿן אינסטיטוט אַ פֿאַי ערך גרויסער חובֿ: עס האָט געקומט די מיטאַרבעטער שכירות פֿאַר נײַן חדשים, עס זענען געװען אויסגעשטעלט װעקסלען פֿאַרן בוי און פֿאַר דרוק-אַרבעט אויף אַ גרויסער סומע, מען איז געװען שולדיק גרעסערע סומעס גמילת-חסדים װילנער פֿרײַנד, עס איז געשטאַנען אַ גרויסער חובֿ פֿאַר סאַצ-פֿאַרזיכערונג. נאָך דעם 1טן נאָװעמבער 1932 האָט מען רעדוצירט די שכירות פֿון פּערסאָנאַל. אין האַרבסט 1933 האָט דאָס א״ב אונטערגענומען אַן „אויס-פֿײַז-אַקציע“ אויף אַראָפּצוװאַרפֿן די גרויסע משא חובֿות, וואָס האָט געדריקט אויפֿן יױאַ. מען האָט זיך געװענדט צו די נאָענטע פֿרײַנד מיט דער בקשה צו ברענגען אַן איינמאַליקן גרעסערן מאַטעריעלן קרבן. די היגע פֿרײַנד, װי דײַר צ. שצבאַד, דײַר ה. קאָװאַרסקי, יר. שאַפּיראַ, דײַר מ. װײַנרײַך, ט. בונג-מאַױטש, ב. קלעצקי, י. טשערניכאָװ האָבן מוותר געװען אויף דעם מזומנעם חובֿ אָדער האָבן זיך גענומען אויסצאָלן דעם טײַל װעקסלען, וואָס זיי האָבן גע-האַט זשירירט. עס זענען געקליבן געװאָרן ספּעציעלע סומעס אין די פֿאַר-שטאַטן, פּױלן, לײַטע פֿאַר דעם צװעק, מען האָט אָפּגעזאַגט אַ טײַל געצאָלטע מיטאַרבעטער מיטן תנאי זיי אויסצוצאָלן אַזױ גיך װי מעגלעך זײַער חובֿ מיט 3 חדשים קאָמפּעסאַציע, מען האָט אַ צװײט מאָל פֿאַרקירצט די שכירות בײַ די מיטאַרבעטער וואָס בליבן מיטן תנאי, אַז דאָס אויסצאָלן דעם אַלטן חובֿ װערט אָפּגעלייגט, מען איז אויך מושווה געװאָרן מיט די אַנדערע קרע-דיטאַרן. עס זענען אויך דורכגעפֿירט געװאָרן אַ רײ אַקציעס, און אַ דאַנק דעם האָט זיך איינגעגעבן צו באַפֿרײַען דעם יױאַ פֿון דעם גרויסן חובֿ. געבליבן איז נאָר דער אַלטער חובֿ פֿון די מיטאַרבעטער, וואָס די קומענדיקע צײַט װעט מוזן רעגולירן, און דער חובֿ פֿאַר דער פֿאַרזיכערונג פֿון די אַנגע-

שטעלטע, וואָס וועט אויך אַדאַנק די נייע באַשטימונגען זיך לאָזן אויסצאלן ביסלעכווייז. די לעצטע זיצונג פֿון דער צײַפֿ האָט שוין געקאָנט קאָנסטאַ-טירן אַ פֿאַרגרינגערונג אין דעם פֿינאַנציעלן מצבֿ פֿון יוואָ. עס בלעבט אָבער פֿאַרט באַשטיין דער פֿאַקט, אַז דער בודזשעט פֿון אינסטיטוט איז זייער באַנרענעצט: עס קלעקט נישט אויף דער פֿאַרלאַג-אַרבעט, עס איז נישט געווען קיין מעגלעכקייט רעגולער אַרויסצוגעבן די „יוואָ-בלעטער“ און די „ידיעות“, עס ליגן יאָרן לאַנג מאַטריצן פֿון ביכער, וואָס קאָנען נישט ווערן אָפּגעדרוקט, עס ליגן פֿאַרטיקע פּתבֿ-ידן, וואָס קאָנען נישט ווערן געזעצט. דער צוזאַמענפֿאַר וועט מוזן איצט באַזיטיקן אָט דעם צושטאַנד און שאַפֿן אַ וועג צו פֿאַרגרעסערן די הכנסות פֿון יוואָ, כדי זיין פֿאַרש-און פֿאַרלאַג-אַרבעט זאָל קאָנען געפֿירט ווערן ווי ווייט מעגלעך אָן אַ שטער.

פֿאַרלאַג-אַרבעט. — בײַ די גרויסע פֿינאַנציעלע שוועריקייטן מוז מען מודה זײַן, אַז די פֿאַרלאַג-אַרבעט פֿון יוואָ איז געווען אַ גאַנץ אָנווענדע-דיקע. פֿאַר דער באַריכטיגטע זענען פֿאַרטיק געוואָרן: 1) דאָס ביבליאָ-גראַפֿישע יאָרבוך פֿאַר 1927, עס איז אויסגעזעצט און מאַטריצירט 40 בויגן אין משך פֿן יאָר 1930. אָפּדרוקן האָט מען שוין נישט געקאָנט. נעמענדיק דערצו אין אַכט, אַז דער ערשטער באַנד, וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן דורך דעם פֿאַרלאַג „קולטור-ליגע“, האָט זיך שלעכט פֿאַרקויפֿט, האָט דאָס נישט געקענט צוגעבן קיין חשק אַרײַנצולייגן נײַ געלט אין אַזאַ אויסגאַבע. עס איז אָפּגעדרוקט געוואָרן דער באַריכט פֿון דער קאָנפֿערענץ פֿון יוואָ, 12 בויגן, די פֿאַקסימילע פֿון לעפֿינס „קהלת“, דער אַרכיוו פֿון יודֿ טעאַטער ב' 1 (40 בויגן מיט אַ ספּעציעלער אונטערשיצונג, געשאַפֿן דורך ד״ר י. שאַצקי), דער 2טער באַנד עק' שריפֿטן, אַ פֿאַרקלענערטער לגבי דעם פֿאַרויסגעזענעם, די טשערנאָוויצער שפּראַך-קאָנפֿערענץ, זאַמלבוך וועגן ייִדישן אויסלייג (עס האָט זיך אָנגעהויבן זעצן אַ צווייטער זאַמלבוך, אָבער האָט נישט געקאָנט פֿאַרענדיקט ווערן), דער 1טער באַנד פּסיכאָל' פּעדאַג' שריפֿטן, ש. דובנאָוס געשיכטע פֿון חסידים, דער 1טער באַנד אין פֿאַרלאַג פֿון ב. קלעצקי, דער 2טער אין אונדזער אייגענעם פֿאַרלאַג (דער דריטער באַנד האָט נאָך ביז איצט נישט געקאָנט ווערן אָפּגעדרוקט), צו לעצט דאָס בוך פֿון מ. ווינער'ן, דער וועג צו אונדזער יוגנט. מיט די „יוואָ-בלעטער“, ידיעות“ און די בראַשורן פֿון דעם אָפּטייל, אַרגאַניזאַציע פֿון דער יודֿ וויסנשאַפֿט, זענען אַרויסגעגעבן געוואָרן אַרום 380 דרוקבויגן. חוץ דעם ביבליאָגר' יאָר-בוך ליגן נאָך מאַטריצן פֿון 15 בויגן פֿאַלקלאַר-באַנד און 15 בויגן יוסף פּערלס שריפֿטן. צוגעגרייט צום דרוק ווערן איצט פֿון דער היסטאָרישער סעקציע אַ צווייטער באַנד היסטאָרישע שריפֿטן צום 75סטן געבוירנסטאָג פֿון ש. דוב-נאָו (בײַ 40 בויגן) און אַ זאַמלבוך צו דער געשיכטע פֿון די התחלות פֿון דער יודֿ אַרבעטער-באַוועגונג (25 בויגן). דער דרוק פֿון אָט די צוויי ביכער איז פּמעט געזיכערט. ד״ר י. שאַצקי האָט צוגעגרייט אַ צווייטן באַנד

פֿון דעם אַרכיוו צו דער געשיכטע פֿון ייִדישן טעאַטער, וואָס זײַן אָפּדרוק שטייט אויך אויפֿן סדר-היום.

צום פֿונקט פֿאַרלאַג-טעטיקייט פֿון ייִוואָ דאַרף נאָך דערמאָנט ווערן דער פֿאַנד, וואָס עס האָט בדעה צו גרינדן בײַם ייִוואָ ד״ר י. מעריסאָן מיטן צײַל אַרויסצוגעבן איבערזעצונגען פֿון וויסנשאַפֿטלעכע גרונדווערק. דער פֿאַנד אויפֿן נאָמען פֿון פֿאַרשטאַרבענעם פֿריינד ה. מינדלין אין ניו-יאָרק, וואָס וועגן זײַן גרינדונג איז בשעתו געמאָלדן געוואָרן, איז לײדער נישט צו שטאַנד געקומען דערווייַל.

לױטן באַשלוס פֿון דער צײַט איז צום 70סטן געבוירנסטאָג פֿון ש. דוב-נאָו געגרינדעט געוואָרן דער דובנאָו-פֿאַנד, מיטן צײַל אַרויסצוגעבן וויסנ-שאַפֿטלעכע ווערק. נאָך אונטערהאַנדלונגען מיט די בערלינער פֿריינד איז שפעטער באַשלאָסן געוואָרן צו קאָנצענטרירן די אויפֿגאַבע פֿון דעם דובנאָו-פֿאַנד אויף דער אַרויסגאַבע פֿון אַ ייִדישער ענציקלאָפּעדיע, וואָס דאָס איז אויך אָנגעמערקט געוואָרן דורך דער ערשטער קאָנפֿערענץ. עס האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזן, אַז דער פֿלאַן פֿון דער אויסגאַבע פֿון דער ענציקלאָפּעדיע, ווי עס איז אָנגעמערקט געוואָרן דורך דעם דובנאָו-פֿאַנד, וואָלט פֿאַר-לאַנגט אַזעלכע מיטלען, וואָס דער ייִוואָ האָט נישט געקאָנט אויסרעכענען, אַז ער וועט זײַ קאָנען מיטטראַגן. דעריבער איז געבליבן בהסכּם פֿון אַלע, אַז דער דובנאָו-פֿאַנד ווערט אַן אומאָפהענגיקע אינסטיטוציע און נעמט איבער אויף זיך די אויסגאַבע פֿון דער ענציקלאָפּעדיע. דער ייִוואָ העלפֿט מיט דער אויסגאַבע לױט מעגלעכקייט. אַזוי האָט דאָס א״ב אָפּגעלאָזט אויף אַ צײַט פֿון 8 חדשים ז. קלמנאַוויטשן, בכדי ער זאָל העלפֿן אין דער צײַל גרייטונג פֿון די ערשטע צוויי בענד. די טערמינאַלאָגישע קאָמיסיע האָט מיטגעהאַלפֿן און העלפֿט מיט איר מאַטעריאַל אַזױ. דער אַמאָפּטייל האָט גענומען אויף זיך די פֿאַרשפּרייטונג פֿון דער ענציקלאָפּעדיע אין די פֿאַר שטאַטן און קאָנאָדע.

עס איז קלאָר, אַז די פֿאַרלאַג-טעטיקייט פֿון ייִוואָ האָט לחלוטין נישט געקאָנט באַפּרידיקן די באַדערפֿעניש פֿון אונדזערע וויסנשאַפֿטלעכע צו פֿאַר-עפֿנטלעכן זײערע אַרבעטן, און דאָס האָט געמוזט שאַפֿן אין טײל קרייזן אַ געוויסע אַנטטוישונג אין דעם ייִוואָ. דער צוזאַמענפֿאַר וועט דאָס געוויס געמען אין אַכט און איינע פֿון זײַנע הויפט-אויפֿגאַבעס וועט זײַן צו געפֿינען די וועגן און מיטלען, ווי אַזוי צו שטאַרקן די פֿאַרלאַג-טעטיקייט.

אין דעם צוזאַמענהאַנג זאָל דערמאָנט ווערן דער וויכוח, וואָס פֿירט זיך אין די קרייזן פֿון אונדזערע נאָענטע פֿריינד און מיטאַרבעטער וועגן כאַראַקטער פֿון אונדזער זשורנאַל. פֿאַר טײל איז ער צו פֿיל ספעציאַליסטיש, פֿאַר אייניקע אפֿשר צו ווייניק ספעציאַליסטיש. אַלע אָבער זענען מספֿים, אַז ער איז צו קליין אין פֿאַרנעם, ער זאָל קאָנען באַדינען אַלע אונדזערע סעקציעס. והשנית קאָן מען אים אויפֿוואַרפֿן, וואָס ער איז בעצם מער זאַמל-

בוך ווי פּעריאָדישע צײַטשריפֿט, ווײַל ער גײט נישט אַרויס רעגולער, ווײַל צום גרעסטן טײל זענען די נומערן צונויפֿגעשטעלט אַזוי, אַז עס מערקט זיך נישט גענוג די פֿירנדיקע האַנט פֿון דער רעדאַקציע. מען וועט נישט מגום זײַן, ווען מען וועט זאָגן, אַז די אָנגעמערקטע חסרונות זענען אַ פּועל יוצא נאָר פֿון דער מאַטעריעלער נויט. מען קאָן נישט זײַן פּינקטלעך אין אַרויסגעבן, ווען מען האָט נישט צו צאָלן דער דרוקער און פֿאַר פּאַפּיר, מען קאָן נישט אַרבעטן מיט אַ פּלאַן און באַשטעלן אַרבעטן, ווען מען קאָן נישט צאָלן אַפּילו דעם באַשיידענעם האַנאָראַר, וואָס מען האָט זיך אָנגעמערקט. מען האָט אַ שטייגער געהאַט באַשלאָסן הייער אַרויסצוגעבן: אַ פּריץ-נומער, אַ נומער צום 100סטן געבוירנסטאָג פֿון ממוֹט, אַ נומער צום 400סטן יאָר פֿון ייִדישן בוך אין פּוילן. דערפֿון איז דערווײַל גאַרנישט געוואָרן. עס זענען פֿאַראַן אין פֿאַרשפּעל פֿון דער רעדאַקציע אַרטיקלען פֿאַר אַלע די דאָזיקע נומערן. בפרט פֿאַרן פּריץ-נומער, אַלץ ביז גאָר וויכטיקע אַרבעטן, און אַז ספֿך וואָלטן געקאָנט אַרויסקומען זייער שיינע נומערן. אָבער נישט מען האָט געקאָנט באַשטעלן אַנדערע אַרטיקלען, וואָס פֿעלן נאָך. נישט עס איז געווען אַ רעאַלער אויסקוק אָפּצודרוקן די נומערן. אין דער איצטיקער פֿאַגע קאָנען מיר האָבן נאָר איין טרייסט: אויב איצט, ווען מיר באַשטעלן זעלטן, ווען מיר צאָלן קיין מאָל נישט קיין האַנאָראַר, האָבן מיר דאָך אין גרעסטן טײל פֿאַלן אַרבעטן, וואָס איטלעכע פֿאַר זיך איז גוט, — איז דאָס געוויס אַ סימן, אַז מיר פֿאַרמאָגן אַ גרויסע וויסנשאַפֿטלעכע ענערגיע, אַז אַ טײל פֿון איר איז דער יוואָ שוין געווען בכוח צו קאָנצענטרירן אַרום זיך. אַזוי אַז מיר קאָנען זיכער זײַן: זאָל נאָר די מאַטעריעלע פֿאַגע זיך אַ ביסל פֿאַרבעסערן, וועלן מיר קאָנען אַרויספֿאַרן אַ זשורנאַל אָן די אויבן דערמאָנטע חסרונות. צו פֿאַרענדיקן מיט דעם איז צו באַמערקן, אַז דער זשורנאַל האָט אויך געטרײַע אַבאָנענטן, וואָס האַלטן אים פֿון דעם ערשטן בומער אָן.

די וויסנשאַפֿטלעכע צווייגן. — באַריכטן וועגן דער אַרבעט פֿון די וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס וועלן אָפּגעבן די געהעריקע וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס פֿון די צווייגן וואָס זענען טעטיק אין דעם יוואָ-בנין זאָלן דאָ אָפּגעגעבן ווערן קורצע באַריכטן.

א. די ביבליאָטעק — פֿון יוואָ איז בהדרגה געוואָקסן. עס זענען אַרײַנגעקומען שענקונגען פֿון ביכער-זאַמלונגען און איינציקע אויסגאַבעס, עס זענען אויך צוגעקומען די נייע ביכער, וואָס גייען דורך דורך דער ביבליאָ-גראַפֿישער צענטראַלע. דער גרעסטער טײל ביכער זענען געקומען פֿון אַמאָפּטייל. מחמת מיר זענען שטאַרק באַגרענעצט אין פּערסאָנאַל און מחמת מיר האָבן ניט געקאָנט מאַכן גענוג פּאַליצעס, איז די קאַטאַלאָגירונג פֿון די ביכער צוגעגאַנגען אין זייער אַ לאַנגזאַמען טעמפּ. ביז איצט זענען פֿאַר-רעגיסטירט איבער 18.000 נומערן ביכער זענען פֿאַראַן מער ווי נאָך אַ מאָל

אזוי פיל. טייל זענען אויסגעשטעלט אין פאליצעס. טייל ליגן נאך פאר-
פאקט, ווייל עס איז פאר זיי קיין ארט ניטאָ. מחמת דחוק אין אַרבעטער
איז אויך די אינשאַפֿונג-אַרבעט נישט געגאַנגען אזוי ענערגיש ווי דאָס וואָלט
געקאָנט גיין. מיר ווענדן זיך אויך דאָ צו די פֿאַרזאַמעלטע צו שענקען
ביכער. מיר האָפֿן, אַז איצט וועלן מיר מיט דער הילף פֿון די צוגעקומענע
יונגע כוחות פֿון די אַספּיראַנטן קאָנען גיכער דורכפֿירן די קאַטאַלאָגירונג.

ב. פרעסע-אַרכיוו. אויך דער פרעסע-אַרכיוו איז כּסדר גע-
וואַקסן. חוץ די איבער 400 לויפֿיקע צייטשריפֿטן, וואָס קומען צו יעדעס
יאָר, זענען אויך אַרײַנגעקומען עלטערע אויסגאַבעס. מיר האָבן איצט
אַ שטייגער אַ סך יאָרגענג „המליץ“, „הצפֿירה“, קאָמפלעט דעם „הינט“ און
„מאָמענט אַזױו“. לעצטנס האָבן מיר אַרײַנגעקראָגן דורך א. טשעריקאָווערן
אַ גאָר גרויסע זאַמלונג פֿון פּעריאָדישע אויסגאַבעס, אַ מתנה פֿון דעם אַרכיוו
פֿון די יידן דעלעגאַציעס אין פֿאַריז. זאָל אויך אויף דעם אַרט געזאַגט
ווערן דעם קאָמיטעט אַ ייִשר-כּוח. די גרייס פֿון דער זאַמלונג איז שוין צו
זען דערפֿון, וואָס אַליין דער טראַנספֿאָרט פֿון פֿאַריז קיין ווילנע האָט אָפּגע-
קאָסט 1000 גילדן. דער רעגיסטריר-צושטאַנד פֿון דעם אַרכיוו אין פֿלי ערך
אַ גוטער. וויציקער געאַרדנט, מחמת דעם גרויסן סכּום מאַטעריאַל, איז דער
אָפּטייל נישטפּעריאָדישע דאָקומענטן. אָבער אויך אין דעם פּרט ווערט אָפּגע-
טאָן אַ גרויסע אַרבעט.

ג. אויסגעוואַקסן איז שטאַרק דער מאָנוסקריפֿטן-אָפּטייל. עס זענען
אַרײַן די אַרכיוו פֿון אייניקע קהילות פֿון מערבֿ-פּוילן, ש. דובנאָוו אַרכ.וו.,
דינעזאַנס אַרכיוו, אַ טייל פֿון די אַרכיוו פֿון ממו"ס און שלום-עליכם, מ. ספּעק-
טאָר, דוד פינסקי. ב. גאַרין. אַ זאַמלונג בריוו פֿון א. מאָפו (מיר האָבן דערלויבט
ב. דינאָ בורגן צו פֿאַרעפֿנטלעכן זיי אין פֿאַרלאַג „דבֿיר“ תל-אבֿיבֿ), אַ גרויסער
טייל פֿון דעם אַרכיוו פֿון גריידיצער רבֿין (ר' אליהו גוטמאַכער), אַן אַרכיוו
צו דער געשיכטע פֿון די אָנהייבן פֿון דער אַרגענטינער קאָלאָניאַליזאַציע, דער
אַרכיוו מיט די מאַטעריאַלן וועגן די פּאַגראַמען אין אוקראַינע בעת דעם
בירגערקריג אין רוסלאַנד. פֿאַראַן זייער פֿיל דאָקומענטן צו דער געשיכטע
פֿון יידן אין רוסלאַנד פֿון די 80ער יאָרן און ווייטער. לויטן ווילן פֿון
פֿ' ג. פּרילוצקי, וואָס שענקט אַוועק דעם יוואָ זיין אַרכיוו, ווערט אַוועק-
געשטעלט אַ באַזונדער אַלמער מיט דעם אַרכיוו. באַזונדער דאַרף נאָך
באַצייכנט ווערן דער פֿי פֿון ד"ר ט. הערצלס טאָגבוך 1882-187. די
כתבֿ-ידן ווערן בהדרגה אינווענטאַריזירט און געאַרדנט. אייניקע כתבֿ-ידן
(פּנסקים) זענען אויסגעלייען געוואָרן דורך אוניווערסיטעט-ביבליאָטעקן (קאָ-
לומביאַ-אוניוו' ניו-יאָרק, וואַרשעווער אוניווערסיטעט) צוליב שטודיר-צוועקן.
די בריוו און אַ כתבֿ-יד פֿון ח. נ. ביאַליק זענען אויסגעלייען געוואָרן דורך
דעם ירושלימער אוניווערסיטעט פֿאַר דער ביאַליק-אויסטעלונג.

ד. די ביבליאָגראַפֿישע צענטראַלע האָט די גאַנצע צייט רעזולער געזאַרבעט. עס איז געזאַמלט און רעגיסטרירט געוואָרן די לויפֿיקע דרוק-פּראָדוקציע, ביכער און צייטשריפֿטן, דערביי איז דער ייִדישער טייל פֿאַרטראַטן כּמעט פֿול, פֿון העברעיִש אַ סך ווינציקער, ווייל ניט געקוקט אויף די פֿיל ווענדונגען האָבן גאָר ווינציק אַרץ-ישראלדיקע פֿאַרלאַנג זייערע אויסגאַבעס געשיקט. אויך די יודאַיקאַ אין אַנדערע שפּראַכן איז נישט גענוג פֿאַרטראַטן. די ביבל' צענטראַלע האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אַרבעטן אין די פּסיכ' פּעד' שריפֿטן און אין די ייוואָ-בלעטער, צ"א אַ רשימה פֿון ייִדישע פֿערנ-ביכער 1900—33.

ה. דער טעאַטער-מוזיי א"נ פֿון אסתר-רחל קאַמינסקי האָט צוגעקראַגן אַ סך נייע מאַטעריאַלן, ווי דער ווינאַגראַדאָו-אַרכיוו, ראַפּעל-אַרכיוו, אַרכיוו פֿון דוד הערמאַן, אַ טייל פֿון דעם אַרכיוו פֿון ווילנער טרופּע, ליפּאַווסקיס אַרכיוו, דעם אַרכיוו פֿון יעקבֿ גאַרדין. ביז פֿעברואַר דאָס יאָר זענען געווען פֿאַררעגיסטרירט 3800 נומערן. דער אויפֿבויל פֿון דעם מוזיי ווערט שטאַרק פֿאַרשווערט דורך דער פֿינאַנציעלער ענגשאַפֿט. עס קלעקט ניט אויף צו מאַכן די נייטיקע מעבל, ווי אַלמערס, וויטרינעס וווּ די עקספּאַנאַטן זאָלן זיין גענוג געשיצט. דערווייל ווערן די מאַטעריאַלן געהאַלטן אין טעקעס. עס זענען צונויפֿגעשטעלט געוואָרן עטלעכע קאַרטאָטעקעס וואָס העלפֿן זיך אַריענטירן אין די געזאַמלטע מאַטעריאַלן. עס זענען נאָך גע-בליבן אַ סך מאַטעריאַלן צום אַרדענען.

דער באַריכט פֿון דער פֿאַל קלאַר = קאַמיסיע און דער טערמינאַל-פּאָגישער קאַמיסיע איז אַריינגענומען אין דעם באַריכט פֿון דער פֿילאָ-פּאָגישער סעקציע.

פֿאַר דער באַריכט זענען צוגעקומען נייע צווייגן פֿון דער ייוואָ-אַרבעט, קודם פֿל דער צווייג יוגנט-פֿאַרשונג. ער האָט נישט גע-קאַנט איינגעגלידערט ווערן אין דער פּסיכ'-פּעד' סעקציע, ווייל די ציילן, וואָס די יוגנט-פֿאַרשונג שטעלט זיך, גייען אַרויס פֿון די ראַמען פֿון דער פּסיכאַ-פּאָגישער וויסנשאַפֿט. זי איז פֿול אַויך די פּראָבלעמען פֿון סביבה און פּערזענלעכקייט, ממיאַ איז זי צום טייל אַויך אַ קאַפיטל פֿון דער סאַציאַלאָ-גיע. די גרינדונג פֿון דעם צווייג איז פֿאַרבונדן מיט די שטודיען פֿון דער ווינררייך, וואָס האָט די זאַך אַרגאַניזירט מיט דער הילף פֿון אַ סובסידיע, וואָס ער האָט אויסגעפּועלט ביי דער ראַקפּעלער-פּונדאַציע. וועגן די רעזול-טאַטן פֿון דער אַרבעט פֿון דער יוגפֿאַר וועט ער אַליין אָפּגעבן אַ באַריכט. דער צווייג איז געגרינדעט געוואָרן בהסכּם פֿון די וויסנ' סעקרעטאַרן פֿון די סעקציעס לויט אַ באַשטימונג פֿון דער צ"פֿ. די צ"פֿ האָט זיך אָפּגעגעבן אַ חשבון פֿון גאָר דער וויכטיקייט פֿון דעם פֿאַרשצווייג גראַד אין דעם איצטיקן מַזְמַענט. די יוגנט-פֿאַרשונג האָט אַריינגעצויגן אַ נייעם קרייז קאַרעספּאַנדענטן און זיי אינסטרורירט אויך צוליב זאַמל-אַרבעט פֿאַר אַנדערע צווייגן פֿון ייוואָ.

דער קונסטמוזיי. — די קאָנפערענץ פֿון 1929 האָט אויסגעקליבן אַ קאָמיסיע, וואָס האָט באַדאַרפֿט צוגרייטן די גרינדונג פֿון אַ קונסטסעקציע ביים יוואָ. די קאָמיסיע האָט צום באַדויערן קיין ממשותדיקע זאַך נישט אויפֿגעטאָן, אָבער דער געדאַנק וועגן אַ קונסט-סעקציע איז נישט איין מאָל ווידער אַרויפֿגעשוואַמען ביי אונדזערע באַראַטונגען. נאָך אויף דער דריטער סעסיע פֿון דער ציפֿ אין נאָוועמבער 1932 איז אָנגענומען געוואָרן אַ רעזאָלו-ציע: „אין צוזאַמענהאַנג מיטן אַריבערגיין אין אייגענעם בנין באַשליסט די ציפֿ צו אַרגאַניזירן די קונסטסעקציע פֿון יוואָ, וועלכע זאָל שטרעבן צו אַר-באַניזירן אַ קונסטמוזיי ביים אינסטיטוט. צו דעם צוועק דאַרף דאָס אײַב באַניצען די אַרבעט פֿון דער קאָמיסיע, וואָס איז אויסגעקליבן געוואָרן אויף דער ערשטער קאָנפֿערענץ“. איבער די אויבן דערמאָנטע שווערע תנאים, וואָס דער יוואָ האָט די גאַנצע צייט געאַרבעט ביי זיי, האָט דער באַשלוס נישט געקענט אויסגעפֿירט ווערן. נאָר אָט האָט זיך געמאַכט, אַז ז. רייזען, וואָס האָט שטענדיק געהאַלטן אין זינען דעם געדאַנק פֿון דעם קונסטמוזיי, האָט זיך איינגעגעבן צו פֿאַראַינטערעסירן מיט דעם ענין די פֿאַמיליע אייטינג-גאָן אין פֿאַדזש (אַדאַנק דער מיטוויקונג פֿון דיר' ישראל סאַפֿאַוויי), וועלכע האָט מסכים געווען צו געבן די מיטלען צוצופאַסן דעם אייבערשטן גאַרן פֿון אינסטיטוט-בנין פֿאַר אַ בילדערזאַל (צו פֿאַראַייביקן דעם אָנדענק פֿון ריווע אייטינגאָן). די דאָזיקע אַרבעט איז אויסגעפֿירט געוואָרן אין קנאַפע עטלעכע וואָכן אַדאַנק דער איבערגעגעבענער אַרבעט פֿון דעם מיטגליד פֿון בוי-קאָמיטעט יר' שאַפיראַ. דערמיט איז געמאַכט אַ באַשיידענע התחלה פֿאַר אַ ייִדישן קונסטמוזיי. פֿאַמיר האָפֿן, אַז די ייִדישע געזעלשאַפֿט און די ייִדישע קינסטלער וועלן אונטערהאַלטן אונדזער איניציאַטיווע און וועלן אונדז העלפֿן אַנטוויקלען די דאָזיקע אינסטיטוציע צו אַזאַ מדרגה, ווי דאָס פֿאַסט פֿאַר אַ ייִדישן נאַציאָנאַלן מוזיי.

די אַספּיראַנטור. — צולעצט וועגן דער נייער גרינדונג פֿון יוואָ, וואָס שטייט איצט אין צענטער פֿון אונדזער אויפֿמערק. דאָס איז די אַספּיראַנטור פֿון אײַב פֿון צ. שאַבאַד אויסצובילדן ייִדישע געלערנטע. די אַספּיראַנט-טור איז געגרינדעט געוואָרן אין פֿעברואַר 1934 לפֿבֿוד דעם 70סטן געבוירנס-טאָג פֿון דיר' צ. שאַבאַד. אָט די נייע גרינדונג דאַרף זיין דער אָנהייב צו פֿאַרווירקלעכן דעם ווונטש, וואָס איז אַרויסגעזאָגט געוואָרן נאָך אויף דער ערשטער קאָנפֿערענץ, אַז ביים יוואָ דאַרף ווערן געגרינדעט אַ הויכשול, און שוין איצט, אין די באַשיידענע ראַמען פֿון היינטיקן טאָג, וועט זי בילדן אַ נייעם עטאַפּ אין דער בויונג פֿון אונדזער אינסטיטוט. מיר האָבן זי פֿאַר-בונדן מיט נאָמען פֿון אונדזער גרויסן פֿריינד, וואָס האָט אַזוי פֿיל כּוּחֹת אַרבייטלעך אין בויען דעם אינסטיטוט, אין דער האָפֿענונג, אַז די אַספּיראַנטור וועט דער נאָמען שאַבאַד טראָגן מיט כּבֿוד.

די אַספּיראַנטור וועט צוגרייטן יענע קאַדערס וויסנשאַפֿטלעך, וואָס וועלן די אין ייוואָ אָנגעקליבענע אוצרות פֿון וויסנשאַפֿטלעכן מאַטעריאַל באַאַרבעטן און וועלן בכלל די אַרבעט ווייטער פֿירן און אַנטוויקלען. מיט דער אַספּיראַנטור ווערט אזוי אַרום אויסגעשמידט אַ נייער רינג פֿון דער ייוואָ-טראַדיציע, וואָס דאַרף פֿאַרזיכערן איר קיום אויף דורות.

עס האָט ביי אונדזערע פֿאַרהעלטענישן געקאָסט נישט ווייניק מי און אַנשטרענגונג אויף צו פֿאַרזיכערן די נאָרמאַלע פֿונקציאָנירונג פֿון דעם ערשטן יאָר אַספּיראַנטור. אַדאָנק דער מיטהילף פֿון די פֿריינד פֿון ייוואָ אין ווילנע, קאָוונע, וואַרשע, לאַדזש, ווילאַצלאָוועק, אַמעריקע א״א האָבן מיר דאָס אויסגעפֿירט. זינט דעם 1טן אויגוסט האָבן מיר שוין דאָ די אַספּיראַנטן, פֿאַרטיילט צווישן זיי די טעמעס און זיי האָבן שוין אָנגעהויבן אַרבעטן. אַ באַריכט מיט גענויערע פֿרטים וועגן דעם פֿלאַן פֿון דער אַספּיראַנטור וועט געגעבן ווערן באַזונדער. מיר זענען זיכער, אז דער צוזאַמענפֿאַר וועט באַשטימען די מיטלען, ווי אזוי די נייע גרינדונג צו שטאַרקן און מאַכן זי פֿאַר אַ שטענדיקער אינסטיטוציע.

*

דאָס איז בקיצור דער באַריכט וועגן דער טעטיקייט פֿון דער צ״פֿ פֿון ייוואָ זינט דער קאָנפֿערענץ. מיר זענען מודה, עס איז נאָר אַ קליינע התחלה לגבי דעם, וואָס דער ייוואָ איז באַרופֿן צו זיין און וואָס עס וואַרטן פֿון אים זיינע פֿריינד אויף גאָר דער וועלט. אָבער מען קאָן נישט לייקענען, אז עס איז אַ ממשיקער אויפֿטוה, בֿערט ווען מען נעמט אין אַכט די איצטיקע לעבנס-הנאים בכלל און פֿון דעם ייוואָ בֿערט. עס איז זיך שווער פֿאַרצושטעלן, וויפֿיל ענערגיע עס קומט אויס אָנציווענדן, בכדי אויפֿצוטאָן די קלענסטע זאָך. איטלעכע פֿאַרבעסערונג, פֿמשל, אין בנין איז אַ האַרבע פֿראַבלעם. מיר זענען אַריין אין בנין, בעת עס זענען געווען הוילע ווענט, רוי געקאַלכט, אין וועסטיביל איז קיין דיל נישט געווען, פֿאַר אייניקע חדרים האָט געפֿעלט מעבל. מען האָט אַלצדינג צו ביסלעכווייז פֿאַרריכט, מען האָט איינגעאַרדנט אַ באַקוועמען שטודיר-צימער, מען האָט האַלב אויסגעמעבלירט דעם זאָל פֿאַר לעקציעס, מען האָט אויסגעבויט פֿאַליצעס. פֿאַר אַנדערע אינסטיטוציעס זענען דאָס אַלץ זאַכן, וואָס מען דאַרף וועגן דעם ניט רעדן, וואָס פֿאַרשטייען זיך פֿון זיך אַליין. פֿאַרן ייוואָ אָבער זענען דאָס אַלץ געווען האַרבע שאלות. מיר דערמאָנען עס דאָ, בכדי צו ווייזן דער וועלט אויך אָט דעם ווינקלע פֿון אונדזער אַרבעט. מיר זאָגן דאָס נישט חלילה אויף צו קלאָגן זיך אויף דער שוועריקייט פֿון דער אַרבעט און נישט אויף צו באַרימען זיך, וואָס אונדז האָט אָפֿגעגליקט צו ברענגען דעם ייוואָ צו דעם איצטיקן שטאַנד. מיר זענען אויסן נאָך אַ מאָל אונטערצושטרעכן, אז נישט געקוקט אויף אַלע שוועריקייטן איז דער ייוואָ געוואַקסן, און דאָס איז אַ זיכערע ערבות דערפֿאַר, אז ער

וועט אויך ווייטער וואקסן און סוף-פלא-סוף דערגרייכן צו דעם שטאנד, וואָס אַלע פֿריינד ווינטשן אים.

י. יאָשונסקי: דער באַריכט באַשטייט אייגנטלעך פֿון צוויי טיילן. אין איין טייל זענען געווען — אויפֿן ערשטן בליק — טרוקענע ציפֿערן און פֿאַקטן, אָבער יעדערער פֿון אים, חברים דעלעגאַטן, ווייס דאָך אויסגעצייכנט, אַז הינטער זיי שטעקט אַ גרויסע און וויכטיקע אָפּגעטוינענע אַרבעט, פֿאַר וועלכער מיר אַלע דריקן אויס אָנערקענונג. דער אַנדער טייל אַנטהאַלט די אַלגעמיינע ליניעס פֿון דער יוואָ-אַרבעט און אַרום אים מסתמא וועט זיך פֿירן די גאַנצע דיסקוסיע.

י. יאָשונסקי גיט איבער דעם פֿאַרזיך נח פֿרילאָצקין.

ג. בוקסבוים (יִשָּׂא): מײַן באַגריסונג אין נאָמען פֿון דער ייִדישער שול-אַרגאַניזאַציע איז נישט קיין סתם פֿאַראַד-באַגריסונג. מיר האַלטן, אַז אויפֿן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ ליגט אַ גרויסע און שווערע אחריות, נישט נאָר צוליב דעם אינטערעס פֿון די מאַסן פֿאַרן יוואָ, נאָר דערפֿאַר קודם-פֿלאַ, וואָס פֿאַר אַלע אַרבעטנדיקע און פֿראַגרעסיווע שיכטן שטעלט זיך איצט די אויפֿ-גאַבע צו פֿאַרטיידיקן די קולטור קעגן פֿאַשיסטישן אויפֿמאַרש. מיר, צישאָ-דעלעגאַטן, זענען נישט קיין פֿאַראַד-דעלעגאַטן. איז דאָך עס געווען דער צווייטער שול-צוזאַמענפֿאַר, וואָס האָט פֿראַקלאַמירט די גרינדונג פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכען אינסטיטוט. ווייל די שול-אַרגאַניזאַציע נעמט אַרום אַלע לעבעדיקע פּוּחֹת פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿטלעכקייט און עס איז נישט קיין צופֿאַל, וואָס מען בויט די העכערע שטאַקן פֿון דעם ייִדיש-קול-רעלן לעבן איבער דעם בנין פֿון די ייִדיש-וועלטלעכע שולן. — פֿאַרן צוואַ-מענפֿאַר שטייען גרויסע און וויכטיקע אויפֿגאַבן און אַרבעטן. מיר וועלן אויפֿריכטיק און אָפֿנהאַרציק קעמפֿן אויפֿן צוזאַמענפֿאַר דערפֿאַר, אַז עס זאָל מנצח זײַן די ריכטיג, וואָס האַלט, אַז בויען ייִדישע קולטור קען מען בלויז אין פֿאַרבינדונג מיטן געראַנגל פֿון דער ייִדישער אַרבעטנדיקער מאַסע.

שמואל שמידט (נאַציאָנאַלער אַרבעטער-פֿאַרבאַנד): פֿריינד פֿאַרזי-צער, פֿריינד דעלעגאַטן! עס איז אַ פֿאַר בייצוויי דעם קאָנגרעס און אַ דער-מוטיקונג פֿאַר ווייטערדיקער קולטורעלער טעטיקייט צווישן די ייִדישע מאַסן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן. איך פֿאַרטרעט די ייִדישע אַרבעטער, וואָס קוקן אויף ייִדישער קולטור אַזוי ווי דובנאָו האָט עס פֿאַרמולירט אין זײַן עפֿענונגס-רעדע. מיר זעען אין דער ייִדישער קולטור דעם דאָליזם. קולטור שטייט העכער ווי איינצלענע גרופּעס, ווייל זי ווערט געבויט דורך אַלע גרופּעס. גראַד מיר זענען געווען די ערשטע, וואָס האָבן געשאַפֿן אַ ייִדישן סעמינאַר אין אַמעריקע מיט מלוכה-רעכט. איך באַגריס דעם צוזאַמענפֿאַר און ווינטש דעם יוואָ, ער זאָל סטימו-פֿירן יעטוידער אַרויסווייז פֿון ייִדישער קולטור.

א. טשער יקאווער (דובנאו-פאָנד): שוין פריילוצקי האָט גערעדט וועגן דער אויסטערלישער לאַגע, אין וועלכער אייניקע פֿון אונדז געפֿינען זיך, ווען זיי מוזן באַגריסן אייגנטלעך זיך אַליין, צווישן דעם יוואָ און דעם דובנאו-פֿאָנד עקסיסטירט אַן ענגע קרובֿהשאַפֿט, ווייל אייגנטלעך טוען זיי ביידע די זעלבע אַרבעט. די ענציקלאָפּעדיע דאָס איז די יוואָ-אַרבעט לויטן אַרץ-ביח.

מ. מ. זאה (יידישער אַרטיסטן-פֿאָראַיין): דער יידישער אַרטיסט זעט אין יוואָ אַ ביישפּיל פֿון ענערגישער אַרבעט און וואָס אַזאַ אַרבעט קען אויפֿטאָן. דער יידישער אַרטיסט איז איצט פֿאַראַיינזאַמט, כאָטש זיין סטיכיע און זיין שאַפֿונג איז — קאָלעקטיוו. אָבער מען דאַרף נישט מיינען, אַז דאָס יידישע טעאַטער וועט אונטערגיין. אויף להכעיס אַלע פֿוילונגס-פּראָצעסן, אַסימילאַציע, נאַציזם — וועט וואַקסן אַ נייע, פֿרייע יידיש-וועלטלעכע קול-טור און אַ טעאַטער-קונסט!

ד"ר יצחק שיפער (וואַרשע) האַלט זיין רעפֿעראַט אד"ט, מקורים און מעטאָדן צו שטודירן די יידישע אויטאָנאָמיע אין פּוילן אויסער דער ריי (דער רעפֿעראַט איז געווען פֿאַרויסגעזען פֿאַר דעם וויסנשאַפֿטלעכען פֿלעגום פֿון צוזאַמענפֿאַר).

אין דער דיסקוסיע נעמט אַ וואָרט ד"ר י. שאַצקי. דער רעפֿערענט ענטפֿערט.

אַלטע סודאַרסקי אין נאָמען פֿון דער היסטאָריש-עטנאָגראַפֿישער געזעלשאַפֿט א"נ פֿון ש. דובנאו אין קאָוונע: אונדזער געזעלשאַפֿט האָט זיך געגרינדעט מיט 5 יאָר צוריק. אונדזער אָרגאַניזאַציע איז אַ באַשיידענע און קאָנקורירט ניט מיטן יוואָ. אַ סך היסטאָרישע דענקמעלער גייען ביי אונדז אונטער מחמת די אַלגעמיינע באַדינגונגען. אונדזער געזעלשאַפֿט האָט זיך גע-שטעלט אַ ציל צו ראַטעווען וואָס עס לאָזט זיך. ליידער האָט די גאַנצע פֿאַרוואַלטונג מחמת סיבות פֿון אונדז אומאַפֿהענגיקע נישט געקענט קומען צום צוזאַמענפֿאַר, אָבער איך באַגריס אין אַלעמענס נאָמען.

מ. וויינרייך שטרייכט אונטער, אַז פֿרוי סודאַרסקי איז איינע פֿון די געטרייטע יוואָ-טוערינס אין ליטע. דערנאָך האַלט ער זיין רעפֿעראַט וועגן אַקטואַליזירן די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט פֿון יוואָ: איך וויל דאָ איבערגעבן די גרונטגעדאַנקען פֿון מיין רעפֿעראַט וועגן אַקטואַליזירן די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט פֿון יוואָ, וועלכן איך האָב געהאַלטן פֿאַר אַ יאָרן סוף זומער אויפֿן פֿלעגום פֿון אונדזער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג. היות ס'איז יעמאַלט באַשלאָסן געוואָרן, אַז דער רעפֿעראַט זאָל אָפּגעדרוקט ווערן אין די יוואָ-בלעטער ווי אַ מאַטעריאַל פֿאַר דיסקוסיע, קען איך זיך דאָ באַנוגענען מיט ראַשי-פרקים; סיי ווי סיי גיי איך נישט פֿאַרלייגן, אַז מיר זאָלן תּיפֿף מאַכן אַ ראַדיקאַלן שניט אין אונדזער ביזאיצ-

טיקער אַרבעט. אדרבא, איך האָב נאָך נעכטן אין אָוונט גערעדט וועגן דעם, אַז דער אויפֿטו פֿון אינסטיטוט איז זייער אָנזעעוודיק אויך אויפֿן פֿעלד פֿון וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט. עס איז נישט קיין גוזמא, אַז אין משך פֿון אונז-דזערע 10 יאָר עקסיסטענץ איז אויפֿגעשטאַן געוואָרן אין ייִדישער שפראַך-וויסנשאַפֿט און ליטעראַטור-געשיכטע מער ווי אין די פֿריערדיקע 400 יאָר. אויפֿן געביט פֿון פֿאַלקלאָר האָבן מיר, אַדאָנק דער מאַסנדיקייט פֿון אונדזער נעץ קאַרעספּאָנדענטן, געקענט דערגרייכן מער, איידער יחידים זאַמלער פֿריער. אויפֿן פֿעלד פֿון געשיכטע האָבן די פֿאַרשער, וואָס זינען פֿאַרבונדן מיטן ייִוואָ, אַרײַנגעבראַכט נייע מעטאָדן און זינען צוגעקומען צו נייעם שטאַף. חידושים זינען אויך אויפֿגעשטאַן געוואָרן דורך די פֿאַרשער פֿון אונדזער עקאָנאָמישער געשיכטע און ווירקלעכקייט און (הגם, איבער ספּעציעלע טעמים, אין אַ קלענערער מאָס) ביים פֿאַרשן פּסיכאָלאָגיע און פּעדאָגאָגיע. דעריבער וועט מיר קיינער נישט חושד זײַן, אַז איך האַלט וועלכן עס איז צווייג פֿון אונדזער ביזאָיזטיקער טעטיקייט פֿאַר איבעריק, אָדער אַז איך האָב בדעה צו פּסלען וועלכע איז אַרבעט, וואָס איז געווען בײַ אונדז געדרוקט אָדער איז אָנגעמערקט צום דרוקן. נאָר מיר גייט אין דעם אונטערצושטרייכן די בייטיקייט פֿון גיין אין אַ געוויסער ריכטונג.

דאָס וואָס עס פֿעלט מיר אין אונדזער טעטיקייט איז די געהעריג-קע נאַענטקייט צום לעבן. דאָס איז נישט קיין צופאַל — מיר זײַנען געבוירן אין אַ געוויסער ספּערע, און מיר זינען באַדינגט דעך געוויסע טראַדיציעס; מיר גייען דעריבער אויף אַן איינגעפֿאַרענעם וועג. אין משך פֿון פֿיל הונדערטער יאָרן זינען ייִדן געווען אַ פֿאַלק פֿון ספֿר, און דעריבער איז ספֿר און קולטור, ספֿר-שטודיום און קולטור-אַרבעט געוואָרן היינט-הן. ווי פֿיל וואָלטן מיר זיך דאָ געקענט לערנען פֿון אַמעריקע, און ווי שלעכט איז, וואָס גראַד די פּראַקטישע לעבנס-נאַענטקייט, וואָס עס פֿעלט אונדז, באַ-קומען מיר נישט פֿון אונדזערע אַמעריקאַנער חברים!

איך בין געווען אין דרום פון די פּאַראַייניקטע שטאַטן, אין דעם שטאַט אַלאַבאַמאַ, אין דעם נעגערשן אינסטיטוט, וואָס געפינט ביים שטעטל טאַסקיגי. אָנגעהויבן האָט זיך די אינסטיטוציע ווי אַ נעגערשע פּאָלקסשול אין אַ האַלב איינגעפֿאַרענער היזקע מיט אַ לעכערדיקן דאַך; היינט איז דאָס אַן אינסטיטוט, וואָס איז אַליין אַ גאַנצער ייִשובֿ, אַ פּאָלקסשול מיט אַ מיטלשול מיט אַ קאַלעדזש, מיט טעכנישע אָפּטיילונגען, מיט אַ לערער-פּערסאָנאַל אַליין וואָס גייט אַריבער הונדערט. דער טאַסקיגי-אינסטיטוט האָט אויך אַן אויסער-שוליקע אָפּטיילונג, וואָס פאַרנעמט זיך מיט אינסטרוקטאָרישער אַרבעט צווישן דער נעגערשער באַפעלקערונג פונעם גאַנצן שטאַט. איך האָב זיך זייער אינ-טערעסירט מיט דעם, וואָס פאַר אַ מין טעמעס די לעקטאָרן ריידן אַרום מיט זייערע צוהערער. לאַזט זיך אויס, אַז זיי ריידן וועגן האַדעווען הינער, וועגן איינאַרדענען בעסערע פּליטעס, וועגן מאַכן פּאַרשיידנאַרטיקער די מע-

ניוען פֿון די מאָלציטן, נישט פֿאַרגרעסערנדיק די הוצאות, — און אַפֿילו, נישט אויסגערעדט זאָל עס זײַן, וועגן איינפֿאַרדענען וואַסער־קאָזעטן אין די ער־טער וווּ עס איז נישטאָ קײן קאַנאַליזאַציע. ווען איך האָב דאָס אַלץ גע־הערט, האָב איך דאָס צוגעגלייכט צו דער קולטור־אַרבעט, וואָס ווערט גע־פֿירט בײַ אונדז אויף דער פּראָווינץ. מען קען דאָך נישט זאָגן, מיר לײַגן דאָך אויך מי און הוצאות אויף צו הייבן דעם ניוואָ פֿון דער פּראָווינץ — אָבער מיט וואָס? מיט דעם, וואָס מיר לײַענען פֿאַר איר לעקציעס, צי איז שלום אָש דער גרעסטער ייִדישער שרײַבער, אָדער וועגן אימפּרעסיאָניזם און עקספּרעסיאָניזם.

בײַ מיר איז קײן ברעקל ספֿק נישט, וועלכער וועג עס איז דער ריכ־טיקערער.

דאָס זעלבע איז אויפֿן פֿעלד פֿון וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, און דאָס רופֿט זיך אָפֿ אויך אויף אונדזער אינסטיטוט. ווען עס איז געקומען דער ייִוואָ, איז כּאָטש ער איז געקומען אין נאָמען פֿון נײַע סאָציאַלע שייכטן און דאָס רובֿ מיט אַ נײַעם מעטאָדישן צוגאַנג, איז אָבער די טעמאַטיק אין אַ גרויסער מאָס געבליבן באַווירקט פֿון ספֿר. פֿונקט דאָס זעלבע — און אפֿשר וואָלט מען געקענט אויפֿווייזן, אַז נאָך אין אַ גרעסערער מאָס — איז שײך אויך צו דער ייִדישער וויסנשאַפֿט אין ראַטן־פֿאַרבאַנד: די צעטיילונג פֿון זײַערע וויסנשאַפֿטלעכע אינסטיטוטן לײַט סעקציעס איז פֿמעט ווי אָפּגעקאַפֿירט פֿון אונדז, און ווען איר קוקט אַדורך זײַערע אויסגאַבעס, וועט איר זען דעם זעלבן שוואַכן אינטערעס צו פּראָבלעמען פֿון טאַגטעגלעכקייט, די זעלביקע דיסטאַנץ צווישן וויסנשאַפֿט און לעבן, דעם זעלבן אומפֿאַרשטאַנד פֿון די וויסנשאַפֿטלעך, אַז פֿאַרשן דאַרף מען נישט נאָר פֿדי צו פֿאַרשטיין דאָס לעבן, נאָר אויך פֿדי עס צו בײַטן. אַן אויסנאַם איז געווען שטיפֿס זשורנאַל, די ייִדישע שפּראַך, וואָס איז אפֿשר געווען אַ האָר צו דאָגמאַטיש, נאָר דערפֿאַר האָט ער געהאַט אַ געוואָלדיקע מעלֿה: ער האָט געוואָלט אויף אַ וויסנשאַפֿטלעכן באַזײס געבן פּראַקטיש שפּראַכױסן. ער האָט דעריבער געהאַט אַן אוי־סערגעוויינטלעכן באַטייט פֿאַר אויספֿורעמען אַ גוטע ייִדישע שרײַבשפּראַך. האָט מען אים אָבער באַלד געמאַכט פֿאַר אויס, פּראַקטיש; די ספֿרדיקייט האָט זיך נוקם געווען. פֿון אַ זשורנאַל פֿאַר פּראַקטיש ייִדיש שפּראַכױסן איז עס אויפֿן צווייטן יאָר געוואָרן אַ זשורנאַל פֿאַר ייִדיש שפּראַכױסן סתּם. געמײנט האָט מען מסתּמא צו הייבן דערמיט די חשיבֿות פֿון דער אויסגאַבע דורך גרעסערער פּרינציפּיעלֿקייט; פֿאַקטיש האָט מען איר אונטערגעהאַקט די פֿליגלען.

אָבער איך ברענג די בײַשפּילן פֿון ראַטנפֿאַרבאַנד נאָר אַגבֿ אורחא, פֿון אײַלוסטראַציע וועגן, פֿדי צו ווייזן, אַז עס איז נישטאָ בײַ זיי דער גרויסער עיקרדיקער אונטערשייד אין שטעלן פּראָבלעמען. ווען איר וועט אַ קוק טון אונזערע אויסגאַבעס, פֿון וועלכער סעקציע דאָס זאָל נישט זײַן, איז אויך

תמיד דאָס אייגענע: אַ געוואָלדיקע איבערוואַג פֿון פֿאַרגאַנגענהייט איבער דער היינטיקייט, פֿון ווייטע טעמעס איבער נאָענטע. אזוי גייט דאָס ביי אונדז: וויסנשאַפֿט איז נאָר דאָס, וואָס עס איז נישט זייער נאָענט צום לעבן; אויב עס איז אַן ענין, וואָס גייט אין לעבן, איז דאָס נישט ראוי פֿאַר וויסנשאַפֿט־לעכער באַהאַנדלונג.

איך וואָלט וועלן, אז דער ייִוואָ זאָל פֿאַמעלעך איינברעכן דעם דאָזיקן ווידערווילן פֿון דער ייִדישער עפֿנטלעכקייט צו באַטראַכטן רעאַלע לעבנס־באַ־דערפֿענישן פֿון אַ וויסנשאַפֿטלעכן קוואַליטאַט. איך וועל פֿרווון ברענגען אַ פֿאַר ביישפּילן פֿון טעמעס, אָבער איך וואָלט בעטן, אז מער ווי פֿאַר ביי־שפּילן זאָל מען דאָס נישט אָננעמען.

אַנטיסעמיטיזם איז דאָך געוויס אַ וויכטיקער ענין. אָבער ביי אונדז איז דאָס אַן עסק אָדער פֿאַר פּובליציסטיק, אָדער פֿאַר געשיכטע, אָדער פֿאַר פּילאָסאָפּיע. פֿאַר וואָס זאָל מען נישט אויספֿאַרשן די באַציונגען צווישן ייִדן און נישט־ייִדן, ווי זיי קומען צום אויסדרוק אין טאַגטעגלעכן לעבן, צווישן קאָנקרעטע מענטשן, אין עטלעכע גרעסערע אָדער קלענערע שטעט? אין וואָס באַשטייען די פֿאַראַרטיילן און די שוועריקייטן? ווען זיינען די באַ־ציונגען פּיל־ווייניק נאָרמאַל, און פֿון וואָסערע שוועבעלעך צינדט זיך אָן אַ פּייער?

אָדער: לאָמיר אויספֿאַרשן כאָטש אין עטלעכע פֿלעצער די שינוים, וואָס זיינען פֿאַרגעקומען אין פֿאַרלוף פֿון די לעצטע פֿאַר צענדליג יאָר אין פּרט פֿון עסן און פֿון סאָציאַלער היגענע.

אָדער: לאָמיר אויספֿאַרשן די אַנטוויקלונג פֿון געבורטן־קאָנטראָל ביי ייִדן (סטאַטיסטיק, רעליגיע און געבורטן־קאָנטראָל, פֿאַקטן וועגן דעם פֿאַר־קויף פֿון קאָנטראַצעפּטיווע מיטלען, באַריכטן פֿון גינעקאָלאָגן).

אָדער: לאָמיר אויספֿאַרשן די נעמען, וואָס מען גיט ביי געבאָרע־נע קינדער אין פֿאַרלוף פֿון אַ וואָסערע 50 יאָר אין אַ געוויסער שטאַט, כדי דורך דעם אינדעקס צו דערקענען קולטור־אַנטוויקלונגען.

און ווייטער: פֿאַר וואָס זאָלן מיר נישט אויספֿאַרשן סיסטעמאַטיש דורך אַ לענגערער צייט אַ געוויסע צאָל היימבדזשעטן אין שטאַט און אין שטעטל? פֿאַר וואָס ווייסן מיר גאָרנישט וועגן דעם בייט אין דער שטאַט־פֿאַרטיילונג און אינעם גאַנצן כאַראַקטער פֿון אונדזערע צייטונגען? פֿאַר וואָס האָט נאָך קיינער נישט אויסגעפֿאַרשט דעם אויפֿשטייג פֿון ספּאָרט און גימ־נאַסטיק ביי ייִדן? פֿאַר וואָס האָט זיך קיינער נישט אינטערעסירט מיט אויס־פֿאַרשן אין איין באַשטימטער סביבֿה, צי די פֿירומקייט וואַקסט אָדער פֿאַלט? וווּ זיינען די פּרטימדיקע סאָציאַל־פּסיכאָלאָגישע אויספֿאַרשונגען פֿון אַ ייִדישן דאָרף, פֿון אַ פּראָפּעסיאָנעלן פֿאַראַיין, פֿון אַ סקויטישער אָרגאַניזאַציע, פֿון אַ הכשרה־פּונקט?

איך מיין, אז דאָגמא וועט דאָס קלעקן.

איך האָף, מען וועט מיך נישט פֿאַרשטיין אַזוי, אַז דאָס קום איך מיט טענות צו די מיטאַרבעטער פֿון יוואָ-אויסגאַבעס, הלמאי האָט פּרילוצקי גע- שריבן וועגן בבא-בוך, אָדער ווינרניך וועגן אַחשוורש-שפּיל. פֿון אָנבינדן טעמעס האָלט איך נישט. דורך מלוכישן צוואַנג קען מען ברענגען געוויסע פֿאַרשער צום שווינגן. אויב דער דרוק איז נאָך שטאַרקער, קען מען מסתמא אויך ברענגען דערצו, אַז וויסנשאַפֿטלעך זאָלן אַרבעטן איבער טעמעס, וואָס אינטערעסירן זיי נישט. אָבער קיין גרויסן טעם וועט דאָס נישט האָבן, די אַרבעט וועט זיך אָן ערפֿאַלג, ווייל וויסנשאַפֿטלעכע שאַפֿונג פֿאָדערט אינספּי- ראַציע נישט ווינציקער ווי קינסטלערישע. אָבער איך גלייב יאָ אין דעם, אַז מען קען וועקן דעם אינטערעס און דעם פֿאַרשטאַנד פֿאַר לעבנס-נאָענט- קייט, און דאָס בין איך אויסן מיט מיינע רייד.

אַ צווייטער פּונקט, וווּ אונדזער אַרבעט פֿאָדערט, לפּי דעת, אָן אויס- ברייטערונג, איז דער ענין אַלגעמיינער אָדער ייִדישער מאַטעריאַל. איך דערמאָן זיך אַ שמועס, וואָס מיר האָבן געהאַט מיט פֿ' פּרילוצקי נאָך אין די צייטן פֿון דער „ייִדישער פֿילאָלאָגיע“. ער האָט מיר דערציילט, אַז אָן אַבסאָלווענט פֿון וואַרשעווער אוניווערסיטעט האָט פֿאַרטיק עפעס אָן אַרבעט וואָס ער וואָלט אונדז געקענט געבן פֿאַרן זשורנאַל. אָבער זי באַהאַנדלט אָן אַלגעמיינ פֿילאָלאָגישע טעמע, נישט קיין ייִדישע. האָבן מיר באַלד גע- פּסקנט, אַז דאָס טויג נישט, — אַז פֿונם גדר ייִדישע טעמעס דאַרפֿן מיר נישט אַרויסגיין. ערשט מיט יאָרן שפּעטער האָב איך גענומען טראַכטן: פֿאַר וואָס עפעס? ריכטיק, מיר קענען נישט פֿאַרוואַנדלען אונדזערע אויסגאַבעס אין אַ מין אַמאָליקן „וויסנשאַפֿט זנאָניאַ“, וווּ מענטשן פֿלעגן איבערדערציילן, גענוג אָפֿט נישט געראַטן אויך, דעם אינהאַלט פֿון אַ וויסנשאַפֿטלעכן ביכל, וואָס זיי האָבן איבערגעלייענט. מיר גיבן נאָר זעלבשטענדיקע פֿאַרשונג- גען. אָבער צווישן אונדז זיינען דאָך פֿאַראַן מענטשן, וואָס אַרבעטן איבער אַלגעמיינע פּראָבלעמען. אַט האָבן מיר געהאַט אַמאָל אַ בולטן פֿאַל מיט פּראָפֿ' 5. הערשן פֿון זשענעווע, מיטגליד פֿון אונדזער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטי- שער סעקציע. מיט אַ פֿאַר יאָר צוריק האָט אונדז 5. הערש צוגעשיקט אַ נאָטיץ וועגן יידן אין אַלושיר, טוניס און מאַראַקאָ אויפֿן סמך פֿון די לעצ- טע ציילונגען. אָבער אין דער זעלבער צייט, ווען יענע נאָטיץ איז אָנגע- קומען, האָב איך געזען אין אַ פֿראַנצויזישן וויסנשאַפֿטלעכן זשורנאַל אַ גרוי- סע אַרבעט פֿון פּראָפֿ' הערשן וועגן אַלגעמיינע פּראָבלעמען פֿון געבורטיקייט און שטאַרביקייט. האָב איך אַוועקגעשריבן צו פּראָפֿ' הערשן אַ בריוו בערך פֿון זאַז אינהאַלט: וויסן די צאָל יידן אין דער פֿראַנצויזישער פֿאַרפֿריקע איז געוויס נייטיק; פֿאַר צושיקן דעם דאָזיקן אַרטיקל קומט אייך אַ דאַנק. אָבער מיר זיינען דאָך פֿאַרבונדן מיט אַ באַשטימטער לייענער-סביבֿה, מיר האָבן פֿאַר איר פֿאַרפֿליכטונגען. מיר וועלן זיך נישט טועה זיך, אויב מיר וועלן זאָגן, אַז נאָר אַ גאַנץ קליינער טייל לייענער פֿון די יוואָ-בלעטער האָט

אַ צוטריט צו פֿרעמדשפראַכיקע וויסנשאַפֿטלעכע זשורנאַלן. טאָ אויף וועמען וועלן מיר זיי איבערלאָזן אין פרט פֿון וויסנשאַפֿטלעכער אויסבילדונג, אויב מיר וועלן זיי געבן נאָר ייִדישן מאַטעריאַל און ייִדישע טעמעס און גישט שטעלן פֿאַר זיי קיין אַלגעמיינע און מעטאָדישע פראָבלעמען? פראָפֿ' הערש האָט יעמאָלט נישט אַיינגעשטימט מיט מיר; אַ גרויסער שאַד, וואָס ער האָט נישט געקענט קומען צו אונזער צוזאַמענפֿאַר און האָט זיך געמוזט באַנוגענען מיט צושיקן אַ רעפֿעראַט. וואָלט ער געווען דאָ, וואָלטן מיר געהערט זינע מאַ-טיוון. איצטער טראָג איך אַיך אונטער מיין מאַטיוון, און איך בעט זיך אַרויסזאָגן וועגן דעם. וואָס שייך צום מאַטעריאַל פֿון דער פֿילאָלאָגישער סעקציע, צו וועלכן איך האָב אַ געענטערע שייכות, וועט איר באַמערקן ביים דורכקוקן די ייוואָ-בלעטער, אַז דאָ האָבן מיר שוין דורכגעשמוכלט פֿון צייט צו צייט אַלגעמיינע טעמעס, נישט וואַרטנדיק אויף קיין פֿאַרמעלן באַשלוס וועגן דעם.

דעם באַריכט פֿון דער פֿילאָלאָגישער סעקציע וועט באַלד אָפּגעבן פֿריינד זלמן רייזען. איך וועל פֿאַרענדיקן מיין איצטיקע רייד מיט אַ קורצן דיין-וחשבן פֿון אַפּצווייג יוגנט-פֿאַרשונג און נאָך אַ קירצערן פֿון דער פּסיכאָ-לאָגיש-פעדאָגאָגישער סעקציע.

וועגן דער פּסיכאָלאָגיש-פעדאָגאָגישער סעקציע רייד איך נאָר דערפֿאַר, ווייל עס איז דאָ נישטאָ קיין אַנדערער, וואָס זאָל ריידן אין איר נאָמען.

די פעדאָגאָגישע סעקציע (שפעטער איז איר נאָמען געביטן געוואָרן אויף: פּסיכאָלאָגיש-פעדאָגאָגישע) איז פראָקלאַמירט געוואָרן אויף דער פֿאַר-באַראַטונג פֿון 1925, צוגלייך מיט די איבעריקע סעקציעס. אָבער אַרגאַניז-זירט האָט זי זיך צום שפעטסטן און אויפֿגעטאָן האָט זי צום ווינציקסטן. דער וויסנשאַפֿטלעכער סעקרעטאַר פֿון דער סעקציע, ח' לייבוש לעהרער, איז אין גיו-יאָרק, און זיין אַרבעט באַגרענעצט זיך פּמעט אויסשליסלעך מיט רעדאַק-ציאָנעלע פֿונקציעס פֿאַר די שריפטן פֿון דער סעקציע; איבעריקנס, ווער עס אַריענטירט זיך אין דער ספעציפֿישער סיטואַציע, וועט פֿאַרשטיין, אַז דאָס איז גאַרנישט אַזאַ פּשוטע פֿונקציע. פֿל-זמן ח' א. גאַלאַמב איז געווען אין ווילנע, האָט דאָ געאַרבעט אַ קאָמיטע אין באַשטאַנד פֿון די צוויי מיטגליד-ער פֿון דער סעקציע גאַלאַמב, ד"ר ה. קאָוואַרסקי און דעם סעקרעטאַר מ. יאָפּע; און די קאָמיטע האָט אויפֿגעקליבן אַ היפּשן מאַטעריאַל פֿאַר אַ פעדאָגאָגישן מוזיי און געטאָן פֿאַרשיידענע רעגיסטיר-אַרבעט. לְדוגמא וועל איך ברענגען די וויכטיקע רשימה ייִדישע לערנביכער, וואָס איז אָפּגעדרוקט אין דעם ערשטן באַנד פֿון אונזערע פּסיכאָלאָגיש-פעדאָגאָגישע שריפטן און אין די ייוואָ-בלעטער. אָבער נאָך אַ גאַלאַמבס אָפּפֿאַר איז נישט געראָטן אויפֿצוהאַלטן די דאָזיקע קאָמיטע אויך.

יעדער איינער פֿאַרשטייט, אַז די ייִדישע שול מוז האָבן אַ וויסנשאַפֿט-לעכן אונטערבוי, אַז אירע פראָבלעמען מוזן טעאָרעטיש באַאַרבעט ווערן.

אָבער די אַרבעט איז נישט געגאַנגען פֿון אָרט. וווּ שטעקט די סיבה? דאָס גופא איז אַ טעמע פֿאַר אַ וויסנשאַפֿטלעכער אויספֿאַרשונג. יעדנפֿאַלס איז קלאָר ווי טאָג, אַז עס וואָלט געווען שוין צו פֿיל פּשטותדיק צו דערקלערן די זאַך מיט דער אומטעטיקייט אָדער מיט דער אומאינטערעסירקייט פֿון ייוואָ. די מיטגלידער פֿון אונדזער פּסיכעדיסעקציע האָבן געאַרבעט נאָך ווינציקער, איידער די מיטגלידער פֿון די אַנדערע סעקציעס, זיי האָבן נישט אויסגעניצט אַפֿילו די באַשיידענע מעגלעכקייטן, וואָס דער ייוואָ וואָלט זיי געקענט געבן; דאָס איז ריכטיק. טאָ אַפֿשר זינען מיר שולדיק דערמיט, וואָס מיר האָבן נישט צוגעצויגן אַנדערע וויסנשאַפֿטלעכע כוחות, מער צוגעפּאַסטע? אָבער מיר זעען נישט אַזעלכע פּאָחות, ביז איצטער האָבן זיי זיך נישט אַרויסגעוויזן. הייסט עס, די סיבה שטעקט נישט אין ייוואָ, נאָר ערגעץ טיפֿער — אין אונדזער ייִדישן שולדוועזן גופא.

דער אָפּצווייג יוגנט-פֿאַרשונג איז אויסגעוואַקסן פֿון מינע איי-גענע סאַציאַלאָגישע פֿאַראינטערעסירונגען, דײַה אומאַפהענגיק פֿון דער פּסיכע-פעדעסעקציע; אָבער אַזוי ווי ביידע מינים אַרבעטן ליגן אויף איין שטח, קען מען זיי דערמאַנען און סומירן אין איינעם.

דער אָפּצווייג האָט אָנגעהויבן אַרבעטן ערשט מיט אַ קנאַפּן יאָר צו-ריק. ער האָט דורכגעפֿירט דעם קאָנקורס אויף דער בעסטער אויטאָביאָ-גראַפֿיע פֿון אַ ייִדישן יוגנטלעכן און אויך איבערגענומען יענע עטלעכע צענדלינג פּערזענלעכע דאָקומענטן, וואָס זינען אַרײַנגעקומען בעת אַ קאַנ-קורס פֿון דער ווילנער געזעלשאַפֿט „פֿריינד פֿון ייוואָ“ זומער 1932. בײַ היינטיקן טאָג פֿאַרמאַגט דער אָפּצווייג 328 פּערזענלעכע דאָקומענטן פֿון 163 פּונקטן אין 12 לענדער. צוזאַמען האַלט דער מאַטעריאַל איבער 20 טויזנט זיטן העפֿט. אַ געוויסער באַריכט פּונעם מאַטעריאַל איז געגעבן אין אונדזערע „ידיעות“ נ' 50 און אין מיין בוך „דער וועג צו אונדזער יוגנט“ אויף ז' 65—66, 132 און נאָך אין עטלעכע ערטער.

דער אָפּצווייג האָט אַרויסגעגעבן דאָס דאָזיקע בוך, וואָס איז אַקאָרשט פֿאַרטיק געוואָרן. עטלעכע אַרבעטן, וואָס זינען נאָך נישט פּובליקירט, זײַ-נען שוין פֿאַרענדיקט, אָדער כמעט ווי פֿאַרענדיקט. אין דערמאָן דײַ באַ-שרײַבונגען פֿון ייִדישע שטעטלעך, מיט דער יוגנט אין צענטער, דערפֿון איינס אין די צפֿון-מזרחדיקע און צוויי אין די דרום-מזרחדיקע וואַיעוואָדשאַפֿטן פֿון פּוילן; עטלעכע אַנדערע באַשרײַבונגען פֿון שטעטלעך זינען אָנגעהויבן געוואָרן לויט דער אינסטרוקציע „וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט אויף די ערטער“, וואָס מיר האָבן אויסגעאַרבעט. פֿאַרטיק איז באַשרײַבונג פֿון אַ „פּאַוושעכנער“ שול פֿאַר ייִדישע קינדער („שאַבאַסוואַקע“). איין אַרבעט, וועגן קינדערשן לײַע-נען, איז געמאַכט געוואָרן אויפֿן סמך פֿון צוויי אויספֿאַרשונגען אין ווילנער ייִדישע פֿאַלסשולן.

פֿאַרשטייט זיך, אַז דאָס אַלץ איז נאָר אַן אָנהייב, אָבער דער ציל איז קלאָר: דערקענען די סיטואַציע און די פּראָלעמען פֿון אונדזער ייִדישער יוגנט.

נח פרי לוצקי: דער רעפערענט פֿון מ. ווינערניך איז זייער אינטערעסאנט. עס וואָלט פֿאַר אים נישט געווען שווער אָנצושרייבן אַ בוך וועגן אונדזער שוואַכקייט צו דער בוכקולטור און מיר וואָלטן רייכער געוואָרן מיט גאָך אַ בוך. מיר מוזן זיך אָבער אָפגעבן אַ דינ-וואשבון וועגן דער פּראָב־לעם פֿון דער ריינער וויסנשאַפֿט און פֿון דער רעאַלער וויסנשאַפֿט. עס איז אייגנטלעך אַ קינסטלעכע פּראָבלעם. די רעאַלע וויסנשאַפֿט איז אַ קינד פֿון דער ריינער וויסנשאַפֿט. פֿרֿייער קומט די ריינע וויסנשאַפֿט, די טעאָרעטישע פֿאַרשונג, די וויסנשאַפֿטלעכע אַנטדעקונגען, דערנאָך די פֿאַרווענדערס און פּאָפּולאַריזאַטאָרן. כּוואָלט געקענט ברענגען גענוג ביישפּילן. נישטאָ קיין סתירה צווישן ריינער און פּראַקטישער וויסנשאַפֿט, ביידע פֿליסן זיי פֿון איין קוואַל. מען זאָל נישט פּאַרשן די אַלע פֿיטעראַטור, וועט מען נישט קענען פֿאַרשטיין די נייע. ווען מיר וואָלטן געלעבט אין נאַרמאַלע פֿאַרהעלטענישן, וואָלט די מלוכה אונדז געהאַלפֿן רעגולירן די קעגנזייטיקע באַציונגען צווישן זיי. מיר זענען אָבער אָן הילף, זענען מיר אָן אַנאַרכישע אַקאַדעמיע, וואָס מיר האָבן אַליין געשאַפֿן, און מיר שטעלן די פּראָבלעם, ווייל מען אַטאַקירט אונדז, מען האָט צו אונדז טענות, וועלכע מען שטעלט אַרויס ווי פּרינציפּיעלע פֿאַרוורפֿן. דער אמת איז אָבער, אַז מיר ווייסן וואָס צו טאָן, נאָר מיר קענען עס נישט טאָן. ווייל מיר האָבן נישט קיין מיטלען. מיר קענען האָבן הונדערטער בויגן פֿון טעאָרעטישער און פּראַקטישער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, אָבער מיר האָבן נישט קיין מעגלעכקייט זיי אָפצודרוקן. (איין ביישפּיל: אַט לייגט פֿאַרטיק אַ פּאַפּולערע פּאַנעטיק — פֿון פּראַקטישן נוצן פֿאַר לערער). ס'איז אַ פּראָגע פֿון געלט. וועט געראַטן צו אָרגאַניזירן די יידישע געזעלשאַפֿט, זי זאָל אונטערשטיצן אונדזער אַרבעט אויף אַ קאַנסטרוקטיוון אױפֿן, נישט נאָר מיט פֿילאַנטראָפּישער סימפּאַטיע, וועט די פּראָגע זיין פֿאַרענטפֿערט. די פּראָגע פֿון פּראַקטיש זיך דערנענטערן צו דעם מאַסן־לעבן איז אויך נישט אַזאַ פּשוטע. מיר זענען אַ צענטראַלע פֿון עטלעכע צענדלינג לענדער; דאָס וואָס עס האָט אַ פּראַקטישן ברענעדיקן ווערט דאָ, האָט עס נישט, למשל, אין אַמעריקע. די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט פֿון יוואָ קען זיך נישט קאָנצענטרירן נאָר אין ווילנע. מיר מוזן שאַפֿן אַרבעט אין די אַלע לענדער, וואָס זענען פֿאַרבונדן מיטן ווילנער צענטער און אָנערקענען זיין העגעמאָניע. אַט האָט די „געזעלשאַפֿט פֿרענד פֿון יוואָ“ אין וואַרשע זיך געשטעלט אָן אויב־גאַבע צו טאָן לאַקאַלע אַרבעט, נישט נאָר פּראַקטישע, נאָר אויך ריין וויסנשאַפֿטלעכע. דער צענטער אין ווילנע דאַרף נאָר קאַנטראָלירן די לאַקאַלע אַרבעט. דאָס וועט צושמידן צום אינסטיטוט די אָפּטיילונגען אין די אַנדערע לענדער.

איין פונקט אָבער איז אין פֿ' ווינערניכס רעפֿערענט נישט באַרירט געוואָרן — די פּראָגע פֿון דער באַזע. מען דאַרף די פּערזענלעכע מיינונגען פֿון דעם יחיד, מעג ער זיין ווי פֿאַרדינסטפֿול, אָפּטיילן פֿון דער אידעאָלאָגישער שטעלע

לונג פֿון יײַוואָ אַלס גאַנצן. איך האָב זיך געפֿילט געטראַפֿן פֿון פֿ' דובנאָווס
גלייכשטעלן אונדזער אַרבעט מיט דער העברע־סטישער. מיר זענען
אַנדערש. איך מאַך נישט קיין פֿאָרוורפֿן, איך וויל נאָר, אז מען זאָל נישט
פֿאַרגעסן אין אידעאָלאָגישן באַזיס: ייִדישע וועלטלעכע קולטור און קאָנטאַקט
מיט די מאַסן.

יעקב לעשטשינסקי: דאָס וואָס מען האָט באַשטימט צוויי
קאָרעפֿערענטן צו מ. ווינריכס רעפֿעראַט איז אַ באַווייז, ווי ערנצט דער
ענין שטייט. מיר זענען צוגעקומען צו אַ סטאַדיע, ווען מען קען זיך שוין נישט
באַנוגענען מיט פֿירן וויטער די אַרבעט אין דער זעלביקער ריכטונג און מאַס-
שטאַב. איך בין נישט מסכים נישט מיט ווינריכסן און נישט מיט פֿרידזשקין.
די באַגניסטערונג פֿאַר זאַמלען איז געווען שעפֿעריש, דער אינסטיטוט האָט
אַפּגעטאָן אַ קאָלאָסאַלע אַרבעט און מען דאַרף זי אויך וויטער פֿירן, אָבער
דער יײַוואָ קען זיך שוין וויטער נישט באַפֿרידיקן מיטן זאַמלען. דער אינ-
סטיטוט קען נישט זיין אַ הימלישע אַקאַדעמיע מיט קאַלטע מלאכים. מען
דאַרף האָבן דעם מוט צוצוגיין נעענטער צו פֿראַבלעמען, פֿרווין באַאַרבעטן
וויסנשאַפֿטלעך די אַקטועלע פֿראַגן, און די פֿאַרטייען זאָלן דערנאָך מאַכן
זייערע אויספֿירן. דעמאָלט וועט דער יײַוואָ ווערן די אמתע צענטראַלע אינ-
סטיטוציע, וואָס פֿאַרשט אָביעקטיוו אַלע ברענעדיקסטע פֿראַבלעמען. אין דער
גאַנצער וועלט איז די ברענעדיקסטע פֿראַבלעם די נאַציאָנאַלע. זי איז דער
באַנאַלער נוסח, ווי מען שרייבט ביי אונדז וועגן נאַציאָנאַליזם: „די בורזשואַזיע
וואַרפֿט אָן אירע שאַוויניסטישע אידעען די מאַסן.“ ס'זענען דאָ 14—15 פֿראַגן
באַזינדיקע, ווי אַזוי גיט זיך זיי איין צו פֿאַרדרייען די קעפֿ די גרויסע
מאַסן? ניין, מיר מוזן טיפֿער פֿאַרשן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. ס'איז פֿאַר אונדז
פשוט אַ פֿראַגע פֿון קיום. איך וואָלט פֿראַקטיש פֿאַרגעלייגט צו גרינדן אַ
ספּעציעלע סעקציע דערפֿאַר. מיר זענען דאָך לעכערלעך, אויב מיר זאָגן
היינט אין יאָר 1935 דאָס וואָס אין 1905. עס קומען פֿאַר גרויסע איבערקע-
רענישן. נעמט די פֿאַרהעלטענישן אין אַ יוגאַסלאַווע, אַ טערקני אַזױ.
עס זענען אויפֿגעקומען נײַע יונגע מלוכות: ליטע, לעטלאַנד אַזױ. ווי אַזוי
האַלטן זיי זיך? צי שטודירן מיר דאָס? צי ווייסן מיר עפעס? אין פֿסס׳ר
קומען פֿאַר אויסערגעוויינטלעכע פֿראַצעסן, דאַרפֿן מיר זיי שטודירן, כאַטש
זאַמלען מאַטעריאַל. מען האָט דאָרט געשאַפֿן גלענצנדיקע באַדינגונגען פֿאַר
דער ייִדישער קולטור, ווי אַזוי אַנטוויקלט זי זיך? פֿאַלעסטינע איז אויך אַן
אינטערעסאַנטער שטודיר-מאַטעריאַל. מען מעג זיין אַ געגענער, אָבער וויסן
דאַרף מען עס. אין ראַטן-פֿאַרבאַנד איז פֿאַרגעקומען אַ רעוואָלוציע אין דער
שפּראַך. האָט מען זיך דערמיט פֿאַראינטערעסירט?

חברים און פֿרײַנד! איך קען נישט פֿאַרענטפֿערן די פֿראַבלעמען, אָבער
אויב דער אינסטיטוט וויל זיין אַ וויסנשאַפֿטלעכע צענטראַלע, מוז ער האָבן
דעם מוט צוצוגיין צו די לעבעדיקסטע פֿראַבלעמען, באַאַרבעטן זיי אָביעק-

טיוו, בכל אופן זאמלען דעם מאטעריאל וועגן אלע דערשיינונגען פון יידישן לעבן אין דער גארער וועלט.

ד"ר יעקב שאצקי: ביי אונדז אין אמעריקע ווערט די זעלבע טעמע דיסקוטירט צוויי מאל א חודש אויף אלע זיצונגען. טייל זאגן, אז דער הויפטטראָפּ דאָרף געלייגט ווערן אויף יידישיסטיק: יידישע שפראך, לייטעראַטור, טעאַטער, געשיכטע זענען אונדזער געביט. דאָ קען מען זיך נישט פֿאַרלאָזן אויף אַנדערע פֿאַרשער. מיר איז אויסגעקומען אין די פֿריער-דיקע יאָרן זיך צו פֿאַרנעמען מיט אוקראַניקאַ. צוריק מיט אַ 30 יאָר האָבן די אוקראַניגער בלויז איבערגעזעצט. דערנאָך איז געקומען די „פּראָשוויטאַ“ און געשאַפֿן אַ גרופּע געשולטע פּאַפּולאַריזאַטאָרס. איך וויל, מיר זאָלן זיין אַן אַקאַדעמיע. דערנאָך וועט קומען די פּאַפּולאַריזאַציע-אַרבעט און עס וועט געשאַפֿן ווערן די בריק צווישן אינסטיטוט און די פֿאָלקסמאַסן. איך וויל, מיר זאָלן זיין אַ יידישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט. דאָס איז די מיינונג פֿון דעם רובֿ אמעריקאַנער חברים.

מ. וויננר רייך ליינט פֿאַר אַ רשימה קאַנדידאַטן אין די קאָמיסיעס פֿאַרן בודזשעט און פֿאַר רעזאָלוציעס און נאָמינאַציעס.

אין דער קאָמיסיע פֿאַרן בודזשעט גייען אַרײַן: ג. אַיזנער, ה. גילי-שענסקי, י. גיטערמאַן, רודאַלף גלאַנץ, יוליוס גענש, י. האַלברײך, מ. וויננר רייך, ש. ווינטער, א. זינפֿעלד, א. טשעריקאָווער, יוסף יאַשונסקי, ב. כהן-ווירגילי, בענעדיקט ליבערמאַן, יעקבֿ לעשטשינסקי, יודל מאַרק, נחמן מײזלי, ישראל סאַפֿאַוויי, מ. סודאַרסקי, נח פּרילוצקי, נ. פֿינענרמאַן, ב. קלעצקי, יר. שאַפּיראַ, מיכאַל שול.

אין דער קאָמיסיע פֿאַר רעזאָלוציעס און נאָמינאַציעס גייען אַרײַן: י. באַטאַשאַנסקי, דוד בערעזער, י. גיטערמאַן, ה. גילישינסקי, רודאַלף גלאַנץ, פ. ווילמאַן, מ. וויננר רייך, יוסף זעלקאָוויטש, ב. כהן-ווירגילי, א. טשעריקאָווער, יוסף יאַשונסקי, יעקבֿ לעשטשינסקי, ר. מאַהלער, יודל מאַרק, נחמן מײזלי, ש. מענדלסאָן, מ. סודאַרסקי, נח פּרילוצקי, נ. פֿינענרמאַן, ראָזע סימכאָוויטש, ז. קלמנאָוויטש, ז. רייזען, ירמיה שאַפּיראַ, י. שאַצקי.

יעקבֿ פּאַט לייגט פֿאַר, אז מען זאָל פּאַרלענגערן די צײַט פֿאַר דער דיסקוסיע און איבערוקן אַ ביסל די אונטערנעמונגען, פּדי מען זאָל קענען ברייטער אַרומריירן די זייער וויכטיקע פּראָבלעמען.

מ. וויננר רייך אינפֿאַמירט, אז פֿאַר דער דיסקוסיע איז נאָך רעזער-ווירט צײַט בעת די איבעריקע טעג.

ד ר י ט ע ז י צ ו נ ג

פ ל ע נ ו ם פ ו ן צ ו ז א מ ע נ פ א ר

(דאָנערשטאָג דעם 15טן אויגוסט 16 אַ זייגער)

ש. מענדעלסאָן (וואַרשע) באַגריסט אין נאָמען פֿון דער צענטראַל-
לער ייִדישער שול-אַרגאַניזאַציע:
אין דער איצטיקער יום-טובֿדיקער אַטמאָספֿערע וועל איך אַרײַנפֿירן
אַ וואַכעדיקע שטימונג. איך וועל רײַדן אין נאָמען פֿון דער ייִדיש-וועלט-
לעכער שול. איך וועל דעריבער ברענגען גרוסן פֿון זאַכן שוין גאַר ניט קיין
יום-טובֿדיקע, פֿון אונדזער טאַגטעגלעכן קאַמף אויף אויסצוהאַלטן די שול.
אונדזער שול לעבט שוין 20 יאָר. עס האָבן קעגן איר געשטרעמט שונאים
פֿון אויסן און אינעווייניק און דאָך האָט די שול אויסגעהאַלטן. די שול אַלט
פֿרינציפּ האָבן אויסגעקעמפֿט די ייִדישע אַרבעטער, די סאַציאַליסטישע לערער-
שאַפֿט. די יאָרן 1914—15—דאָס איז דער מאָמענט, ווען זי ווערט ווירקלעך-
קייט. זי ווערט אויסגעבויט ווי אַ נאַטירלעכע נויטווענדיקייט דורך האַרע-
פּראָצעס פֿון צענטראַליזירונג. איצט זײַנען שוין פֿאַרביי 20 יאָר, פֿאַרביי
איז די ראַמאַנטישע עפּאָכע, אונדזער שוללעבן סטאַביליזירט זיך, געשמידט
און געקאָוועט דורך אַ באַשטימטן גלױבן, דורך אַ באַשטימטן אידעאָל. וואָלט
אונדזער שול קיין אידעאָל נישט געהאַט, וואָלט זי לאַנג שוין נישט עקסײ-
סטירט. דער אידעאָל פֿון אַ נײַער וועלט און אַ נײַעם סאַציאַלן יושר האָט
זי אויפֿגעהאַלטן ביים לעבן.

ביי דער איצטיקער פֿאַשיסטישער פֿאַרווילדערונג איז אונדזער שול,
איר עצם עקסיסטענץ אַ פּראָטעסט, אַ וואַרענונג, אַז מיר וועלן אויסהאַלטן,
מיר וועלן ניט נאָכגעבן.

די לעצטע עטלעכע חדשים פֿון דעם מאַרטירער-לעבן פֿון אונדזער
שול: דאָס באַקומען אַ קאַנצעסיע פֿאַר אונדזערער אַ שול איז פֿאַרבונדן
מיט אומבאַזוגלעכע שוועריקייטן: 1) קודם כל — רעמאָנט. דאָס וואָרט איז
פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ קוואַל פֿון לײַדן פֿאַר אונדזער שול. אין 38 שולן
זענען געשטעלט געוואָרן פֿאַדערונגען וועגן רעמאָנט, וואָס דאַרף אָפּקאָסטן

קנאפע 700 טויזנט גילדן. (2) גאר אנטירטער בודזשעט. די שול מוז זיכערן דעם בודזשעט און דעם לערער-געהאלט. ווען אין א געוויסער שטאָט האָבן די לערער פֿארזיכערט דער שולמאָכט, אַז זיי האָבן ניט קיין טענות צו דער שול-פֿאַרוואַלטונג, האָט דער קוראַטאָר געענטפֿערט, אַז ער קען ניט דערלויבן, מענטשן זאָלן לעבן אויף אַנידעריקן ניוואָ. (3) יעדע שול דאַרף האָבן אַ דע-לעגאַט, וועלכער באַזיצט אַ פֿאַרמעגן. האָבן אָבער די פֿריינד פֿון דער ייִדי-שער שול ניט קיין גיטער; די, וועלכע האָבן גיטער, זענען נישט קיין פֿריינד פֿון אונדזער שול. (4) פֿאַליטישע קוואַליפֿיקאַציעס. יעדער קלענסטער אויסרייך דינט פֿאַר אַ מיטל אויף צו באַזייטיקן לערער פֿון דער שול. (5) אָרעמקייט. אונדזער שול איז אַרומגערינגלט מיט אַ דראַט-פֿאַרצוימונג פֿון אָרעמקייט. פֿון די 450.000 גל' טובסידיעס, וואָס אונדזער שול האָט פֿריער געהאַט, זענען בלויז פֿאַרבליבן 9 טויזנט גל' אין ביאָליסטאָק. אין ווילנע קאָמאַסירט דער מאַגיסטראַט די צוויי גרעסטע שולן. (6) שוועריקייטן פֿון אינעווייניק, פֿון דער ייִדישער זייט. מיר לעבן אין אַ ביטערער צייט. דאָס ייִדישע בירגערטום האָט אַרומגעכאַפט אַ נערוואַזיטעט, אַ פֿאַנישע אומ-זיכערקייט. דאָס אַסימילאַטאָרישע מינערווערטיקייט-געפֿיל האָט פֿאַרנומען דעם אָרט פֿון מויטיקן קאַמף. דאָס בירגערטום בעטלט, שנאָרט פֿון פּוילישן קולטורטיש. אין דער אַטמאָספֿערע פֿון אינדולגענץ-האַנדל, ציניזם, גאָט-פֿאַזיקייט קומט אויס צו שאַפֿן.

פֿונדעסטוועגן פֿאַרמאָגט אונדזער שול אַ מחנה פֿריינד, אַן איבער-געגעבענע אַרמיי. אין וואַרשע איז צונויפֿגעזאַמלט געוואָרן קנאָפע 30 טויזנט גילדן פֿון די פֿראַפעסיאָנעלע פֿאַראיינען, פֿון 5 און 10-גראַשנדיקע אָפּפּאַלן. אמתע אַנאַנימע העלדן, איבערגעגעבענע פֿריינד געפֿינען זיך אין יעדער שטאָט און שטעטל. די פֿראַטעסט-בויגנס האָבן אין אַ קורצער צייט אונטערגעשריבן 19 טויזנט מענטשן, וועלכע האָבן דערמיט ריזיקירט מיט זייער פּערזענלעכער פֿרייהייט. 15 הונדערט קינדער געפֿינען זיך הייער אין די זומער-קאָלאָניעס. אויף להכעיס די שונאים לעבט אונדזער שול. ד"ר שיפּער האָט געשילדערט די טראַגישע לאַגע פֿון אַ ייִדישן וויסנשאַפֿטס-מאַן, וועלכער איז געצוונגען פֿאַרבניטן מאַטעריעלע מיטלען אויף אינ-טויציע. — וואָס זאָל שוין זאָגן דער ייִדישער שולבויער!

נאָר דעמאָלט, ווען די אונטערשטע געביידע וועט זיין אַ געזונטע, וועט מעגלעך זיין צו בויען די אייבערשטע שטאָקן!

יעקב לעשטשינסקי (וואַרשע) גיט אָפּ דעם באַריכט פֿון דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער סעקציע: די עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע סעקציע איז די פֿאַראַנטוואָרטלעכסטע און די טייערסטע. זי רירט דאָך אַן די בלוטיקסטע פֿראַגן פֿון ייִדישן טאַגטעגלעכן לעבן, אָבער פּדי צו פֿאַרשן און שטודירן דאָס דאָזיקע לעבן, פּדי צו זאַמלען די נייטיקע מאַטע-

ריאָלן, דאַרף מען האָבן גרויסע געלטער, וועלכע די סעקציע האָט קיין מאָל נישט געהאַט און איצט צום ווייניקסטן. מיר מוזן זיך באַנוגעגען מיט דעם מאַטעריאַל, וואָס די אָפּיציעלע סטאַטיסטישע אַמטן שטעלן אונדז צו. די דאָ-זיקע אַמטן אַזוי זיך אָבער נישט, און פֿיר יאָר נאָך דער פּוילישער פּאַלקס-צייַלונג ווייסן מיר נאָך אַפֿילו נישט גענוי, וויפֿיל יידן ס'איז געווען אין יאָר 1931 אין פּוילן.

אַן איבערריסס אין דער אַרבעט האָט אויך אַרויסגערופֿן מיין געזונט-גענער אָפּפֿאַר פֿון בערלין און דאָס אַרומואַנדערן איבער לענדער און מלוכות שוין גאַנצע דריי יאָר. פֿונדעסטוועגן גייט די אַרבעט פֿון דער סעקציע אָן ווייטער און מיר האָפֿן, אַז מיר וועלן האָבן די מעגלעכקייט אַרויסצוגעבן דעם דריטן באַנד עקאָנאָמישע שריפֿטן. מאַטעריאַלן פֿאַר אַזע באַנד איז דאָ די והותר. חוץ אַרטיקלען פֿון איינצלנע מחברים האָט זיך אָנגעקליבן אַ קאָלאָסאַלער מאַטעריאַל אין אַרכיוו פֿון דער סעקציע. דער מאַטעריאַל נעמט אַרום די באַפעלקערונג-באַוועגונג, דאָס שולוועזן, די עמיגראַציע, די קרימינאָליטיעט און אַ סך אַנדערע פֿראַגן. דער דאָזיקער מאַטעריאַל איז אַפֿשר וויכטיקער פֿון אַנדערע אַרטיקלען, ווייל ער גיט אונדז אַ לעבעדיק בילד פֿון די פּראָצעסן אין ייִדישן לעבן פֿון דער סאַמע לעצטער צייַט. אויפֿן סמך פֿון אַזעלכע מאַטעריאַלן האָבן איך אָנגעהויבן דרוקן אַ גרעסערע אַרבעט אין די „יוואָ-בלעטער“ וועגן ייִדישע סטודענטן. ביז גאָר וויכטיק איז דער מאַטעריאַל וועגן דער ייִדישער דזעטיק, אין וועלכער ס'מערקט זיך אַ וויכטיקער איבערבראָך אין פֿאַרגלייך מיט דער פֿאַרמלחמה-דיקער צייַט.

דאָס זאַמלען מאַטעריאַל פֿון אָפּיציעלע אויסגאַבן, וואָס נעמט אַרום די יידן פֿון דער גאַרער וועלט, בלייבט ווייטער אין צענטער פֿון דער אויפֿ-מערקזאַמקייט פֿון דער סעקציע.

מיר האָבן ווייטער געגעבן נאָטיצן פֿאַר דער פרעסע וועגן מאַטעריאַלן, וואָס באַלייכטן ברענעדיקע פֿראַגן פֿון לעבן. ליידער האַלט אונדזער פרעסע נישט פֿאַר גייטיק אַפֿילו זיך אַרענצוטראַכטן אין אינהאַלט פֿון די דאָזיקע נאָטיצן. אַנדערש איז נישט צו פֿאַרשטיין, ווי מען קען נישט דרוקן אַ נאָטיץ וועגן דעם וואָס פֿון דער ייִדישער באַפעלקערונג אין פּוילן, וועגן דעם פֿאַלן פֿון פּראָצענט יידן אין די שטעט, וועגן דעם הויכן פּראָצענט יידן, וואָס האָבן אָנגעגעבן ייִדיש פֿאַר זייער מוטערשפּראַך.

דאָס ייִדישע לעבן מאַכט דורך אַן עוואָלוציע, וואָס מיט קיין פֿאַרמלעך קען מען זי דערווייל נישט אַרומנעמען. אַ סך נייַע פּראָצעסן; אַ סך נייַע איבערבראָכן; אַ סך אָנהייבן פֿון נייַע ענדערונגען. ס'וואַרפֿט זיך אין די אויגן, אַז אין דער באַציונג צו אַרבעט, צו דער שווערסטער און אומריינסטער אַרבעט, איז ביי די ייִדישע מאַסן פֿאַרגעקומען אַ טיפֿער איבערבראָך. מען

קען אויך קאָנסטאָטירן אַ דראַנג צו לאַנדווירטשאַפֿט. עמיגראַציע איז די ברענעדיקסטע פּראָבלעם, און די ייִדישע מצסע שפּאַרט אָן, אויף אײַגענער אַהריות און כּמעט אָן הילף מצד אַרגאַניזירטע פּאָחות, ממש אין אַלע עקן וועלט, און זי פֿאַרלייגט טאַקע אין אַלע עקן וועלט נייע ייִדישע ישובֿים, נייע קיבוצים.

די אַרױסשטױס = פּראָצעסן זײַנען אין די לעצטע יאָרן גע= וואָרן אַ טרױעריקע ווירקלעכקייט, וואָס קײנער קען נישט לײקענען. אָט די אַלע דערשײַנונגען נאַכקוקן, באַאַרבעטן און פֿאַרשן איז די וויכטיקסטע אױפֿ= גאַבע פֿון דער ייִדישער עקאָנאָמישער וויסנשאַפֿט און אין דער ערשטער רײ פֿון דער גרופּע עקאָנאָמיסטן, וואָס געהערן צו דער עקאָנאָמיש = סטאַטיס= טישער סעקציע. לײדער זענען זײ צעוואָרפֿן אײבער אַ סך לענדער און נאָר דורך נייע וויסנשאַפֿטלעכע אױסגאַבעס קען מען זײ כּאָטש וױפֿיל נישט איז צוזאַמענבײנדן. מיר מוזן דעריבער אָנשטרענגען אַלע פּאָחות אויף אַרױסצוגעבן דעם נייעם באַנד עקאָנאָמישע שרײַפֿטן. צום גליק קענען מיר אײַך און זיך אַלײן אָנזאָגן די בשורה, אַז אַזאַ מעגלעכקײט ווײזט זיך. אונדזער מיט= גליד און נאָענטער מיטאַרבעטער ד״ר ה. לאַנדױ פֿון פּאַנעוועזש זאָגט צו פֿאַר= זיכערן מיט געלט די אױסגאַבע פֿון דעם דריטן באַנד „שרײַפֿטן“.

א. טשעריקאָווער (פּאַריז) גיט אָפּ דעם באַריכט פֿון דער היסטאָרישער סעקציע: די היסטאָרישע סעקציע האָט פּונקט ווי די עקסטאַסעקציע אַלײן געמוזט שאַפֿן אירע מיטלען און דאָס איז געווען זײער שווער. דערצו האָט די סעקציע אויך געמוזט אָפּריכטן גלּות, בײַטן איר זײ= אָרט פֿון בערלין אויף פּאַריז, זאָרגן פֿאַר ראַטעווען די אַרכיוון אירע. דאָס איז די סיבה וואָס די אַרבעט האָט זיך נישט אַנטוויקלט אין דעם לכתחילה געפּלאַנטן פֿאַרנעם. אָבער נישט געקוקט אויף אַלע צרות, איז דאָך נישט ווײניק דערגרייכט געוואָרן, קודם=פֿל שוין דאָס, וואָס אַרום דער סעקציע האָבן זיך גרופּירט די ייִדישע היסטאָריקער און דער עיקר — אַ סך יונגע קרעפֿטן, וואָס אַרבעטן אױפֿן געביט פֿון דער ייִדישער געשיכטע.

עס איז, אָנגעהויבן פֿון 1930, געפֿירט געוואָרן אַ לױפֿיקע בײַליאַ= גראַפֿיע פֿון דער ייִדישער געשיכטע אין אַלע שפּראַכן (אין בערלין דורך ד״ר ח. באַראָדיאַנסקי); מחמת דחוק אין מיטלען איז די דאָזיקע אַרבעט אָפּגעשטעלט געוואָרן, אָבער זי וועט מוזן באַנײט ווערן בײַ דער ערשטער מעגלעכקייט, פּונקט ווי דאָס בײַליאַגראַפֿירן דעם היסטאָרישן מאַטעריאַל פֿון אַלטע צײַטשרײַפֿטן. אזוי האָט די היסטאָרישע קאָמיסיע בײַ דער פּאַריזער געזעלשאַפֿט „פּרײַנד פֿון יױז“ אונטערן אָנפֿיר פֿון ס. פּאַזנער געפֿאַרשט די אַרכיוון פֿון די פּאַריזער ייִדישע געזעלשאַפֿטן („אַליאַנס“, צענטראַלע קאָנ= סיסטאַיע א״א) און רעגיסטרירט דעם מאַטעריאַל צו דער געשיכטע פֿון די ייִדן אין מזרח=אײראָפּע, וואָס איז פֿאַרעפֿנטלעכט אין די צענדלינגער יאָר= גענג פֿון דעם זשורנאַל Revue des Études Juives און פֿון דעם זשורנאַל

Archives Israélites. די דאזיקע ארבעט צו אנטפלעקן פֿאַר דער שיין פֿאַר-
 שטעלעטע אוצרות פֿון ייִדישן היסטאָרישן מאַטעריאַל איז זייער אַ וויכטיקע.
 די סעקציע האָט אויך בלויז אָנגעהויבן, אָבער נישט געהאַט די מעג-
 לִעכקייט צו רעאַליזירן די געפֿלאַנטע היסטאָרישע כרעסטאָמאַטיע אין 4
 בענד, וואָס זאָל אַרומנעמען די ייִדישע געשיכטע פֿון דער עלטסטער תקופֿה
 ביזן 20סטן י"ה, פֿאַר די צוועקן פֿון זעלבסטבילדונג, פֿאַר שילער פֿון לערער-
 סעמינאַרן און פֿאַר די עלטערע קלאַסן פֿון מיטלשולן. עס איז שוין אין
 דעם אַ סך געטאָן געוואָרן ביים אָנטייל פֿון פּראָפֿ' ש. דובנאָוו. דאָס גלייכן
 וועט נאָך דאַרפֿן רעאַליזירט ווערן דער פּלאַן פֿון אַ ריי מאָנאָגראַפֿיעס צו
 דער ייִדישער געשיכטע, בפרט צו דער געשיכטע פֿון ייִדישע קהילות. די
 היסטאָרישע סעקציע האָט אָבער געהאַלפֿן מיט אָנווייזונגען דער פּריוואַטער
 איניציאַטיווע אויף דעם געביט, וועלכע איז אויפֿגעקומען אין פֿאַרשיידענע
 שטעט און שטעטלעך נאָך דער דערשינונג פֿון דעם אויסגעצייכנטן, פּנסק
 פֿון דער שטאָט פּרוזשענע. צום באַדויערן האָבן די קהילות, צו וועלכע די
 סעקציע האָט זיך געווענדט וועגן סובסידירן אַזעלכע מאָנאָגראַפֿיעס, זיך
 נישט אָפּגערופֿן.

צו די אויפֿטוען פֿון דער סעקציע געהערט די אינשאַפֿונג פֿון אַ היס-
 טאָרישן אַרכיוו פֿון ערשטראַנגניקן באַטייט, וואָס שטעלט זיך צונויף פֿון דעם
 דובנאָוו-אַרכיוו (געזאַמלט אין אַ משך פֿון 50 יאָר), די אַרכיוו-מאַטעריאַלן
 פֿון באַראָן גינזבורג, פֿון מ. ווינאַווער, פֿון קעשעניעווער פּאַגראַם, פֿון סטאַק-
 האַלמער הילפֿס-קאָמיטעט, פֿון ייִדישן סטודענטן-פֿאַרבאַנד אין אויסלאַנד,
 אַ גרויסע קאָלעקציע מאַטעריאַלן וועגן די רדיפֿות אויף ייִדן אין רוסלאַנד אין
 דער צייט פֿון דער וועלט-מלחמה א"א.

ס'דאַרף אויך דערמאָנט ווערן דער אָנטייל פֿון דער היסטאָרישער סעקציע
 אין אינטערנאַציאָנאַלן היסטאָריקער-קאָנגרעס אין וואַרשע 1933.
 נישט געקוקט דערויף, וואָס דער אינטערנאַציאָנאַלער היסטאָריקער-קאָמיטעט
 עקסיסטירט שוין צייט 1900 און עס זיינען שוין פֿאַראַן פֿאַרשיידענע ייִדישע
 היסטאָרישע געזעלשאַפֿטן, איז דאָך דער ייוואָ געווען די ערשטע ייִדישע
 וויסנשאַפֿטלעכע קערפּערשאַפֿט. וועלכע האָט זיך אויסגעקעמפֿט אַן אָרט אין
 דעם היסטאָריקער-אינטערנאַציאָנאַל. שוין די ערשטע קאָנפֿערענץ פֿון ייוואָ
 אין ווילנע (אָקטאָבער 1929) האָט אָנגענומען אַ רעזאָלוציע, אַז די אַרבעט
 פֿון ייוואָ און זיינע סעקציעס דאַרף געשטעלט ווערן אין פֿאַרבינדונג מיט
 די געהעריקע אינטערנאַציאָנאַלע וויסנשאַפֿטלעכע אינסטיטוציעס. ביים צו-
 טרעטן צום אינטערנאַציאָנאַלן היסטאָריקער-קאָמיטעט איז אויסגעקומען גובר
 צו זיין געוויסע פֿאַרמעלע שוועריקייטן, וועלכע זענען באַשטאַנען אין דעם,
 וואָס לויטן סטאַטוט פֿון היסטאָריקער-פֿאַרבאַנד קענען אין אים זיין פֿאַר-
 טראָטן בלויז לענדער און נישט קיין פֿעלקער. די דעלעגאַציע פֿון ייוואָ אויפֿן
 קאָנגרעס איז באַשטאַנען פֿון די וויטערדיקע פּערוואָנען: פּראָפֿ' ש. דובנאָוו

(די העגעמאָניע-צענטערס אין דער ייִדישער געשיכטע), יעקב לעשטשינסקי (די קאָנצענטראַציע און פּראָדוקטיוויזאַציע פֿון ייִדישן פֿאָלק אין לעצטן יאָר-הונדערט), ד"ר י. שאַצקי (ביבליאָגראַפֿיע פֿון דער ייִדישער געשיכטע-שריב-בונג אין אַמעריקע), ד"ר י. שיפּער (די פּראָבלעמען פֿון דער ייִדישער ווירטשאַפֿטס-געשיכטע), א. טשעריקאָווער (דער אָנהייב פֿון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג צווישן די ייִדן אין רוסלאַנד, פּוילן, ענגלאַנד, פֿאַראייניקטע שטאַטן), פּראָפֿ' מ. הלוי (די השפּעה פֿון פּוילן אויף דעם רומענישן ייִדנטום אין 17טן און 18טן י"ה), ד"ר ר. מאַהלער (די טעאָריעס פֿון דער ייִדישער קולטור-אַנטוויקלונג אין דער ייִדישער היסטאָריאָגראַפֿיע), רחל ווישני-צער (העברעיִשע מיטלעלטערלעכע אילומינירטע פּתב-ייִדן), ד"ר י. ברוצקוס (די כּוורים און דאָס קעווער רוסלאַנד) און ד"ר ע. רינגעלבלום (די סאָציאַלע און ווירטשאַפֿטלעכע געשיכטע פֿון די ייִדן אין פּוילן בעתן 18טן י"ה). מחמת די רדיפּות אויף ייִדן אין דייַטשלאַנד האָבן נישט געקענט קומען צום קאַנגרעס: ש. דובנאָוו, י. לעשטשינסקי, א. טשעריקאָווער, י. ברוצקוס און ר. ווישניצער (זיי האָבן צוגעשיקט זייערע רעפּעראַטן שריפֿטלעך פֿאַר די פּראָטאָקאָלן פֿון קאָנגרעס). די דעלעגאַציע פֿון יוואָ אזו אַלזאָ באַשטאַנען פֿון ד"ר י. שיפּער, פּראָפֿ' מ. הלוי, ד"ר ר. מאַהלער און ד"ר ע. רינגעלבלום. אויף דעם קאָנגרעס זינען אויסגעטיילט געוואָרן צוויי ספעציעלע זיצונגען פֿאַר ייִדישע פּראָגן, פֿאַריזערס פֿון די ייִדישע זיצונגען זענען געווען פּראָפֿ' סאַלאָ באַראָן פֿון ניו-יאָרק און פּראָפֿ' מ. הלוי פֿון בוקאַרעשט, סעקרעטאַרן — ד"ר ע. רינגעלבלום און א. דוקער פֿון ניו-יאָרק. די מיטגלידער פֿון יוואָ האָבן זיך אַקטיוו באַטייליקט אין די באַראַטונגען פֿון די ייִדישע אָנטייל-געמער אין קאָנגרעס. אויף דער באַראַטונג איז אויסער דער פּראָגע פֿון די היטלער-רדיפּות באַטראַכט געוואָרן די פּראָגע וועגן שאַפֿן אַן אַלוועלטלעכע ייִדישע וויסנשאַפֿטלער-אַרגאַניזאַציע, ווי אויך די פּראָגע פֿון אַ סעקציע פֿאַר ייִדישער געשיכטע.

אין דער צוגרייטונג פֿון אונדזער אָנטייל אין דעם היסטאָריקער-קאָנגרעס האָט גענומען דעם אַקטיווסטן אָנטייל די היסטאָרישע קאָמיסיע (היסטאָריקער-קרייז) ביי דער „געז' פּריינד פֿון יוואָ" אין וואַרשע, וועלכע האָט בכלל אַרויסגעוויזן אַ רירעוודיקע טעטיקייט זינט איר גרינדונג אין יאָר 1929: געפֿירט אַ היסטאָרישע ביבליאָגראַפֿיע, באַזונדערס פֿון די פּוילישע מקורים; אויסגעארבעט אַ פּלאַן פֿון מאָנאָגראַפֿיעס וועגן די ייִדישע קהילות אין פּוילן; אין פֿאַרבּינדונג מיט דער צענטראַלער קאָמיסיע צו פֿאַרשן די ייִדישע אַלטערטימלעכקייטן דורכגעפירט אַן עקספעדיציע אונטער דער אָנפֿיר-רונג פֿון ד"ר ר. מאַהלער אין לובלין און באַקומען אַ סך מאַטעריאַלן, אויך באַטראַכט פּלענער פֿון וויטערע עקספעדיציעס און ווי אזוי אָפּצוראַטעווען פֿון אונטערגאַנג די ייִדישע אַלטערטימלעכקייטן אין פּוילזער און אין פּאַמערנער קאַנט; אַראַנזשירט אַ גאַנצע ריי וויסנשאַפֿטלעכע רעפּעראַטן פֿון די מיטגלידער;

אַרויסגעגעבן זאמליכער (דער יונגער היסטאָריקער); „היסטאָרישע בלע-טער“; פֿאַרעפֿנטלעכט אַנקעטעס וועגן זאַמלען ייִדישע היסטאָרישע מאַטע-ריאַלן אַזױ.וו.

די היסטאָרישע קאָמיסיע אין וואַרשע גרופירט אַרום זיך 40 יונגע היסטאָריקער און האָט אויך צוגעגרייט אַ סך וויכטיקע פֿלענער, וואָס קענען צום באַדויערן נאָך נישט רעאַליזירט ווערן מחמת מאַנגל אין מיטלען. היסטאָרישע קאָמיסיעס און קרייזלעך האָבן פֿונקציאָנירט אויך אין אַנ-דערע ערטער, למשל, אין ווילנע.

עס איז געשאַפֿן געוואָרן אַ ספעציעלע קאָמיסיע ביי דער סעקציע צו זאַמלען מאַטעריאַלן און פֿאַרשן די געשיכטע פֿון די ייִדן אין רוסלאַנד (פֿאַנד צום יובֿל פֿון ה. סליאַזבערג).

פֿאַר דער עקספּעדיציע צו די קאַראַימען פֿון דעם „אינטערנאַציאָנאַלן קאָ-מיטעט צו פֿאַרשן די באַפֿעלקערונגס-פֿראָבלעמען“ אונטערן אָנפֿיר פֿון פֿראַפֿ' קאַראַדאָ דזשיני (רוים) האָט די סעקציע צונויפֿגעשטעלט אַ ביבליאָגראַפֿיע פֿון דער לײַטעראַטור איבער די קאַראַימען.

די היסטאָרישע סעקציע האָט אַינגעאַרדנט די פֿייערונגען פֿון דעם 70 יעריקן יובֿל פֿון איר ערן-פֿאַרויצער פֿראַפֿ' ש. דובנאָוו, וואָס זענען פֿאַרגע-קומען אין דער גאַנצער וועלט. איצט קלײַבן מיר זיך צו פֿייערן דובנאָווס 75טן געבוירנס-טאָג און מיר גרייטן לִפְּבֹד דעם בעל-היובֿל דעם צווייטן באַנד היסטאָרישע שריפֿטן נאָך דעם ווי דער ערשטער באַנד איז אויפֿגעג-מען געוואָרן מיט פֿרייד אין די פֿאַראינטערעסירטע קרייזן און געפֿונען גרויס אָנערקענונג אין דער וויסנשאַפֿטלעכער וועלט. מיר גרייטן אויך אַ גרויס זאַמלונגען צו דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער-באַווע-גונג (ביז 1897, דעם גרינדונגס-יאָר פֿון „בונד“). איך וועל צושטעלן צו דעם באַריכט דעם (נאָך נישט ענדגילטיקן) אינהאַלט פֿון די דאָזיקע צוויי גרויסע אויסגאַבעס פֿון אונדזער סעקציע.

ריינדניק פֿון אונדזער פֿאַרלאַגס-טעטיקייט, וועל איך אויך דערמאָנען די זייער וויכטיקע אויסגאַבע פֿון פֿראַפֿ' ש. דובנאָוו, געשיכטע פֿון חסידים (אַרויס 2 בענד), פֿון ד״ר ב. וואַכשטיינס מאָנאָגראַפֿיע „אַ ייִדיש קהל אין 18טן י״ה“, אַחוץ די אַרבעטן, וואָס זענען פֿאַרעפֿנטלעכט אין די „יוואָ-בלעטער“ — אַ גאָר היפשער צושטײער צו אונדזער היסטאָרישער וויסנשאַפֿט. עס איז אויך פֿאַרטיק צום דרוק ד״ר יעקבֿ שאַצקיס מאָנאָגראַפֿיע וועגן די גזרות ת״ח ות״ט אויפֿן סמך פֿון גאַנץ נייע מאַטעריאַלן (אַלס אַרײַנפֿיר צו דער ייִדישער איבערזעצונג וו. לאַצקי-בערטאָלדיס פֿון „יון מצורײַה“).

צום סוף וויל איך ספעציעל דערמאָנען, אַז מ. יעוועראַוו, דער מיט-אַרבעטער פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, וואָס פֿירט זינט 1925 אַ ביבליאָגראַפֿיע צו דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג, ספעציעל פֿון „בונד“, האָט פֿאַררעגיסטרירט פֿאַר דעם משך צײַט פֿון 1896

ביז 1935: 1) צייטונגען און זשורנאלן, אַרויסגעגעבן פֿון „בונד“—52 אומלעגאַלע (8 אין רוסיש, 1 אין פּויליש, 43 ייִדישע) און 294 לעגאַלע (פֿון זיי 13 ר= טישע, 20 פּוילישע און 161 ייִדישע); 2) ביכער און בראַשורן: אומלעגאַלע 191 (פֿון זיי 43 רוסישע, 8 פּוילישע), לעגאַלע 293; 3) ביבליאָגראַפֿיע וועגן „בונד“ 1382 (נומערן; 4) ייִדישע אויסגאַבעס פֿון פּפֿ״ס: אומלעגאַלע 24 און לעגאַלע 14; 5) ייִדישע אויסגאַבעס פֿון די ס״ר — אומלעגאַלע 13.

ד״ר יעקב שאַצקי דערגאַנצט דעם באַריכט פֿון דער היסטאָרישער סעקציע מיט אַרייַ מיטטיילונגען וועגן דער אַרבעט פֿון דער סעקציע אין אַמעריקע: מיטן אַמאָפּטייל איז פֿאַרבונדן אַ גרופּע יונגע ייִדישע היסטאָריקער, אייניקע פֿון זיי געבוירענע אין אַמעריקע, וואָס שרייבן ייִדיש און גיבן זיך ספעציעל אָפּ מיט דער פֿאַרשונג פֿון דער ייִדישער געשיכטע אין דער נײַער וועלט. כדי אָפּצושאַצן די באַדײַטונג פֿון דער אַרבעט פֿון דער דאָזיקער גרופּע, דאַרף מען נעמען אין אַכט, אַז די אַמעריקאַנער אוניווערסיטעטן (אַחוץ דעם קאָלומביע=אוניווערסיטעט אין ניו=יאָרק) נעמען נישט אָן קיין דיסערטאַציעס אויף ייִדישע טעמעס. דאָס איז אויך געווען דער סטימול פֿאַר מיר צו שאַפֿן אַ פּריוואַטן סעמינאַר פֿאַר ייִדישער געשיכטע, וואָס איך האָב יאָרן לאַנג אָנגעפֿירט. שפעטער איז ער אַריבער צו דעם ייִדישן לערער=סעמינאַר אין אַמעריקע. עס זענען באַאַרבעט געוואָרן אַ ריי זייער וויכטיקע און זייער אינטערעסאַנטע טעמעס פֿון דער ייִדישער געשיכטע אין אַמעריקע אין פֿאַרבנדונג מיט דער אַלטער היים, לחלוטין אומבאַקאַנטע, ווי, למשל, פּרוּזן פֿון ייִדישער אַגראַריזאַציע און קאָלאָניזאַציע אין אַמעריקע, די באַ=ציונג פֿון דער אַמעריקאַנער רעגירונג צו די ייִדישע פּאָגראַמען אין רוסלאַנד, קאַנטאַניסטן וואָס זענען געקומען קיין אַמעריקע איבער יאַפּאַניע אַזא״וו. די דאָזיקע אַרבעטן וועלן פֿאַרעפֿנטלעכט ווערן אין די „ייִוואָ=בלעטער“ אָדער אין די שריפֿטן פֿון ייִוואָ.

עס ווערן צוגעגרייט היסטאָרישע ביבליאָגראַפֿיעס וועגן די מזרח=ייִדן אין אַמעריקע, ביבליאָגראַפֿיע וועגן ייִדישיסטיק אין אַמעריקע א״א. דער אַמאָפּטייל האָט באַשטימט אַרויסצוגעבן אַ זאַמלבוך צו דער געשיכטע פֿון די ייִדן אין אַמעריקע און די געשיכטע פֿון דער ייִדישער פרעסע אין אַמע=ריקע. וואָרעם וויכטיק איז נישט נאָר די טעמאַטיק, נאָר אויך די מעטאָדאָ=לאַגיע, וועלכע איז אין אונדזערע אַרבעטן אַ ריין סאָציאַלאָגישע און פּראַגראַעסיווע. ס׳דאַרף אויך דערמאָנט ווערן די אַרבעט צו שאַפֿן ביים אַמאָפּטייל פֿון ייִוואָ אַ צענטראַלן אַרכיוו און ביבליאָטעק פֿאַר דער גע=שיכטע פֿון די ייִדן אין אַמעריקע.

ז. רייזען גיט אָפּ דעם באַריכט פֿון דער פֿיראַלאָגישער סעקציע: אַט זיצט דאָ אין פּרעזידיום מתתיהו מיזעס, וואָס זײַן וווינדערלעכן רעפֿעראַט האָט דער ייִוואָ אָפּגעדרוקט מיט אַ פֿאַרשפּעטיקונג פֿון איבער 20 יאָר אין די פּראָטאָקאָלן פֿון דער טשערנאָוויצער קאָנפֿערענץ. שוין אין דעם אַ

רעפערעאט איז דער יחוס פֿון ייִדיש גענוג קלאָר פֿעסטגעשטעלט געוואָרן. נישט זוכן איצט אַרגומענטן פֿאַר ייִדיש, נאָר דורכאַרבעטן די פֿאַקטן פֿון דעם וויקס פֿון אונדזער שפּראַך, פֿעסטשטעלן די געזעצן פֿון איר אַנטוויקלונג און געברויך, צונויפֿאַמלען אירע אוצרות און זיי אויספֿאַרשן — דאָס האָט זיך געשטעלט פֿאַר אַן אויפֿגאַבע די פֿילאָלאָגישע סעקציע פֿון ייִוואָ. פֿאַר די 6 יאָר זינט דער ערשטער קאָנפֿערענץ, אויף וועלכער די פֿילאָלאָגישע סעקציע האָט זיך קאָנסטיטוטירט, איז אָנגעגאַנגען אַ שטילע, אָבער ווערטפֿולע אַרבעט. דער פֿאַרנעם פֿון דער אַרבעט האָט געליטן דערפֿון, וואָס די ווילנער מיטגלידער פֿון דער סעקציע זענען פֿאַרנומען מיט דער זיך אַלץ מער צעוואַקסנדיקער אַרגאַניזאַציאָנעלער אַרבעט, אויך דער דוחק אין מיטלען האָט געשטערט. אין דער אויסברייטונג און פֿאַרטיפֿונג פֿון דער אַרבעט. דאָך איז נישט ווייניק אויפֿגעטאָן געוואָרן.

ד"ר מ. ווינערניץ, דער וויסנשאַפֿטלעכער סעקרעטאַר פֿון דער סעקציע, האָט אויסגעאַרבעט ראשי-פרקים צו אַן אַרבעטספֿלאַן פֿון דער פֿילאָלאָגישער סעקציע און אַלע אירע קאָמיסיעס: דער עטנאָגראַפֿישער, אַרטאָגראַפֿישער, סערמינאָלאָגישער און לינגוויסטישער, אָבער מחמת די אויבן דערמאָנטע סיבות איז דער פֿלאַן נאָר טיילווייז רעאַליזירט געוואָרן.

די עטנאָגראַפֿישע קאָמיסיע איז אָנגעגאַנגען מיט דער זאַמלונג אַרבעט, האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אַנקעטעס (וועגן מלחמה-פֿאַלקלאָר, דעם מנהג פֿון אָפּשערעניש), זיך געשטעלט אין פֿאַרבינדונג מיט נייע ייִדישע ישובים (ווי קאַרפּאַטן-רוסלאַנד — איינער פֿון די געצייטלעכע געגנטן, וווּ ס'לעבט נאָך דער אַלט פֿאַרצייטיקער ייִדישער שטייגער, וווּ מען קען נאָך היינט זיכט צונויפֿאַמלען אוצרות ייִדישן פֿאַלקסשאַפֿן, אָבער צום באַדויערן איז ביזן ייִוואָ דאָרט קיין שום זאַמלערישע אַרבעט נישט געטאָן געוואָרן); האָט אַר-גאַניזירט קאָנקורסן אויף די בעסטע פֿאַלקלאָריסטישע זאַמלונגען מיט זייער גוטע רעזולטאַטן. י. 5. פּהן האָט דורכגעפֿירט אַ זייער גרינדלעכע אויספֿאַר-שונג פֿון דעם ייִדישן פֿאַלקלאָר אין בורגלאַנד (פֿאַרעפֿנטלעכט די רעזולטאַטן אין די „ייִוואָ-בלעטער“).

אַ געוויסע צייט האָט אַן אינטענסיווע זאַמלונג אַרבעט געפֿירט דער אַנ-סקי-זאַמלערקרניז אין וואַרשע, וועלכער האָט אַרויסגעגעבן 18 נומ' פֿון אַ גע-שריבענעם זשורנאַל „דער פֿאַלקלאָריסט“ מיט 4000 נומערן פֿון 50 זאַמלער. אין אַ געוויסער פֿאַרבינדונג מיט דעם אַנ-סקי-קרניז איז געפֿירט גע-וואָרן אַ סעמינאַר פֿאַר ייִדיש-פֿאַרשונג פֿון נח פּריליצקי. זייער אַ גרויסע באַדייטונג פֿאַר דער גאַנצער אַרבעט פֿון דער קאָמיסיע האָט געהאַט די באַ-ראַטונג פֿון די זאַמלער, צונויפֿגערופן קיין ווילנע האַרבסט 1930, בשעת דעם באַזוך פֿון י. 5. פּהן אין ווילנע און אונטער זיין אָנפֿיר. די ביבליאָ-טעק פֿון ייִוואָ איז באַריכערט געוואָרן מיט אַ גאַנצער ריי ווערטפֿולע ביי-כער אויפֿן געביט פֿון עטנאָגראַפֿיע, קודם-פֿל אַדאַנק דעם קאַנטאַקט, וואָס

איז אינגעשטעלט געוואָרן מיט אַ ריי וויסנשאַפֿטלעכע אַנשטאַלטן, ווי די פֿינישע אַקאַדעמיע פֿאַר וויסנשאַפֿטן, די אוקראַינישע וויסנשאַפֿטלעכע געזעל־שאַפֿט א״ג פֿון ט. שוועטשענקאַ, שווייצערישעס אַרכיוו פֿיר עטנאָגראַפֿיע, אינטערנאַציאָנאַלעס אַרכיוו פֿיר עטנאָגראַפֿיע (ליידען—האַלאַנד) א.א. לויט דער בקשה פֿון פּראָפֿ' ע. האַפּמאַן-קרייער האָט די עטנאָגראַפֿישע קאָמיסיע איבערגענומען צוצושטעלן דעם ייִדישן מאַטעריאַל פֿאַר דער אינטערנאַציאָנאַלער פֿאַלקסקונדליכע ביבליאָגראַפֿיע, און די לעצטע בענד אירע ברענגען שוין, צום ערשטן מאַל, די ייִדישע פֿאַלקלאָריסטישע פּובליקאַציעס. עס איז איבעריק אָנצווייזן, ווי וויכטיק עס איז פֿאַר דער ייִדישער פֿאַרשאַרבעט צו זיין רעפּרעזענטירט אין אַזאַ מין אינטערנאַציאָנאַלן אָנווייזער. די קאָמיסיע איז אויך ווייטער אָנגעגאַנגען מיט זאַמלען מאַטעריאַל פֿאַר אַ בילדער־אַטבאַט פֿון ייִדישע שולן, שול־חפֿצים אַצו.וו.

די טערמינאָלאָגישע קאָמיסיע פֿאַרנעמט אין יוואָ-בנין דעם קלענסטן צימער, זיבער די אַרבעט איז פֿון אַ זייער גרויסן פֿאַרנעם און באַטייט פֿאַר אונדזער שפּראַך. זי האָט באַקומען 680 טערמינאָלאָגישע זאַמלונגען פֿון העכער 100 פֿאַכן און וויסנשאַפֿטלעכע דיסציפּלינען מיט אַ פֿאַרמעגן פֿון 25,000 אויסדרוקן. איך וויל נאָך דערמאָנען די אַרבעט אויפֿן ייִדישן געאָגראַפֿישן אינדעקס. איך לייג צו צו די פּראָטאָקאָלן פֿון צוואַ מענפֿאַר דעם באַריכט פֿון דעם סעקרעטאַר פֿון דער טערמינאָלאָגישער קאָמיסיע מ. קאהאַנאוויטש, וועט איר קענען געוואָר ווערן די פּרטים פֿון דער באַמט זייער וויכטיקער אָפּגעטאָנענער אַרבעט.

סאיז איבעריק דאָ צו ריידן וועגן דער וויכטיקייט פֿון דער אַרטאָגראַפֿישער קאָמיסיע, וואָס איר אַרבעט האָט אַרויסגערופֿן אָפֿט אַזאַ פֿינדנשאַפֿטלעכע פּאַלעמיק. זינט דער גרינדונג פֿון דער פֿילסעפּיע איז די אַרבעט איבער פֿאַראיינהייטלעכן דעם ייִדישן אויסלייג געשטאַנען אין צענטער פֿון איר אויפֿמערקזאַמקייט.

דעם 24סטן און 25סטן מאַי 1931 איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין ווילנע אַן אַרטאָגראַפֿישע קאָנפֿערענץ מיטן אָנטייל פֿון 56 מיטגלידער, בתּוכם פֿאַר־שטייער פֿון אַמאַפּטייל (ש. ניגער), פֿון דער ייִדישער קולטור-געזעלשאַפֿט אין אַמעריקע (י. אָפּטאַשו), פֿון ליטע, פֿון לעטלאַנד. צו דער קאָנפֿערענץ איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אַ זאַמלבוך וועגן איינהייטלעכן ייִדישן אויסלייג. די רעקאָמענדאַציעס פֿון דער קאָנפֿערענץ זענען אַריבער ווי מאַטעריאַל צו דער פֿיילאָלאָגישער סעקציע (זע „ידיעות“ נומ' 34), וועלכע איז ווייטער אָנגעגאַנגען מיט איר אַרבעט אַרום פֿאַראיינהייטלעכן די ייִדישע אַרטאָגראַפֿיע.

נאָך אַ אינטענסיווער דיסקוסיע אין משך פֿון עטלעכע יאָר האָט די אַרטאָגראַפֿישע קאָמיסיע דורך אַ רעפּרעזענטאָר אינגעשטעלט 150 פֿעליים פֿון ייִדישן אויסלייג, וואָס זענען דורך אַ באַשלוס פֿון דער צ״פֿ אָנערקענט געוואָרן פֿאַר אויסלייג-תּקנות פֿון יוואָ, און אָפּגעדרוקט און פּראָקלאַמירט געוואָרן.

וואָרן צום 10טן גרינדונגסטאָג פֿון אינסטיטוט. איצט דאַרף זיך אָנהייבן דער צווייטער עטאַפּ—דורכצופֿירן די דאָזיקע 150 פֿלעיס פֿון איינהייטלעכען ייִדישן אויסלייג אין לעבן. ווי ס'איז אָנגעוויזן אין דער דאָזיקער בראַשור („די אויסלייג-תּקנות פֿון ייִדיש, סעריע „אַרגאַניזאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט“ נומ' 14, ווילנע 1935), ווערט די אַרבעט אויף אַנדערע פֿראַגעס פֿון ייִדישן אויסלייג און אויף אַן אַרטאָגראַפֿישן ווערטערבוך געפֿירט ווייטער.

זייער אַ וויכטיקע און נייטיקע אַרבעט האָט אָפּגעטאָן די לינגוויסטישע קאָמיטע אין דעם ענין פֿון נאָרמירן דעם גראַמאַטישן מין אין ייִדיש. בשעתו האָט די קאָמיטע אויסגעאַרבעט און פֿונאַנדערגעשיקט אַן אַנקעטע וועגן מין פֿון סובסטאַנטיוו אין ייִדיש. בסך-הפֿע זענען געדעקט געוואָרן 211 פּונקטן פֿון פּוילן, 21 פֿון רומעניע, 72 פֿון ראַטן-פֿאַרבאַנד, 5 פֿון לעטלאַנד, 4 פֿון טשעכאָסלאַוואַקיי, 3 פֿון ליטע און 1 פֿון עפֿאַסטלאַטאַריע. עס איז אָפּגעלייטאָגראַפֿירט געוואָרן אַ מאַפע, עס זענען אַרויפֿגעטראָגן געוואָרן אַלע פּונקטן, פֿונאַנען עס זענען אָנגעקומען די ענטפֿערס, און מען האָט אָפּגע-קאַרטאָגראַפֿירט דעם גאַנצן מאַטעריאַל. איצט ווערט צוגעגרייט דער טעאָרעטישער סך-הפֿע פֿון דער דורכגעפֿירטער אַרבעט צוזאַמען מיט פּראַקטישע פֿאַרשלאָגן, ווי אזוי דעם גראַמאַטישן מין אין ייִדיש סוף-כּוּף צו נאָרמירן. אויפֿן געביט פֿון פֿאַרעגערישער טעטיקייט האָט די פֿיליסעקציע אַחוץ

דעם זאַמלבוך וועגן איינהייטלעכען אויסלייג פֿון ייִדיש (אַ צווייטער זאַמלבוך וועגן אויסלייג איז האַלב אויסגעזעצט, אָבער מחמת דוחק אין מיטלען נאָך נישט אָפּגעדרוקט) און די „אויסלייג-תּקנות פֿון ייִדיש“ אויסגעזעצט דעם גרעסטן טייל (17 דרוקבויען) פֿון פֿאַלקסאַרבוך (ווערט איצט פֿאַרענדיקט אונטער דער רעדאַקציע פֿון י. ל. פּוּן), אַרויסגעגעבן די מאָנאָגראַפֿיע פֿון ד"ר שלמה בירנבוים „די היסטאָריע פֿון די אַקלאַנגען אין ייִדיש“, צוגע-גרייט צום דרוק די „געשיכטע פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור“ פֿון ד"ר יצחק שיפּער, פֿאַרטיק געמאַכט די ייִדישע כתּובים פֿון יוסף פּערל, מ'האַלט אין צו-גרייטן אַ פֿערטן באַנד פֿילאָלאָגישע שריפֿטן, אַ פּרין-בוך און אַ מענדעלע-בוך א"א. אַ ריי אַרבעטן זענען פֿאַרעפֿנטלעכט אין די „יוואָ-בלעטער“, וואָס צוויי נומערן פֿון דעם זשורנאַל זענען ספּעציעל געווען אָפּגעגעבן פֿאַר פֿילאָ-לאָגיע (לפֿיכוד דעם 70יעריקן יובֿל פֿון דעם ערן-מיטגליד פֿון דער סעקציע אַלעקסאַנדער האַרקאווי און צום אַנדעק פֿון נחום שטיף).

פֿאַר דער פֿילאָלאָגישער סעקציע שטייען צי"א די דאָזיקע אויפֿגאַבעס: מער אַכט צו לייגן אויף דער אַרבעט פֿון דער לינגוויסטישער קאָמיטע אויף צו רעגולירן די ליטעראַטור-שפּראַך; רעאָליזירן דעם באַשלוס פֿון דער צי"פֿ וועגן אַרויסגעבן אַ זשורנאַל פֿאַר פּראַקטישע פֿראַגעס פֿון שפּראַכבאַ-נוץ; ווייטער אָנגיין מיט דער אַרבעט אַרום די ספֿע-פֿראַגעס פֿון אויסלייג; פֿאַרענדיקן די אַרבעט אַרום נאָרמירן דעם געברויך פֿון גראַמאַטישן מין; שאַפֿן די שוין לענג באַשלאָסענע קאָמיטע פֿאַר דער נענער ייִדישער ליטע-

ראטור; אַוועקשטעלן אויפן סדר-היום די פראַגע פֿון ייִדישן ווערטערבוך אין שייכות מיט דער אַרבעט איבערן אויססדרן דאָס ייִדיש-ווערטערבוך פֿון ד׳ר אַלפרעד לאַנדוי, וואָס גייט אַריבער צוזאַמען מיט זײַן ביבליאָטעק אין רשות פֿון ייִוואָ. די דאָזיקע אַלע אויפֿגאַבעס וועלן קענען רעאַליזירט ווערן נאָר אין דעם פֿאַל, ווען דער ייִוואָ וועט געפֿינען די געהעריקע אונטער-שטיצונג פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט, וועלכע דאַרף זײַן ספּעציעל פֿאַראַיג-טערעסירט אין דער טעטיקייט פֿון דער פֿילסעקציע, וואָס שטרעבט דורך אַרגאַניזירטער אַרבעט איבער דער ייִדישער שפראַך צו הייבן קולטורעל די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן, ממילא אױך צו שטאַרקן זייער נאַציאָנאַלן פרעסטיזש און דעם ווידערשטאַנדס-פֿוח זייערן קעגן דער ספּנה פֿון אַסימילאַציע און קולטורעלער צעפֿאַלונג.

י. ה. ראָזענבוים (ריגע) באַגריסט אין נאָמען פֿון דער געז. פֿרײַנד פֿון ייִוואָ אין לעטלאַנד: צו קליין איז די אַרבעט פֿון דער לעטלענדישער ייִוואָ-גרופּע, אַז מיר זאָלן אייגנטלעך מעגן באַגריסן. ביז נישט לאַנג איז וויסנשאַפֿט געווען אַן ענין פֿון אַ קליינער גרופּע. היינט צו טאָג איז עס אַן ענין פֿון דער ברייטער מאַסע. וויל מען די ברייטע מאַסן צוציען — דאַרף מען נעמען אַ ביישפּיל פֿון דאַרט, וווּ די ייִדישע וויסנשאַפֿט געניסט פֿון אַלע רעכט און אונטערשטיצונגען. וויסנשאַפֿט איז נישט לשם וויסנ-שאַפֿט און קונסט איז נישט לשם קונסט. זיי דאַרפֿן אויסגענוצט ווערן פֿאַרן זייערן דעם ניוואָ פֿון די מאַסן.

באַריכט פון בוי-קאָמיטעט

צוגעשטעלט דעם צוזאַמענפֿאַר פֿון דעם מיטגליד פֿון בוי-קאָמיטעט

י.ר. שאַפּיראַ

אויף דער ערשטער קאָנפֿערענץ פֿון ייוואָ, דעם 26סטן אָקטאָבער 1929, איז אָפּגעגעבן געוואָרן אַ באַריכט וועגן דער גרינדונג פֿון דעם בוי-קאָמיטעט און דאָן איז אויך געלייגט געוואָרן דער גרונדשטיין פֿאַר דער אייגענער היים פֿון ייוואָ. די בויאַרבעט האָט זיך באַלד אָנגעהויבן, אָבער אויס דוּחק אין מיטלען האָט מען עטלעכע מאָל געמוזט אָפּשטעלן דעם בוי. ערשט די אָקציע פֿון ז. רייזען אין אַרגענטינע אין יאָר 1932, וועלכע איז געפֿירט געוואָרן אונטערן לֶאָזונג „אַ דאָך פֿאַרן בנין פֿון ייוואָ“, האָט געגעבן אַ מעגלעכקייט צו פֿאַרענדיקן דעם בנין לכול-הפחות אויף אזוי פֿיל, אַז מען זאָל זיך קענען אין אים אַרבייטן. אָנהייב 1933 זענען די אַרכיוון, מוזייען, ביבליאָטעק און די אַרבעטס-צימערן פֿון ייוואָ שוין אַריבער אין דער אייגענער היים און די אוצרות פֿון דעם ייִדישן לעבן און שאַפֿן, וואָס זענען צונויפֿגעזאַמלט געוואָרן דורך דעם אינסטיטוט, זענען ענדלעך באַוואָרנט אין דעם פֿייערזיכערן מאַגאַזין פֿון דעם בנין.

אין משך פֿון דער צייט האָט מען זיך אָנגעשטרענגט מיט אלע פֿוחות ביסלעכווייז צו ברענגען די צימערן און זאַלן אין ייוואָ-בנין אין דער גע-העריקער אָרדענונג. עס איז געוואָרן איינגעאָרדנט און געהעריק אויסגע-שטאַט דער שטודיר-צימער א"נ פֿון פ. אַנ-מאַן-ראָזענטאַל מיט 15 ספעציעלע אַרבעטספלעצער פֿאַר די באַנוצער פֿון דער ביבליאָטעק און פֿון די אַרכיוון פֿון ייוואָ; דער וועסטיבול איז אויסגעלייגט געוואָרן מיט קלינקער-פֿאַרקעט; עס זענען איינגעאָרדנט געוואָרן אַ גאַנצע ריי וויטרינעס און טישקאַסטנס אונטער גלאַז אַזױװ.

ערב דעם צוזאַמענפֿאַר, אַדאַנק אַ ספעציעלער סובסידיע פֿון אַמ-אָפּטייל, פֿון אינזש' אַנטאָני אייגער, דיר' קוטען, מעטשיסלצוו זאַגניסקי און קלענערע ביישטייערונגען, איז דער בנין אָפּגעפֿרישט געוואָרן; עס איז דורכ-געפֿירט געוואָרן אַ צעמענטענער גאַנג פֿון גאַס ביז צום בנין, פֿון ביידע זייטן באַפֿאַנגט מיט ביימלעך, איינגעשטעלט געוואָרן אַ גאַרדעראַב-צימער פֿאַר קורב 200 הענגערס, אויסגעמעבלירט געוואָרן די אוידיטאָריע מיט געהעריקע זיצערטער אַזױװ.

אזוי אַרום האָט דער לֶאָקאַל פֿון ייוואָ, וואָס האָט זיך ביזן 15טן מאַי 1926 געפֿונען אין מ. ווינערנכט אַ פֿריוואַט צימערל פֿון 12 קוּומ און שפּע-טער פֿאַרנומען אַ געדונגענע דירה אין „ייִדישן קולטורהויז“ (ביזן 1טן אָקטאָ-)

בער 1927 — 2 צימערן מיט א שטח פֿון 47,5 קוואַדראַט, ביזן 1טן דעצעמבער
 1928 — 6 צימערן פֿון 136,8 קוואַדראַט, ביזן 25סטן דעצעמבער 1932 — 11 צימערן
 פֿון 354,8 קוואַדראַט, — צו דעם מאַמענט פֿון צוזאַמענפֿאַר פֿאַרנומען אַ שטח פֿון
 1030,3 קוואַדראַט. איז אויך פֿאַרטיק געוואָרן דער זאַל פֿאַרן קומעדיקן
 ייִדישן קאָנסטמוזיי אַ דאַנק דער ביישטייערונג פֿון דער פֿאַמיליע אייטינגאַן
 (פֿאַדזש) צום אַנדענק פֿון ריווע אייטינגאַן (געשט' 1935), און דער שטח איז
 געוואָקסן צו 1152,8 קוואַדראַט.

אין דעם בנין פֿון ייוואָ געפֿינען זיך איצט אַט די צימערן און זאַלן:

קעלער גאַרן:

- 1 מאַגאַזין צימער
- 2 סיף

ערשטער גאַרן:

- 3 דובלעטן-אַרכיוו
- 4 טעאַטער-מוזיי א״נ פֿון א.ר. קאַמינסקי
- 5 } אַרכיוו
- 6 }
- 7 ביבליאָטעק
- 8 פֿאַלקלאָר-קאַמיסיע
- 9 אַרבעט-צימער פֿון טעאַטער-מוזיי
- 10 ביבליאָגראַפֿישע צענטראַלע

צווייטער גאַרן:

- 11 אַרבעט-צימער
- 12 } סעקרעטאַריאַט
- 13 }
- 14 }
- 15 זיצונגזאַל
- 16 טערמינאַלאָגישע און לינגוויסטישע קאַמיסיע
- 17 שטודיר-צימער א״נ פֿון ד״ר פֿאַנג-מאַן-ראָזענטאַל
- 18 יונגט-פֿאַרשונג
- 19 אָספיראַנטן-צימער
- 20 פּסיכאָלאָגיש-פעדאַגאָגישע סעקציע
- 21 ביכער-לאַגער

דריטער גאַרן:

- 22 בילדערזאַל א״נ פֿון ריווע אייטינגאַן
- 23 ערשטער אַרבעט-צימער
- 24 צווייטער אַרבעט-צימער

עס איז נאָך געבליבן גענוג צו באַזאָרגן דעם בנין סײַ אינעווייניק, סײַ אויסן, ווי איינזערנע לאַדנס און טירן צום פֿייערזיכערן מאַגאַזין, פֿייער-קאַסעס פֿאַרן סײף, מינימאַקסן, פּאַליצעס, שענק און קאַרטאַטעקעס פֿאַר די פֿאַרשיידענע אָפּטיילונגען, אויספֿאַנירונג און באַפֿאַנצונג פֿון פֿאַץ, אַוועק-שטעלן אַ פּאַסיקן טויער און פּאַרקאַן אַרום פּלאַץ אַזוי. אָבער בײַ די באַדינגונגען, אין וועלכע עס קומט אויס צו אַרבעטן דעם יוואָ, מעגן מיר זײַן צופֿרידן, וואָס דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט האָט כאַטש אַ באַשיידענע, אָבער איינגענעמע ליבעלעכע היים מיט גערוימע, זוניקע און לופֿטיקע אַרבעט-צימערן, מיט צענטראַלער באַהייצונג און אַלע באַקוועם-לעכקייטן.

פֿאַר דעם קומט אַ האַרציקן דאַנק אַלע פֿריינד פֿון דעם ייִדישן וויסנ-שאַפֿטלעכן אינסטיטוט אין דער גאַנצער וועלט. די פֿריינד, וואָס האָבן זיך בײַגעשטײערט מיט סומעס פֿון 100 דאָלאַר און מער, זענען פֿאַררעכנט גע-וואָרן פֿאַר די גרינדער פֿון דעם יוואָ-בנין. אָט איז

די רשימה גרינדער פֿון דעם יוואָ-בנין

(ביזן 15טן אויגוסט 1935):

אַזשעך, מ., וואַרשע. אייזנער, גוסטאַוו, ניו-יאָרק. איילבערג, אייזיק, מעמעל. אינטערנעשאַנעל פֿיידיס גאַרמענט וואַרקערס יוניאָן, ניו-יאָרק. אַליאַנס אויראַעליס אוניווערסעל, פּאַריז. אַמאַלגאַמייטעד קלאַדינג וואַרקערס יוניאָן, ניו-יאָרק. אַרבעטער-רינג, בילדונגס-אַפּטיילונג, לאַנדאָן. אַרבעטער-רינג, ברענטש 3, לאַנדאָן. אַרבעטער-רינג, ברענטש 14, לאַנדאָן. אַרבעטער-רינג, ניו-יאָרק. אַרבעטער-רינג, ברענטש 367, ניו-יאָרק. באַמבערגער, לויס, נואַרק. בונימאָוויטש, טוביה, ווילנע. ביטלער, נפתלי און אידע, לאַנדאָן. בעלאָוו ס. און מ., לאַנדאָן. בענזשאַמען, אהרן, פּאַ-ריז — ניו-יאָרק. בעער, פֿיליפּ, ציריך. בערג, יעקב, ניו-יאָרק. בראַד, ל., ניו-יאָרק. ברייטשטיין, יחזקאל, וואַלאַצלאָוועק. גאַווענסקי, משה, בוענאַס-אירעס. גאַלדענבערג, ה., בוענאַס-אירעס. גינזבורג, איסר, ד״ר, ניו-יאָרק. גענש, נפתלי ד״ר, צום אַנדענק פֿון איטע גענש, דער-פעט. געפּנער, א., וואַרשע. דאָברי, ל. און א., צום אַנדענק פֿון הערמאַן באַראַץ, פּאַריז. דובּאַוו, י. א., שיקאַגאַ. דזשאַינט, פּאַריז. האַראַץ-הייטש י., ניו-יאָרק. האַרוויץ, משה, ניו-יאָרק. העלפּער, י., ד״ר, ניו-יאָרק. הערץ, וויליאַם, ניו-יאָרק. וואַלף, איסר-בער, קאַוונע. וואַלף, גריגאָרי, ד״ר, קאַוונע. ווינערטן, סאַפֿעי, 1933.IX.11. ווייס, איזידאָר, קאַוונע. ווילנער רעליף, ניו-יאָרק. ווינגראַדאָוו, יוסף, ניו-יאָרק. ווינטער, שמאַל, וואַלאַצלאָוועק. וואַלדעק, ב., ניו-יאָרק. זאַסלאָווסקי, יעקב, בוענאַס-אירעס. זינגער, יואל, ד״ר (בוענאַס-אירעס), צום אַנדענק פֿון זינגע עלטערן, די ייִדישע קאַלאַניסטן פֿון ענטרע-

ריָאָס — משה און גיטל זינגער. חברה קדישא, בוענאָס-אייִרעס. טאָנקאָנגאָוון,
 פֿאַמיליע, לאַנדאָן-פּאַריז. טוי, היינריך, ווין, טכורש, ה. ש., וולאָפּלאָוועק.
 טשערניכאָו, יוסף, אַדוו, ווילנע. טשעריקאָווער, אליהו, פּאַריז. יודיקין, י.
 ריגע. ייִדיש-נאַציאָנאַלער אַרבעטער-פּאַרבאַנד, ניו-יאָרק. ייִדיש-פּוילישער פּאַר-
 באַנד (ה' פֿרידמאַן, פרעזידענט), בוענאָס-אייִרעס. ייִדיש-פּוילישער פּאַרבאַנד
 (מ. טינסקי, פרעזידענט), מאָנטעווידעאָ. ייִדישע געמיינדע, בערלין. ייִדישע
 האַנדלס-געזעלשאַפֿט, בוענאָס-אייִרעס. ייִדישע האַנדלס-קאָרפּאָראַציע, בוענאָס-
 איירעס. ייִדישע פּאָלקסבאַנק, בוענאָס-אייִרעס. ייִדישע צענטראַל-באַנק, קאָוונע.
 פּערסאָנאַל פֿון דער ייִדישער צענטראַל-באַנק, קאָוונע. ייִדישע קהילה, טשערנאָ-
 וויץ. ייִדישע שריִפֿטעזער = ניו-יאָק, ניו-יאָרק. געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון יוואָ,
 בוענאָס-אייִרעס. פֿריינד פֿון יוואָ, גרופּע, קיבאַרט. יעדוואַבניק, א. ריגע.
 צום אַנדענק פֿון קאַטערינע יעווער אָו = מעריסאָן, ניו-יאָרק.
 יעפּרויקין, ישראל, פּאַריז. כהן, א., קליוולענד. כהן, יהודה-לייב, ניו-יאָרק.
 לאַסקער, עדוואַרד, ניו-יאָרק. לוריע, ס., לאַנדאָן. ליבערמאַן, בענעדיקט, ד״ר,
 סטאַניסלאָו. ליבערמאַן, בנימין, פּאַריז. ליכטענשטיין, ישראל, דאַנציק. לעווין-
 טאַס, זלמן, ריגע. לעווין, לאַרענס, ניו-יאָרק. לעווקאָוויטש, טוביה, ווילנע. מאָ-
 טיס, מ. ד״ר, קאָוונע. מאַיאָפּיס, רפּאל (געב' 21 יאַנואַר 1908 — געשטאַרבן
 2 מערץ 1930 אין אַרכאַנגעלסק). מאַיסעיעף, לעאָן, ניו-יאָרק. מאַרשאַל, עליאַס
 און אַננאַ (געב' האַכמאַן), בוענאָס-אייִרעס. מוקדוני, א. ד״ר, ניו-יאָרק. מי-
 זעל, מאַקס נ., ניו-יאָרק. מינדלין, ה., ניו-יאָרק. מעלופּ, ש., וואַרשע. מען,
 נחום, וואַרשע. מעריסאָן, י. א., ד״ר, ניו-יאָרק. ניימאַן, עמנואַל, אינזש' (פּאַריז).
 נירנבערג, אינזש', בוענאָס-אייִרעס. סאַבאַלעוויטש, א., ריגע. סאַטאַנאווסקי, מ.,
 ד״ר, בוענאָס-אייִרעס. סאַלאָוויטשיק, אהרן, ד״ר, וואַרשע. סאַלצמאַן, אליהו,
 קאָוונע. סאַלצמאַן, סאַלאָמאָן און פֿרוי, בוענאָס-אייִרעס. סודאַרסקי, מ., ד״ר
 און פֿרוי, א., קאָוונע. סטוירמאַן, אָסקאַר, באָסטאָן. צום אַנדענק
 פֿון א. ס. סידער, ניו-יאָרק. סימאָנסען, ד., ד״ר, פּראָפּעסאָר, קאַפּ-
 האָוון. סערעס, י. און פֿרוי, לאַנדאָן. עלמאַן, משה, בוענאָס-אייִרעס. פּאַליאַק,
 סאַוועלי, פּאַריז. פּאַליאַקאָף, מ., בוענאָס-אייִרעס. פּוליק, ס. ניו-יאָרק. פּעטשעק,
 א., פּראָג. פּערניקאָו, יעפּים, פּאַריז. י"ל פּרין-שרייבער-פּאַראַיין, ניו-יאָרק. י"ל
 פּרין-שרייבער-פּאַריין, שיקאַגע. „פּאַרווערטס“ אַסאַציאַציע, ניו-יאָרק. פּערסאָנאַל
 פֿון „פּאַרווערטס“, ניו-יאָרק. פּייגענבוים, ל., אינזש', וואַרשע. פּיינערמאַן,
 נ., ניו-יאָרק. פּינקעלשטיין, יעקב, קאָוונע. פּינקעלשטיין, יצחק, קאָוונע. פּינקעל-
 שטיין, עוזר (קאָוונע). פּרענקעל, יעקב, שאָוול. קאַהאַן, אַב., ניו-יאָרק. קאַהן,
 מינקעל, ד״ר, ניו-יאָרק. קאָוואַרסקי, הערץ, ד״ר, ווילנע. קאַזשעס, דוד,
 בוענאָס-אייִרעס. קאַמיטעט פֿאַרן ייִדישן פּאָלקסטעאַטער, בוענאָס-אייִ-
 רעס. קאַמיקאָ, ז. ב., שיקאַגע. קאַנטאַר, סימאָן, אַדוו' און פֿרוי
 דעליאַ, געב' פּרישמאַן, בוענאָס-אייִרעס. קאַסטעלאַנסקי, א. לאַנדאָן-
 מל-אַביב. קאַפּלאַן, ראָזאַ און גר., קאָוונע. קאַפּלאַן-קאַפּלאַנסקי, דוד, ווילנע.

קאָפּעלאָוו, י. ניו-יאָרק. קאַצענעלסטאָן, וו. אַדוו', טאַללין. קינברום און פֿרוי, פֿאַנדאָן. קליינהענדלער-קאָאָפּעראַטיוו — מיטגלידער, מאָנטעווידעאַ. קלעצקין, באָריס, ווילנע. קצין, א. ד"ר, קאָוונע. קראָנשטאַד, מאַקס, ניו-יאָרק. ראָוו-נער, ראובן, ד"ר, רעסיסטענסיע (אַרגענטינע), צום אַנדענק פֿון זיין פֿאַטער יואל ראָוונער, געשט' אין עלטער פֿון 57 יאָר אין דער קאָלאָניע וויזשאַ מאָנטעראַ אין יאָר 1928. ראָזען, יוסף, ד"ר, בערלין-ניו-יאָרק. "ריטי", געזעלשאַפֿט, רינגע. רייזען, הירש, נואַרק. רינג, וויקטאָר, צום אַנדענק פֿון זיין זון זלמן רינג, אומגעקומען 1930. IX. 6, בוענאַס-אַיירעס. שאַבאַד, צמח, ד"ר, ווילנע. שאַפיראַ, ירמיהו, ווילנע. שאַפראַן, איזידאָר, מאָנטרעאַל. שאַץ, א., פֿילאָדעלפֿיע. שאַצקי, יעקב, ד"ר, ניו-יאָרק. שאַקאָוו, י. קאָוונע. שוואַרץ, מאָריס, ניו-יאָרק. שוויי-צער, ד., בערלין. שטיין, ש. מ., שיקאַגע. שלום-עליכם-פֿאַלקס-אינסטיטוט, שיקאַגע. שליט, מ., פֿאַנדאָן. שענברון, ש., וואַרשע.

פֿערטע זיצונג

פלענום פֿון צוזאמענפֿאר

(פֿרייטאָג דעם 16טן אויגוסט, 10 אַ זייגער)

אויפֿן סדר-היום: וויפֿוחים וועגן די באַריכטן.

פֿאַרזיצער נ. פֿיינערמאַן. מ. ווינגרייך: עס זענען ווידער אָנגעקומען אַ סך טעלעגראַמעס, צ״א פֿון ייִדישן לערער-סעמינאַר אין ניו-יאָרק, פֿרוי שלום-עליכם, יעקבֿ לעווין. ב. פֿהן-ווירגילי לייענט די באַגריסונג פֿון דער צ״פֿ פֿון „אַרט“ אין פֿאַריו.

מען דערנאָנט דעם פרעזידיום מיט ש. מענדעלסאָן, ד״ר ה. לאַנדוי.

נ. בוקסבוים: איך האָב שוין אין מײַן באַגריסונג געזאָגט, אַז מיר, די דעלעגאַציע פֿון ייִשאַ, זענען געקומען מיט גאַנץ האַרבע טענות צו דער ריכטונג פֿון ייִוואָ. מען האָט שוין געזאָגט, אַז מיר, די פֿאַרשטייער פֿון ביידע פֿראַקטאַרישע פֿאַרטייע, אויף וועלכע די ייִשאַ שטיצט זיך, זענען געקומען ווי ברוגע, ווילן זיך טשעפען. דאָס איז נישט ריכטיק. מיר זענען נישט קיין ברוגע מחותנים, מיר באַצען זיך מיט אַ געפֿיל פֿון אַחריות צו דער אַרבעט פֿון ייִוואָ, קוקן זיך צו די גאַנצע צייט זייער אויפֿמערקזאַם צו דער דאָזיקער אַרבעט. מיר זענען זייער נאָענט, וויל מיר האַלטן, אַז דער ייִוואָ איז פֿאַר די אַרבעטער-מאַסן. ח' ווינגרייך האָט געזאָגט גערעדט וועגן אַ גע- וויסער סביבה. פֿאַר וואָס האָט ער נישט געזאָגט קלאָר וועלכע סביבה? מיר האַלטן, אַז ס'איז נישטאָ קיין מחיצה צווישן ריינער און פֿראַקטישער וויסנשאַפֿט. מיר ווילן נישט דיקטירן די יחידים אין ייִוואָ וועגן וואָס צו שרייבן. עס גייט אין דעם, וואָס פֿאַר אַ ריכטונג דאַרף האָבן דער ייִוואָ אַלס אינסטיטוציע. אין דער ייִשאַ האָבן מיטגעאַרבעט פֿאַרשיידענע ריכטונגען, אָבער דער טאָנגעבער איז געווען די ריכטונג פֿון די אַרגאַניזירטע ייִדישע אַרבעטער-מאַסן. דער ייִוואָ גייט אָבער אין אַ פֿאַרקערטער ריכטונג פֿון דער- וויטערן זיך פֿון די אַרבעטער, דערנענטערן זיך צום בירגערטום. איר ווילט זיין אומקלאָר, וויל איר גלייבט, אַז איר וועט קריגן ביי זיי אונטערשטיצונג. דערפֿאַר איז ניט קיין צופֿאַל, וואָס דער ייִוואָ אַלס אַזעלכער האָט ניט פֿראַקט- טעסטירט קעגן דעם פֿאַגראַם אויף ייִדיש אין פֿאַלעסטינע. איך האַלט, אַז ס'איז ניט בלויז די מיינונג פֿון די לינקע פֿצ. דער יסוד פֿון ייִוואָ איז

בלויו יידיש. ווער ס'ווייל אַרבעטן פֿאַר ייִדיש, מוז גיין מיט די אַרבעטער=
און פֿאַלקס-מאַסן.

ד"ר ר. מאַהלער: פֿריינד און חברים! געווען אַ מיינונג, אַז דער
ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט דאַרף זיין ווייט פֿון יעדער ריכטונג.
געווען אַ צווייטע, אַז וויסנשאַפֿט קען נישט זיין אָן אַ ריכטונג. אָט די פֿראַגע
שטייט ווידער פֿאַרן אינסטיטוט. דעם יוואָך איז נישט געראַטן צו ווערן
אַ פֿאַלקס-אינסטיטוט, צונויפֿזאַמלען אַרום זיך די מאַסן. די אַרבעט, וואָס
דער יוואָך האָט געטאַן, האָט געקענט גאַנץ גוט געטאַן ווערן דורך מעצען
אַנדערש אויך, דורך דעם ירושלימער אוניווערסיטעט, לַמשלָה. עס גייט נישט
דערין, אַז מען זאָל נישט אָננעמען אַרבעטן פֿון די אַדער יענע וויסנשאַפֿטלעכער,
עס גייט נישט וועגן אַ פֿאַרטייגער דעקלאַראַציע. דער אינסטיטוט דאַרף
זיין אַ טעאָרעטישער אינסטיטוט און דאָ בין איך גראַד קעגן ד"ר ווינריכט
פֿראַקטישקייט. איינע פֿון די וויכטיקסטע אויפֿגאַבן, לַמשלָה, איז אויסצופֿאַרשן
די ייִדישע פֿאַרגאַנגענהייט. עס גייט נאָר וועגן דעם, ווי אַזוי מען זאָל
אויספֿאַרשן. מען דאַרף אויספֿאַרשן די דינאַמיק פֿון דער ייִדישער פֿאַרגאַנגענ-
הייט. מען דאַרף באַטראַכטן די ייִדישע געשיכטע פֿון שטאַנדפֿונקט פֿון קלאַסן-
קאַמף. ייִדן זענען אַלע מאָל געווען אַ דיפֿערענצירט פֿאַלק. מען דאַרף
געבן אַ סטימול צו דער אַרבעט אין דער ריכטונג. דער יוואָך דאַרף פֿעסט-
שטעלן די פֿראַבלעמען, סטימולירן די אַרבעט אין דער ריכטונג פֿון די
פֿראַבלעמען, וואָס זענען פֿאַרבונדן מיט סאָציאַלן און נאַציאָנאַלן באַפֿרייונגס-
קאַמף פֿון די ייִדישע מאַסן, און דאַן וועלן די ייִדישע מאַסן זען אין אינ-
סטיטוט אַן אייגענעם בנין.

יעקב פֿאַט: חברים, פֿריינד דעלעגאַטן און געסט! מיר זענען באַ-
גרענעצט אין צייט און מיר מוזן אויסטיילן דאָס וויכטיקסטע. עס הערשט אַן
אַינדרוק, מער ווי אַן איינדרוק, אַז עס האָבן זיך געשאַפֿן צוויי צדדים: מיר
און איר. איר, ד"ה דער יוואָך, און מיר, די ייִדישע אַרבעטער. איך וואָלט
וועלן ריין מאַכן דעם טיש. דאָ איז געפֿאַלן אַ וואָרט, אַז מיר זענען קאָנ-
סערווירטע מענטשן, מיר האָבן זיך אַזוי אַוועקגעשטעלט אויף אַ פֿונקט צוריק
מיט אַ 30—40 יאָר. פֿאַרפֿאַלן, אַזוי זענען מיר שוין, ווייל דאָס זענען עיקרים.
פֿאַר מיינע אויגן שטייט דער צווייטער צוזאַמענפֿאַר פֿון דער ייִשאַ אין 1925.
ער האָט רעקאַמענדירט דעם צב"ק, ווילביג צוזאַמען מיט דער עקזעקוטיווע
פֿון דער ייִשאַ ציוטערעטן צו דער אַרגאַניזירונג פֿון אינסטיטוט. ח' כמורנער
האָט אויף דער קאַנפֿערענץ אין 1929 געזאָגט, אַז, מיר, די ייִדישע שולן, זענען
דער ערשטער גאַרן פֿון בנין און איר-דער צווייטער. ביים לייגן דעם גרונד-
שטיין האָט אַ דעלעגאַציע פֿון ייִדישן לערער-סעמינאַר א"נ פֿון וו. מעדעם
געזאָגט, אַז מיר זענען דער אייבערשטער טייל פֿון ערשטן גאַרן. ח' זרובֿבֿל
האָט געזאָגט, אַז מיר זענען צוויי צווייגן פֿון איין שטאַם. אָט אַזוי זענט

איר געבוירן געוואָרן. אַזוי האָבן מיר אַיך געבוירן.
(פ' טאַבאַטינגסקי גיט איבער זײַן וואָרט פאַטן):

אַלס כאַראַקטעריסטיק פֿון יוואָ וועל איך דערמאַנען די היינטיקע באַ-
גריסונג פֿון ד"ר יהושע גאַטליב (אין „מאַמענט“): „פֿרײַער זענט איר געווען
יִידישזום און איצט זענט איר אַ הויז פֿאַר אַלעמען“. דער יוואָ האָט זיך דער-
לויבט צו מאַכן קאַנצעסיעס דעם העברעזום. פֿאַר וואָס האָט איר, לַמשלָ, נישט
רעאַליזירט דעם באַשלוס צו נאַטוראַליזירן די העברעזומען? עס איז דאָך
געוויס נישט צוליב אומוויסנשאַפֿטלעכקייט. מיר האַלטן נישט, אַז דער יוואָ
איז פֿאַרלוירן. מיר האָבן גרויס דרך-אָרץ פֿאַר דער אַרבעט, וואָס איז אַרייַן-
געלייגט געוואָרן, פֿאַרן מסירת-נפֿש. מיר גלייבן, אַז מיר האָבן נישט געהאַט
קיין טעות, אַז מיר האָבן צוגעבויט אַ צווייטן, אַ דריטן שטאַק. אויב איר
ווילט, אַז עס זאָל ווייטער זײַן אַזוי, דאַרפֿט איר מיטן פֿנים זיך ווענדן צו
די מאַסן. דער אינסטיטוט דאַרף ווערן דאָס אָרט פֿאַר דער ייִדיש-וועלטלעכער
מאַסן-קולטור.

יוסף טשערניכאָוו קריטיקירט שאַרף די אַרבעט פֿון דער היסטאָ-
רישער סעקציע און פֿון דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער.

ש. מענדעלסאָן: אונדזער פֿאַלעמיק איז שוין אַזוי אַלט ווי אונדזערע
רייד וועגן אַרבעטער. אַ מאַדנע זאָך: עס איז, דאַכט זיך, אַ וויסנשאַפֿטלעכער
צוזאַמענפֿאַר און דאָך האָט ער אַרויסגערופֿן אַזאַ גרויסן אינטערעס. פֿלונאַנצען
קומט עס? ווייל די מאַסן ווילן, אַז דער יוואָ זאָל ווערן דער אינסטרומענט
פֿון דער ייִדישער מאַסן-קולטור. אירקאַנט נישט דאָס גרינג שאַצן. איר דאַרפֿט
זיך רעכענען מיט דער פֿאַראַינטערעסירונג צום יוואָ. איך וויל נישט לייקע-
נען, אַז די עקסיסטענץ פֿון אינסטיטוט איז אַ פֿאַקטאָר, וואָס שטאַרקט אונדזער
קאַמף פֿאַר ייִדיש. אָבער דאָס איז ווייניק. די פֿירער מוזן אויך האָבן דעם
באַווסטזײַן, וואָס זיי ווילן, ווהיין זיי גייען. היינט איז שוין נישט פֿדאי
צו רעדן פֿון ריינער וויסנשאַפֿט. יעדע וויסנשאַפֿט איז געבונדן מיט פֿאַליטיק.
עס גייט היינט אַ שווערער קאַמף צווישן צוויי פּוּחות און יעדער איינער מוז
זיך באַשטימען. מיר מיינען נישט, אַז דער יוואָ זאָל ווערן אַ פֿאַליטישע
אָרגאַניזאַציע. מיר ווילן נאָר, אַז זינע אַרבעטן זאָלן האָבן אַ קלאַרע פֿאַרב, אַז
עס זאָל נישט זײַן קיין שום צווייפֿל, ווער דער יוואָ איז. דאָ האָט באַגריסט
אַ פֿאַרשטייער פֿון נאַציאָנאַלן אַרבעטער-פֿאַרבאַנד און ער האָט געזאָגט, אַז
מיר שטייען אויפֿן באַדן פֿון דואַליזום. היינט איז אַזאַ צייט, אַז דואַליזום איז
אונדזער גרויסער שונא.

א. טשעריקאָווער: איך פֿאַרשטיי טעאָרעטיש דעם טאַנדפּונקט
פֿון די פֿאַרשטייער פֿון לינקס. איך פֿאַרשטיי אָבער נישט די טענות פֿון פֿ'
טשערניכאָוו. ער האָט אַ סך מאָל געלויבט די אַרבעטן פֿון דער היסטאָרישער
סעקציע. וואָס זשע איז געשען, וואָס פֿ' טשערניכאָוו איז אַרויסגעטראָטן

מיט זיין שאַרפֿער רעדע אויפֿן צוזאַמענפֿאַר? כּוואַלט אויך וועלן וויסן, וואָס פֿאַר אַ ניס, וויסנשאַפֿטלעך, ר. מאַהלער האָט אַרײַנגעבראַכט מיט זײַנע אַרבעטן? פֿ' מאַהלער ווייסט אויסגעצײכנט, אַז מיר אַלע ווילן אויספֿאַרשן די סאָציאַלע טרײַבקראַפֿטן פֿון ייִדישן לעבן. עס איז אָבער אָפּהענגיק פֿון די כּוחות, וואָס מיר האָבן אין אונדזער רשות.

יוסף יאַשונסקי: להיפּוך צו די פֿרײַערדיקע רעדנער קום איך ניט מיט פֿאַרטקע רעצעפּטן. איך דערלײב זיך אָבער צו זאָגן, אַז ס'איז ניטאָ קיין אָביעקטיווע וויסנשאַפֿט, ניט נאָר, למשל, אין געשיכטע, נאָר אַפֿילו אין די עקזאַקטע וויסנשאַפֿטן. פּונקט אַזאָ חילוק ווי צווישן אַנטאַקאָלסקין און שאַגאַלן איז דער אונטערשייד צווישן דער פֿיזיק אָדער ביאָלאָגיע פֿון 1895 און 1935; עס זענען דאָ איצט פֿיזיקער וואָס גייען אין שאַגאַלס וועג, און עס זענען פֿאַרהאַן איצט פֿיזיקער, וואָס גייען אין די וועגן פֿון דער פֿיזיק פֿאַר אַנטאַקאָלסקיס צײַטן. איך שייד זיך אונטער פֿון די פֿרײַנד פֿון לינסק, וואָס מיינען, אַז אַ ליניקע פּראָגראַם פֿון וויסנשאַפֿט גיט אַלס אַ פּראָדוקט אַ ליניקע וויסנשאַפֿט. דאָס איז אַ מכה וואָס איז נאָך ערגער ווי די מכה פֿון עפּיאָנען. אין ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט פֿילט זיך אַ זעלבסטצופֿרידיקייט פֿון דער ריינער וויסנשאַפֿט אַנשטאַט אַ דראַנג צו אַ נייעם וועלטבאַנעם. די ריינע וויסנשאַפֿט קען אָבער ניט באַשטימען דעם פּנים פֿון יוואָ. צי איז דען דאָס קריטעריום פֿון ריינער וויסנשאַפֿט אַזוי קלוג, אַז עס קען ווײַזן וואָס מען דאַרף יאָ פֿאַרשן און וואָס ניט? אויף אַלץ צו פֿאַרשן איז ניטאָ קיין מיטלען, דאַרפֿן די געזעלשאַפֿטלעכע דעזידעראַטן באַשטימען דעם אינהאַלט פֿון דער יוואָ-אַרבעט.

יעקבֿ באַטאַשאַנסקי: איך וויל אַרויסזאָגן די מיינונג פֿון דעם רובֿ חברים פֿון אַרגענטינע. די אידייליע פֿון אַלע שטאַקן! די צעשפּליטערטקייט פֿון די אונטערשטע שטאַקן מאַכט אוממעגלעך אויסצוהאַלטן דעם אייבערשטן שטאַק. איך קום פֿון אַרגענטינע, וואָס האָט אַ סך געהאַלפֿן דעם יוואָ, און די וואָס האָבן מיך געשיקט אַהער, האָבן מיר באַפֿילמעכטיקט צו זאָגן אַז: איר קענט גיין אויף הנחות און פּשרות, אָבער איינס זאָלט איר ניט טאָן — איר זאָלט „ניט אויסבײַטן דאָס רענדל“ (ווי ס'האַט דער טאַטע אָנגעזאָגט דעם זון אין יענעם מעשהלעך). דער יוואָ מעג אַפֿילו זײַן ניט ייִדישיסטיש, אָבער ייִדיש זאָל ער זײַן! איך האָב פֿאַרשטאַנען דעם חשובֿן היסטאָריקער דובנאַוון, וואָס זעט דאָס אַלטע ירושלים, דאָס נייע זעט ער אָבער ניט. ווען אין פּאַ-לעסטינע מאַכט מען אַ פּאַגראַם אויף ייִדיש — טאָר דער יוואָ ניט שוויגן! ווילנע רופֿט מען: ירושלים. אָבער ווען ירושלים פּאַגראַמירט ווילנע, קען מען ניט שוויגן. אַזוי זאָגט אַיך אַן אַרגענטינע, וואָס איז אויך פּאַלעסטינע (און וואָס ווייניקער ציוניסטן עס גאַלטן געווען בײַ אונדז, אַז'ן מער פּאַלעסטינע וואָלט דאַרטן געווען). מיר האָבן ליידער אויך ניט געהערט קיין פּראָטעסט

פֿון יִוואָ קעגן פֿאַשיום. עס זענען מעגלעך הנחות און פשרות, אָבער מען קען ניט אַריבערטרעטן די גרענעץ און ניט וועלן פּראָטעסטירן קעגן פֿאַשיום, וויל אויב עס וועט חלילה קומען דער פֿאַשיום — וועט גאַרניט העלפֿן און קיין יִוואָ וועט ניט זיין!

ז. רייזען: מיר, וואָס שטייען נאָענט צום יִוואָ, מעגן זיך פֿאַרגייען צו זאָגן, אַז איינער פֿון אונדזערע גרעסטע אויפֿטוען איז אויך דאָס, וואָס מיר האָבן אויפֿגעבויט אָט די טריבונע, וואָס אויף איר טרעטן מיר אַלע דאָ אויף. פֿאַר וואָס האָט איר, קריטיקירער, ניט געשאַפֿן אַזאַ טריבונע? אין דער געהויבענער אַטמאָספֿערע פֿון אַלוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון יִוואָ זאָל מען ניט פֿאַרגעסן וואָס עס טוט זיך אויף די ערטער. אַלע, וואָס האָבן איצט טענות, וווּ זענען זיי געווען בעת דער טאַגטעגלעכער אַרבעט? מען וואַרפֿט איצטער דעם לֶאָזונג: שוץ פֿון קולטור! אָבער שוץ פֿון קולטור קען נאָר זיין מיט אַרבעט. איך בין ניט מסכים מיט ז. קלמנאוויטשעס שטעלונג אין דער שפּראַכפֿאַגע. איך בייג אָבער מיין קאַפּ פֿאַר זיין ערלעכקייט, ווען ער זאָגט, אַז ער קען ניט פּראָטעסטירן קעגן די שענדלעכע רדיפֿות אויף ייִדיש אין פֿאַלעסטינע, ווען ער זעט די גלײַכגילטיקייט צו דער ייִדישער קולטור דאָ בײַ אונדז. דער יִוואָ זוכט צונויפֿצונעמען אויך די נאַציאָנאַלע פּוחות די ייִדישע און דורך דעם שאַפֿן אַ שיצוואַנט פֿאַר דער ייִדישער קולטור. דער יִוואָ דורך זיין עקסיסטענץ, דורך זיין אַרבעט שטאַרקט די ייִדישע קולטור, שאַפֿט ייִדישע קולטורווערטן.

ד"ר ברונאָ קאַרמאַן: נאָך דער רעדע פֿון ז. רייזען געפֿינען זיך מענטשן, וואָס פֿירן זיך שולדיק. איך בין אויך צווישן זיי, דערפֿאַר וועל איך פרױוון אַרײַנפֿירן אַ טאָן פֿון באַרויקונג. דער יִוואָ איז אַ אינסטיטוציע פֿון קולטור-וויסנשאַפֿט (לויט דער איינטיילונג פֿון ריקערטן: נאַטור-וויסנשאַפֿט און קולטור-וויסנשאַפֿט). דער יִוואָ דאַרף שאַפֿן ווערטן. ווערט איז אַ סאָ-ציאַל-סוביעקטיווער פֿאַקטאָר. מען דאַרף די פֿראַגע, וועלכע ווערטן צו שאַפֿן, אַוועקשטעלן אין צענטער. דער יִוואָ דאַרף אויך זיין די אייבערשטע אינ-סטאַנץ, וואָס דאַרף באַפֿרוכפֿערן די קולטור-אַרבעט. דער עיקר איז מעטאָדאָ-לאַגיע — די וויסנשאַפֿטלעכע פּערספעקטיווע. דעם יִוואָ פֿעלט אַן איינשפּריץ פֿון מאַרקסיטישער וויסנשאַפֿט. מען האָט דאָ גערעדט וועגן דער שווערער מאַטעריעלער לאַגע פֿון יִוואָ. דאָס איז, נאַטירלעך, זייער ניט גוט, אָבער אַ ווירקונג אויף דעם כאַראַקטער פֿון דער אַרבעט קען דאָס ניט האָבן. אַ ווילנער פּוילישער זשורנאַליסט האָט אין זײַנע איינדרוקן פֿון ראַטן-פֿאַרבאַנד דערציילט זײַנעם אַ שמועס מיט אַ קאָמיוניסט. דער זשורנאַליסט האָט אים געפֿרעגט, ווי אַזוי קען ער זיין אידעיש, ווען ער טראַגט צעריסענע הויזן. האָט אים דער קאָמיוניסט געענטפֿערט: אַן הויזן קען מען לעבן, אָבער אַן אַ פּערספעקטיווע — ניט. דובנאָו זעט ווילנע און ירושלים, ער זעט אָבער

ניט ראטן-פֿארבאנד. לעשטשינסקי וויל שוין זיין אַביעקטיוו, ווייזט ער אָן, אַז פונקט ווי עס שאַפֿן זיך ווערטן אין ראטן-פֿארבאנד, אַזוי ווערן זיי אויך גע-שאַפֿן אין ארץ-ישׂראל. וויינרײַך איז גערעכט, אַז דער ״יוואָ דאַרף זײַן אַ רײַנער וויסנשאַפֿטלעכער פֿאַרשונגס-אינסטיטוט אויף צו דערקענען דעם הײַנט. דער אַפֿאַראַט אָבער צו דערקענען די ״ידישע ווירקלעכקײַט דאַרף זײַן אַ מאַרקסיסטישער.

י. גיטערמאַן: איך האָב זיך פֿאַרשריבן צו אַ וואָרט וועגן קאַנקרעטער אַרבעט, אָבער די דעבאַטע איז אַריבער אויף וועגן, וואָס פֿאַרלירן די דירעקטע שײַכות מיט דער פּראַקטישער אַרבעט. איך האָב ניט מורא, אַז ש. מענדעלסאָן זאָל זיצן אין אויספֿיר-ביוראָ פֿון יוואָ. דערפֿון וועט זיך די לײַנע פֿון ביוראָ ניט בײַטן. אַ פֿאַקט, אַז פּה-ן-ווירגילי איז אין דער אַנפֿירונג און עס האָט זיך גאַרניט געענדערט. פֿראַגן בעת מען אַבסטראַהירט זיי — וואָסן זיי אויס צו געוואַלדיקע קאַמפֿספּראָבלעמען. דאָ איז געפֿאַרן אַ פֿאַר-גלײַך: אייבערשטער שטאַק און אונטערשטער שטאַק. נאָך ריכטיקער וואָלט געווען צו פֿאַרגלײַכן: אַרמיי און גענעראַל-שטאַב. די שול-אַרגאַניזאַציע איז אויך ניט די אַרמיי, דאָס זענען די פֿאַרטייען. אָבער קײַנער זאָגט דאָך ניט, אַז דער שטאַב האָט געשטערט אַרבעטן. פֿאַרקערט, מענדעלסאָן האָט אָנגע-ווירן, וויפֿיל דער אינסטיטוט האָט אויפֿגעטאַן. דער יוואָ איז איינגעשטעלט אויף רעאַלער אַרבעט, אָבער אין די ראַמען פֿון זײַנע מעגלעכקײַטן. דער יוואָ האָט אויפֿצוטאָן אומגעהערער וויכטיקע אַרבעטן פֿאַר אונדזער טאַגטעגלעכן קאַמף. למשל, די פֿאַלקסצײלונג פֿון 1921 האָט פֿעסטגעשטעלט דעם ערד-באַזײַן פֿון ייִדן אין פּוילן; וואָלט דער יוואָ געהאַט מיטלען בײַצײַטנס דעם מאַטעריאַל צו באַאַרבעטן, וואָלט מען אים געקענט פֿאַרגלײַכן מיט דעם מאַטעריאַל פֿון דער פֿאַלקסצײלונג פֿון 1931 און וויסן, ווי מיר האַלטן מיטן ייִדישן ערדבאַזײַן. איצט איז שוין פֿאַרפֿאַרן, ווייל די מאַטעריאַלן פֿון 1921 זענען פֿאַרניכט געוואָרן. זײַער וויכטיק, למשל, וואָלט געווען דורכצופֿירן אַן אויספֿאַרשונג פֿון דעם עקאָנאָמישן אויסראַטונגס-קאַמף קעגן די ייִדן אין גאַליציע; אויב דער יוואָ האָט עס ניט געטאַן, איז נאָר אויס מאַנגל אין מיטלען. אַרבעטן אויף די פֿאַך-טערמינאָלאָגיעס איז אַ טאַגטעגלעכע אַרבעט, זאָרן פֿאַר אַ קאַרעקטער ייִדישער שפּראַך — אויך. דער יוואָ שטייט ניט ווייט פֿון לעבן, דאָס רענדל האָט ער ניט אויסגעביטן. עס איז נאָר אַ פֿראַגע פֿון טאַקטיק. אין טאַקטיק וועט מען זײַן פּשרהדיקער, אָבער אין דער אַרבעט וועט מען זאָרן פֿאַר דעם עצם. מען וועט אָננעמען אַלע איינערע אָנווייזונגען, אויב זיי זענען אַרויסגעדרונגען פֿון אַן איבערגעגעבנקײַט צו דעם יוואָ. און רי דאָזיקע איבערגעגעבנקײַט איז דאָ.

די זיצונג ווערט געשלאָסן מיט לײַענען פֿאַרשיידענע מעלדונגען צו די דעלעגאַטן און אַ באַגריסונג פֿון די לײַבישער ייִדישע לאַנדווירטן (אַפֿלאָ-דיסמענטן).

באַרונג פֿון ד"ר צ. שאַבאַרס אַנדענק אויף זײַן קבר

(פֿרייטאָג דעם 16טן אויגוסט 1935)

נאָך 12 אַ זייגער בײַ טאָג האָט דער עולם דעלעגאַטן און געסט זיך פֿאַרזאַמלט אויפֿן בית-עולם צו באַערן דעם אַנדענק פֿון ד"ר צ. שאַבאַר בײַ זײַן קבר.

אין נאָמען פֿון צוזאַמענפֿאַר האָבן יוסף יאַשונסקי, יעקבֿ לעשטשינסקי און ז. רייזען געלייגט אויפֿן קבר אַ קראַנץ לעבעדיקע בלומען. דאָן האָבן געהאַלטן רעדעס:

אַ דוו' יוסף טשערניכאָוו:

שטייענדיק אויפֿן קבר פֿון ד"ר צמח שאַבאַר פֿרעגט מען זיך קודם-פֿל, אין וואָס איז באַשטאַנען דער אומגעוויינלעכער רייץ פֿון זײַן פֿערזענלעכקייט, וואָס איז געווען די גרונד-סיבה פֿון דער אומגעוויינלעכער ליבע, מיט וועלכער מענטשן פֿון אַלע פֿאַגערן האָבן אַרומגערינגלט דעם מנוח.

די נאַטור האָט ד"ר שאַבאַרן באַשאַנקען מיט אַ ריין האַרץ און מיט אַ גאָט געבענטשטער אינטוויציע. דאָס האָט אים געמאַכט פֿאַר אַזאַ גרויסן רופֿא-חילים און מיט דעם דאָזיקן וועג איז ער אויך געגאַנגען אין געזעל-שאַפֿטלעכן לעבן, געשטעלט די דיאַגנאָזן און פֿאַרגעפֿילט די פֿראַגנאַזן פֿון דעם ייִדישן קיום.

צו זײַנע הויפטגעדאַנקען און אידעען איז ד"ר שאַבאַר ניט געקומען מיט איין מאָל; זײַן גיטטיק לעבן האָט זיך אַנטוויקלט אַרגאַניש, בהדרגה. ער איז געגלייבן געווען צו אַ בוים, וואָס וואַקסט אויף דער פֿריי, וואָס ווייטער-אַלץ העכער און פֿאַרצווייגטער.

אַ יונגער מעדיקער, אַ תלמיד פֿון באַרימטן פֿיראַגאַוו, איז ד"ר שאַבאַר אין זײַן יוגנט דורכגעדרונגען געוואָרן אין צענטער פֿון רוסלאַנד, אין מאָסקווע, מיט די ראַדיקאַלע געדאַנקען און הומאַניטאַרע עמאַציעס פֿון דער דעמאָלט גרויסער און פֿינער רוסישער אינטעליגענץ. די אַטמאָספֿערע, וואָס איז געווען אין יענע יאָרן אַרום דער באַרימטער „נאַרדנאַיאַ וואַליאַ“, איז געווען די רופֿט, מיט וועלכער ער האָט געאַטעמט אין זײַן יוגנט און אין

איר פֿאַרבלִיבן ביז צום פֿעצטן טאָג פֿון זײַן לעבן. דאָ שטעקן די וואָרצלען פֿון ד״ר שאַבאַדס גײַסטיקן און מאָראַלישן פּרצוף. שוין אין מאָסקווע, אין די קריזן פֿון דער ייִדישער סטודענטשאַפֿט, די חובֿבי ציון און „אַרגענטינער“ (מיט וועלכע שאַבאַד האָט אין זײַן יוגנט סימפּאַטיזירט), באַגעגנט זיך אונדזער מנוח מיט די פּראָבלעמען פֿון ייִדישן לעבן, פֿון ייִדישן קיום.

אַבער ערשט צוריקקומענדיק אין זײַן היימ־שטאָט, קיין ווילנע, האָט זיך שאַבאַד באַגעגנט מיט די ייִדישע מאַסן און איז אַרײַנגעצויגן געוואָרן אין די פּראָצעסן פֿון ייִדיש-געזעלשאַפֿטלעכן שאַפֿן.

די קאָמפּאָזיציע פֿון דער וועלט-מלחמה האָט ד״ר שאַבאַדן אַוועק־געשטעלט אין צענטער פֿון דער ווילנער מאַסע, וואָס האָט אין משך פֿון יאָרן געשמאַכט אונטערן שווערן שטיוול פֿון דער דײַטשער אַקופּאַציע. אַבער אונטער די שווערע לײַדן איז געשען דאָן דער נס פֿון אויפֿבלי פֿון דער ייִדישער קולטור, דער דראַנג צו שאַפֿן אין ייִדיש נייע עסטעטישע פֿאָרמען פֿון אייגענער קולטור. אין די שווערע זאָרגן פֿאַר דער מאַטעריעלער עקסי-סטענץ פֿון די געפֿאָאָגטע מאַסן, וואָס איז געלעגן אויף די פֿלייצעס פֿון דעם גרויסן ווילנער ייִדישן געזעלשאַפֿטלעכן טוער, האָט זיך ד״ר שאַבאַד באַהעפֿט— און אויף שטענדיקן — מיט אָט דעם ייִדישן קולטור-שאַפֿן, געוואָרן איינער פֿון זײַנע פּראָמינענטסטע און טרייסטע טרעגער.

און פֿון קײַטור צו דער פּראָבלעם פֿון סאָציאַלן קיום. די לעצטע צען יאָר פֿון דעם לעבן פֿון מנוח (אין משך פֿון וועלכע מיר זענען אידענטיש געווען פֿאַרבינדן) זענען געווען געווענדט צום זוכן די דאָזיקע וועגן. צוזאַמען מיט ד״ר שאַבאַד און ה. ד. נאָמבערג זענען מיר געקומען צום „פֿרייען געדאַנק“, צום שטרעבן סאָציאַל אויפֿן אָרט איבערצובויען דאָס מזרח-אײראָפּענישע ייִדישקייט. ניט ווייט פֿון דאַנען, אויף יענער זײַט ווילנע, האָט שוין געהאַלטן ביים אויפֿגעבויט ווערן די ערשטע נייע ייִדישע לאַנדווירטשאַפֿטלעכע קאָ-אָפּעראַטיוו, אַ לעבנספּאַקט און אַ סימבאָל, וועלכע מיר פֿלעגן אין טרוים און אין האַפֿענונג אַנרופֿן „ראשון לפֿוֹיִניה“...

דאָס לעבן האָט ניט געלֶאָזט זיך אויף דעם אָפּשטעלן און ד״ר שאַבאַד איז געגאַנגען ווייטער... די לעצטע לײַטעראַרישע אַרבעט, וועלכע שאַבאַד האָט געשריבן, שוין ביים סוף פֿון זײַן טראַגישער קראַנקייט, אין שווערסטע לײַדן און יסורים, האָט געזאָלט קרוינען, פֿאַרבינדן די „אַרענטינישע“ טרוימען פֿון דעם יונגען שאַבאַד, זײַן טרינקייט צו דער ייִדישער פֿאָלקסקולטור דורכן „פֿרייען געדאַנק“ מיטן ווייטערן ענדזיל, מיט „פֿריילאַנד“...

אָט אַזוי איז געווען דער וועג, פֿול מיט האַרמאָניע און עכטער ערלעכ-קייט, פֿון ד״ר שאַבאַד, וואָס ס׳האָט אים געמאַכט פֿאַר איינע פֿון די שענסטע, איידלסטע געשטאַלטן אין אונדזער פֿאָלקסלעבן.

הייליק דאַרף זײַן די ערד, אין וועלכער עס רוט ד״ר צמח שאַבאַד!

ד"ר יעקב שאצקי:

בעת ס'איז אָנגעקומען אין אַמעריקע די ידיעה וועגן טויט פֿון ד"ר צ. שאַבאַד, איז דער באַווייז פֿון זײַן פּאַפּולאַריטעט געווען דער פּאַקט, וואָס די צײַטונגען האָבן וועגן אים אַזוי פֿיל געשריבן, געדרוקט לײַטראַטיקלעך, זכרונות. דער אַמאָפּטייל פֿון ייִוואָ האָט געמאַכט אַ הזכרה, אויף וועלכער עס איז גע- קומען אַ גרויסער עולם. זעלטן ווער עס איז אַזוי פּאַרהערלעכט געוואָרן ווי ד"ר צ. שאַבאַד.

עס זענען דאָ צוויי טיפּן דאָקטוירים: דער קלינישער דאָקטאָר און דער סאָציאַלער דאָקטאָר. דער קלינישער אינטערעסירט זיך בלויז מיט דער קראַנקייט פֿון יחיד. דער סאָציאַלער דאָקטאָר פּאַרשט דעם סאָציאַלן אָרגאַניזם, אין וועלכן די קראַנקייט אַנטוויקלט זיך, פּאַרשט די פּאַרבינדונג פֿון דער קראַנקייט פֿון יחיד מיט דער קראַנקייט פֿון דעם סאָציאַלן אָרגאַניזם. אין רוסלאַנד איז אַנטשטאַנען דער טיפּ פֿון דעם סאָציאַלן דאָקטאָר. רוסלאַנד, דאָס אָפּגעשטאַ. גענסטע לאַנד, איז געווען דאָס וויגעלע פֿון דער סאָציאַלער מעדיצין. אין רוסלאַנד פֿלעגן די מעדיצינישע קאָנגרעסן זײַן אַ רעוואָלוציאָנערער געשריי קעגן צאַריזם. אָט פֿון דעם טיפּ דאָקטוירים איז געווען ד"ר צ. שאַבאַד. דעריבער איז זײַן אַרבעט וועגן דער ייִדישער שטערבלעכקייט אין ווילנע דורך דער דײַטשער אַקאָפּאַציע-מאַכט געוואָרן קאָנפֿיסקירט. שאַבאַד איז געווען אַ רעוואָ- לוציאָנער אָן פֿראַזן. ער איז געווען אַן אידעאָלער סאָציאַלער רופֿא. ער האָט געהאַט אַ פֿילאָסאָפֿיע און אַ וועלט-אַנשוין. און זי דורכגעפֿירט אין לעבן. אַזעלכע מענטשן זענען זייער זעלטן. ער איז דער רופֿא, וואָס פֿרייט זיך, ווען פּאַציענטן קומען ניט און ניט-ווען ער האָט אַ סך חולאים. ד"ר שאַבאַד איז אָן אידעאָל פֿון אַ רופֿא, אַ מוסטער פֿון אַ סאָציאַלן רופֿא, וואָס היט דעם קערפּער און קעמפּט קעגן די קראַנקייטן פֿון דער געזעלשאַפֿט.

מיר האָבן אַ מעדיצינישן אַוצר אין ייִדיש, וואָס איז נאָך ניט באַקאַנט דעם עולם. שאַבאַד האָט אַרײַנגעפֿירט נײַע טערמינען, ער איז דער פּאַטער פֿון דער מאָדערנער מעדיצינישער טערמינאָלאָגיע אין ייִדיש, דאָס איז זײַן אומפּאַרגעסלעכער פּאַרדינסט.

אין נאָמען פֿון אַמאָפּטייל בייג איך דעם קאָפּ פֿאַר דעם לעבעדיקן טויטן. איך בין אים מקנא, וואָס ער ליגט דאָ אין ווילנע צווישן אײַך. נעמט פֿון אים אינספּיראַציע!

ד"ר ל. ווילמאַן:

הבר אונדזערער, שאַבאַדו הינט נאָך אַ האַלבן יאָר, ווי דו ביסט פֿון אונדז אַוועק, ווי דו האָסט אונדז פּאַרלאָזן, געדענקען מיר דעם זוניקן לוויה-טאָג און איך בין בײַ דיין קבר נידערגעשלאָגן און געבראַכן, ווי אין יענעם טאָג מיט זעקס חדשים צוריק. כ'ברענג דיר אַ גרוס פֿון אונדזערע אָרגאַניזאַציעס „אַזע" און „טאַז", פֿיל מיט טרויער און ווייטאָג, אַ גרוס פֿון צענדלינגער

שטעט און פֿון זײַנע חברים און מיטארבעטער, פֿון זײַנע אָנהענגער, אַ גרוס, אַ נדר, אַז זײַן ירושה איז אונדז טייער און זײַן צוואה הייליק.

אַ גרוס דיר פֿון הונדערטער אַרעמע קינדער — נעכטן זענען מיר גע-
ווען אין דער קינדער-קאַלאָניע פֿון „טאַז“, וווּ מיר האָבן געפֿילט, ווי עס
פֿאַטערט זײַן גיסט אין זײַן געשטאַלט. איך מעלד דיר, אַז כ׳בין געקומען
קיין ווילנע מיט אַ שליוחות צו באַהעפֿטן אונדזער אַרבעט און באַוועגונג מיט
דער אַרבעט פֿון יוואָ. דאָס איז זיכער זײַן רצון.

כ׳בייג דעם קאַפּ פֿאַר זײַן קבר, וואָס איז אונדז טייער, און ווייס, אַז
איך טו זײַן אַרבעט. כ׳הייב דעם קאַפּ, ווײַל כ׳דערפֿיל טיילווייז דיין ווילן,
כ׳פֿיל, אַז ס׳באַגלייט מיך זײַן רצון און זײַן הספּמה. ערע און כבוד דיר,
ליבער און טייערער ד״ר צמח שאַבאַד, רבי אלפֿין

א ב ר ה מ א ר ע ו ו ס ק י :

איך ווייס... (וויינט)... עס קען אויסווייזן, אַז ס׳איז שוישפּילערישע טעכ-
ניק, אָבער אויף שאַבאַדס לוויה בין איך ניט געווען. צווישן די מתנות, וואָס
דערהייבן דעם מענטשן, איז דאָ אַ געפֿערלעכע: דאָס וואָרט. שווער צו זײַן
אַ לינגער אָן ווערטער. טרויער און טרייסט איז *chanson sans mots*.
אויף שטילע בית-עלמינס, צווישן קברים, וווּ עס דערמאָנט זיך דער לויף פֿון
פֿאַרגאַנגענע לעבנס, נעמט אָן אַ קינאה צו די שטילע גרינע גרעזעלעך און
ביימער, וועלכע זענען מיטן וואָרט ניט באַשאַנקען. ווי געפֿינט מען טענער
און ווערטער, וואָס אין זיי ווערן ווערטער פֿאַרשווינדן? ווען גרעזעלעך און
מצבות וואָלטן רעדן, וואָלטן זיי געוועזן צו באַשיידן, בכדי צו קענען רעדן
וועגן מעשים פֿון טויט — אַזוי אויך בין איך צו באַשיידן צו קענען דער-
ציילן זײַנע מעשים. כ׳ווייל לָאָזן הערן מיין פּערזענלעכן זיפֿן אויף דעם,
וואָס פֿון שאַבאַדן איז געוואָרן אַ קבר מיט בלומען.

בעת שאַבאַדס לוויה בין איך געווען אין לָאָדזש, וווּ איך האָב געשפּילט
אַ פֿאַראַלזירטן קראַנקן במשך פֿון 10 מינוט און געטראַכט וועגן אים, וועגן
שאַבאַדס שמייכל, צי וועט ער זיך באַווייזן. ווען כ׳בין אַראָפּ פֿון דער בינע,
האַט מען מיך אָנגעזאָגט, אַז שאַבאַד איז געשטאַרבן. געטראַכט פֿון אים
און געוואָר געוואָרן פֿון זײַן טויט. דער טרויער האָט אַרומגענומען מיין
ווילנער ייִדיש האַרץ. איך בין אַ יחיד, אָבער די מאַסע באַשטייט דאָך פֿון
יחידים — שאַבאַד איז געווען באַשיידנקייט און שטילקייט. דערמאָנט זיך די
סובטעלע איראַניע, וואָס פֿלעגט אַראָפּריידן פֿון שאַבאַדס שמייכל. ריידן וועגן
שאַבאַדן, פֿאַרטרעטירן אים, וועלכער איז געווען אַזוי שטיל און באַשיידן —
ווי שווער!

דער איינציקער, וואָס האָט מיר געגעבן די אמתע מעדיצינישע מענטש-
לעכע עצה, איז געווען שאַבאַד. בעת די דאָקטורים האָבן מיר פֿאַרווערט צו

דיידן, האָט מיר שאַבאַד געגעבן אַן עצה: רעדט שעפטשענדיק, פֿליסטערטו דאָס איז געווען די עצה, די עצה פֿון דעם ריז.
 מײַנט אַן אַרטיקל האָב איך פֿאַרענדיקט אזוי: אָנשטאַט שאַבאַדן וועט אין ווילנע אויסוואַקסן זײַן מצבֿה. מיט פּוסטע ווערטער באַערן זײַן אָנדענק? ניין, זײַט ווערטער, נאָר טראַכטן און האַפֿן און גײן אין זײַנע דרכים... שאַבאַדס קבֿר איז דער סימבאָל פֿון ייִדישקײט מיט אַן אָנטבלויזטן קאַפּ. דער קבֿר איז אַ סימן, אַז די טראַדיציעס פֿון שאַבאַדן וועלן מיר ווײַטער פֿירן און ווײַטער וועבן זײַנע חלומות, נאָכטאָן זײַנע מעשים. מיר וועלן גײן אין זײַנע וועגן און ניט אויפהערן צו גײן אין די וועגן פֿון זײַן ווונדערלעכן שמײכל. מיטן זכרון פֿון ד״ר שאַבאַד וועלן מיר ניט אַרײַנפֿאַלן אין יאוש. ד״ר שאַבאַד האָט געלעבט און זײַן זאַך וועט אויך ניט שטאַרבן.

פּראָפֿ' ש מ ע ו ן ד ו ב נ אָ ו ו :

פּונקט מיט אַ יאָר צוריק אין אַזעלכע הייסע טעג בין איך געווען אין ווילנע זײַן גאַסט. צוזאַמען געלעבט, געשמועסט, וועגן אַלטע זכרונות און נייע פֿלענער.

מיר זענען געווען אַלטע באַקאַנטע, פֿרײַנד פֿון העכער 30 יאָר. גע- שמועסט וועגן רעשדיקן יאָר 1905, ווען מיר האָבן געהאַפֿט אויף גרויסע ענדערונגען פֿאַרן ייִדישן צענטער אין רוסלאַנד. מיר האָבן געהאַפֿט, אַז פֿון דער רעוואָלוציע וועלן זײַן ענדערונגען פֿאַרן גײעם ייִדישן לעבן אין רוסלאַנד. מיר פֿלעגן וועגן דעם שמועסן, ביז פּאַליציי איז דערגאַנגען, אַרעסטירט שאַבאַדן און דערנאָך פֿאַרשיקט אים קיין אויסלאַנד. פֿון יענער צײַט קען איך אָפּשאַצן זײַן איידעלע נאַטור, זײַן אינטערעס פֿאַר אַלץ, וואָס איז גוט און שײן אין סאָציאַלן און אינדיוידועלן לעבן. מיט אַ יאָר צוריק האָבן מיר שטיל און רוניק אין צײַט פֿון אומרו און פּײַן גערעדט וועגן פֿאַרשיידענע פּראָבלעמען פֿון ייִדישן לעבן. אַריבער אַ יאָר און איצט שטיי איך בײַם קבר פֿון אַלטן פֿרײַנד און הער די שטילע שטימע שאַבאַדס פֿון קבר אין שאַרף פֿון די בײַמער און ער רופֿט און ער זאָגט: מײַנע פֿרײַנד, ייִדישע קינדער! פֿירט ווײַטער דעם קאַמף פֿאַר אונדזער פֿאַלק, קעגן אונדזער געמײנזאַמען שונא, אָבער ניט צווישן זיך, צווישן פֿאַרטייען און קרײַזלעך, צעברעקלט זיך ניט! עס מוזן זײַן מײַנונגען, אָבער הײַנט צערײַסן זיך אַלע פֿאַרטייען אויף צען ריכטונגען — דאָס איז געפֿערלעך און דאָס איז אים פֿרעמד געווען. מיר מוזן אויף זײַן קבר געבן דעם צוזאַג פֿון טאַלעראַנץ פֿון אײַנעם צום צווייטן אין דער ספּנות־פֿולער תקופֿה. לאָמיר זיך ניט צע- שײַדן! לאָמיר געבן דעם צוזאַגן שלום לעפֿרו!

פֿינפֿטע זיצונג

ערשטער וויסנשאַפֿטלעכער פלענום

(פֿרײַטאָג דעם 18טן אויגוסט 18 אָ זייגער)

פֿאַרזיצער פֿראָפֿ' שמעון דובנאָוו און א. טשעריקאָווער. בײַ אַ פֿול גע-
פּאַקטן זאָל ווערן געהאַלטן די דאָזיקע רעפֿעראַטן*:

פֿראָפֿ' ש. דובנאָוו (ריגע): „די אויפֿגאַבן פֿון דער ייִדישער
היסטאָריאָגראַפֿיע“.

ד״ר י. שאַצקי (ניו-יאָרק): „די ייִדישע היסטאָריאָגראַפֿיע אין
אַמעריקע“.

ד״ר פֿיליפֿ פֿרידמאַן (לאָדזש): „די אָרגאַניזאַציע פֿון דער ייִדישער
היסטאָרישער וויסנשאַפֿט און פֿון די ייִדישע היסטאָריקער“.

פֿראָפֿ' מ. הַרִוי (בוקאַרעשט): „דער קאַמף פֿאַר ייִדישער צמאַנציפֿאַציע
אין רומעניע“.

ד״ר ה. לאַנדוי (פּאַנעוועזש): „די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פֿון דער
אומאַפהענגיקער לײַטע און איר ווירקונג אויף דער ייִדישער באַפֿעלִיקערונג“.

ד״ר מ. וויינבערג (וואַרשע): „די אויפֿגאַבן פֿון דער ייִדישער
טעאַטער-פֿאַרשונג“.

נאָך ד״ר מ. וויינבערג רעפֿערט האָט ד״ר י. שאַצקי אָפּגעגעבן אַ ער-
קלערונג, אַז ער האָט געבראַכט אַלע מאַנוסקריפטן פֿון צווייטן באַנד פֿונעם
„טעאַטער-אַרכיוו“, האָט אַנטדעקט אין אַמסטערדאַם 18 פֿלאַקאַטן פֿון אַ ייִדישן
אַפּערן-טעאַטער, וואָס האָט עקסיסטירט אין אַמסטערדאַם פֿון סוף אַכצעטן יאָר-
הונדערט ביז 1816 און געגעבן פֿאַרשטעלונגען אין ייִדיש אויך פֿון אַלגעמיינעם
רעפֿערטואַר ווי, למשל, מאַצאַרטס „די פֿאַרפֿישפֿטע פֿלייט“. ער האָט אין זײַן
באַזײך די פֿולשטענדיקע, נאָך קיינמאַל ניט פֿאַרעפֿנטלעכטע אויטאָביאָגראַפֿיע
און 53 פּיעסן-מאַנוסקריפטן פֿון אַברהם גאַלדפֿאַדען, וואָס זײַן 100סטער גע-
בורטסטאָג פֿאַלט אויס אין 1940. אין רשות פֿון אַמאָפֿטייל געפֿינט זיך איצט

* די וויסנשאַפֿטלעכע רעפֿעראַטן, געהאַלטן אויפֿן צוואַנענפֿאַרן, וועלן פֿאַרעפֿנטלעכט
ווערן אין די „יוואָ-בלעטער“ אָדער אין די שריפטן סוף יוואָ.

אויך דער פֿולער אַרכיוו פֿון יעקב גאַרדין פֿין אַ פֿאַר טויזנט אָביעקטן, וואָס ווערט איצט באַאַרבעט און וועט אַריבערגיין צום טעאַטער-מוזיי בנים ינוואָ. (שטאַרקע אַפֿלאַדיסמענטן).

* * *

פֿרײַטאָג אין אָונט איז לכּבֿוד דעם אַלוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ינוואָ געגעבן געוואָרן דורך דעם ייִדישן מוזיקאַלישן אינסטיטוט מאַניושקאַס אָפּערע „האַלף אַלף“ אין ייִדיש (איבערזעצונג: 7. סטאַציק). דער „פֿאַלקס-טעאַטער“ איז געווען איבערגעפֿאַקט מיט די דעלעגאַטן און געסט צום צוזאַמענפֿאַר און אַ ווילנער עולם, וואָס איז געקומען זען די פֿייערלעכע פֿאַרשטעלונג. דער עולם האָט נאָך דער פֿאַרשטעלונג געמאַכט אַ שטורמישע אַוואָזיע די זינגער, דעם דירעקטאָר פֿון אינסטיטוט רפֿאַל רובינשטיין און דעם רעזישטער א. ווילניסקי.

דריטער טאָג פֿון צוזאַמענפֿאַר

(שבת דעם 17טן אויגוסט)

אין דער פֿרי האָט דער צענטראַלער בילדונגס-קאָמיטעט געגעבן לכּבֿוד דעם ינוואָ-צוזאַמענפֿאַר אַ גרויסן שול-פֿרימאַרגן. אין „פֿאַלקס-טעאַטער“ איז געקומען אַ ריזיקער עולם, דעלעגאַטן, געסט און שולקינדער. די ריכט פֿראַגראַם האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ קאָנצערט פֿון י. גערשטיינס כאָר ביי דער „געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון רעאַל-גימנאַזיע“. די „געזעלשאַפֿט פֿריינד“ האָט ספּעציעל צו דעם שול-פֿרימאַרגן אָפּגעדרוקט פֿראַגראַמען מיט די טעקסטן פֿון די לידער, קורצע ביאָגראַפֿיעס פֿון די קאָמפּאָזיטאָרן, אַ באַגריסונג צו די געסט און אַ רשימה פֿון די כאָריסטן. אין שול-פֿרימאַרגן האָבן אָנטייל גענומען די שילער פֿון דער ייִדישער רעאַל-גימנאַזיע, 7. גורווטש-שול, שלום-עליכם-שול, דער בלאַז-אַרקעסטער פֿון דער ייִנגלשול „מפֿיצי השכלה“ אַנ פֿון ד״ר צ. שאַבאַד.

אין נאָמען פֿון דער ייִשאַ האָט יעקבֿ פֿאַט געהאַלטן אַ רעדע, באַערט דעם אָנדענק פֿון פֿאַרשטאַרבענעם פֿאַרזיצער פֿון דער שול-אַרגאַניזאַציע יוסף לעווין און גערופֿן צו אַ געמיינזאַמען קאַמף פֿאַר דער ייִדישער שול. נאָכן אויפֿטריט פֿון דעם כאָר האָט י. גראַסמאַן דערמאַנט, אַז דער כאָר האָט שוין צוויי מאל געזונגען אין ראַדיאָ און ביי דער געלעגנהייט גערופֿן דעם עולם צו פֿאַרשטאַרקן די קאָמפּאָניע פֿאַר ייִדישע אוידיציעס אין ראַדיאָ. דער רוף איז אויפֿגענומען געוואָרן מיט שטורמישע אַפֿלאַדיסמענטן פֿון גאַנצן זאַל. פֿיר אַ זייגער איז אויף דער רודער-סטאַנציע פֿון „מפֿבי“ אויף דער ווילניע פֿאַרגעקומען אַ ספֿאַרט-יום-טובֿ לכּבֿוד דעם ינוואָ-צוזאַמענפֿאַר. עס איז אַראָפּגעלאָזט געוואָרן אויפֿן וואַסער אַ ניי שפּאַצירשיפֿל וואָס האָט באַקומען

דעם נאָמען „ייוואָ“, פֿאַראייניקט מיט אַ דעפֿילאַדע פֿון דער גאַנצער מפּבי-פּלאַטייליע, רודער- און שוויים-פֿאַרוועטונגען. עס זענען געווען פֿאַרשטייער פֿון ייוואָ און אַ היפשער עולם דעלעגאַטן און געסט פֿון ייוואָ-צוזאַמענפֿאַר-צווישן זיי דער דיכטער ז. סעגאַל אַוויטש. די אַנטהילונג פֿון דעם שיפֿל האָט דורכגעפֿירט יעקבֿ באַטשאַנסקי (בווענאַס-אייירעס) און געהאַלטן דערביי אַ רעדע. אַרײַנגעשטעלט די פֿאַן האָט גוסטאַוו אייזנער (ניו-יאָרק). באַגריסונגס-רעדעס פֿאַר דעם ייוואָ האָבן געהאַלטן דער פֿאַרויצער פֿון דער רודער-סטאַנציע, ד״ר קיניגסבערג און ג. גינזבורג. די געסט פֿון צוזאַמענפֿאַר האָבן אויך באַקומט דעם בנין פֿון דער רודער-סטאַנציע מיט אַלע זינע אינעווייניקסטע איינריכ-טונגען. אַלץ מיט אַנאַנדער האָט געמאַכט אַ רושם.

טאג פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור

אַרגאַניזירט פֿון ייִדישן פען-קלוב

(שבת דעם 17טן אויגוסט 4 אַ זייגער נאָך מיטאַג)

עס זענען געהאַלטן געוואָרן די דאָזיקע רעפֿעראַטן:

נח פּרילוצקי — די ראָלע פֿון ליטעראַטור אין קאַמף פֿאַר פֿרייהייט.

מ. וואַנווילד — ייִדיש אַלס נאַציאָנאַלע לעבנס-פֿאַרם.

ד״ר יעקבֿ שאַצקי — די ייִדישע ליטעראַטור אין אַמעריקע.

איציק מאַנגער — די ייִדישע דיכטונג.

משה שאַליט — די אַרגאַניזאַציע פֿון די ייִדישע פען-קלובן.

נחמן מייזל — 20 יאָר ייִדישע ליטעראַטור.

לעאָ פֿינקעלשטיין — ה. פֿיוויקס „גאולה-קאַמעדיע“.

ז. רייזען — די ייִדישע פרעסע.

יעקבֿ באַטשאַנסקי — די ייִדישע ליטעראַטור אין אַרגענטינע.

ד״ר ישראל רובין — די ייִדישע ליטעראַטור אין ארץ-ישראל.

ד״ר מ. דיאַמאַנט — די ייִדישע פען-גרופּע אין טשערנאָוויץ.

אַלטער קאַפּיצונע — די אויפֿגאַבן פֿון ייִדישן שרעבער.

20 אַ זייגער האָט זיך אָנגעהויבן דער עפֿנטלעכער אַוונט פֿון

ייִדישע שרײַבער מיטן אָנטייל פֿון נ. באַמזע, מ. בורשטין, מ. גאַלדמאַן,

מ. גראַסמאַן, בער האַראָוויץ, א. וואַגלער, רייזל זשיכלינסקי, דניאל טשאַרני,

א. מאַרעווסקי, ל. מלאך, י. פּערלע, ק. שמערקע א״צ. עס איז אויך באַגריסט

געוואָרן דער דיכטער שמואל-יעקבֿ אימבער.

ז ע ק ס ט ע ז י צ ו נ ג

רעפערעאטן אין די וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס

(זונטאָג דעם 18טן אויגוסט 10 אַ זייגער*)

די זיצונגען קומען פֿאַר אין די זאַלן פֿון ייוואָ-בנין; אין אַלע סעקציעס איז געקומען זייער אַ גרויסער צולם, וואָס האָט מיט גרויס אינטערעס אויס-געהערט די רעפֿערעאטן און דיסקוסיעס.**)

זיצונג פֿון דער פֿילאָלאָגישער סעקציע.

פֿאַרזיצער נח פּרילוצקי עפֿנט די זיצונג פֿון דער סעקציע פֿאַר שפּראַך, פֿאַלקלאָר און עטנאָגראַפֿיע.

עס ווערן געהאַלטן די דאָזיקע רעפֿערעאטן:

ד"ר פֿראַנץ בעראַנעק (ינדריכאָוו האַרדעץ): „ידיש אין טשעכ-כאַסלאַוואַקיי“. אין דער דיסקוסיע נעמען אָנטייל: נח פּרילוצקי, מ. ווינערניך, ד"ר ב. קאַרמאַן.

ד"ר יוסף דאָוידסאָן (קאַפּנהאַוון): „פֿאַרגלייכנדיקע מעטאָדע אין דער פֿאַרשונג פֿון קולטורעלע ענינים“. אין דער דיסקוסיע נעמען אָנטייל: מ. ווינערניך, נח פּרילוצקי, ד"ר ב. קאַרמאַן.

ד"ר מאַקס דיאַמאַנט (טשערנאָוויץ): „די ייִדישע פֿאַלקסקונסט“. אין דער דיסקוסיע נעמען אָנטייל: בער האַראָוויץ, מ. ווינערניך.

נפתלי וויניג (וויזנע): „געשיכטע און פּראָבלעמען פֿון דער ייִדישער פּאַרעמיאַגראַפֿיע“. אין דער דיסקוסיע נעמען אַ וואָרט נח פּרילוצקי.

יודל מאַרק (קאָוונע) לייענט דעם צוגעשיקטן רעפֿערעאט פֿון יודאָ א. יאַפֿע (ניו-יאָרק): „ייִדיש אין אַמעריקע“.

* צוליב פּאַנגל אין צייַט זענען די רעפֿערעאטן פֿון רבקה נאַטיק און פֿיליפּ פֿרידמאַן געהאַלטן געוואָרן מאַנטאָג פֿאַר מיטאָג און ד"ר גאַלדע פּאַץ האָט אין גאַנצן צוריקגעצויגן איר רעפֿערעאט.

** וועלן פֿאַרעפֿנטלעכט ווערן אין די „ייוואָ-בלעטער“ אָדער אין די טריפֿטן פֿון ייוואָ.

זיצונג פֿון דער היסטאָרישער סעקציע.

פֿאַרזיצער ד"ר יעקב שאַצקי (ניו-יאָרק) עפֿנט די זיצונג, דריקט אויס די האַפֿענונג, אַז צוליב דער גרויסער צאָל פֿאַראינטערעסירטע און פֿאַרשער פֿון דער ייִדישער געשיכטע וועט זיך מיט דער צייט שאַפֿן אַרום דעם יוואָך דער ייִדישער היסטאָריקער-אינטערנאַציאָנאַל: „די ייִדישע געשיכטס-פֿאַרשונג איז צעשפּליטערט אין אָן אַ שיעור שפּראַכן; איך בין איבערצייגט, אַז ייִדיש וואָלט געקענט זיין די שפּראַך פֿון דעם דאָזיקן ייִדישן היסטאָ-ריקער-אינטערנאַציאָנאַל“.

עס ווערן געהאַלטן די דאָזיקע רעפֿעראַטן:

ד"ר רפֿאל מאַהלער (וואַרשע): „וועגן נאַציאָנאַל-סאָציאַלן כאַ-ראַקטער פֿון דער קאַראַמישער באַוועגונג אין איר אָנהייב-תּקופֿה“.

ד"ר רודאָלף גלאַנץ (וויין): „די אונטערשטע שיכטן פֿון דייטשן ייִדנטום אין 18טן יאָרהונדערט“.

אַדוו' פּנהאָס קאָן (וויילנע): „די אינווענטאַריזירונג פֿון אַרכיוו-מאַטעריאַלן מפות יידן אין אַלגעמיינע און ייִדישע אַרכיוון אין מורח-איראָפּע“.

ד"ר מ. העלער (וויילנע): „אַ ייִדיש שטעטל אין דער לייטע אין 18טן יאָרהונדערט“.

ד"ר ע. רינגעלבלום (וואַרשע): „צו דער קולטור-און שטייגער-געשיכטע פֿון די וואַרשעווער יידן אין 18טן יאָרהונדערט“.

ד"ר פֿיליפּ פֿרידמאַן (לאָדזש): „אינדוסטריאַליזאַציע ביי יידן אין קאָנגרעס-פּוילן 1800—1870“.

ד"ר רבֿקה נאָטיק (וויילנע): „צו דער געשיכטע פֿון האַנטווערק ביי לייטווישע יידן“.

אין דער דיסקוסיע נעמען אָן אַנטייל צו די רעפֿעראַטן פֿון דער היסטאָ-רישער סעקציע ד"ר י. שאַצקי, ד"ר ר. מאַהלער, ד"ר מ. העלער, פּראָפֿ' מ. א. הלוי, ד"ר מ. דיאַמאַנט, א. טשעריקאָווער, ד"ר פֿיליפּ פֿרידמאַן, ג. אייזנער, י. הירשזאָוסקי, ד"ר ע. רינגעלבלום.

פּראָפֿ' הלוי (בוקאַרעשט) טראַגט אַרײַן אַ פֿאַרשלאַג, אַז יעדער מיטגליד פֿון דער היסטאָרישער סעקציע זאָל נעמען אויף זיך אַ געוויסן טייל פֿון דער היסטאָרישער ביבליאָגראַפֿיע; דער פֿאַרשלאַגער נעמט אויף זיך די ביבליאָגראַפֿישע אַרבעט בנוגע רומעניע.

זיצונג פֿון דער פּסיכאָלאָגיש-פּעדאַגאָגישער סעקציע.

פֿאַרזיצער ד"ר ה. קאָוואַרסקי, וועלכער ווייזט אָן אין זיין אַרײַנ-פֿיר-וואַרט, אַז די פּסיכעדיסעקציע דאַרף צוליב דער אַקטועלקייט פֿון איר

אַרבעט זיין די לעבעדיקסטע צווישן די סעקציעס פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, עס איז די סעקציע, וואָס האָט זיך געשטעלט פֿאַר אַ ציל צום ערשטן מאל אין דער געשיכטע פֿון אונדזער קולטור צו באַהאַנדלען די פּסיכאָ-לאַגיש-פעדאָגאָגישע ענינים, וואָס זענען נוגע דעם ייִדישן קינד. צום באַדויערן האָבן זיך אַרויסגעוויזן גרויסע שוועריקייטן ביים רעאַליזירן די אויפֿגאַבעס פֿון דער פּסיכּפּעדאָסעקציע, ביים איינשטעלן אַ קאָנטאַקט מיט דער פּראַקטישער שולאַרבעט. איצט וועט מען דאַרפֿן זיך ענערגישער נעמען צו דער רעאַליזירונג פֿון די אויפֿגאַבעס. אַ געוויסע ראַלע וועט אין דעם קענען שפּילן די ד״ר ז. שאַבאַד-אַספּיראַנטור ביים יוואָ.

לעצט פֿינקעלשטיין (וואַרשע) רעפּערירט אַ קיצור פֿון זיין רעפּע-ראַט „מיטאַס, אַלעגאָריע, מעטאָפּיזיק“ – צו דער אַנטוויקלונגס-געשיכטע פֿון דער ייִדישער פֿילאָסאָפּיע („פֿון פֿילאָ יודעוּס ביז משה מענדעלסאָן“), מיט דער באַמערקונג, אַז ער האַלט זיין רעפּעראַט אין דער פּסיכאָלאָגיש-פעדאָגאָגישער סעקציע, עס איז שוין אָבער ציט צוצוטרעטן צו דער גרינדונג פֿון אַ סעקציע פֿאַר ייִדישער פֿילאָסאָפּיע ביים ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט.

ד״ר ישראל רובין (תל-אביב) רעפּערירט וועגן דעם ייִדישן קינד אין ארץ-ישראל.

ד״ר ליבע קאַנעל (ביאַליסטאָק) האַלט אַ רעפּעראַט: „פֿאַך-קאָנסול-טאַציע און דער ייִדישער עקאָנאָמישער אויפֿבוי“.

ד״ר מ. ווינבערג (פיטסבורג) רעפּערירט וועגן די אויסזיכטן פֿאַר ייִדישע פֿאַרשונגען אויפֿן פּסיכאָטרישן פֿעלד.

ראַזע סימאָוויטש (וואַרשע) גיט אָפּ אַ באַריכט פֿון אַן אַנקעטע וועגן דער מאַראַליטעט פֿון די ייִדישע שולקינדער אין ווילנע. אַן אַרזינפֿיר צו דעם באַריכט גיט ד״ר מ. וויננרנך וועגן אַן ענלעכער אויספֿאַרשונג איבער פּוילישע שולקינדער (לויט דעם באַריכט אין דעם פּוילישן זשורנאַל

Sprawy Nauczycielskie דעצעמבער 1934)

אין דער דיסקוסיע נעמען אַן אַנטייל פֿר׳ האַלצמאַן, ד״ר מאַריע שאַפּיראַ, ד״ר ה. קאָוואַרסקי, מ. ריינהאַרץ (סוועניאַן), ד״ר י. רובין, ד״ר ל. קאַנעל.

פראַקלאַמירונג פֿון דעם קונסטמוזיי ביים יוואָ

(זונטאָג, דעם 18טן אויגוסט, 14 אַ זייגער)

צו דער פֿייער־לעכער פראַקלאַמירונג פֿון דעם קונסטמוזיי ביים ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט האָט זיך אין דעם, צום אָנדענק פֿון ריווע אייטינגאָן ניי אויפֿגעבויעטן זאָל אין בנין פֿון יוואָ פֿאַרזאַמלט אַ גרויסער עולם פֿון דעלעגאַטן און געסט ווי אויך די ייִדישע קינסטלער. דער בילדערזאַל האָט זיך געעפֿנט מיט אַן אויסשטעלונג פֿון גראַווירן פֿון מאַרק שאַגאַל אין דער געגנוואָרט פֿון דעם באַרימטן קינסטלער, דעם איניציאַטאָר פֿון דעם קונסט-מוזיי ביים יוואָ (די ציקלען גראַווירן: „פֿון חומש“, „לאַפֿאַנטענס משלים“, „גאַגאַלס“, „טויטע נפֿשות“, „מזן לעבן“).

דיר' ישראל סאַלצוויי, דער פֿאַרשטייער פֿון דער פֿאַמיליע איי-טינגאָן (לאַדזש), וואָס אַדאָנק אים איז רעאַליזירט געוואָרן דער פֿאַנד אויף דעם אויפֿבוי פֿון דעם בילדערזאַל, האָט איבערגעגעבן פראַפֿ' ש. דובנאַוו איבערצושניידן דעם באַנד צום אַרטינגאַנג אין זאָל.

פראַפֿ' ש. דובנאַוו האָלט די עפֿאַנונגס-רעדע, באַגריסט מאַרק שאַגאַל און ערקלערט דעם זאָל פֿון קומענדיקן קונסטמוזיי פֿאַר געעפֿנט.

ז. רייזען זאָגט צ״א, אַז דער 18טער אויגוסט 1935 וועט בלייבן אַ דאַטע אין דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער קונסט. דאָ אין דעם בילדער-זאַל פֿון יוואָ וועט מיט דער צייט קאָנצענטרירט און געפֿאַרשט ווערן דער ייִדישער קונסטאייגנס פֿון דער גאַרער וועלט. ער דערמאַנט אויך די אַרבעט פֿון קינסטלער ב. זאָלקינד ביים איינאַרדענען די אויסשטעלונגען.

ד״ר מאַקס דיאַמאַנט שטעלט זיך אָפֿ אויף די פראַבלעמען פֿון דער ייִדישער קונסט און די אויפֿגאַבעס פֿון דער ייִדישער קונסטפֿאַרשונג.

יעקב שער (אין נאָמען פֿון די ווילנער ייִדישע פּלאַסטיקער): עס איז דער גרעסטער יום-טובֿ פֿאַרן ייִדישן יונגן קינסטלער צו זען שאַגאַלן. שאַגאַל איז דער הילום פֿון יעטוועדן יונגן קינסטלער. די ווילנער קינסטלער האָבן דערלעבט צו זען מיט זייערע אויגן שאַגאַלן און הערן אים ריידן אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער שפראַך, אויף דעם עספּעראַנטאַ, וואָס רופֿט זיך: ייִדישע קונסט.

י. שער דאנקט איך זלמן רייזענען, וואָס האָט צו שטאַנד געבראַכט די גרינדונג, און רופֿט מאַרק שאַנאַלן צו וועקן דעם אינטערעס פֿאַרן יוואָ ביי יענע ייִדישע קינסטלער פֿון פֿאַרנו, וואָס באַהאַלטן זייערע ייִדישע נעמען דער ייִדישער פֿאַרזער קינסטלער מוז זיך אָפּרופֿן אויף דעם אויפֿטו פֿון יוואָ, וואָס איז רעאַליזירט געוואָרן אַדאַנק דעם ערשטן ייִדישן מעצענאַט אייטינגאַן. י. שערס פֿאַרשלאָג אויסצוקלייבן פֿאַר אַן ערן-פֿאַרזיער פֿון דער קונסט-טעקציע פֿון יוואָ דעם קינסטלער מאַרק שאַנאַל איז אויפֿגענומען געוואָרן מיט אַפֿלאַדיממענטן.

יעקב באַט אַשאַנסקי באַגרייט מאַרק שאַנאַלן. שאַנאַלס קונסט איז ניט עספּעראַנטאַ, זי איז — די ייִדישע שפּראַך, אויף וועלכער ער רעדט צו דער וועלט. מיט אַ צייט צוריק ווען דער רעדנער האָט געלייענט, אַז שאַנאַל זאָל האָבן געוואָלט מיט זינע ווערק פֿאַרלייגן אַ קונסטמוזיי אין פֿאַלעסטינע, האָט ער דאָס ניט געוואָלט גלייבן, ווייל שאַנאַלס קונסט איז דורך און דורך ייִדיש און פֿאַסט זיך צום בעסטן אַרײַן אין ווילנע, אין דער הויפטשטאָט פֿון ייִדיש-פֿאַנד.

עס האָט נאָך איך גערעדט א. מאַרעווסקי און דאָן האָט ז. רייזען געשלאָסן די פֿייערונג פֿון דער פּראַקלאַמירונג פֿון דעם קונסטמוזיי און דער עולם האָט באַקוקט די אויסגעשטעלטע שאַנאַל-גראַווירן.

גלייכצייטיק האָט זיך אין די זאַלן פֿון יוואָ אויך געעפֿנט די אויס-שטעלונג פֿון ייִדישע פּלאַסטיקער לכּבֿוד דער פּראַקלאַמירונג פֿון דעם קונסט-מוזיי. אין דער אויסשטעלונג האָבן זיך באַטייליקט די קינסטלער: יאַנקל אַדלער, דיסלדאָרף (איצט וואַרשע); בענגיס, וואַרשע; הדסה גורעוויטש, ווילנע; מאַטל גלאַצער, ווילנע; האַררי דאַניעלס, ניו-יאָרק; בער האַראָוויץ, סטאַ-גיסלאָוו; לייב הערשדערפֿער, סקאַלע; וואַלף וויטאַל (קאַפֿלאַנסקי), ווילנע; יעקב ווינלעז, וואַרשע; בער זאַלקינד, ווילנע; זאַמעטשעק, ווילנע; ה. היימאַ-וויטש, לאַדזש; יעקב טשאַרנאָצקי, ווילנע; רפֿאַל כּוואַלעס, ווילנע; משה לייבאַווסקי, ווילנע; יצחק לייכטענשטיין, פֿאַרזו; אליהו לֵעבּעד, ווילנע; אַבֿרהם מאַניעוויטש, ניו-יאָרק; האַרסט מאַראַץ, בערלין; יעקב מאַרקעל, לאַדז; י. מיטלער, לאַדזש; בנציע מיכתם, ווילנע; מאַריצי מינקאווסקי ע"ה; רחל סוצקעווער, ווילנע; יוסף סערלין, יאַלעווקע; שיינע עפֿראָן, ווילנע; משה פּרעזמאַן, ווילנע; ש. פֿינקעלשטיין, לאַדזש; בנציון צוקערמאַן, ווילנע; שמואל צינגלער, בענדין; יאַסל קאַגאַנס, ווילנע; יוסף קאַוונער, לאַדזש; אסתר קאַרפּ, וואַרשע; אָ. ראָזאַנעצקי, ביאַליסטאָק; איסר ראָזשאַנסקי, ווילנע; אַרטור שיק, לאַדזש; יעקב שער, ווילנע; נתן שפּיגעל, ראַדאָמסק.

די אויסשטעלונגען זענען באַזוכט געוואָרן פֿון פֿיל הונדערטער מענטשן, פֿון די ייִדישע שולן און האָבן געפֿונען וואַרעמע אָפּקלאַנגען אין דער פרעסע.

ז י ב ע ט ע ז י צ ו נ ג

צווייטער וויסנשאַפֿטלעכער פלענום

(וונטאָג, דעם 18טן אויגוסט, 17 אַ זייגער)

פֿאַרזיצער י. גיטערמאַן.

א. טשעריקאָווער (פאַריז): לייענט אַ רעפֿעראַט „די מעטאָדן צו פֿאַרשן די אַנטיסעמיטישע באַוועגונג“.

נח פּרילוצקי (וואַרשע): רעפֿערירט אד״ט „מיט וואָס איז ייִדיש אָפּגעטיילט פֿון דניטש“.

ז. רייזען לייענט פֿאַר אַ מעלדונג פֿון דער איניציאַטיוו-גרופּע פֿאַר דער גרינדונג פֿון אַ ייִדיש-ליגע. מאַכט אַ ריי באַמערקונגען צו נח פּרילוצקיס רעפֿעראַט. אין דער דיסקוסיע נעמט אָן אַנטייל מתתיהו מייזעס. י. גראַסמאַן (ווילנע): אין נאַמען פֿון דער אָרגאַניזירטער לערער-שאַפֿט פֿון די ייִדיש-וועלטלעכע שולן אין ווילנע לייענט אַ דעקלאַראַציע, וואָס שטעלט אַרויס אַ ריי פֿאַדערונגען דעם ייִוואָ אויפֿן געביט פֿון דעם ייִדיש-וועלטלעכן שולבוי און שולקאָמף. די ייִדישע לערערשאַפֿט איז געשטאַנען ביים גרינדן דעם ייִוואָ און דאָ אויפֿן צוזאַמענפֿאַר זענען די לערער געסט און ניט קיין באַרעכטיקטע מיטגלידער. די ייִדיש-וועלטלעכע שול איז דער יסוד, וואָס אויף דעם קענען עקסיסטירן די ייִדישע קולטור-אינסטיטוציעס, בתּוכם דער ייִוואָ, מוז די שולאַרבעט זיין אַ אינטערגראַדער טייל פֿון דער אינסטיטוט-אַרבעט. דער ייִוואָ האָט ניט פּראָטעסטירט קעגן די רדיפות אויפֿן ייִדיש-וועלטלעכן שולוועזן, קעגן אָפּמעקן די ייִדישע שול אין לעטלאַנד, קעגן די רדיפות אויף ייִדיש אין פּאַלעסטינע. מיר שאַצן הויך די גרויסע אַרבעט פֿון ייִוואָ אויפֿן געביט פֿון אָרגאַניזירן און אַנטוויקלען די ייִדישע וויסנשאַפֿט און קולטור, אָבער ער דאַרף זיך ווענדן צו די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן, וואָס טראַגן אויס די ייִדיש-וועלטלעכע קולטור. ער דאַרף אויך אָננעמען אַ פּאָזיטיווע שטעלונג צו דער ייִדישער מאַסן-קולטור אין ר״פֿ.

יעקבֿ לעשטשינסקי (וואַרשע): האַלט זיין רעפֿעראַט „די איצטיקע סטאַדיע אין דער וועלטווירטשאַפֿט און די פּערספעקטיוון פֿון דער ייִדישער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג“.

ד"ר ר. מאהלער (ווארשע) אפאָגירט קעגן אייניקע אויספירן פֿון רעפֿערענט.

פֿראַפֿ' פֿישל שניאורסאָן (ווארשע): מחמת דעם גרויסן דרך-ארץ צום יוואָ, צום צוזאמענפאָר וויל איך ניט אַראָפֿנעמען מיין פֿאַרטראַג, די עמאַנציפֿאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט, וואָס כ'קליב זיך צו האַלטן, כאָטש ער איז אַ ריין אַקאַדעמישער און פֿאַסט אַפֿשר ניט פֿאַר דער אָנגע-גליטער אַטמאָספֿערע. ס'איז דאָך צו באַגריסן דעם יוואָ, וואָס אים קומט אויס צו אַרבעטן אין אזאָ צעהיצטער סביבה, וועלכע רעאַגירט אזוי שטאַרק אויף יעדער אַרויסטרעטונג. אַפֿילו ריין אַקאַדעמישע פֿאַרטראַגן רופֿן אַרויס הייסע דיסקוסיעס. אין גאַנצן "טאַראַס בולבאַ" ווערט געשידדערט ווי טאַראַס פֿרוווט זיך שלאַגן מיט זינע ביידע זיין, די קאָזאַקן. די זיין גיבן אָבער דעם טאַטן גוטע קלעפֿ און וואָס מער זיי שלאַגן דעם טאַטן אַלץ פֿרייט ער זיך מערער און שרייט: — גוטע קאָזאַקן!

די טוער פֿון יוואָ דאַרפֿן זיין צופֿרידן, וואָס זיי האָבן ניט באַגעגנט ביים צולם קיין גלייכגילטיקייט און באַקומען קלעפֿ נאָך קלעפֿ. דאָ זיצן אין זאַל גוטע קאָזאַקן.

לאָמיר אָבער געדענקען דאָ און דערמאַנען דעם עיקר, אז די הויפֿט-אויפֿגאַבע פֿון יוואָ איז די עמאַנציפֿאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט, וואָס שטייט איצט אויפֿן סדר-היום פֿון דער געשיכטע ווי אַ ברענפֿראַגע פֿון דער ייִדישער וועלט-קולטור.

די עמאַנציפֿאַציע, די נאַציאָנאַלע פֿאַרזעלבסטשטענדיקונג, האָט זיך צו ערשט אָנגעהויבן אין דער ייִדישער ליטעראַטור, האָט זיך באַלד אַריבער-געוואָרפֿן אויף ייִדישער פּעדאַגאָגיק און סאַציאַלער מעדיצין, אויף איינצלנע פֿאַרשונגסצווניגן. אויף אַט די אַלע געביטן האָט די עמאַנציפֿאַציע זיגרייך געוועקט און געבראַכט צום אויסדרוק די שעפֿערישע פֿאַלקס-כוחות. די שנעל אויסגעוואַקסענע אַריגינעלע ייִדישע ליטעראַטור ווערט ניט ווייניק איבערגע-זעצט אויף אַנדערע שפּראַכן, די ריזיקע דערגרייכונגען פֿון דער ייִדישער פּעדאַגאָגיק און סאַציאַלער מעדיצין רופֿן אַרויס ניט ווייניק באַווונדערונג. איז שוין די צייט לאַנג רייף געוואָרן פֿאַר דער אַלגעמיינער עמאַנציפֿאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט, וואָס איז דאָך די הויפֿטבאַזע פֿון דער וואַקסנדיקער ייִדישער קולטור.

אָבער דאָ שטייען מיר פֿאַר אַן אומגעריכטער שוועריקייט. ס'ווייזט זיך גאַר אַרויס, אז די וויסנשאַפֿט, וואָס שאַפֿט מעטאָדן פֿאַר אַלע אירע געביטן, האָט אָבער זיך אַליין, אַלס גאַנצקייט, פֿאַרגעסן און פֿאַרטיילט. זי האָט נאָך ניט פֿאַרענטפֿערט, אַפֿילו ניט געשטעלט די פֿראַגע: ווי אזוי פֿאַרפֿלאַנצט מען

די וויסנשאַפֿט אין אַ קאָלעקטיוו? וועלכע זענען די מעטאָדן און פּרינציפּן?
און בײַ אַן ערשט אויפֿשטייענדיקער קולטור, ווי אונדזערע, קומט נאָך די
פֿראַגע: צי איז שוין בכלל פֿאַראַן אַ ייִדישע וויסנשאַפֿט? ס'זענען דערווייַל
פֿאַראַן איינצלע פֿאַרשונגען אויף געוויסע געביטן — צי זענען עס בלויז
ייִדישע אַרבעטן אָדער אָנהייבן און טיילן פֿון אַן אַרגאַנישער קאָלעקטיוו-
שאַפֿונג?

אין דער ריכטונג געפֿינען מיר אין דער געשיכטע פֿון דער וויסנשאַפֿט
בלויז קנאַפע איינצלע פּרוּווין. ווי באַקאַנט, האָט דער שאַפֿער פֿון דער סאַ-
ציאָלאָגיע, אַ גיסט קאַנט, אויפֿגעשטעלט דאָס געזעץ פֿון די דריי פּעריאָדן
אין דער אַנטוויקלונג פֿון דער וויסנשאַפֿט (דער טעלעאָלאָגישער, מעטאַפּיזישער
און עמפּירישער). ס'קומט אויס, אַז די וויסנשאַפֿט האָט אירע אייגענע, אימאַ-
נענטע טענדענצן פֿון אַנטוויקלונג, וואָס מ'מוז באַרעכענען ביים אויפֿבוי פֿון
דער וויסנשאַפֿט. מאַכן מיר אַ שריט ווייטער. ווי מ'זאָג זיך ניט באַציען צו
דער פּיל באַצווייפֿלטער טיילונג פֿון קאַנט, איז אָבער קלאָר, אַז ער האָט
פֿאַרזען דעם פֿערטן פּעריאָד אין דער אַנטוויקלונג פֿון דער וויסנשאַפֿט, נעמלעך—
דעם היינטיקן, וואָס מ'קאָן באַצייכענען אַלס פּאָליטישן. דער דראַנג פֿון
היסטאָרישע געשעענישן אין דער נײַער צײַט איז אַזוי גוואַלדיק, אַז די וויסנ-
שאַפֿט, ווי די קונסט, מוז זיך צופאַסן, כאַטש אויף אַ זייער „קאַרעקטן“ פּער-
אָפֿן, ד"ה ניט, הילילה, דורך פֿאַלשקייט (ווי דאָס טוען בלויז די אויסוואַרפֿן
פֿון דער וויסנשאַפֿט בײַ יעדן רעזשים), נאָר פֿון פֿילע גלייך אָנגענומענע גע-
ביטן און מעטאָדן ווערן יענע „מער“ (אָבער ניט אויסשליסלעך) אַרויסגערוקט
אין פֿאַדערגרונד, וואָס זענען מער צוגעפֿאַסט פֿאַר די געגעבענע סאַציאַלע
באַדינגונגען.

און אַט איז אַ צווייטער זײַטיקער פּרוּווין.
אין דײַטשלאַנד האָט נאָך פֿאַר דער מלחמה שמיד-קונצע אויפֿגע-
שטעלט ווי אַ באַזונדערע דיסציפּלין די הויכשול־פּעדאַגאָגיק, וואָס ער באַ-
צייכנט מיט דעם ספּעציעלן נאָמען אַנדראָגאָגיע (ד"ה די וויסנשאַפֿט פֿון דער
דערציִונג פֿון דערוואַקסענע צום אונטערשייד פֿון פּעדאַגאָגיק, וואָס באַצײט זיך
אויף קינדער). שמיד-קונצע האָט דאָ געמאַכט בלויז אַן אָנהייב. מ'מוז נאָך
דאָ אויסטיילן דאָס געביט פֿון פֿאַלקסבילדונג אָדער פֿאַלקס-אַנדראָגאָגיע (פֿאַלקס-
אוניווערסיטעטן, אָונטקורסן אַאז"וו) און דאָס סאַמע קאָמפּליצירטע און ווער-
טיקע געביט, נעמלעך — די נאַציאָנאַל־פּעדאַגאָגיק פֿון דער וויסנשאַפֿט (אָדער,
דערלויבט מיר דעם אַזוי שווערן אויסדרוק, די נאַציאָנאַגיק פֿון דער וויסנ-
שאַפֿט), ד"ה די מעטאָדן ווי אַזוי צו פֿאַרפֿאַנצן די וויסנשאַפֿט אין אַ פֿאַלקס-
קאָלעקטיוו.

באַטראַכטן מיר די אַנטוויקלונג פֿון דער וויסנשאַפֿט בײַ פֿאַרשידענע
פֿעלקער, קאָנען מיר אינדוקטיוו אויפֿשטעלן אייניקע פּרינציפּן און טענדענצן,
וואָס האָבן פֿאַר אונדז אויך אַ פּראַקטישע באַדייטונג.

צו ערשט איז עס דער פרימאט פֿון פֿילאָלאָגישע און היסטאָרישע וויסנ-
שאַפֿטן. די מעשה איז, וואָס שפראַך און געשיכטע זענען די ערשטע כּלל-זיין
בײַ דער עמאַנציפּאַציע פֿון אַ נאַציאָנאַלער קולטור. די פֿילאָלאָגן און היסטאָ-
ריקער זענען ממילאָ די פֿאַרקעמפּער און וואַרטפֿירער. בײַ אַלע זייערע אומ-
געהייערע פֿאַרדינסטן, ברענגען אָבער די לעצטע די געפֿערלעכע טענדענץ צו
אַ היפּערטראָפֿיע אָדער איינזיטיקער איבעראַקצענטווינג פֿון פֿילאָלאָגישע
און היסטאָרישע וויסנשאַפֿטן אויפֿן חשבון פֿון אַנדערע וויסנשאַפֿטן. נאָך אין
פֿאַריקן יאָרהונדערט האָט דער באַרימטער נאַטור-פֿאַרשער וויליאַם
אַסטוואַלד אין דײַטשלאַנד געקעמפֿט קעגן די אַלץ באַהערשנדיקע פֿילאָ-
לאָגן, וואָס פֿאַרדרענגען אָן אַ זינט די נאַטור-וויסנשאַפֿטן. נאָר בײַ מלכה-
פֿעלקער זענען די סאָציאַלע באַדינגונגען צו גינסטיק פֿאַר דער אַנטוויקלונג
פֿון נאַטור-וויסנשאַפֿטן, וואָס ווערן דורכן לעבן אַליין אַרויסגערוקט אויפֿן גע-
העריקן פֿלאַץ. מיטעם-פֿעלקער אָבער, ווי יידן און אוקראַינער, טיילן די
אַלגעמיינע אַכטונג צו נאַטור-וויסנשאַפֿטן אין דער הערשנדיקער קולטור,
אָבער אין דער אייגענער קולטור לאָזן זיי זיך איינזיטיק באַהערשן פֿון
היסטאָריש-פֿילאָלאָגישע וויסנשאַפֿטן. דאָס האָט פּאַסירט מיט דער אוקראַיני-
שער געזעלשאַפֿט, דאָס קומט אויך פֿאַר אין יוואָ, וווּ נאָך צען יאָר אַנט-
וויקלונג איז נאָך ניטאָ קיין סעקציע פֿאַר סאָציאַלער מעדיצין, דערבײַ זענען
פעדאָגאָגיק און פּסיכאָלאָגישע מעשה כּורך פֿאַרוויקלט צוזאַמען אין איינער פֿון
די פֿיר סעקציעס בײַם יוואָ.

ס'איז פֿדאי צו דערמאָנען אַ כאַראַקטעריסטישן עפּיזאָד. אויף דער
ערשטער גרינדונג-זיצונג פֿון יוואָ אין בערלין בײַ שטיינבערגן זענען געווען
שטיף, לעשטשינסקי, טשעריקאָווער און איד. ווען שטיף האָט דורכגעלייענט
די פּראָגראַם, האָב איד אים פֿאַרגעוואַרפֿן, למאָי פֿאַרפֿילאָלאָגעוועט ער די
ידישע וויסנשאַפֿט. דערויף האָט לעשטשינסקי צוריק געענטפֿערט: וואָס דען,
מ'זאָל זי פֿאַרפּסיכאָלאָגעווען?

לאָמיר אָבער אינדוקטיו אַרויסשילן די אויפֿגאַבן און פּרינציפּן פֿון
דער וויסנשאַפֿט-עמאַנציפּאַציע.

די ערשטע אויפֿגאַבע איז צו מאַכן די וויסנשאַפֿט צוגענגלעך פֿאַרן
פֿאָלק. גלײַכצייטיק קומט די צווייטע אויפֿגאַבע צו מאַכן די שאַפּונגס-בוחות
פֿון פֿאָלק פֿרוכטבאַר פֿאַר דער וויסנשאַפֿט. די ערשטע אויפֿגאַבע איז ניט
בלויז אַריין אומיליטאַריסטישע, ד"ה, אויפֿקלערן די פֿאָלקס-מאַסן און באַוואַ-
פֿענען זיי מיט דעם שטאַרקן געווער פֿון וויסנשאַפֿט אינעם שווערן עקסטימען-
קאַמף. ס'איז ניט ווייניקער וויכטיק, וואָס פֿאָלקסבילדונג ברענגט גיכטיקע
נערונג דעם פֿאָלק, וועקט און באַפֿרידיקט די העכערע אינטערעסן פֿון די
פֿאָלקסמאַסן. די מענטש-וויסנשאַפֿט האָט שוין באַוויזן בײַם געזעץ פֿון פּסיכישן
סקאַרבוט, אַז אויב דער נאַטירלעכער נשמה-דראַנג קאָן ניט באַפֿרידיקט ווערן
דורך העכערע גיכטיקע אינטערעסן, קומט עס אין אינדיוידועלן און סאָציאַלן

לעבן צו נעוואָרזשישקייט און דעגענעראַציע. וויסנשאַפֿט פֿאַרן פֿאַלק איז דער פֿאַר ניט בלויז אַן אידעאָלע שטרעבונג, נאָר אַ פֿאַר דערונג פֿון פסיכישער פֿאַלקס־געזונטקייט. דערמיט איז ענג פֿאַר־בונדן די צווייטע אויפֿגאַבע צו פראָדוקטיוויזירן די כוחות פֿונעם פֿאַלק פֿאַר דער וויסנשאַפֿט, וואָס מ'קאָן צום בעסטן אילוסטרירן דורך אַזאַ מין פֿאַקט פֿון דער וויסנשאַפֿט־געשיכטע: ווען דער ענגלישער געלערנטער דייַווי האָט געלייענט פּאָפּולערע וויסנשאַפֿטלעכע לעקציעס, האָט זיך איינער אַ צו־הערער, מיט דעם נאָמען פֿאַראַדיי, אַליין אַן אַנבנינדער, זיך פֿאַראינטערעסירט מיט די לעקציעס, איז געוואָרן אַ דינער אין דייַוויס לאַבאָראַטאָריע. האָט זיך דאָרט אַנטוויקלט און איז געוואָרן דער שאַפֿער פֿון דער מאָדערנער פֿיזיק. ווער ווייסט וויפיל פֿאַראַדיי עס געפֿינען זיך צווישן אונדזערע פֿאַלקס־מאַסן, וואָס אַן עמאַנציפּאַציע פֿון דער וויסנשאַפֿט וואָלט געקענט אויפֿוועקן און אַרויספֿאַנגען. קורץ געזאָגט: וויסנשאַפֿט פֿאַרן פֿאַלק ברענגט פֿאַלק פֿאַר דער וויסנשאַפֿט.

בהסכּם מיט די דערמאָנטע אויפֿגאַבן קומען די פּרינציפּן, וואָס מיר וועלן כאַטש קורץ סקיצירן. דער ערשטער שריט פֿון דער עמאַנציפּאַציע איז די פֿאַלקס־שפּראַך, ד"ה דאָס פֿאַרפֿלאַנצן די וויסנשאַפֿט אין דער פֿאַלקס־שפּראַך, וואָס מאַכט די וויסנשאַפֿט אַרײַנוואַקסן אינעם נאַציאָנאַלן באַדן. אַזוי האָט ווונדט מיט רעכט באַהויפּט, אַז די דײַטשע פֿילאָסאָפֿיע האָט זיך אָנגעהויבן מיט לייבניצן, וועלכער האָט דער ערשטער אָנגעהויבן שרייבן פֿילאָסאָפֿיע אויף דער דײַטשער שפּראַך. ניט סתּם ווערק פֿון פֿאַר־שיידנשפּראַכיקע ייִדישע וויסנשאַפֿטלער, נאָר אין ייִדיש געשאַפֿענע וויסנשאַפֿטלעכע ווערק העלפֿן דער עמאַנציפּאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט. דער צווייטער פּרינציפּ איז די רעאַלישקייט, ד"ה די אויפֿוואַכנדיקע וויסנשאַפֿט מוז זיך קאָנצענטרירן קודם־פּל אויף די געביטן, וואָס זענען פֿאַר־בונדן מיטן רעאַלן פֿאַלקס־לעבן. וועל נאָר דורך דעם וועט די וויסנשאַפֿט שלאָגן וואַרצלען אינעם פֿאַלקס־לעבן. אַט אַזוי באַהויפּטן מיר, אַז דאָס ייִדישע שול־וועזן (פּעדאַגאָגיק), סאַציאַלע מעדיצין, סאַציאַלע אַגיטאַציע, פּסיכאָלאָגישע און פּסיכאָפּאַטאָלאָגישע אַקטואַל־פּראָבלעמען מוזן פֿאַרנעמען אַנטשפּרעכנדיקע סעקציעס אינעם ייִוואָ, אויב ער וויל זײַן אין קאָנטאַקט מיט דעם גאַנצן לעבעדיקן פֿאַלקס־לעבן. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט קומט דער שאַפֿונגס־פּרינציפּ, ד"ה די סטימו־לירונג פֿון אַריגינעלער שאַפֿונג. פֿון איין זײַט האָבן זיך אויף אַלע געביטן אָנגעזאַמלט ריזיקע מאַטעריאַלן און דערגרייכונגען, וואָס וואַרטן אויף אַ וויסנשאַפֿטלעכער אָבעקטיווירונג. (ס'איז באַקאַנט דער אויסדרוק וועגן דעם פֿאַר־האַרעוועטן מתמיד, אַז „ער לערנט אַזוי פֿיל, אַז ער האָט ניט קיין צײַט צו קענען“. אַזוי זענען אונדזערע אינסטיטוציעס אַזוי פֿאַרכאַפט פֿון דער טאַג־טעגלעכער אַרבעט, אַז זײ האָבן קיין צײַט ניט צו פֿאַראַרבעטן וויסנשאַפֿטלעך

זייערע אייגענע דערגרייכונגען). פֿון דער אַנדערער זיט געפֿינען זיך אויף יעדן געביט גענוג פֿעקע און טאַענטירטע, וואָס מ'דאַרף זיי שאַפֿן אַ צוגאַנג צו אַריגינעלער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט. און דאָ קומען מיר צום לעצטן וויכטיקן פונקט: דער שאַפֿונגס-פּרינציפֿ לאָזט זיך פֿאַקטיש ניט פֿאַרווירקלעכן אין אַ נאַציאָנאַלער קולטור אָן דעם אַנטשיידנדיקן שריט גוֹבֿר צו זיין דעם „דרויסנדיקן“ אויטאָריטעט. די נאַציאָנאַלע פּעדאַגאָגיק (נאַציאָנאַליק) פֿון דער וויסנשאַפֿט שטויסט זיך דאָ אָן אָן דער אַלגעמיינער פּראָבלעמאַטיק פֿון דערצײונג. יעדער דערצײער רופֿט אַרויס דאָס נאַטירלעכע געפֿיל פֿון אויטאָריטעט. בײַ רעאַקציאָנערער צוואַנג-דערצײונג איז דער אויטאָריטעט אַרויפֿגעצווונגען, בײַ פֿרײַער דערצײונג איז דער אויטאָריטעט פֿונעם באַליבטן לערער אינערלעך אָנערקענט. אָבער יעדער אויטאָריטעט האַמעוועט די שפּערישע איניציאַטיווע—דאָס איז די דיאַלעקטישע קערזיט פֿון דער דערצײונג. די באַוועגונג פֿון שאַצקיס פֿרײַער דערצײונג אין רוסלאַנד איז אייגנטלעך געווענדט קעגן אַט דעם אונטערדיקנדיקן אויטאָריטעט, וואָס ליגט דיאַלעקטיש אינעם וועגן פֿון דערצײונג. ער פֿאַרלאַנגט דערפֿאַר אַ „דע-צייערלאָזע“ דערצײונג. נאָך שאַרפֿער איז אַט די פּראָבלעמאַטיק בײַ דער אויפֿוואַכנדיקער נאַציאָנאַלער וויסנשאַפֿט, ווען מען מוז די ערשטע צײַט פֿיל איבערנעמען און לערנען בײַ פֿאַרגע-שריטענע פֿעלקער, וואָס זייער אויטאָריטעט ווערט אומבאַמערקט אַנגעוואַרצלט און אונטערדריקט די שפּערישע איניציאַטיווע פֿון פֿאַלק. מ'מוז דערפֿאַר זייער פֿרי אויפשטעלן און אַנטקעגנשטעלן דעם אייגענעם פֿאַלקס-אויטאָריטעט. מ'מוז זיך בײַצײטנס נעמען דאָס רעכט פֿון געבן „סמיכה“. מ'מוז געבן פּרעמיעס ניט פֿאַר געלונגענע איבערזעצונגען, נאָר פֿאַר געוואַנטע אַריגינעלע ווערק. פֿון דעם שטאַנדפּונקט איז שעדלעך, וואָס אין קוראַטאָריום פֿין יוואָ זענען אַזוי פֿיל דרויסנדיקע אויטאָריטעטן. נאָר דער גלויבן אין אייגענע פֿאַלקס-פּאָחות וועט אונז פֿירן צו דער גלאַריע פֿון פֿאַלקסשאַפֿונג, צו דער אמתער עמאַנציפּאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט.

*

זונטאָג אין אָונט איז אין זאַל פֿון דער ייִדישער רעאַלי-גימנאַזיע פֿאַר-געקומען אַ באַנקעט לפּיכוד די דעלעגאַטן און געסט פֿון צו-מערענפֿאַר. עס זענען בײַגעווען בײַ אַ 200 מענטשן. טאָסטמיסטער איז געווען נ. פֿיינערמאַן. רעדעס האָבן געהאַלטן: יודל מאַרק (קאָוונע), אידע יפֿה-פֿינערמאַן (ניו-יאָרק) — אין נאָמען פֿון די לערער פֿון די אַרבעטער-רינג-שולן, יוליוס געגש (טאַרטו), יוסף דאָוידסאָן (קאַפּנהאַוון), דניאל טשאַרני (וואַרשע), איציק מאַנגער (וואַרשע), שמואל לעהמאַן (וואַרשע), ש. מענדעלסאָן (וואַרשע), י. האַלברייך (אין נאָמען פֿון דער עסטישער דעלעגאַציע), א. טשע-ריקאָווער, ר. גלאַנץ (וויין), י. רובין (תּל-אַבֿיבֿ), נ. פּרילוצקי. פֿרוי האַלברייך האָט רעציטירט מיט גרויס ערפֿאַלג פֿון ייִדישע שרײַבער. עס איז אויך דורכגע-פֿירט געוואָרן אַ זאַמלונג, וואָס האָט אַרײַנגעבראַכט אַ היפשע סומע פֿאַרן יוואָ.

א כ ט ע ז י צ ו נ ג

פלענום פֿון צוזאמענפֿאר

(מאָנטאָג דעם 19טן אויגוסט 10 אַ זייגער)

מ. ווינר זיך עפֿנט די זיצונג, אַנטשולדיקט זיך פֿאַר דער פֿאַרשפּע-
טיקונג — טייל דעלעגאַטן זענען געווען פֿאַרנומען ביז 6 פֿאַר טאָג מיט דער
אַרבעט אין די קאָמיסיעס; לייענט אַ ריי באַגריסונגען, צ"א פֿון פּראָפֿ' קאַראַדאָ
דזשיני, פּראָפֿ' מאַריאַן דזיעכאווסקי, שלום אַש, ברוך גלאָזמאַן, ש. ניגער,
מאַנע קאַץ, פֿון ייִדישע עמיגראַנטן אויפֿן וועג קיין דרום-אַמעריקע (אַפֿלאָ-
דיסטמענטן).

י. גיטער מאַן זאָגט זיך אָפּ צו האַלטן זיין רעפֿעראַט „די פּראָדוק-
טיווירונג פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין פּוילן“, פּדי מען זאָל תּיכּף
צוטראַעטן צום המשך פֿון דער אַלגעמיינער דעבאַטע.

גרשון פֿלודערמאַכער (וויילנע) הייבט אָן פֿון דעם ווערטל, אַז
די ייִדישע שול איז דער ערשטער גאַרן און דער ייוואָ — דער צווייטער. דאָס
ווערטל פּאַסט זיך ניט. עס פּאַסט בעסער צו זאָגן, אַז דער ייוואָ און די
ייִדישע שול זענען קינדער פֿון איין מאַמען. מען האָט אַמאָל געטראַכט צו
שאַפֿן אַן אַלגעמיינעם קולטור-צענטער. אָט פֿון דער מאַמען זענען געבליבן
צוויי קינדער: דער ייוואָ און די שול-אַרגאַניזאַציע. ביז 1925 האָט די ייִשאַ
באַשטימט די אַרטאָגראַפֿיע פֿון ייִדיש, רעפּרעזענטירט דעם ייִדישום לגבי
דער וועלט, געפֿירט אָן אויפֿקלער-אַרבעט. מיט צען יאָר צוריק זענען די
פֿונקאַיעס אַריבער צום ייוואָ. עס איז קלאָר, אַז צווישן ביידן האָט זיך באַ-
דאַרפֿט איינשטעלן אַ קאָנטאַקט, לייִדער איז דאָס אָבער ניט געשען און דאָס
האָט געבראַכט אַ סך שאַדן. דער ייוואָ האָט ניט באַפֿרידיקט אונדזערע
קולטורנויטן, ניט געשאַפֿן, למשל, קיין ייִדישע גראַמאַטיק פֿאַר דער ייִדישער
שול. די ייוואָ-טוער האָבן געהאַלטן, אַז דאָס דאַרפֿן טאָן די לערער און די
לערער — פֿאַרקערט. דער סוף איז, אַז אין די ייִדישע שולן קען מען פּוילישע
גראַמאַטיק בעסער פֿון ייִדישער. עס איז דאָ אַ נייער לימוד: דעמאָגראַפֿיע
און אויך אַ לערנבוך פֿון דעם נייעם לימוד קומט אויס דעם לערער אַליין צו-
זאַמענצושטעלן. עס איז נייטיק אַרויסצוגעבן אַן אַקאַדעמישע אויסגאַבע פֿון

די יידישע קלאסיקער מיט דערקלערונגען פארן לערער און אינטעליגענטן
לייענער. טייל לערער לייגן אפילו פאר צוליבן מאנגל פון זאג אויסגאבע
ארויסצווארפן פון דער שול-פראגראם מענדעלען, ווייל ער איז שוין פאר-
עלטערט. דער ייווא קלערט אבער ניט וועגן דעם, ווי אזוי צו באקעמפן
די דאזיקע ביטור-באציאונג צו אונדזערע קלאסיקער. דאס איז אלץ דערפאר,
ווייל עס איז ניטא קיין קאנטראקט, און אין דעם איז שולדיק סיי די יישא,
וואס איז ניט גענוג אקטיוו דאס זיך צו דערשלאגן, סיי דער ייווא, ווי
עס פילט זיך א געוויסער אריסטאקראטיזם. דער ייווא פארענטפערט זיך, אז
ער טאר ניט ארויסגעבן קיין ביליקע פאפולערע ליטעראטור, דארף מען
טראכטן וועגן ארויסגעבן גוטע. צו אט די אימנארמאלע באציאונגען צווישן
יישא און ייווא מוז נעמען א סוף. א רעזולטאט פון אט דער באציאונג איז די
שוואכסטע סעקציע — די פערזאנליכע-פסיכאלאגישע. דער סעקרעטאר פון דער
סעקציע לייבש לערער איז אין אמעריקע און קומט ניט אהער, איז אפגעריסן
פון אונדז. יעדן ארטיקל האט מען געמוזט שיקן אויף יענער זייט ים, דער-
נאך צוריק, שפעטער ווידער שיקן די קארעקטורן. צי דען האט זיך ניט
געקענט געפינען א מענטש דא אויפן ארט? לכתחילה האט א. גאלאמב געטאן
די ארבעט, אבער אז ער איז אונגעקעמפן, זענען שוין מער קיין פאסיקע
מענטשן ניט געווען. איז ממה-נפשך, אויב גאלאמב איז געווען דער איינ-
ציקער, האט מען דאך געדארפט אונזעמען מיטלען, ער זאל ניט ארויסקלארן,
ווייל מיר ווייסן דאך, אז א. גאלאמב איז קיין פאלעסטינע אונגעקעמפן ניט
פון פארגעניגן וועגן. ד"ר מ. ווינרניך האט דא געזאגט, אז דער ייווא דארף
זיך שטעלן מיטן פנים צום לעבן, אבער צו דעם טייל לעבן, וואס הייסט
יידישע שול-ארגאניזאציע, האט דער ייווא זיך ניט געשטעלט.

איך לייג פאר מען זאל דא ניט אונזעמען קיין אלגעמיינע רעזאליוציעס
אז „מען דארף פירן אן אויפקלערונגס-ארבעט פאר די מאסן“ און דאס גלייכן,
נאר מען זאל אונזעמען קאנקרעטע פארשלאגן. מיין פארשלאג איז: עס זאל
געשאפן ווערן ביים ייווא א סעקציע פאר שול און דערציאונג. אויף איר וועט
לייגן דער חוב צו באדינען וויסנשאפטלעך די שול. די יישא קען עס ניט טאן
ביים בעסטן ווילן אפילו. קיין צוויי צענטערס קענען מיר ניט אויסהאלטן.
די סעקציע וועט זיך דארפן פארנעמען מיט דער פארגעלייגטער ארבעט. ייווא
מוז העלפן שאפן די נייטיקע לערנביכער, ארויסגעבן פאפולער-וויסנשאפטלעכע
ליטעראטור, ארויסגעבן פאר די מאסן אויפקלערונגס-ליטעראטור וועגן דעם
ווערט פון יידיש. די ארבעט פון ייווא אין קאנטראקט מיט דער יישא זאל
ברענגען צו שאפן דעם יידישן קולטור-צענטער—די קולטור-ליגע.

ש. באסטאמסקי (וויילנע): די טוער פון ייווא האבן מורא פאר
קריטיק אין וועלכער עס איז פארים. ייווא איז געווארן א געוואלדיקער כוח
אין אונדזער לעבן, א שטארקע פלעסטונג. מיר מוזן ווארענען די ייווא-טוער

פֿאַר זייער טאַקטיק. מען דאַרף שאַפֿן דרינגענדיקע זאַכן, אין וועלכע מען נייטיקט זיך און וואָס לאָזן ניט וואַרטן. איר שאַפֿט וויסנשאַפֿט, אָבער פֿאַר וועמען וועט זיין די וויסנשאַפֿט? איר האָט אָנגענומען אויסלייג-תּקנות, לְמַשָּׁל, זייער גוטע, אָבער נוח פּרילוצקיס בלאַט דרוקט זיך מיט דער סאַמע פֿאַר-עלטערסטער אָרטאָגראַפֿיע. די תּקנות מוז מען דורכפֿירן. די נאַטוראַליזאַציע פֿון די העברעיִשע ווערטער אין ייִדיש ווערט אינגעפֿירט ספּאַראַדיש אין פֿאַר-שיידענע ערטער, ווי אַרגענטינע, לְמַשָּׁל, האָט דאָס געטאָן, אָבער איר בלייבט הינטערשטעליק און איר פּרוּווט זיך אַפֿילו ניט פֿאַרענטפֿערן פֿאַר וואָס איר פֿירט ניט איין דעם באַשלוס פֿון דער אויסלייג-קאָנפֿערענץ אין 1931. דער ייוואָ מוז זיך שטעלן מיטן פּנים צו דער ייִדישער מאַסע, צו דער ייִדישער שול, נעענטער צום לעבן.

ד'ר ר. גלאַנץ לייגט פֿאַר צו באַגרענעצן די רעדנערציט אויף 5 מינוט און שליסן די רעדנער-ליסטע. (אָנגענומען).

ד'ר יעקב שאַצקי: איך האָב אויסגעהערט אַ סך טענות צום ייוואָ, אָבער ווען מען וועט זיך קלאַר מאַכן די אויפֿגאַבן פֿון ייוואָ, וועלן די טענות קיין טענות ניט זיין. עס קומט אויס, אַז דער ייוואָ איז אַ אינסטיטוט פֿאַר סאַציאַלע פּראָבלעמען. מיטן מאַמענט וואָס דער ייוואָ פֿאַרלירט זיין אַקאַדע-מישן כאַראַקטער — פֿאַרלירט ער אַלץ. ספּעציעל אין אַמעריקע פֿאַרלירט ער אין גאַנצן — סײַ מאַטעריעל, סײַ מאַראַליש. וויזש מיר, וווּ עס איז דער טעאַלאָגישער גייסט פֿון ייוואָ! דער ייוואָ דאַרף ניט שאַפֿן קיין פּאַפּולערע ליטעראַטור, נאָר צוגרייטן מאַטעריאַל און וויסנשאַפֿטלעך אים אויספֿאַרשן. מיט אַזעלכע טענות, ווי מען קומט דאָ צום ייוואָ, וועט מען צום אוקראַינישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט ניט קומען. מיטן פּנים צו דער ווירקלעכקייט? אָבער בעת מען האָט דאָ געהאַלטן רעפֿעראַטן פֿון אַזאַ אינהאַלט, איז די מערהייט פֿון עולם אַרויס פֿון זאָל (צווישנרוף: ניט ריכטיק!) עס איז ריכטיק. איך האָב דאָס גוט באַמערקט.

איך בין פֿאַר דער נאַטוראַליזאַציע פֿון העברעיִזמען, אָבער ווען דער ייוואָ, וואָס האָט ניט קיין מלוכה-מאַכט, וואָלט דאָס געוואָלט אינפֿירן, וואָלט ער זיך אין גאַנצן בלאַמירט, ווייל דאָס קען אינפֿירן נאָר אַ מלוכה, ווי ס'איז געווען, לְמַשָּׁל, אין ראַטן-פֿאַרבאַנד. פּשרהדיקייט איז אַ סימן פֿון לעבן. ווען איך האָב געהערט ווי דעלעגאַטן פֿון דער ייִשאַ האָבן גערעדט אין אַמעריקע, האָב איך געמיינט, אַז מגידים רעדן וועגן שטיצן אַ יתומים-הויז יעקב פּאַט: דאָס איז רכילות! און איך האָב זיי פֿאַרשטאַנען, ווייל מען דאַרף אָפֿט גיין, צוליב דעם ציל, אויף קאָמפּראַמיסן. מיר זענען ניט אַזוי סענטיטיוו, מיר קענען אויסהערן קריטיק, אָבער זאַכלעכע און ניט אַז יעדער זאָל קענען אויסלאָדן דעמאָנאַגיע און האַלב-דעמאָנאַגיע.

י. שאַרגעל (חיפה): איך בעט מינע ווערטער ניט אויסשטישן ווי אַ שנאה צו יענעם לאַנד פֿינוואַגען איך קום. איך האָב עולה-רגל געווען פֿון

ירושלים אהער קיין ירושלים דליטע, כדי זיך אפצופרישן, כדי זיך צו שטארקן, אינגאפאן אין זיך דעם הויך פֿון אזא גרויסן חשבון צונויפקום פֿון ייִדישע וויסנשאַפֿטלער, שרייבער און קולטור-טוער, וועגן וועלכן איך האָב אזוי פֿיל געטרוימט. איך קום פֿון אַ לאַנד, וווּ פֿאַר בלויז רעדן ייִדיש עפֿנטלעך ווערט מען צעשלאָגן און צעבלאָטיקט. איך קום פֿון אַ לאַנד, וווּ די לייבלעכע חברים פֿון די אמעריקאנער פֿריינד, ווי ח' שמידט, די „הסתדרות“ — האָט געשאַפֿן אַ געווען פֿאַר דער דאָרטיקער אַרבעטערשאַפֿט, אַז נאָך צוויי יאָר זיין אין לאַנד טאָר מען שוין מער ניט אַרויסרעדן קיין וואָרט ייִדיש, אַפֿילו ווען מען קומט בעטן אַ טאָג אַרבעט. איך קום פֿון אַ לאַנד, וווּ איינער פֿון די וויכטיקסטע אַרבעטער-פֿירער י. בן-צבי האָט באַרעכטיקט אַ פּאָגראַם אויף אַ קינאָ-פֿילם בלויז דערפֿאַר, וואָס דאָרטן זענען געזונגען געוואָרן לידלעך אין ייִדיש. אַט ווי עס שרייבן דאָרטן וועגן אונדז און וועגן אונדזער לִשון העברעיִשע שריי-בער אין ערנסטע העברעיִשע זשורנאַלן (לייענט אויסצוגן פֿון ר. זעליגמאַנס אַן אַרטיקל אין „גליינות“ סיוון, תרפ״ה).

ד״ר ב. קאַרמאַן: מען דאַרף זיך קלאָר מאַכן וואָס דער ייוואָ וויל אויפֿטאָן און פֿאַר וועמען וויל ער טאָן. מען הערט דאָ: ייִדיש פֿאַלק, ייִדישע קולטור, אָבער ווער איז דער טרעגער פֿון דער דאָזיקער קולטור? אַ וויסנ-שאַפֿטלעכער אינסטיטוט דאַרף ניצן פרעזיצע טערמינען. ווען דער ייוואָ וועט זיך קלאָר מאַכן וועמען ער וויל דינען און וועמען ער דינט, וועט ער זיך איינהייטן פֿון אַן אַנגריף מצד דעם קלאָס, וועמען ער דאַרף דינען, דעם אַרבעטער-קלאָס. ווען אויף דער גאַס שטורעמט, איז אויסגעשלאָסן, אַז אין ייוואָ זאָל זיין רוזק. מען דאַרף זיין געלערנטע און ניט קיין פּראָפֿעסאָרן. דער חילוק צווישן אַ פּראָפֿעסאָר און אַ געלערנטן איז, וואָס ביים פּראָפֿעסאָר רינט אין די אָדערן טינט און ביים געלערנטן — בלוט. איך בין מסכים מיט ד״ר שאַצקין, אַז מען מוז גיין צום אורקוואַל, אָבער מען מוז וויסן דעם פּרינציפּ. מען קען ניט זיין אַפּגעריסן פֿון דעם אַרום. די טביבה פֿון קולטור-באַרבאַריום ווירקט אויף אונדז און מיר מוזן אָננעמען צו איר אַ שטעלונג. דער ייוואָ ווויזט אַרויס אַ געוואָלדיקן דרך-ארץ פֿאַר אייראָפּע און אירע גע-לערנטע. אויב אזוי, דאַרף דער ייוואָ אויך אזוי זיך באַציען צו דעם לעצטנס פֿאַרגעקומענעם שרייבער-קאָנגרעס אין פּאַריז... (גיט איבער דעם פֿאַרויצער אַ רעזאָלוציע).

יודל מאַרק (קאָונוצ): אלע וואָס האָבן טענות צום אינסטיטוט, ווילן דאָך דער ייוואָ זאָל ווײַטער לעבן. די טענות זענען אָבער מאַדנע. עס איז פֿאַראויסגעזען, לַמַשָּׁל, אַרויסצוגעבן נאָר 70 דרוקבויען און אויב מיר וועלן פֿאַרנעמען די בויגנס מיט פּאַפּולערע ווערק, וועט ניט בלייבן קיין אַרט פֿאַר וויסנשאַפֿט. דעם עול פֿון אינסטיטוט טראָגן געצייילטע מענטשן און זענען זיט ביכולת אויסצוטראַגן דאָס וואָס מען וויל אויף אים איצט אַרויפֿלייגן.

אויב דער ייוואָ זאָל זיך שטעלן אויף דער באַזע פֿון דער ייִשאָ, מוז מען זיך אָפּזאָגן פֿון אָנטייל פֿון אַ דובנאָוו, פֿון אַ שיפּער. דער אָנטייל פֿון די מאַרקסיסטן אין ייוואָ איז אָפהענגיק פֿון זיי גופּא. פֿאַרגלעכט דעם וועג פֿון דער ייִשאָ און פֿון ייוואָ פֿאַר די לעצטע 10 יאָר און לייגט פֿאַר, וועלכן וועג האָבן מיר אויסצוקלעבן.

ד"ר גל אַנץ (וויין): אַ וויסנשאַפֿטלעכער אָרגאַניזם האָט זינע גע-
זעצן. דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט מוז האָבן זיין אייגן שטרעבן.
מיר האָבן גערופֿן אַפֿילו די וויסנשאַפֿטלעך פֿון מערב אונדז צו העלפֿן. איך וועל
ציטירן סטאַלינס אַ וואָרט וועגן פֿאַליטיק: וואָס מער לינקס, אַלץ רעכטער.
אויב איר ווילט, אַז אונדזער גרויסע זאָך זאָל זיגן, מוזט איר שטיצן דעם ייוואָ.

י.ר. שאַפּיראַ (וויילנע): ייִ פרעטענזיעס וואָס מען האָט צום ייוואָ
דערמאָנען די פרעטענזיעס פֿון מחותנים אויף אַ ניטהיגער חתונה, וואָס מען
האָט זיי פֿאַרטיילט פֿיבור. פּשרות מוז מען מאַכן, אפֿילו לויט באַטאַשאַנסקי.
דער ייוואָ דאַרף פֿאַרשן די ווירקונג פֿון דער העברעישער דערציִונג אויפֿן
ייִדישן קינד, פֿאַרגלעכט די פֿיזישע אָנטוויקלונג פֿון די ייִדן אין גלות און
אין א"י. די גלות-ייִדן נעמען אַפֿילו ספּאַרט-רעקאָרדן, איז פּדאַי אויך די
דאָזיקע דערשיינונג אויסצופֿאַרשן.

טרעמבאָוועלסקי (שפּאַרטקאָוו): מען דאַרף לעבן אין גאַליציע,
פּדי צו פֿאַרשטיין, מיט וואָס פֿאַר אַ שטימונג מיר זענען געפֿאַרן קיין ווילנע
אויף דעם דאָזיקן יום-טובֿ פֿון דער ייִדישער קולטור. שוין באַלד 3 צענדלינג
יאָר טיילן אונדז אָפּ פֿון דער ייִדישער שפּראַך-קאַנפֿערענץ אין טשערנאָוויץ
און ווי דעמאָלט שוועבט אויך היינט דאָ אין זאָל דער דואַליזם און די ניט
גענוג קלאַרע שטעלונג אין קאַמף פֿאַר ייִדיש און דער ייִדיש-וועלטלעכער
קולטור. מיר וואָס טוען פּראַקטישע קולטור-אַרבעט ווייסן גאַנץ גוט, אַז אָן
פשרות קען מען קיין שום אַרבעט ניט פֿירן. אָבער די פּשרות טאַרן ניט
אַנרירן דעם עצם יסוד. דאָס וואָס דער ייוואָ האָט ניט גענומען קיין שטע-
לונג צו די רדיפֿות אויף ייִדיש אין א"י, צו דעם קאַמף פֿאַר דער ייִדיש-
וועלטלעכער שול אין פּוילן — איז מער ווי אַ פּשרה. דער ייוואָ טאַר ניט
זיין אַ יודאַנטישער אינסטיטוט אויף ייִדיש. מיר לעבן אין גאַנץ אַנדערע
קולטור-באַדינגונגען ווי אַנדערע פֿעלקער, ייִדיש איז פֿאַר אונדז דער נאַציאָ-
נאַלער אַטריבוט, ייוואָ — איז פֿאַר אונדז דער אַלגעמיינלעכער ייִדישער קולטור-
צענטער און אַלס אַווינער מוז ער זיין דער פּאָסק אַחרון אין אַלע פּראָגן און
פּראָבלעמען וואָס האָבן אַ שייכות צום ייִדישן שאַפֿן און צום ייִדישן לעבן.
ניט קינדליק אויף אַלע חסרונות, וואָס מיר קענען אויסזעצן דעם ייוואָ, בייג
איך מיין קאַפּ פֿאַר די טוער פֿון ייוואָ, וואָס האָבן געשאַפֿן אַזאַ קולטור-בנין.
און איך האָף, אַז אויף דעם קומעדיקן אַלגעמיינלעכען צוזאַמענפֿאַר וועט מען
שוין ניט פּטרן די צייט אויף טענות.

ד"ר ע. רינגעלבלום (ווארשע): א. טשעריקאווער האָט געהאַט אַ טענה צו ד"ר ר. מאַהלער, וווּ איז אין זײַן אַרבעט „דער צאָל-רעגיסטער פֿון 16-טן י"ה" די מאַרקסיטישע לײַניע. ד"ר מאַהלער ווירקט אָבער אויף די יונגע היסטאָריקער אין מאַרקסיטישן זײַנען. נאָר אַדאַנק מאַהלערן האָבן מיר איצט אין פּוילן אַ רײ יונגע מאַרקסיטישע געפֿערנטע. אויף דעם אינטער-נאַציאָנאַלן היסטאָריקער-קאָנגרעס אין וואַרשע איז מאַהלערס רעפֿעראַט געשטאַ-נען אין צענטער. דער חילוק צווישן מאַרקסיסטן און נײַט-מאַרקסיסטן איז נײַט אין דער טעמע. אויך אַן אַרבעט וועגן צאָל-רעגיסטער קען זײַן אַ מאַרקסיטישע. מיר זענען נײַט קעגן אַ צוזאַמענאַרבעט מיט געלערנטע פֿון אַנדערע ריכטונגען, אפֿילו מיט די יאַהודיטישע היסטאָריקער דאַרפֿן מיר שטיין אין אַ קאָנטאַקט. עס איז צו באַדויערן, וואָס מיר זענען נײַט פֿאַרבונדן מיט די היסטאָריקער פֿון ראַטן-פֿאַרבאַנד. עס איז אוממעגלעך צו פֿאַרשן די געשיכטע פֿון די ייִדן אין פּוילן, נײַט קענענדיק די דאָרטיקע אַרכיוון. איצט וועט מעגלעך זײַן אַ דער-געענטערונג. עס איז דאָ אַ קאָמיסיע צו פֿאַרשן די סאָציאַלע באַוועגונגען בעתן 19טן און 20טן י"ה. די דאָזיקע קאָמיסיע פֿון פּוילן איז אַ טײל פֿון אַן אינטערנאַציאָנאַלער קאָמיסיע, וועלכע איז טע-טיק בײַ דעם אינטערנאַציאָנאַלן היסטאָריקער-קאָמיטעט, וואָס האָט צונויפֿגע-רופֿן דעם היסטאָריקער-קאָנגרעס.

אין פּוילישן קאָמיטעט גײַען אַרײַן די אוניווערסיטעט - פּראָפֿעסאָרן האַנדעלסמאַן, גאַנשאַראַווסקא, טשאַראַווסקי, אַרנאָלד און פֿון יוואָ-מאַהלער און אײך. די סאָוועטישע סעקציע פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָמיסיע האָט פֿאַרגעלייגט, אַז זי וועט אַרויסגעבן אַן אַרכיוו צו דער געשיכטע פֿון די סאָציאַלע באַוועגונגען בעתן 19טן און 20טן י"ה, און דער יוואָ וועט קענען זײַנע מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג פֿאַרעפֿנטלעכן אין דעם „אַרכיוו". די פּוילישע קאָמיסיע אַרבעט איצט איבער צוויי געביטן:

1) עס ווערן רעגיסטרירט די אַרכיוואַלען פֿון אַ געזעלשאַפֿטלעכן אינהאַלט פֿון דער צווייטער העלפֿט 19טן י"ה, 2) עס ווערן געזאַמלט מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פֿון שטרעקן אין פּוילן אָנהייבנדיק פֿון 8טן יאַרצענדלינג פֿון 19טן י"ה, 3) עס ווערן געזאַמלט מאַטעריאַלן וואָס זענען פֿאַראַן אין די אַרבעטער-קאַרעספֿאַנדענצן, וועלכע זענען געדרוקט אין דער אַרבעטער-פּרעסע.

ס'וועט אַלדאָ זײַער פֿרוכפֿעריק זײַן די צוזאַמענאַרבעט מיטן ר"ב. די פּאָפּולאַריזירונג-אַרבעט דאַרף מען דווקאָ יאָ טאָן און אויף אַן אַרגאַ-ניזירטן אופֿן. אין דעם פּרט גײַ אײך זיך פֿונאַנדער מיט שאַצקין. די פּאָפּולאַ-ריזאַטאָרישע אַרבעט וועט סטימולירן די פֿאַרשאַרבעט. אינפֿאַרמירנדיק וועגן דער אַרבעט פֿון דער היסטאָרישער קאָמיסיע אין וואַרשע, אַפּעלירט דער רעדנער צו די דעלעגאַטן, זײ זאָלן מיטהעלפֿן אויף

די ערטער דער היסטאָרישער סעקציע פֿון ייִוואָ אין דער אַרבעט, ווייזט אָן אויף דעם אויסגעצייכנטן „פּנקס פֿון פּרוזשענע“, וואָס די ייִדיש-וועלטלעכע שול אין פּרוזשענע האָט אַרויסגעגעבן, און אַ ריי שטעט און שטעטלעך טוען נאָך איצט דעם ביישפּיל. די היסטאָרישע קאָמיסיע איז גרייט צו דינען מיט אַנווייזונגען.

נפתלי רוזניג (ווילנע): פֿריינד רינגעלברום האָט גוט געטאָן וואָס ער האָט אַרויפגעפֿירט די דעבאַטע אויף זיין ריכטיקן וועג, אויפֿן וויסנ-שאַפֿטלעכן וועג. וועל איך דאָ זאָגן אַ פּאַר ווערטער וועגן דער עטנאָגראַפֿ-פֿישער קאָמיסיע, וואָס איז אַ שיינדל אין דער אַרבעט פֿון ייִוואָ. אָבער אַזעלכע גרויסע אוצרות, ווי זי האָט צונויפֿגעזאַמלט, האָבן באַדאַרפֿט אַרויס-רופֿן אַ דיסקוסיע איבער אַ גאַנצער ריי מעטאָדאָלאָגישע פֿראַגן. צום באַדויערן איז עס אויפֿן צוזאַמענפֿאַר ניט געשען. אויף דער קאָנפֿערענץ אין 1929 איז אַנגענומען געוואָרן מײַן פֿאַרשלאָג וועגן פֿאַרוואַנדלען די פֿאַלקלאָר-קאָמיסיע אין אַ עטנאָגראַפֿישער קאָמיסיע. דאַרף מען איצט זען אַרויסברענגען די אַרבעטן פֿון דער קאָמיסיע; אַ פֿלאַן האָבן איך צוגעשטעלט דעם צוזאַמענפֿאַר. דער רעדנער כאַראַקטעריזירט דעם צוגאַנג צו עטנאָגראַפֿיע אין ראַטן-פֿאַר-באַנד און אין דײַטשלאַנד.

ג. אײזנער (ניו-יאָרק): איך פֿאַרטרעט ניט קיין שום ריכטונג, זיך אַלע מאָל פֿאַרנומען אין ייִוואָ מיט ענינים פֿון באַלעבאַטישקייט. אָבער צו מײַן פֿאַרוואַנדערונג האָט קיינער ניט גערעדט וועגן די עקסיסטענץ-מעגלעכקייטן פֿון ייִוואָ. מיר (אַמעריקאַנער) האָבן אַ גרויסע זאַרג וועגן דעם קיום פֿון ייִוואָ. מיר מוזן זיך קאָנסאַלידירן, פֿרי אויפֿצוהאַלטן דעם ייִוואָ. אַ שאַד וואָס עס זענען אויך ניט געווען קיין ציפֿערן וועגן דער טעטיקייט פֿון אַמאָפּטייל. מיר האָבן אַ נאָרמאַלע אָרגאַניזאַציע מיט אַ גרויסער מיטגלידערשאַפֿט, מיר האָבן געוויסע פֿאַרפֿליכטונגען לגבי דער אַמעריקאַנער ייִדישער עִלמלעכקייט. מען האָט צוגעזאָגט אַרויסצוגעבן אַ באַנד פֿאַר דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג, מוז מען דאָס רעאַליזירן. אָבער ווידער אַ מאָל די זעלביקע מעשה, חבֿרים קריטיקער: מען דאַרף זיך רעכצענען מיט די מעגלעכקייטן. דער רעדנער לייגט פֿאַר, אַז אויף די קומענדיקע צוזאַמענפֿאַרן זאָלן ווערן אָפּגע-געבן באַריכטן פֿון די באַזונדערע פֿאַנד-אָרגאַניזאַציעס.

יעקב פּאַט: איך וויל אויפֿקלערן צוויי עיקרדיקע ענינים. אין משך פֿון דער דיסקוסיע זענען געמאַכט געוואָרן פֿאַרוואַרפֿן דער דעלעגאַציע פֿון ייִוואָ און די עלעמענטן וואָס זיי פֿאַרטרעטן. מצד ח' רייזען איז געווען אַ פֿאַרוואַרף, אַז מיר טוען ווייניק פֿאַרן ייִוואָ און דעריבער האָבן מיר ניט קיין רעכט דאָ צו שטערן. מיר טוען די זעלבע אַרבעט אויף צוויי קולטור-אַפּשיטן. אויב מיר פֿאַרטרעטן דעם ייִדיש-וועלטלעכן שולוועזן פֿון פּוילן, האָבן מיר רעכט צו זאָגן דאָ אַ וואָרט. אויב עס זענען דאָ פֿאַלקס-ביבליאָטעקן,

פֿאַקס-אוינווערסיטעטן, טויזנטער (דורכן יאָר) קולטור-אונטערנעמונגען, רעפֿע-
דאַטן, — איז דאָס דער פֿאַרדינסט פֿון די זעלבע שיכטן. דער ח' רייזען איז
דעריבער געווען ניט אין אַרדענונג מיטן פֿאַרווירף וואָס ער האָט אונדז
געמאַכט. איר האָט דאָ געהערט די אַרויסזאָגונגען פֿון אַ גאַנצער ריי אַלטע
קולטור-טוער, מעגט איר זיך צוהערן צו די שטימען. אויב זיי האָבן טענות,
איז אַ סימן, אַז די טענות זענען באַרעכטיקטע. די פֿראַגע איז: וועלכן פנים
האָט דער ייוואָ? ווען אונדזערע אַבֿות האָבן געשאַפֿן חכמת-ישראל, ייִדישע
קולטור — האָבן זיי געהאַט אַ שכינה, צוליב וועלכער זיי האָבן דאָס געטאַן.
אחד-העם האָט אויך געהאַט אַ שכינה — קיום-האומה. וואָס איז אָבער איבער
אידעע, וואָס באַגריסטערט אַינ? אין ייוואָ טאָר ניט זיין קיין אַנדער שכינה
ווי די שכינה פֿון סאַציאַליזם.

ד"ר י. רובין (תל-אביב): די וואָס זענען געקומען פֿון דרויסן, קע-
גען באַקומען אַ פֿינלעכן איינדרוק פֿון דער קריטיק פֿון די קריטיקער, וויל
איך דעריבער אויפֿקלערן, אַז אין ווילנע דאַוונט מען אַפֿילו ביים שמירן די
רעדער, ווי יענער בעל-עגלֿה אין דער מעשה'לע פֿון ר' לוי יצחק באַרדיטשעווער.
רעדער דאַרף מען טאַקע שמירן, אָבער וויסן ווען און ווי אַזוי. פֿונדעסטוועגן
דאַרף מען זיך ניט שרעקן פֿאַר דעם וואָס מען האָט דאָ גערעדט. דער ייוואָ
בלייבט דער היכל פֿון דער ייִדישער קולטור.

פ' ווינניץ האָט דאָ גערעדט קעגן דער ספֿר-קולטור. דער ייוואָ האָט
אונדז געגעבן אַ באַנטיטע ספֿר-קולטור, וואָס וועט שאַפֿן אונדזער וויסנשאַפֿט-
לעכע קולטור. מיר ווייסן, אַז צו ווייניק כּוּחות אַרבעטן פֿאַרן ייוואָ, פֿונדעסט-
וועגן דאַרף מען פֿאַרשן אויך דעם א"י-געביט. די פֿריינד פֿון ייוואָ אין א"י
וועלן העלפֿן אין דעם.

ב. פהן-ווירגילי (ווילנע): די טוער פֿון ייוואָ האָבן פֿינלעך
אויפֿגענומען די קריטיק פֿון דרויסן, אָבער נאָך 10 יאָר אַרבעט האָט מען גע-
מוזט קומען מיט קריטיק און פֿאַדערונגען. מענטשן דינט דאָס רעכט צו זיין
אומצופֿרידן, בפֿרט אַז מיר אַליין זענען אויך ניט צופֿרידן. מיר ווייסן
אָבער די מניעות, בשעת די, וואָס האָבן ניט גענומען קיין דירעקטן אַנטייל
אין דער אַרבעט, שטעלן זיי זיך אפֿשר ניט פֿאַר. פֿון דער אַנדער זייט בין
איך אָבער זייער ווייט דערפֿון צו גלייבן, אַז דער ייוואָ איז אַריבער אויף
אַנדערע רעלסן. עס איז ניט ריכטיק, אַז ער איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין
אַ אינסטרומענט פֿון רעאַקציע אַזוי. מיר אַלע האָבן ווייזט אויס אַנדערש
פֿאַרשטאַנען די גרונד-אידעע פֿון ייוואָ. פֿאַר מיר שטייט זי קלאָר, ווי זי איז
פֿאַרמולירט אין דער פֿרינציפֿן-דערקלערונג אונדזערער: דער ייִדישער וויסנ-
שאַפֿטלעכער אינסטיטוט קומט צו דינען די ייִדישע מאַסן אין דעם קאַמף פֿאַר
זייער קולטורעלער עמאַנציפּאַציע. איך גלייב, אַז קיין חילוקי-דעות זענען צווישן
אונדז ניטאָ. מיר האָבן נאָר געהאַלטן, אַז דער ווערט פֿון ייוואָ ליגט ניט אין

די אָדער יענע אָקטן פֿון פּאָליטישער אַרויסטרעטונג. דעריבער וועלן מיר ניט קענען באַפֿרידיקן די יעניקע, וואָס וואָלטן געוואָלט פֿון אים אַזעלכע אַרויס-טרעטונגען. די באַזע פֿון ייוואָ מוז זײַן אַ ברייטערע ווי פֿון דער ייִשאַ. ער איז אַ אינסטרומענט צו דערהייבן די ייִדישע מאַסן, געשאַפֿן צום נוצן פֿון אונדזער גאַנצן באַפֿריינגס-קאַמף, און מהמת דעם האָט דער ייוואָ ניט גע-טאַרט אַרײַנגיין אין אַזוינע אונטערנעמונגען, וואָס וואָלטן אים געקענט ברענגען צום אונטערגאַנג. אַזוי ווי אַבער געוויסע זאַכן זענען אַפֿשר אָפּגעטעמפט גע-וואָרן, באַגריס איך די וואָס זענען געקומען און אויפֿגעמונטערט און דערמאַנט.

א. טשעריקאָווער מאַכט אַ מיטטיילונג פֿון דער היסטאָרישער סעקציע, אַז בײַ דער קאָמיסיע אין פּוילן פֿאַר רעגיאָנאַלער פֿאַרשאַרבעט און פֿאַר מאַנאַגראַפֿיעס פֿון באַזונדערע שטעט איז געשאַפֿן געוואָרן אַ קאָנסולטאַציע-קאָלעגיע פֿון ד״ר מ. העלער (ווילנע), ד״ר ר. מאַהלער (וואַרשע), ד״ר ע. רינגעלבלום (וואַרשע) און ד״ר פֿ. פֿרידמאַן (לאָדזש). אַ ספּעציעלע באַראַטונג וועגן דעם קומט פֿאַר אין בנין פֿון ייוואָ.

ג. בוקס בויס: איך האָב געמיינט, אַז ס'איז ניט נייטיק צו דיסקו-סירן וועגן אַפּאָליטישער אָדער פּאָליטישער וויסנשאַפֿט, אַ דיסקוסיע, וואָס האָט דאָ אַרויסגערופֿן אַזוי פֿיל ביזו בלוט. ווען מיר וואָלטן געהאַט דעם מלוכה-אַפּאַראַט, וואָלט ער געזאָרגט פֿאַר דעם גניסט פֿון אינסטיטוט. מיר קע-נען ניט לאָזן די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט אָן אַ קאָנטראַלע און דאָס דאַרף זײַן די קאָנטראַלע פֿון די ייִדישע אַרבעטער- און פֿאַלקס-מאַסן, ווייל זיי זענען פֿאַראינטערעסירט אין אינסטיטוט, באַטראַכטן אים פֿאַר זייערן. מיר פֿאַדערן ניט, איר זאָלט דעם מאַרקטיום אַרײַנפֿירן אין ייוואָ, אַבער אַ געוויסע גרע-נעץ מוזט איר אָפהיטן. זענט איר פֿאַר דעם, אַז ייִדיש זאָל אויסגעשפּרייט און געשטאַרקט ווערן, מוזן אײַך די אינטערעסן פֿון די מאַסן זײַן געענטער ווי פֿון יחידים, מוזט איר אויסדריקן סימפּאַטיע צו די ייִדישע אַרבעטער, וואָס האָבן פֿאַרגאַסן זייער בלוט פֿאַר ייִדיש. די אַרבעט פֿון ייוואָ איז וויכ-טיק, אַבער וויכטיק זענען אויך די רעזאָלוציעס, ווייל זיי זענען אַ רוף צו די מאַסן, אַן אויסדרוק פֿון סאָלידאַריטעט מיט זיי.

ג. אורינסקי (פרוזשענט): איך רייך פֿונעם שטאַנדפונקט פֿון אַ קול-טור-טוער פֿון דער פּראָווינק, איך קום פֿון דאַרט, וווּ אַזוי פֿיל ייִדישע שולן זענען חרובֿ געוואָרן. מיר זענען געקומען אויפֿן צוזאַמענפֿאַר שפּען באַגניסטע-רונג, אַבער מען האָט דאָ אַרײַנגעבראַכט אַ צערייאַטן טאָן און ניט נאָר די קריטיקער פֿון לינקס, נאָר אויך די חברים פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג. אויך מיר אין דער פּראָווינק פֿאַרבייגן אָפֿט פּרינציפּן צוליב דעם קיום פֿון אונדזערע אינסטיטוציעס, דערפֿאַר פֿאַרשטייען מיר די טוער וואָס ווילן ניט דערלאָזן אין ייוואָ קיין פּאָליטיק, אַבער געזעלשאַפֿטלעך איז ניט אַלץ געטאָן געוואָרן. מען האָט דאָ אַ סך גערעדט וועגן די רדיפֿות אויף ייִדיש אין אײ.

אָבער דער ייוואָ האָט אויך ניט פּראָטעסטירט קעגן דעם פּאָגראַם אויף ייִדיש אין פּוילן. מען דאַרף וויסן, אַז דאָס קינד אין דער תּרבות-שול ווערט דער-צויגן אין שנאה ניט נאָר צו ייִדיש, נאָר צו קולטור בכלל (צווישנרוף: „ניט אמת!“ אַפּלאָדיסמענטן). מיר וועלן איבערקומען די שווערע צייטן, מיר אַרבעטן מיט גלויבן, אָבער עס מוז אַרײַנגעבראַכט ווערן פּלאַנמעסיקייט און פּערספּעקטיווע אין אונדזער אַרבעט. עס איז דאָך אַ טראַגעדיע פֿאַר דער ייִדישער שול, וואָס מיר האָבן אַזאַ מאַנגל אין לערערס אויף ייִדישע לימודים.

אינזש' מ. שרײַבער (ווילנע) באַגריסט אין נאָמען פון פֿאַרבאַנד פֿון די ייִדישע אינזשעניערן אין ווילנע און פֿון ייִדישן טעכניקום בײַ דער געז' „אַרט“. דער טעכניקום האָט פֿאַר די קנאַפע 15 יאָר פֿון זײַן עקסיסטענץ געשאַפֿן — אַפֿשר די ערשטע — טעכנישע ליטעראַטור אויף ייִדיש און דער ייוואָ האָט אין דעם געשפּילט אַ אויסערגעוויינלעכע ראָלע. דער רעדנער כאַראַקטע-ריזירט די דאָזיקע איינציקע ייִדישע טעכנישע שול אין פּוילן (מיט דער ייִדישער לערנשפּראַך), וואָס איז אויפֿגעבויט לויטן טיפּ פֿון די באַרימטסטע טעכניקומס אין דײַטשלאַנד, אָבער ניט ווי אַ קאַפּיע, נאָר ווי אַן אַריגינעלע, אין גאַנצן ייִדישע לערן-אַנשטאַלט, צוגעפּאַסט צו די באַדינגונגען פֿון ייִדישן לעבן און פֿון דער ייִדישער יוגנט פֿון די לענדער, וווּ די אַבסאָלווענטן קען אויסקומען צו פֿאַרווענדן די דערוואָרבענע קענטענישן. עס האָט געדאַרפֿט אויסגעאַרבעט ווערן אַ ספּעציעלע פּראָגראַם זייער אַ ברייטע, סײַ אַ טעאָרע-טישע סײַ פֿאַר דער פּראַקטישער אַרבעט, מען האָט געמוזט שאַפֿן די נייטיקע לערנביכער אין ייִדיש, אויפֿבויען אַ גאַנצע רײ מעכאַנישע און עלעקטראַטעכ-נישע וואַרשטאַטן. דאָס אַלץ איז געשאַפֿן געוואָרן דורך אַנגעשטרענגטער אַרבעט פֿון 15 יאָר.

ז. רייזען: אַ גאָר גרויסן חלק אין דעם ייוואָ האָבן די מחנות פֿון זײַנע געטרײַע זאַמלער. זאָל פֿאַר זײ ריידן די באַגריסונג פֿון די חברים פֿון פּרין-פֿאַראיין אין טשאַרטקאָוו. (לייענט די באַגריסונג. אַפּלאָדיסמענטן).

ש. מענדעלסאָן: מען האָט דאָ גערעדט וועגן פֿאַרשיידענע מינים קריטיק, וועגן זאָלעכער קריטיק און שטערערישער. ווען דער ייוואָ וואָלט גאָר אַרויסגעגעבן זײַנע „שריפֿטן“, וואָלטן מיר זיך געקענט באַנוגענען נאָר מיט זאָלעכער קריטיק. אָבער דער עיקר-ווערט פֿון ייוואָ איז דאָך די אַטמאָ-ספֿערע וואָס ער שאַפֿט. די צוגעבונדנקייט צום ייוואָ שטאַמט דאָך ניט פֿון די בייזקייט ייוואָ-בענדער. ס'איז דאָ אַ עמאַנאַציע פֿון ייוואָ און אין דער אַ עמאַנאַציע גייט עס אונדז. עס איז ניט מעגלעך אין פּוילן אַ קולטור-ביונג אָן אַ קולטורקאַמף. העכער 60 שולן האָט מען פֿאַרמאַכט, איבער אַ האַלבן מיליאָן טובסידיעס האָט מען געשטראַכן. פֿאַרטראַכט זיך אויף דעם, וועט איר פֿאַרשטיין, פֿונוואַנען עס נעמט זיך אונדזער נערוואָזיטעט. מיר זענען געקומען אַהער אַ גאַנצע דעלעגאַציע פֿון דער ייִשאַ ניט כדי צו מאַכן בײַז בלוט, נאָר

ווייל מיר באַמערקן, אז עס הייבט זיך אָן צו שאַפֿן אַן איינזיכט אין די גע-
פֿילן פֿון די אַרבעטער צום יוואָ, מיר האָבן מורא, ער זאָל ניט פֿאַרלירן
די גראַוויטאַציע-קראַפֿט אויף דער ייִדישער באַפֿעלקערונג. מיר זענען איין
אַרגאַניזם און אז איין טייל איז קראַנק, ווערט עס געפֿערלעך פֿאַרן גאַנצן
אַרגאַניזם. מען האָט געזאָגט, אז מיר זענען געקומען אַרייַנשטעקן שטעקנס
אין די רעדער פֿון וואָגן, אָבער ווען דער וואָגן גייט באַרג אַראָפּ, איז אַ טובֿה
דאָס צו טאָן.

ד"ר מ. סודאַרסקי (קאָוונע): מען פֿאָדערט פֿון יוואָ צו פֿיל. אַלץ
דאַרף ער זיין, אַ אַקאַדעמיע, אַ בילדונגס-דעפּאַרטאַמענט, אַ פעדאַגאָגישע
סעמינאַר. דאָס זענען אַלץ זייער נייטיקע אינסטיטוציעס, אָבער די מעגלעכ-
קייטן זענען דאָך באַגרענעצטע. איך פֿאַרשטיי די געפֿילן פֿון די לערער און
קולטור-טוער, וואָס אַרבעטן ביי אַזעלכע אומדערטרעגלעכע באַדינגונגען.
אָבער דער אינסטיטוט מוז זיך באַגרענעצן מיט וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט.
פּראָפֿ' פֿ. שניאָרסאָן האָט געזאָגט אַ גוטן וויץ: דער שמש פֿון קלויז
גייט מלִקוֹת איין מאָל אין יאָר די באַלעבאַטיים, אויף וועלכע ער איז אין פעס.
דאָ איז פֿאַרקערט: אַלע באַלעבאַטיים זענען געקומען און שמיסן דעם שמש.
אַלע האָבן געזינדיקט קעגן יוואָ. מען האָט ניט געטאַרט דערלאָזן, אז די
וויסנשאַפֿטלעך זאָלן זיך דאַרפֿן אַפּרטיסן פֿון זייער אַרבעט און פֿאַרן קלייבן
געלט. מען האָט געדאַרפֿט אַליין אַרייַנשיקן. דאָס זעלבע אויך מיט דער
ייִדישער שול. זייער ווייניק מענטשן זאָרגן פֿאַר דער ייִדישער קולטור און
אַלע טראָגן די שולד פֿאַר אונדזער קולטור-ירידה. ווען אַלע וועלן זיך גרופֿירן
אַרום אינסטיטוט, וועלן די מניעות באַזיטיקט ווערן און די טענות וועלן
אויפֿהערן.

אַדוו' יוסף טשערניכאָוו (ווילנע): איך וויל פּרוּוון אין פּיאַני-
טימאָ, וואָס איך האָב מיט אַ פֿאַר טעג צוריק געזאָגט פֿאַרטיסימאָ. ווייל איך האָב
צו ווייט געשאָסן, האָב איך ניט ריכטיק געטראָפֿן. ווי אַ פֿאַכרעדנער באַדויער
איך. וואָס איך בין שלעכט פֿאַרשטאַנען געוואָרן. אַ פֿריינד האָט מיר געזאָגט,
אז איך זיך דאָ ווי אַן אַבֿל צווישן מחותנים. מיט 10 יאָר צוריק האָבן יידן אויס-
געמאַכט 36 פּראָצ' פֿון דער באַפֿעלקערונג אין ווילנע, איצטער-בלויז 25. מנין
אומרו האָט אויך געבראַכט צום אויסדרוק יעקבֿ לעשטשינסקי. אָבער פֿון זיינע
„100 יאָר אַנטוויקלונג פֿון ייִדישן פֿאַלק“ (אין די „עקאָנאָמישע שריפֿטן“) ביז
זיין נעכטיקן רעפֿעראַט איז אַ ווייטער מהלך. עס וואַקסט אומעטום שפֿלות.
דער אינסטיטוט טאַר זיך ניט קאָנקרעטיזירן. אויב ער וועט דאָס טאָן, וועט
ער פֿאַלן. איך האָב געוואָרנט דעם יוואָ, און איצט מוז איך דאָס דאָ אונ-
טערשטייכן ווידער.

ג. פֿיינערמאַן (ניו-יאָרק): כ'האָב זיך צוגעהערט צו דער קריטיק און
געפרוּווט מאַכן אַ סך-הפֿל. קריטיק איז גוט און נוצלעך, עס דערמאַנט, אז

ס'איז דאָ אַן אויג וואָס וואַכט. מען מוז אָבער אָפּשיידן קריטיק פֿון אָננריף. איך ווענד זיך צו די חברים פֿון דער ייִשאָ: איר ווייסט, אַז איך בין אַ סאָ-ציאָליסט שוין 30 יאָר, געהער צו דער לינקער פֿראַקציע. שטעל איך אַנך אייניקע פֿראַגן, ח' פֿאַט: די באַריכטן פֿון צוזאַמענפֿאַר אין דער „פֿאַלקסצייטונג“ זענען קריטיק? זאָלן די פֿאַרטרעטער פֿון די פֿאַליטישע פֿאַרטייען מיר זאָגן, צי מ'קען זיך באַגניין אָן קאָמפּראָמיסן? מען וואָלט געוואָלט מאַכן פֿון אינסטי-טוט אַ פֿאַליטישע אינסטיטוציע. דאָס איז אַ געפֿערלעכע שפּיל. דער ייִוואָ קען צום באַדויערן גאַרנישט טאָן דערצו, וואָס ייִדישע שולן ווערן געשפּאַסן. ח' מענדעלסאָן האָט געפֿירט אַן אַקציע פֿאַרן „בונד“ אין אַמעריקע, האָט ער אויך געמוזט מאַכן קאָמפּראָמיסן. אויב ער האָט עס באַרעכטיקטערהייט געטאָן אין אויסלאַנד, פֿאַר וואָס איז עס טרייף אין פּוילן? דער ייִוואָ איז ניט קיין פֿאַליטישע אָרגאַניזאַציע, נישט קיין אָרגאַניזאַציע פֿאַר פּראָטעסטירן. ס'איז אָן אינסטיטוט פֿאַר פּאָליטישע אַרבעט. מיר סאָציאַליסטן ווייסן גוט, אַז פּדי צו פֿאַרשטיין די געגנוואַרט, מוז מען קענען די פֿאַרגאַנגענהייט. איז די אַנקעטע צו פֿאַרשן די יוגנט נישט קיין אַרבעט וועגן היינט? אַלע, וואָס ווילן העלפֿן דעם ייִוואָ, זאָלן קריטיקירן נישט ווי פֿינד נאָר ווי פֿיינד.

יוסף אַראָנאָוויטש (ווילנע): זיך פֿאַרשריבן צום וואָרט צוליב די לעצטע צוויי רעדנער. איך וואָלט פֿאַרשטאַנען די צערייצטקייט פֿון די פֿירער פֿון ייִוואָ, ווען דאָס וואָלט געווען אַ פּערזענלעכע צערייצטקייט. די צערייצטקייט קייט נעמט זיך פֿון דעם, וואָס מען רירט אָן די מעטאָדן, די יסודות פֿון זייער אַרבעט. וואָס האָט געוואָלט זי. רייזען? אַז דער צוזאַמענפֿאַר זאָל פֿאַר-קומען ביי אַ קאַלטער זעלבסטצופֿרידנקייט? ווי אַ פֿאַרשטייער פֿון ייִדישן צענטראַלן בילדונגס-קאָמיטעט (צב"ק) אין ווילנע קען איך פֿעסטשטעלן, אַז מיר אַלע באַציען זיך מיט דער גרעסטער פֿריינדשאַפֿט צום ייִוואָ. איך האָלט אונטער דעם ווילנער נוסח פֿון ח' ווירגילי-פּהן, אַז דער אינסטיטוט דאַרף שטיין אויף אַ ברייטער באַזע, אָבער די קאָאָליציע מוז זיך שטיצן אויף פֿיינד פֿון אַרבעטער-קלאַס, די אינטערעסן פֿון אַרבעטער-קלאַס דאַרפֿן שטיין אויפֿן ערשטן אָרט. מיר פֿאָדערן נישט קיין פֿאַרטיישע אייגנשאַפֿט, אָבער מיר מוזן זיך שטעלן מיטן פּנים צו דער אַרבעטערשאַפֿט. בעבעל האָט געזאָגט: ווען די שונאים לויבן מיר, איז אַ סימן, אַז איך האָב שלעכט געטאָן. גיט אַ קוק וואָס די ציוניסטישע „צנט“ שרייבט וועגן ייִוואָ, וועט איר זען וווּ איר האַלט. אַלץ וואָס גייט ניט מיט דער ייִדישער אַרבעטערשאַפֿט, מוז ווערן רעאַקציאָנער און פֿאַשיסטיש.

גאָלדע פּאַץ (ווילנע): די קריטיק קומט אַרויס פֿון דער ליבע צום ייִוואָ. שוין אייניקע יאָר הערשט אָן אומצופֿרידנקייט מיט דער אַרבעט פֿון דער פּסיכעפּדעסעקציע און פֿון דער היסטאָרישער סעקציע. די פּסיכעפּדעסעקציע סעקציע האָט אָנגעוואָרפֿן אַ סך פּלענער, אָבער נישט אויסגעפֿירט. די סעקציע וועט קענען אַ סך אויפֿטאָן. אויב ס'וועלן זיך שאַפֿן מאַטעריעלע מיטלען. די

יוגנטפֿארשונג איז דערפֿאר אוועק גוט, ווייל זי האָט באַקומען אַ געהעריקע פֿינאַנציעלע אונטערשטיצונג. עס ווערט אַרײַנגעלייגט אַ סך געזעלשאַפֿטלעכע מי אין יױוּאָ און דאָס איז מחייב. מען קען ניט זײַן נײַטראַל אין קאַמף צווישן פֿאַשיזם און לײבעראַליזם. דער מעטאָד פֿון דער היסטאָרישער סעקציע דאַרף זײַן פֿון דער מאַטעריאַליסטישער דיאַלעקטיק. די אָנפֿירונג מוז אַריבער-געטראָגן ווערן קײן פּױלן. דאָ צווישן די יונגע היסטאָריקער זענען פֿאַראַן גענוג קרעפֿטן, וואָס וואָלטן אַ סך אַרײַנגעבראַכט. וואָס שײך פֿאַפּולאַריזירן וויסנשאַפֿט, וועט מען עס קענען דעמאָלט, ווען מיר וועלן שאַפֿן דעם אַקאַ-דעמישן יסוד. מיר וואָלטן פֿאַרשפּאַרט אַ סך נערוון, ווען מיר האָבן טעגלעך די מעגלעכקײט צו קריטיקירן די אַרבעט פֿון יױוּאָ. ז. רײזען, צו וועלכן כּװאַב די גרעסטע אַכטונג, דערלאָזט עס נישט אונטערן אויסרייד, אַז מען דאַרף נישט קריטיקירן בשעת מען בױט.

פּראָפּ' פּ. שניאורסאָן (וואַרשע): אין דער קריטיק איז יעדנפֿאַלס אויסגעדריקט געוואָרן די אָנערקענונג פֿאַרן יױוּאָ. אין זײַן פֿון מײַן רעפֿעראַט טראָג איך אַרײַן אַ רעזאָלוציע. (גיט זי איבער שריפֿטלעך).

נח פּרידלוצקי: ווען יױוּאָ וואָלט נישט געווען קײן פּרײַע אָרגאַניזאַציע, נאָר אַ מלוכה-אַקאַדעמיע, וואָלטן געווען וויסנשאַפֿטלעך און געסט. דאָ האָבן מיר אויך דעלעגאַטן. פֿון אַ געוויסן שטאַנדפּונקט איז עס אַ דעמאָ-קראַטישע דערשײַנונג. דעריבער אָבער האָט זיך געשאַפֿן אַ לאַגע, אַז די פֿרײַנד, וואָס זענען נישט קײן וויסנשאַפֿטלעך, פֿאַרלאַנגען פֿון יױוּאָ אַלץ. מען קומט צום יױוּאָ ווי צום רבּין. אין דער קריטיק זעט זיך די אומקריטיש-קײט. צי זענען די טוער פֿון יױוּאָ מכשפֿים? קען דער יױוּאָ עפעס אויפֿטאָן, אַז מען פֿאַרמאַכט שולדן? די טוער פֿון יױוּאָ פֿאַרשטייען, אַז ס'דאַרף געטאָן ווערן דאָס, וואָס זאָלן ברענגען פֿאַקטישע נוצן. עס פֿירט זיך אַ קולטור-קאַמף און דער יױוּאָ איז דער זיצאַרט פֿון שטאַב. אַז דער שטאַב ווערט צעקלאַפֿט, ווערט אַלץ חרובּ. דער יױוּאָ מוז זײַן טאַב, פֿאַרפּאַנצערט, טאָר זיך ניט דירעקט אַרײַנמישן אין פּאָליטישן קאַמף ווי אונדזער העכסטע קולטור-פּאָליציע.

י. גיטערמאַן (וואַרשע): ס'קומען פֿאַר רײַבונגען ווי צווישן צוויי שכנים וואָס זיצן אונטער איין דאַך. מען מוז אויפֿשטעלן אַ מחיצה. דעם יױוּאָ דאַרף זײַן די רעפּרעזענטאַנט פֿון דער ייִדישער קולטור און שאַפֿן קולטור, באַדינען די מאַסן. אַז ער רעפּרעזענטירט שלעכט די קולטור, האָט מען ניט געהערט; אַז ער באַדינט ניט גענוג, איז ריכטיק. פֿאַראַן סיבות. קודם-פֿל די מאַטעריעלע. אָבער די טענות וועגן קאַמף, פּאָליטישע רעזאָלוציעס, וכדומה — אין דעם קען זיך דער אינסטיטוט ניט אַרײַנציען. אין יױוּאָ זענען פֿערטעטן פֿאַרשיידענע ריכטונגען, דאַרף מען זוכן דאָס וואָס פֿאַרײַניקט אונדז אַלעמען.

עס ווערט דערקלערט אַ הפסקה ביז נאָך מיטאַג.

פאַראַטונג פֿון דער היסטאָרישער סעקציע

וועגן רעגיאָנאַל-געשיכטלעכער פֿאַרשונג

האַלב צוויי אַ זייגער האָט זיך אָנגעהויבן אַ ענגע באַראַטונג פֿון דער היסטאָרישער סעקציע מיט פֿאַרשטייער פֿון אַ ריי גרעסערע און קלענערע פּונקטן פֿון דער פּראָווינץ, ווי קאַליש (קאַפּלאַן, זשיוויאַנסקי), טורעק (ה. גאַצמאַן), באַראַנאָוויש, לידע און אַנדערע, ראַקאָו ביי אַלעכנאַוויטש (י. פּינקעל), וועלכע פֿירן דורך אַ זאַמל-אַרבעט פֿון מאַטעריאַלן פֿאַר היסטאָרישע מאַנאָגראַפֿיעס פֿון זייערע שטעט. דער פֿאַרזייער פֿון דער באַראַטונג ד"ר עמנואַל רינגעלבלום האָט אויפֿגעקלערט די גרויסע וויכטיקייט פֿון דער דאָ-זיקער רעגיאָנאַל-געשיכטלעכער פֿאַרשונג צוליב וויסנשאַפֿטלעכע, קולטור-דער-ציערישע, געזעלשאַפֿטלעכע און ווירטשאַפֿטלעכע טעמים. ביז איצט זענען פֿאַראַן ווייניק רעגיאָנאַלע מאַנאָגראַפֿיעס. אַ ביסל איז באַאַרבעט געוואָרן גרויס-פּוילן (מ. באַלאַבאַן — „די יידן אין קראַקע“, פֿ. פֿרידמאַן — „די יידן אין לאָדזש“), ייִטע מאַנדלסבערג — אַרבעט איבער אַ מאַנאָגראַפֿיע וועגן לאַובלין. די ווירטשאַפֿטס-געשיכטע איז אָבער געבליבן פֿאַרנאַכלעסיקט. ד"ר רינגעלבלום האָט אויך געגעבן אַ ריי מעטאָדישע אָנווייזונגען, ווי אַזוי און אין וועלכער ריכטונג צו פֿירן די פֿאַרשאַרבעט: עס דאַרף געלייגט ווערן אַכט אויף דער ווירטשאַפֿטלעכער און סאָציאַלער געשיכטע, אויף דער שטייגער-געשיכטע, וועלכע גרויסע פּערזענלעכקייטן זענען פֿאַרבונדן מיט דעם געגען-בענעם פּונקט, געשיכטע פֿון דער עמיגראַציע; גרויס אַכט דאַרף אויך געלייגט ווערן אויף דער געגנוואַרט.

ד"ר פֿ. פֿרידמאַן גיט אין זײַן קאַררעפֿעראַט צוגאַב-אָנווייזונגען.

עס אַנטוויקלט זיך אַ לעבעדיקע דיסקוסיע, אין וועלכער עס באַטייליקן זיך ד"ר מ. העלער, ד"ר ר. מאַהלער, מגר' דערעוויאַנסקי, מגר' מאַנדעלס-בערג א"א.

עס ווערט באַשלאָסן, אַז די היסטאָרישע סעקציע נעמט איבער די אַפּוטרופּסות איבער דער רעגיאָנאַלער פֿאַרשאַרבעט, ווענדט זיך צו די אַלע פּונקטן וועגן אָנבינדן מיט איר אַ קאָנטאַקט, פּדי צו באַקומען די נייטיקע הילף. אין לאָדזש נעמט איבער די אַפּוטרופּסות ד"ר פֿ. פֿרידמאַן אין פֿאַר-בינדונג מיט דער היסטאָרישער סעקציע.

נִי־נִטְעֵ זִי צוֹנֵג

פלענום פֿון צוזאמענפֿאַר

(מאָנטאָג דעם 19טן אויגוסט אין אָוונט)

אויפֿן סדר-היום המשך פון דער דעבאַטע

פֿאַרזיצער י. באַטאַשאַנסקי: חשובֿע פֿריינד! ס'קומט אויס צו רעדן ניט וועגן די באַריכטן, נאָר וועגן די דיסקוסיעס אַרום זיי. איך בין מספּים מיט אַ סך טענות, זיי זענען אָבער ניט געמאַכט געוואָרן אין דער ריכטיקער צייט און אויפֿן ריכטיקן אָרט. זאָלן די סאָציאַליסטן, וואָס ציטערן פֿאַרן „באַלעבאַטישן“ גניסט פֿון יוואָ, אַ גאַנץ יאָר פֿירן די אַרבעט און זאָרגן פֿאַרן ריכטיקן גניסט אין יוואָ. סאָציאַליסטישע טוער! ווילט איר, אָז דער יוואָ זאָל זיין אין איבער גניסט — אַרבעט אַ גאַנץ יאָר!

ס'האַלט שוין ביי נעילה. איך וואָלט וועלן, אָז נאָכן אַרויסשטעלן אַלע מעגלעכע און אוממעגלעכע פֿאַדערונגען זאָל מען ניט שעדיקן דעם יוואָ דורך בלויוע פֿאַליטישע פּניות. דער יוואָ איז אַ ריזיקע קולטור-פֿעסטונג, געבויט דורך די פֿאַרגרעסיווע כּוחות. מען דאַרף האַפֿן, אָז אַזאָ וועט ער בלייבן. עס וועט איבער דער וועלט צעטראָגן ווערן דער גוטער שם, ניט דער נאָכטעם פֿון דער פֿאַליטישער דיסקוסיע. פֿון צוזאמענפֿאַר האָט מען גענומען פֿייער. דער יוואָ האָט סטימולירט און סטימולירט ווייטער צו נייע קולטור-אויפֿטוען.

ד"ר ל. ווילמאַן: פּראָפֿ'פּ. שניאורסאָן האָט שוין געגעבן אַ שיינעם אַרבייט פֿון זיין וואָרט וועגן דעם אָרט פֿון דער יידישער געזעלשאַפֿטלעכער מעדיצין. די יידישע מעדיצינישע וויסנשאַפֿט — סיי די אַקאַדעמישע, סיי די פּראַקטישע — איז געלעגן אָן אַ זייט פֿון די פֿאַראינטערעסירונגען פֿון יוואָ. מיר האָבן ניט קיין טענות, הלמאי די פֿילאָלאָגישע, היסטאָרישע און סאָציאַל-עקאָנאָמישע פֿראַגן האָבן פֿאַרנומען דעם אויבנאָן, פֿאַרט אָז 10 יאָר איז זייער ווייניק. דער וויסנשאַפֿט ווידמעט מען פֿאַנגע לעבנס, און ניט בלויו פֿון איינצלנע מענטשן, ווי פֿאַראַדיי, כאַווקין א"א. פֿאַר פֿאַרשוונגען זענען נייטיק פֿאַנגע יאָרן אַרבעט, פּדי צו קומען צו אַ רעזולטאַט. מיר ווייסן אויך די שווע-ריקייטן פֿון דער יוואָ-אַנפֿירונג.

אינזענדיק די נויטווע: דיקייט פֿון ברייטערע אויספֿארשונגען אויפֿן געביט פֿון ייִדישער סאָציאל־מעדיצין, האָט די ייִדישע געזונט־שויק־באַוועגונג („טאָן“ - „אָוע“), וואָס איר אויפֿגאַבע איז קאָנקרעט אויטיליטאַרע אַרבעט, געטאָן אויך וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט. זאָל וועגן איר אורטיילן דער ייִוואָ. מיר ווילן זיך טאַקע באַהעפֿטן מיטן ייִוואָ. זאָל ער אונדזער וויסנשאַפֿט־אַרבעט באַטראַכטן ווי אייגענע אַרבעט, זאָל ער אויספֿארשן אונדזערע מאַטעריאַלן. מיר האָפֿן, אַז אונדזער פֿאַרשלאָג וועט דורך דעם צוזאַמענפֿאַר אָנגענומען ווערן. לאָמיר צושטעלן דעם ייִוואָ אַ פֿלייצע! און צו דער דעבאַטע בכלל: עס ווערט ניט אַזוי הייס געגעסן, ווי געקאָכט.

ש. ווינטער (וואָצלאַוועק) לייגט פֿאַר צו שליסן די דעבאַטע, וויל אַ ריי דעלעגאַטן דאַרפֿן זיך גרייטן אין וועג. (ניט אָנגענומען, וויל די רע-זאָלוציע־קאָמיטע איז נאָך ניט פֿאַרטיק מיט איר אַרבעט). מען פֿאַרגעסט אָן די מעגלעכקייטן פֿון אינסטיטוט — עס איז אָפֿט מאָל ניט געווען קיין הוצאות אויף פּאָסט. ס'איז געווען אַ פֿעלער, וואָס מען האָט ניט צוגעגרייט געהעריק דאָס דורכפֿירן אין לעבן די תקנות פֿון אויסלייג און דעריבער בלויז פֿאַר-גרעסערט דעם מישמאַש אין אויסלייג. ס'איז אַקטועל די פֿאַגע וועגן אַן איינהיטלעכער אויסשפּראַך אויף דער בינע. מען טוט צו ווייניק פֿאַר דער פּאָפּולאַריזאַציע פֿון ייִוואָ. מען וואָלט באַדאַרפֿט איינפֿירן שטענדיקע אָפּצאלן פֿון די „געזעלשאַפֿטן פֿריינד פֿון ייִוואָ“ אָנשטאַט די צופֿעליקע קאַמפּאַניעס.

ב. טאַבאַטשינסקי (ביאַליסטאָק): אין די דעבאַטן גייט אונדז ניט אין טאָן. פֿאַר אונדז איז ייִוואָ און דער צוזאַמענפֿאַר ניט בלויז אַ יום־טובֿ. פֿאַר אונדז איז עס אַ וויכטיקע פּאָליציע אין דער מאַסן־קולטור און טאַקע דערפֿאַר קריטיקירן מיר. די סאָציאַליסטן האָבן קיין מאָל ניט קיין מוֹדא פֿאַר קריטיק. מיר טראָגן די זעלביקע קרבנות פֿאַרן ייִוואָ ווי די אַמע-ריקאַנער אָדער אַרגענטינער הַבֿרים. ווער בֿרענגט אַרײַן די אַלע זאַמל־מאַטע-ריאַלן? עס איז דעריבער פֿאַלש דער פֿאַרווירף, אַז מיר וואַרפֿן בלויז לאָזונגען. אגבֿ איז אַ לאָזונג אויך קולטור און אַדאַנק די פּאָליטישע לאָזונגען און פּאָליטישן קאַמף קומט אויך די קולטור־באַפֿריינג. אין דעם איצטיקן קאַמף איז ניטאָ קיין פּשרות. ווער עס איז מיטן ייִוואָ, קען ניט זײַן מיטן ירושלימער אַוניווערסיטעט. וואָס איז אייגנטלעך די עווליה, ווען מיר פֿאַדערן, אַז דער ייִוואָ זאָל נעמען אַ וואָרט אין קאַמף קעגן דער ייִדישער רעאַקציע. אין אַ בולעטין פֿון ייִוואָ ווערט דערציילט, אַז אַ וועבער האָט געגעבן צוויי גילדן פֿאַרן ייִוואָ. אויף אים דאַרף זיך דער ייִוואָ אַרײַענטירן.

י. באַטאַשאַנסקי: איך האָב ניט געזאָגט, אַז מען דאַרף ניט קיין לאָזונגען. איך האָב געזאָגט: זײַט בײַ דער אַרבעט און גיט אַכטונג.

ז'רמן רייזען: די זעלביקע רעדעס, וואָס רעגן אויף די פֿאַרשטייער פֿון דער ייִשאָ, האָב איך אויך געהאַלטן אויף די שול-צוואַמענפֿאַרן אירע. איינע פֿון די וויכטיקסטע סיבות וואָס צווינגט אונדז אַזוי אָפּצושאַצן די סיטואַציע איז דער מצבֿ פֿון דער ייִדישער קולטור. דער אָפּזאָג פֿון ייִדישער קולטור איז אַן אָפּזאָג פֿון אַ ייִדיש שפּעריש לעבן. נאָר די ייִדישע קולטור קען אָרגאַני-זרן דאָס ייִדישע לעבן. אַבער בלויז דער סאָציאַלער פּאַטאָס איז ניט גענוג צו בויען די ייִדישע קולטור. אַ באַווייז איז אויך דער ראַטן-פֿאַרבאַנד, ווי מען האָט ניט אויסגענוצט די קאָלאָסאַלע מעגלעכקייטן, וואָס די מלוכה גיט פֿאַר ייִדישער קולטור-אַרבעט. איינע פֿון די וויכטיקסטע אויפֿגאַבן פֿון דער קולטור-באַוועגונג אונדזער איז צונויפֿצושמידן אַ קולטור־פֿאַלק. דאָס דאַרף אויך טאָן דער ייִוואָ. אַלץ וואָס מיר טוען איז פֿאַר דעם צייַל. מיט די אַרבעטער אַליין נאָר קען מען קיין ייִדישע קולטור ניט אויפֿבויען. דער שוץ פֿון די קולטור-פּאַזיציעס איז אונדזאָי דאָס וויכטיקסטע, אָבער מיר זעען דעם שוץ נאָר אויף ווערטער. די טרעגער און שפּעצער פֿון דער ייִדישער קולטור זענען פֿאַרשטויסן. ייִדישע אַרבעטער גיבן זיך אויך אונטער דער אַסימילאַטאָ-רישער ווירקונג פֿון די אַנדערע סאָציאַלע קלאַסן. די באַדעייטונג פֿון דער ייִדישער קולטור אין דער פֿולער מאָס שאַצן אָפּט נאָר אָפּ די פֿירער. ס'איז ניט נאָר קיין פֿראַגע פֿאַר פּוילן, אויך אין אַמעריקע איז אַזוי. די אַרבעטער האָבן ערשט אונטער דער ווירקונג פֿון דער ייִדישער נאַציאָנאַלער אינטעליגענץ לעצטנס עפעס אויפֿגעטאָן אויף דעם קולטור-געביט, נאָך דעם ווי זיי האָבן צענדלינגער יאָרן זיך נאָכגעשליפּט נאָך דער אַסימילאַציע. די ייִדישע קולטור-פּראָבלעם איז ביי אונדז זייער קאָמפּליצירט, דאַרפֿן די אַרבעטער-פֿירער נאָך מער ניט קאָמפּליצירן די לאַגע. די ייִדישע קולטור-באַוועגונג האָט רעכט צו פֿאַדערן פֿון זיי דעם אַ קרבן. די שווערע באַדינגונגען האָבן אונדז געצווינגען צו לינגוואַלער אַרבעט. דער ייִוואָ וויל אַנזאַמלען אוצרות ייִדישע קולטור, אויף צו איבערצייגן און געבן די ברייטע מאַסן פּאַטאָס פֿאַר דער ייִדישער קולטור. מען מוז קולטורעל מאַכן די גאַנצע ייִדישע סביבה.

אי ציק מאַנגער: אויף דעם אָונט פֿון די ייִדישע שרייבער האָט מען אַ ייִדישן שרייבער ניט געלאָזט לייגען, ווייל ער האָט געשריבן שונדראַמאַ-נען. ליטעראַטיש איז דאָס ניט באַרעכטיקט, ווייל ער האָט געוואָלט לייגען אַ קינסטלעריש ווערק. געזעלשאַפֿטלעך איז דאָס יאָ באַרעכטיקט, אָבער מען דאַרף קעמפֿן קעגן שונד אומעטום: אין דער פּובליציסטיק, אין דער קונסט, אין דער וויסנשאַפֿט. מאַנגער האָט אויך אַ טענה צו דער ווינרשייכן, פֿאַר וואָס ער האָט געמאַרדן, אַז דער אָונט פֿון די ייִדישע שרייבער איז אָרגאַניזירט געוואָרן פֿון פען-קלוב און נאָר דער פען-קלוב טראַגט פֿאַר אים די אַחריות. דער פֿאַרויזער באַמערקט דערצו, אַז ער זעט ניט איין אין דעם קיין שום עוולה, מערדערעט, אַז די דעבאַטע איז געשלאָסן, גיט אַ שלוסוואָרט י. לעשטשינסקין.

י. לעשטשינסקי אטאקירט אין אנהייב פֿון זיין שלוסוואָרט
 י. טשערניכאוון — אויף אַ פּערזענלעכן אָפֿן. איבערגייענדיק צו דער פּאָ-
 ליטישער ליניע פֿון יוואָ פּליפּי פּנים און פּליפּי חוץ, זאָגט דער רעדנער, אַז
 ס'איז קלאָר אַז י'שאַ און י'וואָ זענען די פּאָדערשטע פּאָזיציעס. י'שאַ איז די
 ערשטע פּאָזיציע און י'וואָ די צווייטע אָדער דריטע, אָבער מען טאָר ניט
 שיסן אין דער אייגענער פּאָזיציע. מיר מוזן גיין אויף פּשרות, אויך די י'שאַ
 מוז עס. די טראַגעדיע איז ניט נאָר אין די רדיפֿות פֿון די אויסערלעכע
 שונאים, נאָר אין דער באַציונג פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט גופּא. צווישן
 2 מיליאָן ייִדן אין ניו-יאָרק געפֿינען זיך ניט גענונג עלטערן, וואָס זאָלן
 פּאָדערן פֿון דער שטאַט-פּאַרוואַלטונג אַ ייִדישע שול. די לאַגע פֿון ייִדיש
 אין אַזאַ וואַרשע איז דאָך אַיך אַליין גענוג באַקאַנט. אין אַ האַמעל ווילן
 די ייִדישע פּאַבריק-אַרבעטער ניט ריידן קיין ייִדיש. מיר ווילן אין יוואָ
 ווייניקער געשריי, פּדי מיר זאָלן קענען ממשותדיק אַרבעטן. אָבער איך וויל
 ניט בלייבן דער רעאַקציאָנער. דעריבער וועל איך שטימען פֿאַר דער רעאָ-
 לוציע פֿון די לינקע. איך וויל, אַז אַלע זאָלן זי אָננעמען, אָבער אַלע זאָלן
 מיר זיין פּאַראַנטוואָרטלעך, אַלע זאָלן מיר מיטטראַגן דאָס אחריות.

ש. מענדעלסאָן גיט אָפּ אַ ערקלערונג, אַז די דעלעגאַציע פֿון דער
 י'שאַ האָט געוואָלט איבערלייענען אַ ספּעציעלע דעקלאַראַציע, דאָס פרעזי-
 דיום פֿון צוזאַמענפּאַר האָט עס אָבער ניט דערלויבט. אין צייכן פֿון פּראָטעסט
 טרעט ער אַרויס פֿון דער נאָמיניר-קאָמיסיע און פֿון פרעזידיום פֿון צוזאַמענ-
 פּאַר און לָאָזט זיך איבער דאָס רעכט צו באַטראַכטן אין דער פּאַרוואַלטונג
 פֿון דער י'שאַ די פּראַגע וועגן דעם אָנטייל פֿון די פּאַרשטייער פֿון דער י'שאַ
 אין די אָנפֿירנדיקע אָרגאַנען פֿון יוואָ.

מ. וויינרייך לייגט פֿאַר אין נאָמען פֿון דער נאָמיניר-קאָמיסיע אויס-
 צוויילן אין דער צענטראַלער פֿאַר וואַלטונג 25 מיטגלידער, לייענט
 פֿאַר די רשימה פֿון די קאַנדידאַטן:

אַברהם גאַלאַמב, בן-שמן; יצחק גיטערמאַן, וואַרשע; שלמה גילינסקי,
 וואַרשע; הערץ גילישענסקי, טשערנאָוויץ; יעקבֿ העלמאַן, וואַרשע; לייב
 ווילמאַן, וואַרשע; מאַקס וויינרניך, ווילנע; ברוך וולאָדעק, ניו-יאָרק; אליהו
 טשעריקאָווער, פּאַריז; יוסף יאַשונסקי, וואַרשע; ישראל יעפּרויקין, פּאַריז; ברוך
 פּהן-ווירגילי, ווילנע; יעקבֿ לעשטשינסקי, וואַרשע; יודל מאַרק, קאָוונע; נחמן
 מייזל, וואַרשע; נח פּרילוצקי, וואַרשע; נפתלי פֿלינערמאַן, ניו-יאָרק; חיים-
 שלמה קאָזשדאַן, וואַרשע; זעליק קלמנאָוויטש, ווילנע; באָריס קלעצקין, ווילנע;
 זלמן רייזען, ווילנע; עמנואל רינגעלבוים, וואַרשע; יעקבֿ שאַצקי, ניו-יאָרק;
 יצחק-נחמן שטיינבערג, לָאָנדאָן; יצחק שיפּער, וואַרשע.

מיט אַ מערהייט פֿון 34 קעגן 2 ווערן די אָנגעמערקטע קאַנדידאַטן
 אויסגעוויילט אין דער נייער צענטראַלער פּאַרוואַלטונג פֿון יוואָ.

מ. ווינר ריך לייגט פֿאַר אין נאַמען פֿון דער נאַמיניר-קאַמיסיע:
 דער אַרױעלעכער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט
 האָט באַשלאָסן צו פֿאַרברייטערן דעם ראַט פֿון יוּוּאַ. בהסכּם מיט דער פֿאַר-
 שטאַרקונג פֿון דער טעטיקייט פֿון יוּוּאַ זאָלן אויסגעוויילט ווערן פֿאַרשטייער
 פֿון די אַלע לענדער, וווּ דער יוּוּאַ האָט זינגע געזעלשאַפֿטן פֿרינד. פֿאַר דער
 איצטיקער קאָדענץ פֿון ראַט ווערן פֿאַרגעלייגט אַלס מיטגלידער:
 אויסטראַליע: שמחה ברייאַנט, מעלבּורן.
 אַרגענטינע: יעקב באַטשאַנסקי, בוענאָס-אַירעס; מ. רעגאַלסקי,
 בוענאָס-אַירעס.
 ארץ-ישראל: וו. לאַצקי-בֿערטאַלדי, ירושלים; ד״ר ישראל רובין,
 תּל-אַבֿיבֿ.

בראַזיל: ד״ר ש. מאַלאַמור, ריאַ-דע-זשאַניראַ.
 טשילי: י. פּילאַוסקי, סאַנטיאַגאָ.
 כינע: לאַזאַר עפשטיין, טיענטזין.
 דייטע: ד״ר ה. לאַנדוי, פֿאַנעוועש; ד״ר מ. מאַטיס, קאָוונע; ד״ר מ.
 סודאַרסקי, קאָוונע.

דעטלאַנד: י. ת. ראָזענבוים, ריגע. (נאָך אַ פּלאַץ רעזערווירט).
 ענגלאַנד: נ. באַרן, לאַנדאָן; ד״ר י. קרופּעניאַ, לאַנדאָן.
 עסטלאַנד: ד״ר יוריט גענש, טאַרטו; ד״ר יעקב פּאַיענסאָן, טאַרטו.
 עסטרייך: ד״ר רודאָלף גלאַנק, ווין.

פּוילן: ש. באַסטאַמסקי, ווילנע; ד״ר י. בראַט, קראַקע; יעקב הענעפֿעלד,
 קראַקע; ש. ווינטער, ווילאַצלאַוועק; א. זינבֿעלד, לעמבערג; שמואל לעהמאַן,
 וואַרשע; ד״ר גרשון לעווין, וואַרשע; זלמן מייזנער, וואַרשע; ישראל סאַלאַוויי,
 לאַדזש; ג. פּלודערמאַכער, ווילנע; אַנאַטאָל פֿרומקין, לאַדזש; ד״ר הערץ קאַ-
 וואַרסקי, ווילנע; ירמיהו שאַפּיראַ, ווילנע; יעקב שולמאַן, לאַדזש.

פֿאַראַייניקטע שטאַטן: י. באַסקין, פֿ. געליבטער, י. פֿ. פּהן,
 לייבוש לעהרער, ד״ר א. מוקדוני, ד״ר י. א. מעריסאָן, ש. נוגער, דוד פינטקי,
 אַברהם רייזאָן, ב. צפֿירן, יוסף שלאַסבערג, ניו-יאָרק; פֿ. מ. שטיין, שיקאַגע.
 פֿראַנקרייך: שלום אַש, בן-אַדיר (אַברהם ראָזין), פּאַריז; דניאל
 טשאַרני.

רומעניע: ד״ר מ. דיאַמאַנט, טשערנאָוויץ; ד״ר מ. א. הלוי, בוקאַ-
 רעשט. (א דריטער פּלאַץ רעזערווירט).

שווייץ: פּראָפֿ. פֿ. הערש, זשענעווע; פֿ. פֿעלדשטיין, ציריך.
 פֿאַראַרײ לענדער, ווי אורוגוויי, בעלגיע, דרום-אַפֿריקע, מעקסיקע,
 קאַנאַדע, קובע א״א, וועלן די פֿאַרשטייער אין ראַט באַשטימט ווערן נאָך אַ
 פֿאַרשטענדיקונג מיט די יוּוּאַ-פֿרינד אויף די ערטער.

פֿאַר דער רשימה פֿון ראַט שטימען אַלע דעלעגאַטן בײַ 3 אָפּגעהאַלטענע,
 1 קעגן אַ קאַנדידאַט אין ראַט, וואָס וויל ניט אָננעמען דעם אַמט).

אין דער רעווידיר-קאָמיסיע ווערן פֿאַרגעלייגט: דײַר קאַרל
איינאייגלער, לעמבערג; אַדווײַ. גאַזשאַנסקי, גראַדנע; י. האַלברייך, טאַלין;
דײַר מ. וויכערט, וואַרשע; י. ראַדלאַנסקי, קאַוונע.
די פֿאַרגעלייגטע רשימה ווערט אָנגענומען איינשטימיק.

ז. רייזען רעפֿערירט דעם פּראָיעקט פֿון בודזשעט אין נאָמען פֿון דער
בודזשעט-קאָמיסיע. מחמת דער רעדוקציע אין 1933 האָט זיך דער פּערסאָנאַל
פֿאַרקלענערט, מאַטעריאַל איז אָבער פּסדר צוגעקומען. צוליב דעם איז אַרײַנ-
געשטעלט געוואָרן אַ ספּעציעלע פּאַזיציע פֿון 10 טויזנט גל אויף צו אינווענ-
טאַריזירן און ברענגען אין אַרדענונג די אַלע אין ייוואָ צונויפֿגעזאַמלטע
מאַטעריאַלן; אויך זאָלן די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעטן האַנאַרירט ווערן ווי ווייט
נאָר מעגלעך. די בודזשעט-קאָמיסיע האָט באַשלאָסן פֿאַרצולייגן די איינמאַליקע
אינוועסטיציע פֿון 10 טויזנט גל צו צעטיילן: 5000 אויף אינווענטאַריזירן,
5000 אויף האַנאַראַר.

דער בודזשעט און די פֿאַרשלאָגן פֿון דער בודזשעט-קאָמיסיע ווערן
איינשטימיק אָנגענומען.
הפּסקה אויף 15 מינוט.

שליסונג פֿון צוזאַמענפֿאַר

פֿאַרויצער נח פּרילוצקי.

יודל מאַרק לייענט פֿאַר די אַרײַנגעטראָגענע רעזאָלוציעס און דעזי-
דעראַטן. דער פֿאַרויצער שטימט זיי אָפּ אין אַט דעם סדר:
„דער אַללעוועלטלעכער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ נעמט אָן דעם באַריכט פֿון
דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג און דריקט אויס אַ דאַנק דעם אויספֿיר-ביוראָ
פֿאַר זײַן געטרייער און איבערגעגעבענער אַרבעט“.
ווערט אָנגענומען דורך אַקלאַמאַציע.

„דער צוזאַמענפֿאַר באַשליסט, אַז צו גלייך מיט ווייטער פֿירן און פֿאַר-
טיפֿן די פֿאַרשעריש-וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט זײַנע דאַרף דער ייוואָ נעמען
אויף זיך—אויף אַן אַרגאַניזירטן און סיסטעמאַטישן אופֿן צו באַדינען די קולטור-
באַדערפֿענישן פֿון די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן הן אין פרט פֿון העלפֿן די שולן
מיט לערנביכער און אַנדערע היִלפֿסמיטלען הן אין פרט פֿון פּראָפֿעסיאָנאַלער
קאָנסולטאַציע אַזױ. צו דעם צוועק דאַרף די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג אַרײַנ-
טרעטן אין פֿאַרבינדונג מיט די ייִדישע שול-אַרגאַניזאַציעס אין די פֿאַרשיידענע
לענדער, מיט די געזעלשאַפֿטן פֿאַרן ייִדישן געזונטשויך און מיט אַלע אַרגאַני-
זאַציעס וואָס אַרבעטן אויפֿן געביט פֿון פּראָדוקטיוויִרונג“ — איינשטימיק
אָנגענומען.

„דער צוזאַמענפֿאַר שטעלט פֿעסט, אַז ס'איז ביז איצט, צום באַדויערן,
נישט געלונגען איינצושטעלן אַ נאָרמאַלע צוזאַמענאַרבעט צווישן דער לערער-

שאַפֿט פֿון די ייִדישע שולן און דעם יוואָ. אויף להבא באַדאַרף צווישן דעם יוואָ און דער פּעדאַגאָגישער אָנפֿירונג פֿון די שולן אינגעשטעלט ווערן אַ געהעריקער קאָנטאַקט. — אָנגענומען.

„דער צוזאַמענפֿאַר שיקט זיין גרוס דער גרויסער איבער דער גאַרער וועלט צעשפּרייטער מחנה זאַמלער און פֿריינד, וואָס האָבן מיט זייער שטילער און געטרעיער אַרבעט געהאַלפֿן דערגרייכן דעם איצטיקן שטאַפל אין דער אַנטוויקלונג פֿון יוואָ, און רופֿט זיי ווייטער מיטצואַרבעטן פֿאַר דעם פֿונאַני-דערבוי פֿון אַלגעמיינע צענטער פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט און קולטור. — איינשטימיק אָנגענומען.

„דער צוזאַמענפֿאַר רופֿט די גאַנצע פּראָגרעסיווע וועלט צום ווידערשטאַנד קעגן דעם באַרבאַרישן נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישן רעזשים אין דייטשלאַנד וואָס טרעט מיט די פֿיס די דערגרייכונגען פֿון דער מענטשלעכער קולטור און פֿירט אָן אויסראַטונגס-קאַמף קעגן דעם ייִדישן פֿאַלק. — איינשטימיק אָנגענומען.

„דער צוזאַמענפֿאַר באַגריסט די הונדערטער פֿערער, שולטער און שול-פֿריינד, וועלכע האַלטן אויף מיט מוט און מיט גלויבן דעם בנין פֿון אונדזער מאַדערנער שול. דער צוזאַמענפֿאַר באַגריסט דעם אַנטשיידענעם קאַמף פֿאַר די רעכט און דעם קיום פֿון דער ייִדיש-וועלטלעכער שול.“

י. פֿאַט טראַגט אַרײַן אויסבעסערונגען צו דער רעזאָלוציע. דער צוזאַמענפֿאַר נעמט אָן פֿאַר אַ באַזיס די רעזאָלוציע פֿון דער קאָמיסיע צוזאַמען מיט די אויסבעסערונגען פֿון י. פֿאַט. דער ענדגילטיקער נוסח פֿון דער רע-זאָלוציע ליינט זיך אזוי:

„פֿון דעם קומענדיקן דור איז אָפּהענגיק דער גורל פֿון דער ייִדישער קולטור. די ייִדישע שול איז דער יסוד פֿון אונדזער קולטור-פּויונג און איר אויפשטג האָט אַ היסטאָרישע באַדייטונג אין געראַנגל פֿאַר אַ נייעם ייִדישן לעבן. דעם צוזאַמענפֿאַר באַגריסט די הונדערטער פֿערער, שולטער און שול-פֿריינד, וועלכע האַלטן אויף מיט מוט און מיט גלויבן דעם בנין פֿון אונדזער שול. דער צוזאַמענפֿאַר באַגריסט די ייִדישע שול-אַרגאַניזאַציע אין פּוילן און די ייִדישע שול-אַרגאַניזאַציעס אין אַנדערע לענדער. דער צוזאַמענפֿאַר באַגריסט דעם אַנטשיידענעם קאַמף פֿאַר די רעכט און דעם קיום פֿון דער ייִדיש-וועלט-לעכער שול. דער צוזאַמענפֿאַר פּראָטעסטירט קעגן דער רעכטלִאָזיקייט פֿון דער ייִדישער שול און קעגן די רדיפות אויף איר אין פֿאַרשיידענע לענדער. דער צוזאַמענפֿאַר זעט אין די דאָזיקע רדיפות אַ שטרעבונג צו פֿאַרניכטן די דערגרייכונגען פֿון דער ייִדישער נאַציאָנאַלער מינדערהייט בכלל און פֿון די אַרבעטנדיקע מאַסן בפרט.“

„דער צוזאַמענפֿאַר פּראָטעסטירט קעגן דער מלחמה, וואָס דער קעמפֿן-דיקער העברעזים פֿירט פֿרינציפּיעל און סיסטעמאַטיש קעגן ייִדיש אין ארץ-

ישראל, שטרעבנדיק מיט אלע מיטלען צו דערשטיקן די יידישע שפראך אין עפנטלעכן לעבן פון לאנד.

ש. מענדעלסאן טראגט אריין א צוגאב: „און דריקט אויס סימפאטיע די קעמפער פאר יידיש אין פאלעסטינע“.

די רעזאלוציע ווערט אנגענומען מיט דעם צוגאב פון ש. מענדעלסאן. יעקב לעשטשינסקי ערקלערט, אז ער שטימט ניט פאר דער רעזאלוציע, ווייל ער האט ניט קיין סימפאטיע צו די עלעמענטן אין א"י, וואס פירן דארט דעם קאמף פאר יידיש.

„דער צוזאמענפאר באגריסט ווארעם די אלגעמיינע ענציקלאָפּעדיע אין יידיש, וואס דער דובנאו-פאָנד גיט אַרויס אונטער די שווערסטע תנאים, און רופט אלע טוער פון יוואָ אויף די ערטער, ווי בכלל אלע פריינד פון דער יידישער קולטור צו שטיצן מיט אלע מיטלען די דאָזיקע אויסגאבע, וואס איז איינע פון די וויכטיקסטע פּאָליציעס אין אונדזער קולטור-אויפבו“ — איינשטימיק אנגענומען.

„דער צוזאמענפאר באגריסט דעם מיטגליד פון ערן-קוראטאָריום ד"ר היים זשיטלאָווסקיין צו זיין 70 יאָריקן יוביל און באַשליסט איבערצוגעבן דער צענטראַלער פאַרוואַלטונג דעם אויפטרָג צו געפֿינען די פּאַסיקע פֿאַרם, ווי אזוי דער יוואָ זאָל דעם יוביל פון ד"ר ה. זשיטלאָווסקי באַצייכענען“ — איינשטימיק אנגענומען.

„דער צוזאמענפאר באגריסט דעם מיטגליד פון ערן-קוראטאָריום פון יוואָ און ערן-פאַרויצער פון זיין היסטאָרישער סעקציע פּראָפּ' שמעון דובנאו צו זיין געצנטן 75סטן געבוירנס-טאָג און דריקט אויס דעם ווונטש, אז דער 2טער באַנד היסטאָרישע שריפטן לכבוד דעם בעל-היוביל זאָל וואָס גיכער אַרויסגעגעבן ווערן“ — איינשטימיק אנגענומען.

„דער צוזאמענפאר דריקט אויס זיין פריינד צו דעם גרויסן נצחון פון דעם יידישן לערער-סעמינאַר אין אמעריקע, וועלכער האָט באַקומען מלוכה-רעכט פון אַ קאלעדזש, און רופט אלע פריינד פון דער יידישער קולטור און וויסנשאַפֿט אָקטיוו צו שטיצן אונדזער ברידערלעכע אַנשטאַלט — דעם יידישן סעמינאַר-אניווערסיטעט“ — איינשטימיק אנגענומען.

„דער אַליוועללעכער צוזאמענפאר פון יוואָ רעקאָמענדירט אלע סעקציעס פון יוואָ צו פאַרשטאַרקן דעם וויסנשאַפֿטלעכן קאָנטאַקט מיט די וויסנשאַפֿט-לעכע אַנשטאַלטן פון די אַנדערע לענדער“ — איינשטימיק אנגענומען.

עס ווערן אויך אנגענומען אַ ריי דעוידעראַטן, וואָס ווערן איבערגעגעבן דער צ"פ צום ענדגילטיקן באַשליסן און רעאַליזירן, היינט: פאַרשלאָגן פון פּראָפּ' פ. שניאורסאָן:

1) „דער יוואָ ווענדט זיך מיט אַן אַפעל צו אלע יידיש שרייבנדיקע וויסנשאַפֿטלעך אין פאַרשיידענע לענדער און קומט מיט זיי אין אַן אַרגאַניזאַציעלען קאָנטאַקט“.

2) „בני דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג ווערט געגרינדעט אַ ספעציעלער אַמט פֿאַר דער סאָציאַל-מאַראַלישער אונטערשיצונג פֿון אַריגינעלע וויסנשאַפֿטלעכע ווערק אין ייִדיש. מיט דער הילף פֿון די געהעריקע ספעציאַליסטן אין די פֿאַרשיידענע סעקציעס העלפט דער אַמט דעם מחבר בּנוגע דער ריכטיקער אָפּשאַצונג און פֿאַרשפּרייטונג פֿונעם בוך. אין פּאַסיקע פֿאַלן רעקאָמענדירט דער אַמט דאָס בוך פֿאַר פֿאַרשיידענע אַנשטאַלען.“

3) „אַחוץ דער גרינדונג פֿון קורסן אין יוואָ גופּא אין ווילנע דאַרף די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג אונטערשיצן די אויפֿקומענדיקע מעגלעכקייט אין וועלכן ס'איז לאַנד אויפֿצושטעלן אַ ייִדישע פעדאָגאָגישע הויכשול אָדער בכלל אַ הויכשול פֿאַר ייִדישער וויסנשאַפֿט.“

פֿאַרשלאָג פֿון ז. רייזען:

„מחמת דער דעזאָרגאַניזאַציע פֿון דעם ייִדישן פֿאַרלאַגס-וועזן און דער צעשטערונג פֿון דעם אַפּאַראַט פֿון ייִדישער ביכער-פֿאַרשפּרייטונג זאָל די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג אויספֿאַרשן די מעגלעכקייטן פֿון גרינדן אַ פֿאַרלאַג, וואָס זאָל אַנטוויקלען אַ סיסטעמאַטישע אַרויסגעבערישע טעטיקייט, לויט אַ פּלאַן, וואָס די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג וועט אַקצעפטירן.“

פֿאַרשלאָג פֿון ג. אייזנער:

„אויף די וויטערדיקע צוזאַמענפֿאַרן פֿון יוואָ זאָלן די דעלעגאַטן פֿון פֿאַרשיידענע לענדער אָפּגעבן אויספֿירלעכע באַריכטן פֿון דער יוואָ-טעטיקייט אין זייערע לענדער, צו גלייך ווי עס גיבן אָפּ זייערע באַריכטן די פֿאַרשיידענע סעקציעס פֿון יוואָ.“

פֿאַרשלאָג פֿון פּראָפֿ' ד"ר מ. א. הלוי, בוקאַרעשט:

1) „דער יוואָ זאָל שאַפֿן אַ פּערמאַנענטע אינסטיטוציע, — אַ וועלט-קאָנגרעס פֿון דער ייִדישער קולטור“, וואָס זאָל זיך צונויפֿקומען אַלע 2 אָדער 3 יאָר אין ווילנע אָדער אַפֿילו אין אַן אַנדערן ייִדישן קולטור-צענטער. פֿון דעם דאָזיקן קאָנגרעס זאָל געשאַפֿן ווערן אַ קאָאָרדינירטע וועלט-באַוועגונג, איבער-הויפט וועגן ביבליאָגראַפֿיע, קוועלן-פֿאַרשונג, איינהייטלעכע מעטאָדן און פֿאַר-שלאָגן פֿון נייטיקע טעמעס צו באַהאַנדלען אין דער וויסנשאַפֿט. איינאיינציקע ייִדישע אַקאַדעמיע איז זייער שווער צו שאַפֿן, אַקאַדעמישע זיצונגען איז כּמעט אוממעגלעך צו האַלטן מיט מיטגלידער פֿון אַרבע פּנאות האַרץ; אָבער אַ וועלטקאָנגרעס, וואָס זאָל זיך יעדע צוויי-דריי יאָר צונויפֿקומען — דאָס איז מעגלעך און ליכט פֿאַר אַזאַ אָרגאַן ווי דער יוואָ.“

2) „דער יוואָ זאָל קומען אין פֿאַרבינדונג מיט אַלע הויפטאַרגאַנען וואָס רופֿן צונויף די אינטערנאַציאָנאַלע וויסנשאַפֿטלעכע, ליטעראַרישע אָאָ קאָנגרעסן, אַפֿילו ווען זיי האָבן אין פֿלוג ניט קיין דירעקטע שייכות מיט די יוואָ-סעקציעס, פּדי דער יוואָ זאָל אַיינגעלאָדן זיין אַפֿיציעל צו אַלע קאָאָ-גרעסן און זאָל אויך נעמען אַן אַנטייל, עווענטועל-דורך באַפֿולמעכטיקטע פֿון

די פריינד וואָס דער אינסטיטוט קאָן האָבן אין דעם לאַנד, וווּ דער קאָנגרעס ווערט אָפּגעהאַלטן, פּדי צו פֿאַרשפּאַרן די גרויסע הוצאות."

פֿאַרשלאָג פֿון ליבע קאַנעל:

"בני דער פּסיכאָלאָגיש-פּעדאָגאָגישער סעקציע זאָל געגרינדעט ווערן אַ קאָמיטע פֿאַר פֿאַך-קאָנסולטאַציע און פֿאַך-סעלעקציע. די אויפֿגאַבעס פֿון דער קאָמיטע: 1) צו קאָאָרדינירן די אַרבעט פֿון די ייִדישע פֿאַך-קאָנסולטאַציעס, 2) צו זאַמלען אַלע טעסטן, אַנקעטעס און אַנדערע מאַטעריאַלן."

פֿאַרשלאָג פֿון ע. גערשאַטער (ווילנע):

"דער אַלוועלטלעכער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ גיט אויף דעם אויספֿיר-בירואַ צו קאָנסטיטירן אַ עספּעראַנטאָ-סעקציע ביים ייוואָ, וועלכע זאָל האָבן די אויפֿ-גאַבע צו פּראָפּאַגאַנדירן דורך עספּעראַנטאָ דעם ייוואָ-געדאַנק און פֿירן אַ זאַמלונג פֿון ייִדישע ווערק אין עספּעראַנטישער איבערזעצונג. 2) דער ייוואָ זאָל זיך שטעלן אין פֿאַרבינדונג מיט דעם אינטערנאַציאָנאַלן עספּעראַנטישן לינגוויסטישן קאָמיטעט וועגן קאָנדידאַטן פֿאַר מיטגלידער פֿון דעם דאָזיקן קאָמיטעט, וואָס זאָלן זיין ראוי צו רעפּרעזענטירן די ייִדישע שפּראַך."

יעקבֿ לעשטשינסקי: מיט אַ שווער האָרץ בין איך געפֿאַרן צום צוזאַמענפֿאַר, אַ סך ספּקוט האָבן געפּיקט אין מוח און אויפֿן צוזאַמענפֿאַר זענען געווען טאַקע גענוג שווערע מאַמענטן, וועלכע באַרעכטיקן די דאָזיקע ספּקות. און דאָך פֿיל איך, אַז מיר איז פֿאַר די 6 טעג שווערע אַרבעט אויפֿן צוזאַמענפֿאַר צוגעקומען אַ שטיק געזונט.

מאַכט מען אַ חשבון, זעט מען דאָך, אַז אין דער ייִדישער מאַסע איז דאָ אַ גוואָלדיק גרויסער רעפּורט פֿון פֿרוכטפּערדיקער ענערגיע. שוין נאָר די גרויסע גרופּע יונגע ייִדישע געלערנטע האָבן פֿאַרשאַפֿט אַ סך מאַמענטן פֿון תּענוג. פֿאַר אונדזערע אויגן וואַקסט אַ נייער טיפּ ייִדישער געלערנטער, ניט מער קיין ישיבה-בַּחור, ניט מער קיין חדר-תּלמיד, מענטשן מיט העכערער בילדונג און דאָך אַראַגניש פֿאַרבונדענע מיט די ייִדישע מאַסן און מיט זייער קולטור.

פֿאַר אונדז זענען דורכגעגאַנגען אַ פֿאַר צענדלינג רעפּעראַטן, פֿון וועלכע אַ גאַנץ גרויסע צאָל וואָלט געווען אַ צירונג פֿאַר יעדער אייראַ-פעישער אַקאַדעמישער טריבונע. ס'ווערט גרינגער אויפֿן האַרצן, ווען מען זעט, ווי אונדזערע ירושים וואַקסן פֿאַר אונדזערע אויגן און לאָדן אָן אויף זיך דעם יאָר פֿון פֿירן ווינטער די שווערע, אָבער אַזוי אינגענעמע, וויכטיקע אַרבעט. דער צווייטער ליכטיקער מאַמענט אויפֿן צוזאַמענפֿאַר איז געוויס געווען די באַציונג פֿון דער גאַס צו אונדזער צוזאַמענפֿאַר. ס'איז געווען אַ פֿולע האַרמאָניע צווישן אונדזער טריבונע און צווישן ווילנע. וווּ מען איז געגאַנגען און וווּ מען איז געשטאַנען, האָט מען גערעדט וועגן צוזאַמענפֿאַר. דאָס איז נוסח ווילנע, ווילנע לעבט ייִדיש און מיט ייִדישער קולטור. אַט דער עולם

וואָס האָט אָנגעפֿילט אָט דעם גרויסן זאָל אין משך פֿון 6 טעג, זיין האַרציקע אויפֿמערקזאַמקייט — דאָס איז ווידער אַ באַוווּז, ווי ווילנע איז אַרײַנגעטאָן אין די אַנטערעסן פֿון ייִדישער שאַפֿונג און ווי נאָענט דער ייוואָ האָט אָנגע- רירט די סטרוקטור אין די הערצער פֿון יענע, וועלכע זענען די טרעגער פֿון דער ייִדישער קולטור. הלוואַי זאָל דער דאָזיקער נוסח ווילנע ווערן דער נוסח בכל תפוצות ישראל פֿאַר אַ פֿריי ייִדיש לעבן און שאַפֿן! לאָמיר לערנען תורה פֿאַר די ייִדישע מאַסן, פֿדי פֿריי צו שאַפֿן און פֿריי צו לעבן!

ג. פֿינער מאַן: איך דאַנק אייך פֿאַר אויסוויילן מיך אין דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג. איך פֿיל דאָס גרויסע התחייבות פֿון דעם דאָזיקן אַמט. איך וויל אייך דאָ אַנטפֿעקן אַ סוד: דעם צוזאַמענפֿאַר האָבן מיר צו פֿאַרדאַנקען דעם אַמאָפֿטייל. ווילנע איז געווען פעסימיסטיש, מיר אַמעריקאַנער אָבער— „קאַלטע גולנים“—האָבן געפֿועלט.

וואָס דער אינסטיטוט געפֿינט זיך אין ווילנע, אין דער שטאָט פֿון עקאָ- נאָמישן חורבן, אָבער גיטטיקן קולטור-שאַפֿן, איז אפשר ניט מער ווי אַ צופֿאַל, דערפֿאַר אָבער אַ גליקלעכער צופֿאַל. דער צוזאַמענפֿאַר האָט דאָס צום בעסטן דעמאָנסטרירט. דער צוזאַמענפֿאַר איז געווען אַ סך אַ גרעסערער ערפֿאָלג ווי זינע גרעסטע אָפֿטימיסטן האָבן דאָס דערוואַרט. די אָנפֿירערשאַפֿט פֿון ייוואָ האָט זיך אַ היפש ביסל געשראַקן פֿאַר די מעגלעכע רעזולטאַטן פֿון אַזאַ צוזאַ- מענפֿאַר: אין אַזאַ אומבאַמאַלער צייט בפרט, ביי אַזאַ צעטרייטלעך עקאָנאָמישן מצב, ווען דער היינט איז אַ נערוועזער און דער מאָרגן פֿמעט אַ האַפֿענונגס- לאַזער, אין אַזאַ צייט דאַרף מען האָבן אומבאַגרענעצטן גלויבן אין דער זאָך, וואָס מען טוט, פֿדי זיך צו אַנטשליסן אויף אַזאַ שריט. די מורא פֿאַר דעם, ווי אַזוי די ייִדישע וועלט און די ייִדישע געלערנטע וועלן ענטפֿערן אויף דעם רוף צו אַזאַ צוזאַמענפֿאַר האָט שטאַרק באַאומרוקט די פֿירער און טוער פֿון ייוואָ. אָבער ווילנע, וואָס האָט שוין אַ סך מאַל געוואָגט, ווילנע, וואָס האָט דעם פֿאַרדינסט פֿון אַוועקלייגן דעם ווינקלשטיין פֿאַר דער ייִדישער אַרבעטער-באַ- וועגונג, ווילנע, וואָס האָט זיך פֿאַרמאַסטן צו גרינדן ייִדיש-וועלטלעכע שולן, ווילנע, וואָס האָט געהאַט די דרייסקייט אַרויסצולייזן דעם רוף צו דער ייִדי- שער וועלט צו גרינדן דעם ייוואָ, — די זעלבע ווילנע האָט אויך נאָכגעגעבן די „קאַלטע גולנים“ און צונויפֿגערופֿן דעם אַלטוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ. און די ייִדישע וועלט, די ייִדישע געלערנטע, די ייִדישע אינטעליגענץ, וואָס האָט אין דער איזטיקער שווערער צייט ניט פֿאַרראַטן די ייִדישע פֿאַקט- מאַסן און האָט זיך צו זיי ניט אויסגעדרייט מיטן רוקן, האָט געענטפֿערט אויף דעם רוף פֿון ייוואָ. איבער דריי צענדלינג ייִדישע געלערנטע און עטלעכע צענדלינג ייִדישע קולטור-טוער זענען זיך צונויפֿגעפֿאַרן פֿון אַלע וועלטטיילן און מיטן גאַנצן ערנסט און געפֿיל פֿון פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿאַר דער ייִדישער גענוואַרט און ייִדישער צוקונפֿט אויסגעלייגט אַ פֿלאַן פֿאַר קאַנסטרוקטיווער ביענדיקער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט.

דער צוזאמענפאָר איז געווען אַ ריזיקע דעמאָנסטראַציע פֿון די פֿאַרבאָר-
גענע פּוּחות און טיפֿע אומאויסשעפּלעכע קוואַלן וואָס זענען באַהאַלטן אין די
ייִדישע פֿאָלקסמאַסן, און פּונקט אזוי איינגאַרטיק ווי עס איז דער ייִוואָ, א
חד בַּמִּינוּ, אזוי איינגאַרטיק איז אויך געווען דער צוזאַמענשטעל פֿון דעם
צוזאַמענפֿאַר. דאָס איז ניט געווען קיין ריין אַקאַדעמישער צונויפֿקום פֿון
טעאַרעטישן און אַקאַדעמישן כאַראַקטער, נאָר אַ קאָנגרעס, וווּ טעאַריע און
פּראַקטיק, אַקאַדעמיע און פֿאָלקסווילן און פֿאַרלאַנג גייען האַנט אין האַנט.
זײַט בײַ זײַט מיט אונדזערע געלערנטע און זייערע וויסנשאַפֿטלעכע רעפֿע-
ראַטן, וואָס זײ האָבן געלייענט, זענען אויך געקומען צום אויסדרוק די פֿאַר-
לאַנגען און אַנווייזונגען פֿון די ניט-אַקאַדעמיקער וועגן דעם וואַס זענען
טעגלעכע לעבן און די זאַרגן פֿון די ברייטע ייִדישע פֿאָלקסמאַסן און אז די
דאָזיקע זאַרגן און נויטן דאַרפֿן קומען צום אויסדרוק אין דער ייִדישער
וויסנשאַפֿט. די מיינונגס-פֿאַרשיידנקייטן בנוגע דער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט פֿון
ייִוואָ און וועגן זינע נאָענטע אויפֿגאַבעס זענען דערפֿאַר ווי אַ לאַנג-
שער פּוּעל-יוצא פֿון דעם ספּעציפֿישן צוזאַמענשטעל פֿון צוזאַמענפֿאַר. דער
דאָזיקער צוזאַמענשטעל האָט באַיאָן אופֿן ניט פֿאַרטוּנקלט דעם גאַנצן פֿון
צוזאַמענפֿאַר, נאָר פֿאַרקערט - האָט אים צוגעגעבן אַ פֿאַרשיידנאַרטיקן קאָ-
ליר, אזוי אז זינע פֿאַרבן זענען ניט געווען איינמאַניק.

מיט דעם ייִוואָ-צוזאַמענפֿאַר האָט ווילנע און די ווילנער טוער פֿון ייִוואָ
באוויזן, אז זײ פֿאַרדינען פֿאַר דעם אַוטרוי פֿון דער ייִדישער וועלט, אז דער
ייִוואָ געפֿינט זיך אין זאָרגפֿולע פֿאַראַנטוואָרטלעכע הענט, וואָס קענען אונטער
אַזעלכע שווערע עקאָנאָמישע באַדינונגען בויען אַזאַ פֿראַכטפֿולן בנין, ווי דער
ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט!

מ. ווינר זײַך: מאָרגן קימץ זיך צונויף די מיטגלידער פֿון דער
צײַט און פֿון ראַט פּרזי צו באַטראַכטן די רעאַליזאַציע פֿון די ייִוואָ-פּליאַנער.
אַרבעט גייט ניט לאַיבור. פֿון דעם ערפֿאָלג פֿון ייִוואָ, פֿון דעם וואָס אונדזער
מחנה וואַקסט פֿון יאָר צו יאָר זעען מיר, אז עס לוינט צו אַרבעטן. מיר
זענען ניט אָפּגעטראַטן פֿון אונדזער אַרבעטספֿלאַץ אויף אַ האָר ניט. איצט
שטייען פֿאַר אונדז גאַנצע סכּעמאַ פֿון נייע אַרבעטן. אַפֿילו אין די פֿליכט-
לעכע מינוטן פֿון שליסן דעם צוזאַמענפֿאַר דאַרפֿן מיר ניט פֿאַרגעסן אָן דעם,
וואָס דאָ איז פֿאַרגעקומען. אַפֿילו פֿון די קלענסטע אינצידענטן אויפֿן צוזאַ-
מענפֿאַר וועלן מיר האָבן עפעס אָפּצולערנען. דער הינטיקער טאָג פֿון דער
הייסטער דעבאַטע האָט מיר פֿאַרשאַפֿט אַ סך מער פֿאַרגעניגן ווי דער ערשטער
טאָג, ווייל אַפֿילו די שאַרפֿסטע קריטיק איז געווען דיקטירט פֿון אַ גוטן ווילן
לאַגבי דעם אינסטיטוט. פּונקט ווי ביז איצט וועלן אויך די פֿריינד פֿון דער
ייִדישער שול-אַרגאַניזאַציע מיטאַרבעטן מיט אונדז. מיין ווונטש איז: זאָל דער
ייִוואָ מאַכן די נייטיקע טעאַרעטישע אויספֿירן פֿון אונדזער פּראַקטיק!

יודל מארק: איך בין געקומען אהער פון אמעריקע. בין געפארן אהינצו אין א שליחות פון יווא, האב איך געמוזט מיטברענגען פרישע פלענער, וואָרעם מען מוז קומען קיין אמעריקע מיט עפעס ניס. די דאָזיקע פלענער זענען געווען: די ד"ר צ. שאַבאָד-אַספּיראַנטור און דער אַלדוועלט-לעכער צוזאַמענפאַר פון יוואָ. די פֿרינד אין אמעריקע זענען ניט אָפּגענאַרט געוואָרן: די אַפּיראַנטור און דער צוזאַמענפאַר זענען געוואָרן פֿאַקטן. אויב דער צוזאַמענפאַר האָט געהאַט נעגאַטיווע מאָמענטן, איז עס קודם-בֿל דערפֿאַר וואָס די צייט איז אַזאַ מאַומדיקע.

דער צוזאַמענפאַר איז צום טייל אויך ניט געווען דאָס, וואָס ער האָט געזאָלט זיין. דער צוזאַמענפאַר איז געווען פֿאַרטראַכט ווי אַ מיטל אונטערצו-פֿירן אַ סך-הפֿל, וואָס די ייִדישע וויסנשאַפֿט האָט שוין באַוווּן אויפֿצוטאָן אין דערקענען די ייִדישע ווירקלעכקייט, אונטערצופֿירן אַ סך-הפֿל, וווּ אייגנטלעך האַלטן מיר, יידן, אין דער וועלט. אַנשטאַט די פּובליציסטישע, אויבנאויפֿיקע אויספֿירן, וואָס מיר געפֿינען זיי אין דער פרעסע און וואָס זענען געבויט אויף אַזאַ אומזיכערן פֿונדאַמענט ווי אַינדרוק, וואָס קוואַלן אַרויס פֿון אַזאַ ניט איבערצייגנדיקן מקור ווי פֿאַרטיינישע אינשטעלונגן, — האָט געזאָלט קומען אַן אויספֿיר אַ גרונטיקער, געבויט אויף אַביעקטיווער וויסנשאַפֿטלעכער פֿאַרשונג. מען האָט געפֿלאַנט: „דער צוזאַמענפאַר וועט אונטערפֿירן אַ סך-הפֿל פֿון אונזער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, וועט אָנמערקן אירע פֿערספּעקטיוון און אויפֿנאַבעס אויף ווייטער.“ דאָס איז אין זייער אַ קליינער מאָס דורכגעפֿירט געוואָרן. דער צוזאַמענפאַר איז ניט געוואָרן יענער באַלאַנס-מאַכער, ווי מען האָט זיך עס פֿאַרגעשטעלט. אַפֿנים, אַז ניט צו יעדער צייט לאָזט זיך אָפּשליסן אַ באַלאַנס.

דערפֿאַר אָבער איז דער צוזאַמענפאַר יאָ געווען אַ זייער געלונגענע דעמאָנסטראַציע פֿון דעם פֿאַרנעם און פֿון די כּוחות פֿון יוואָ. דער צוזאַמענפאַר האָט באַוווּן, ווי גוואַלדיק, ווי אימפעטפֿול, ווי ברייט עס איז זיך צעוואַקסן דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט במשך די לעצטע זעקס יאָר. פֿון 1929 ביז 1935 האָט דער יוואָ געווונען נייע טעריטאָריעס און נייע מענטשן, איז געוואָרן קרעאַטיווער און אינגעוואַרצלטער. דער צוזאַמענפאַר האָט באַוווּן, אַז מען קען זיין אומצופֿרידן מיטן יוואָ, מען קען אָבער אים ניט אַוועקמאַכן מיט דער האַנט, מען קען ניט זיך ניט רעכענען מיט אים. אַפֿילו יענע מענטשן, וואָס האָבן באַנוצט גאַנץ שטאַרקע אויסדרוקן ביים קריטיקירן די אָנפֿירונג פֿון יוואָ, האָבן געהאַלטן פֿאַר אומ-באַדינגט נייטיק זיך צו פֿאַרנייגן פֿאַר די אייפֿאווען פֿון וויסנשאַפֿטלעכען אינס-טיטוט, אַזוי אַז עס האָט געשטעקט אַ סתֿירה אין דער אייפֿענשווימטער קריטיק: ווי האָט אַן אָנפֿירונג וואָס איז ווערט נאָר ביזע ווערטער געקענט דערפֿירן צו אויפֿזען, פֿאַר וועלכע עס פֿאַרנייגן זיך אי רעכטס אי לינקס? גראַד דורך די אַפֿט שוין צו היציקע רייד האָט זיך אַרויסגעוווּן די באַצוינג צום יוואָ ווי

צו אן אומגעריכט גרויסן דערגרייך אין אינדזער קולטור-ארבעט, די באציונג צום ייוואָ ווי צו אַ לייכטטורעם אין דעם צעכוואַליעטן ים פֿון אונדזער ביטערן איצט. דעריבער איז דער צוזאַמענפֿאַר געווען אַן עטאַפּ אין דעם כסדרדיקן וואַקסן פֿון ייוואָ. דער צוזאַמענפֿאַר איז זיכער אַ קוואַל פֿאַר באַנייטן אימפּעט, ער שטויסט צו טיפֿערער און ברייטערער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט און פֿירט צום בעסערן אַרגאַניזירט זײַן.

אזוי ווי דער מיטאַל־אַגישער העלד באַקומט פֿונסנני כּוחות ביים צורירן זיך צו זײַן מאַמע-ערד, אזוי באַקומט נייע כּוחות דער ייוואָ ביים צונויפֿ-טרעפֿן זיך פֿנים אל פֿנים מיט יענע שלוחים פֿון זײַנע טויזנטער פֿריינד און אוגטערשטיצער, וואָס זענען פֿון אַלע עקן וועלט זיך צונויפֿגעקומען אין ווילנע. דער ייוואָ איז געווען גענוג שטאַרק צו אַרגאַניזירן און דורכצופֿירן דעם ערשטן ייִדישן קולטור-צוזאַמענפֿאַר אין אַזאַ גרויסן פֿאַרמעסט, און נאָכן צוזאַמענפֿאַר, איז ער אַן ספֿק נאָך שטאַרקער ווי פֿריער!

מיר זענען אַ מאַדערנע יבֿנה. אַלע ייִדן דאַרפֿן וויסן, אַז מיר גרייטן געווער אין קאַמף, מיר גרייטן אָפּווער-מכּשירים. אונדזערע פֿריינד זענען צעוואַרפֿן איבער דער גאַנצער וועלט, מיר שיקן זיי אונדזער גרוס! אַ באַזונג-דערן דאַנק די ווילנער, וואָס האָבן געהאַט די גרעסטע שוועריקייטן. אַ דאַנק אַלעמען, וואָס האָבן געהאַלפֿן צוגרייטן דעם צוזאַמענפֿאַר. זאָל לעבן ייוואָ!

נח פּרילצקי: אין זאַל געפֿינען זיך מענטשן, וואָס געדענקען די ערשטע ייוואָ-קאַנפֿערענץ, אירע זיצונגען דאָן אין דער ייִדישער הומאַניסטישער גימנאַזיע. קלענער ווי דער איצטיקער צוזאַמענפֿאַר איז די קאַנפֿערענץ געווען, קירצער, אַ סך ווייניקער עולם. אויפֿן היינטיקן צוזאַמענפֿאַר זענען מיר געזעסן 6 טעג אין דעם דאָזיקן גרויסן פֿאַקאַל. מאַמענטנווייז איז עס ניט צו גלייבן. אַ סך דעלעגאַטן און געסט וואָלטו געקומען ווען די עקאַנאָמישע באַדינגונגען זאָלן געווען זײַן ניט אַזעלכע שווערע. אין 1929 זענען ניט געווען גענוג מענטשן פֿאַרן ראַט און קיין ראַט איז גיט געווען. איצטער האָבן קיין קאַנדידאַטן ניט געפֿעלט. אַ גרויסער אויסקלויב. די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג איז פֿאַרשטאַרקט געוואָרן טאַפֿל, און אויך אַ ראַט מיט פֿאַרשטייער פֿון אזוי פיל לענדער. מען האָט געדוילד, מען האָט אינטערעס פֿאַרן ייוואָ, אַלע האָבן אַ נייע פּאָזיטיווע באַציונג צום ייוואָ, כאַטש יעדערער פֿון אונדז איז אומצ פֿרידן, ווייל ער ווייס, אַז דער ייוואָ וואָלט דאָך געקענט אויפֿטאַן אָן אַ שיעור מער, ס'וועט אויך איצט זייער שווער מאַטעריעל אַלץ צו רעגולירן. אָבער מען וועט זיך באַמיען. ניט געקוקט, וואָס ס'זענען געווען זייער שווערע יאָרן, האָט דער ייוואָ גרויסע פֿריינד און אַ סך. דאָס איז אַ גרויסער אויפֿטו פֿון ייוואָ. מען דאַרף וויסן, אַז די גאַר גרויסע אויפֿגאַבן וועט מען ערפֿילן, ווען די אַרמיי פֿריינד וועט גרעסער ווערן. אין 5 יאָר אַרום וועלן מיר דאָס דערגרייכן. מען דאַרף וויסן, אַז ייוואָ האָט אָן שטיצע פֿון דער מלוכה באַוויזן צו ווערן פּמעט אַ לעגענע-דע, וואָס ווירקט און סטימולירט אין קאַמף פֿאַר ייִדיש און ייִדישער קולטור.

די קעגנער מוזן נעמען אין אכט די פֿאַרשטעלונג פֿון דער געזעלשאַפֿט וועגן ייוואָ און פֿאַרבייגן די פֿרעטענויעס און העלפֿן, דער ייוואָ זאָל ווערן דאָס, וואָס מען מיינט וועגן אים. מיר גלייבן, אַז די אַרבעט וועט ווייטער גיין גי-כער, ווייל דער צוזאַמענפֿאַר האָט געגעבן מוט אויף ווייטער. אַ דאָנק אַלעמען, פֿאַר דער געדולד. זיי פֿאַרן אַוועק מיט 1000 מאָל מער גלייבן אין ערפֿאַלג פֿון דער אַרבעט, אויף דער ייוואָ-קאָנפֿערענץ פֿון יאָר 1929 האָט אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען די יונגע ייִדישע וויסנשאַפֿט, וואָס האָט באַוווּן ענדלעך זיך צו אַרגאַניזירן אין קאָנטאַקט מיט דער געזעלשאַפֿטלעכקייט. אויפֿן איצטיקן אַלגעוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר האָט אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען די ייִדישע געזעלשאַפֿטלעכקייט, וואָס האָט דעמאָנסטרירט אַזוי קלאָר די אומגעריכט אַזוי געוואָלדיק אויסגעוואַקסענע אויפֿמערקזאַמקייט אירע צו דער ייִדישער וויסנשאַפֿט. אויפֿן קומענדיקן אַלגעוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר וועלן זיך מוזן שטעלן צו אַ פֿיל שווערערן עקזאַמען הן די ייִדישע וויסנשאַפֿט – צו באַרעכטיקן די טיפֿע סימפּאַטיע מאַד דער ייִדישער געזעלשאַפֿטלעכקייט, הן די געזעלשאַפֿט-לעכקייט – צו איבערצייגן, אַז איר הינטערצוטיאָניק אָנצוינדן זיך פֿאַר דער אַרבעט פֿון ייוואָ איז אַ הייליקער פֿלאַם אויף דורות.

ג. רייזען: אין משך פֿון די לעצטע 6 יאָר זינט אונדזער ערשטער קאָנ-פֿערענץ האָבן מיר אַפֿט געהאַט שווערע מאַמענטן, עס האָט זיך אונדז געקענט אַפּדאַכטן, אַז מיר זענען איינזאַם. דער איצטיקער צוזאַמענפֿאַר האָט אונדז געשטעלט אין אַ פֿערזענלעכן קאָנטאַקט מיט די פֿאַרשטייער פֿון יענע מחנות פֿריינד, פֿאַר וועמען מיר אַרבעטן. עס איז דאָ פֿאַר וועמען צו אַרבעטן און צו שאַפֿן! און דאָס איז דער עיקר. צווישן די באַשלוסן וואָס זענען אָנגענומען געוואָרן אויף דער ערשטער קאָנפֿערענץ זענען אויך געווען צוויי צענטראַלע: וועגן אַ ייִדישער הויכשול און אַ קונסטמוזיי. דער איצטיקער צוזאַמענפֿאַר טרעפט זיי שוין אין סטאָדיע פֿון פֿאַרווירקלעכונג. די אַספּיראַנטור א״ג פֿון ד״ר צ. שאַבאַד איז דער אָנהייב פֿון אַ ייִדישער הויכשול, און אויך פֿאַר דעם קונסטמוזיי איז שוין געלייגט דער יסוד.

מיר דערשאַפֿן אַליין ניט אונדזערע פֿוחות, און דערפֿאַר האָבן מיר זיך צוריקגעצויגן פֿון דעם לכתחילה געפֿלאַנטן פֿלאַן וועגן אַ וועלטקאָנגרעס פֿון דער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט. דער איצטיקער צוזאַמענפֿאַר איבערצייגט אונדז, אַז מיר מעגן זיך שוין אויך פֿאַרמעסטן אויף אַזאָ וועלטקאָנגרעס. איינע פֿון די גרונדיבות וואָס דער ייוואָ איז געוואָרן אַזאָ פֿוח אין ייִדישן לעבן איז אויך די בענקשאַפֿט פֿון דער ייִדישער אינטעליגענץ נאָך אַן אייגענעם אַרבעטס-וואַרשטאַט. דער ייוואָ איז דאָס מינסטערהויז, וווּ עס ווערן געשמידט נייע ייִדישע קולטורווערטן. דורך די דאָזיקע ווערטן וועלן מיר גאָר זיין די אינדיפֿירענץ און בויען אַ שעפֿערישע ייִדישע טביבה!
דער אַלגעוועלטלעכער צוזאַמענפֿאַר פֿון דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט איז געשלאָסן!

באגריסונגען צום צוזאמענפאר*

א י ט א ל י ע

רוים — איך באדייער, וואָס איך בין ניט ביכולת, מחמת דער אַ ביסל פֿאַרשפּעטיקטער פֿאַרבעטונג, צו נעמען אַן אַנטייל אין צוזאַמענפֿאַר. איך בעט איך אזוי גוט זיין מיר צו וויסן צו טאָן אין דער געהעריקער צייט די רעזולטאַטן און צוזושיקן די באַריכטן פֿון צוזאַמענפֿאַר, אויב זיי וועלן פֿאַרעפֿנטלעכט ווערן אין אַ שראַך וואָס איז צוטריטלעך פֿאַר גיטיידן. איטאליענישער קאָמיטעט צו שטודירן די באַפֿעלקערונגס-פּראָבלעמען, קאָראַדאָ דזשיני פּרעזידענט. (בריוו).

אַ ר ג ע נ ט י נ ע

בווענאָס-אירעס — מיר, אונטערגעשריבענע, פֿריינד און מיטגלידער פֿון אַרגענטינער יוואָ-אַפּטייל, פֿאַרזאַמלטע אויפֿן אָפּשיידאָקט פֿאַרן דע-לעגאַט צום קאָנגרעס אין ווילנע, ח' יעקב באַטאָשאַנסקי, שיקן איבער אונדזער גרוס צום ערשטן אַלדוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט און דריקן אויס אונדזער באַגייסטערונג פֿאַר די קאָלאָסאַלע אויפֿטוען פֿון יוואָ. שטענדיק גרייט, ווי ביז אַהער, צו שטיצן אַלע אַקציעס לטובֿת דעם אינסטיטוט, דערמוטיקן מיר איך, פֿאַרשער, זאַמלער און וויסנשאַפֿטלער, וואָס איר גיט זיך אָפּ מיט דער הייליקער אַרבעט צו בויען דעם הערלעכן בנין פֿאַר דער ייִדישער קולטור און מיר באַטייליקן זיך מיט פֿרייד אין דער פֿייערונג פֿון 10 יעריקן יובֿל. 68 אונטערשריפֿטן. (בריוו).

בווענאָס-אירעס — אַ האַרציקן דאַנק פֿאַר אייער איינלאָדונג. עס איז באַמת שלעכט (פֿאַר מיר), וואָס איך האָב ניט די מעגלעכקייט זי אויסצונוצן. איך ווינטש איך גליק אין דער אַרבעט און אַ צוזאַמענפֿאַר, וואָס זאָל זיין אי פֿרוכטבאַר, אי אימפּאָנירנדיק. ש. גיגער. (בריוו).

* דאָרט, וווּ ס'איז באַצייכנט, בריוו, ווענען דאָס קיזורים פֿון באַגריס-בריוו, אין אַנדערע פּאַלן — טעלעגראַמעס.

א ר י - י ש ר א ל

ה ר צ ל י ה — דער צוואַמענפֿאַר פֿון ייוואַ איז אַ גרויסע שמחה פֿאַר אַלע פֿריינד פֿון דער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט בכלל תּפֿוצות ישראל. די שמחה איז נאָר פֿאַרשטערט, וואָס אויף איר וועט פֿעלן דער אומפֿאַרגעסלעכער קולטור-בויער און גרויסער מענטשנפֿריינד ד״ר צמח שאַבאַד ז״ל. געבענטשט זאָלן זיין די גייסטיקע יורשים פֿון ד״ר צמח שאַבאַד, וואָס שפינען ווייטער דעם גאָלדענעם פֿאָדעם פֿון דער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט! ש. לאַ-קערמאַן. (בריוו).

י ר ו ש ל י מ — צום צעניאָריקן יובל פֿון דער עקסיסטענץ פֿון איינער חשובער אינסטיטוציע שיק איך אײַך, אין נאָמען פֿון העברעיִשן אוניווערסי-טעט, אונדזער געטרייען גרוס און אײַך זאָג אַרויס אונדזער האַפֿענונג, אַז איינער אינסטיטוציע וועט זיך אַלץ מער אַנטוויקלען און ווייטער פֿירן איר פֿרוכפֿעריקע אַרבעט פֿאַר דער וויסנשאַפֿט פֿון ייִדנטום. מיט גרויס אַכטונג י. 5. מאַנגעס, קאַנצלער. (בריוו).

י ר ו ש ל י מ — מיר באַשטעטיקן מיט גרויס דאַנק די קבֿלה פֿון איינער פֿאַרבעטונג צום וועלט-צוואַמענפֿאַר פֿון איינער אינסטיטוט און ווינטשן אײַך פֿולע הצלחה אין איינער אַרבעט. נאַציאָנאַלע און אוניווערסיטעטישע ביבליאָ-טעק. מיט פֿבֿוד ד״ר הוגאָ בערגמאַן. (בריוו).

י ר ו ש ל י מ — דערלויבט מיר, חשובע חברים, צוצוגעבן צו דער פֿאַר-מעלער באַגריסונג אויך מיין פּערזענלעכע. איך פֿריי זיך אונטערצושטרעכן דעם פֿאַקט, אַז ביידע אינסטיטוציעס האָבן אין משך פֿון אַלע יאָרן געאַרבעט אין גייסט פֿון קעגנזייטיקער הייליג און שותפותדיקער אַרבעט, און ווינטשן אײַך, אַז איינער פֿייערונג זאָל מצליח זיין אין אַלע אופֿנים און זאָל ברענגען אַ ברכה פֿאַר איינער אַרבעט און פֿאַרן ייִדישן פֿאַלק. מיט גרויס פֿבֿוד הוגאָ בערגמאַן. (בריוו).

י ר ו ש ל י מ — פֿון ארץ-ישראל שיק איך מיין מזל-טוב און ברכה דעם קולטורעלן אַנשטאַלט וואָס האָט פֿאַרנומען אַ פֿכבודיקן אָרט אין ייִדישן לעבן. מיין הערצליעכן גרוס אונדזער אַלעמענס רבי דובנאַוון. מ. קריינין.

י ר ו ש ל י מ — איך ווינטש דעם צוואַמענפֿאַר פֿיל ערפֿאָלג, סײַ וויסנשאַפֿטלעכן סײַ אויפֿן געביט פֿון אַרגאַניזירן די ייִדישע וויסנשאַפֿט. מ. שולוואַס. (בריוו).

פֿ פֿ ר ס ב א — מינע האַרציקסטע ברכות פֿאַר אונדזער אַלעמענס ייוואַ. זײַט מצליח אין איינער אַרבעט — געדענקט וועגן דער מתנה זאַמלער — די איבערגעבנסטע פֿריינד פֿון ייוואַ. עוזר פּיפע. (בריוו).

ת - א - ב י ב — דער ארכיוו העבודה, דער צענטער פֿאַר דער געשיכטע פֿון דער אַרבעטער-אָרגאַניזאַציע אין ארץ-ישראל, שיקט זיין געטרייען גרוס צו

דעם אַלױעלעכען צוזאַמענפֿאַר פֿון יױוּאָ און װינטשט אים הצלחה אין זײַן טעטיקייט פֿאַר געזעלשאַפֿטלעכער װיסנשאַפֿט און פֿאַר דער ייִדישער מאַסן-קולטור. שטייענדיק אויף דער װאַך פֿון דער שפֿונג און פֿון דעם געזעלשאַפֿט-לעכן קאַמף פֿון דעם ייִדישן אַרבעטער אין ארץ-ישׂראַל און אין גלות און אין אונדזער באַמױנג איינצוזאַמלען אין אַ צענטראַלן און זיכערן אָרט — אונטערן שוץ פֿון דער אַרבעטער-געזעלשאַפֿט אין ארץ-ישׂראַל — די פֿרוכט פֿון אַט דער שאַפֿונג און אַט דעם קאַמף, באַטראַכטן מיר דעם יױוּאָ װי אַ חבֿר אין דער שלאַכטריי, װי אַן אינסטיטוציע מיט אַ גרויסן שװונג, װאָס זאַמלט איין דעם מאַטעריאַל פֿאַר דער געזיכטע פֿון אונדזערע מאַסן אין גאַר דער װעלט און װאָס פֿאַרשט אים אויס היסטאָריש און סאָציאַלאָגיש. — מיר װינטשן, אָו די טעטיקייט פֿון איינער צוזאַמענפֿאַר זאָל זײַן געבענטשט מיט הצלחה און אָו זי זאָל מיטהעלפֿן צו פֿאַרשטאַרקן די זאַמל- און פֿאַרש-אַרבעט אין אַלע לעבנס-געביטן פֿון אונדזערע מאַסן, די טרעגער פֿון דער צוקונפֿט און פֿון דער גע-געזונג פֿון דער נאַציע. מיט אַכטונג און אַרבעט-גרוס די אָנפֿירונג פֿון ארכיון-העבודה, ש. איינזשטאַט. (בריוו).

תל-אביב — מזל ברכה! א. גאַלאַמב.

תל-אביב — איך װינטש אייך גרויס ערפֿאָלג און פֿרוכטבאַרע אַרבעט. מ. װאַראַבייטשיק. (בריוו).

תל-אביב — איך שיק אייך איבער מינע ברכות פֿון װינטן. זאָל דער צוזאַמענפֿאַר דינען אַלס אויסגאַנגפּונקט פֿאַר אַ גרויסער פֿאַרשטאַרקטער יױוּאָ-אַרבעט פֿון דער גאַנצער אַלױעלעכער ייִדישער יוגנט און פֿון עלטערע-פֿון די װאָס זענען שוין פֿאַרבונדן מיטן אינסטיטוט און פֿון די טויזנטער װאָס דאַרפֿן זיך נאָך איינשליסן אין יױוּאָ. הענעך װיינשטיין. (בריוו).

תל-אביב — מיט גרויס צופֿרידנקייט האָבן מיר אויפֿגענומען די ידיעה װעגן ציוניפֿקום פֿון דעם צווייטן אַלױעלעכען יױוּאָ-צוזאַמענפֿאַר און באַזונ-דער דאַנקבאַר זענען מיר אייך פֿאַר דער איינפֿאַרדונג צו אים. די נויטװענ-דיקייט אינעם צוזאַמענפֿאַר האָט זיך געשפּירט שוין לאַנג. יױוּאָ האָט פֿאַרלייגט יסודות פֿאַר אַ ברייטער װיסנשאַפֿטלעכער אַרבעט אויפֿן געביט פֿון ייִדישער שפּראַך און פֿאַלקס-קענטעניש, יױוּאָ האָט אָנגעהויבן אויסבויען דעם אַפּאַראַט פֿון ייִדישער װיסנשאַפֿט אין גאַר דער װעלט. די דאָזיקע אַרבעט האָט פֿאַרשױנגען אָן אַ שיעור כּוחות פֿון די בעסטע איבערגעגעבנסטע יױוּאָ-טוער. איז דעריבער ניט קיין װונדער װאָס אין פֿאַרלוף פֿון די צען פֿאַרגאַנגענע יאָרן איז לויזער געװאָרן דער ציוניפֿבונד פֿון יױוּאָ מיט יענע ברייטע פֿאַלקסמאַסן, פֿאַר װעמען און דורך װעמען זײַן אַרבעט דאַרף געפֿירט װערן. על כּל פּנים איז דאָס דער איינדרוק װאָס מיר האָבן פֿון דער װייטנס. דער צוזאַמענפֿאַר װעט זיכער װענדן זײַן אויפֿמערקזאַמקייט אויף דער דאָזיקער פֿראַגע און װעט זוכן װעגן.

ווי אזוי צו פֿאַרשטאַרקן די פֿאַרבינדונגען צווישן דער אויפֿגעוואַכטער ייִדישער וויסנשאַפֿט און די קעמפֿנדיקע ייִדישע מאַסן. אונדזערע האַרציקסטע ברכות וועט אײַך איבערגעבן דער ספעציעלער דעלעגאַט פֿון אונדזער קלוב ד״ר ישראל רובין. אין אַ באַזונדער מעמאָראַנדום וואָס מיר דערלאַנגען דעם צו־זאַמענפֿאַר פֿרווון מיר אויפֿהייבן פֿאַר אײַך די פֿראַגע פֿון דער אייגנטלעכער יוואָ-אַרבעט אין ארץ-ישראל. דאָ וועלן מיר נאָך דערמאָנען די פֿראַגע פֿון אַ מער געזעלשאַפֿטלעכן כאַראַקטער, איבער וועלכער יוואָ און באַזונדערס אַ קאַנגרעס פֿון יוואָ קאָן ניט אַריבערגיין גלייכגילטיק — די רדיפות אויף ייִדיש אין ארץ-ישראל. די מאַסן-אײַנוואַנדערונג אין ארץ-ישראל פֿאַר די לעצטע יאָרן האָט אָן אַ פֿאַרגלייך פֿאַרגרעסערט דאָס ספעציעלישע געוויכט פֿון ייִדישן ישובֿ אין א״י אין גאַנצן ייִדישן לעבן און דעריבער ווערט אַלץ דרינגלעכער די פֿראַבלעם פֿון ענגערן צוזאַמענבונד צווישן ייִדישן וויסנשאַפֿט אינסטיטוט און דעם נײַעם א״י. — מיר חזון איבער אונדזערע בעסטע ווונטשן דעם צוזאַ-מענפֿאַר צום ווײַל פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט, פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור, פֿאַרן קולטורעלן אויפֿבלי פֿון די ברייטע ייִדישע פֿאָלקסמאַסן אין גאַר דער וועלט. ייִדישער ליטעראַטור-און זשורנאַליסטן-קלוב אין ארץ-ישראל. (בריוו).

תּ-א ב י ב — אונדזער האַרציקסטע באַגריסונג צו אײַערע באַראַ-טונגען. מיר ווילן האַפֿן, אַז נאָכן צוזאַמענפֿאַר וועט די פֿאַרבינדונג פֿון יוואָ מיט ארץ-ישראל אויסגעבויט ווערן אויף פֿעסטערע יסודות ווי ביז איצט און אויך אין ארץ-ישראל וועט קאָנען פֿאַפּולאַריזירט ווערן די טעטיקייט פֿון יוואָ פֿאַר דער ייִדישער קולטור און שפּראַך. רעדאַקציע-קאָלעגיאַע „גשוועלט“, פּעטערזבירג, זרובֿבל, ד״ר נ. ראַפֿאַלקעס, י. ראַזען, מ. ערעם, ד. לייבל. (בריוו).

תּ-א ב י ב — חשובֿע פֿריינד! דער אַלגעמײַנלעכער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿט אינסטיטוט קומט זיך צונויף אין אַ שווערער קריטישער צײַט פֿאַרן ייִדישן פֿראַלעטאַריאַט און די ייִדישע פֿאָלקסמאַסן בכלל. פֿאַר אונדזערע אויגן ווערן צעבראַכן די אַלטע יסודות פֿון ייִדישער מאַסן-עקסיסטענץ און ס׳שטייגן אויף נײַע פּוּחות, נײַע וועגן און נײַע צײַלן פֿאַר אונדזער געזעלשאַפֿט-לעכער טעטיקייט. עס איז גענוג צו דערמאָנען, אַז אין פֿאַרלוף פֿון די צען יאָר זינט דער ערשטער יוואָ-קאָנפֿערענץ זענען אַרויפֿגעשוומען דריי היסטאָרישע פּוּחות וואָס שפּילן אין לעבן פֿון די ייִדישע פֿאָלקסמאַסן אַן אַנט-שיידנדע ראַלע: פֿון איין זײַט דער פֿאַשיזם, פֿון דער צווייטער זײַט די אויפֿבוי-טעטיקייט פֿון דער ראַטנמאַכט און די מאַסן-אײַנוואַנדערונג אין א״י. דערמיט האָט די נײַע ייִדישע וויסנשאַפֿט אומבאַצווײַגלעך באַקומען איר היסטאָ-רישע אויפֿגאַבע — צו זײַן אָן אינסטרומענט פֿאַרן קאָמף און איבערבוֹי פֿון די אונטערדריקטע ייִדישע מאַסן. אַלע צווייגן פֿון דער יוואָ-טעטיקייט מוזן דעם

* זע הוספה 2.

דאָזיקן אימפּעראַטיוו דינען, אויב ניט וועט זי פֿאַרוואַנדלֶט ווערן אין אַ מין „חכמת ישראל“ אויף ייִדיש. ליידער האָט דער עקסיסטענץ-קאַמף פֿון ייִוואָ אין פֿאַרלויף פֿון די לעצטע יאָרן און די מאַטעריעלע זאָרג פֿאַר זיין ווינטערדיקן קיום אין אַ באַדייטנדיקער מאָס געשטערט אויסצובויען די דירעקטע פֿאַר-בינדונגען מיט דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג, וואָס זענען געווען דער פֿאַקטישער אָנשפּאַר פֿון ייִוואָ אין די ערשטע צייטן זינע. — די אַקאַדעמישע צילן פֿון ייִוואָ האָבן אָפּגעשטופּט אָן אַ זייט דעם סאָציאַלן יסוד, און דורך דעם האָט זיך אָנגעמערקט אַ ריס צווישן דער ייִוואָ-אַרבעט און דער אָרגאַ-ניזירטער ייִדישער אַרבעטערשאַפֿט. מיר מוזן אָבער מודה זיין, אַז אַ טייל פֿון דער שולד ליגט אויך אויף דער ייִדישער אַרבעטערשאַפֿט. פֿון איין זייט האָט די ייִדישע אַרבעטערשאַפֿט ניט דערשאַצט די גרויסע באַדייטונג וואָס ייִוואָ קאָן האָבן פֿאַר איר סאָציאַלן און נאַציאָנאַלן קאַמף, און פֿון דער אַנדערער זייט האָט ייִוואָ, כדי צו היטן זיין וויסנשאַפֿטלעכן כאַראַקטער, אָפּגעשלאָסן זיך פֿון די דרינגלעכסטע פֿאָדערונגען פֿון סאָציאַלער פֿאַרשונג אין סאָציאַליסטישן גייסט. דער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִוואָ גיט די געווינטשענע געלעגנהייט צו רע-ווידירן די טעטיקייט פֿון ייִוואָ. ניט צו דערלאָזן, אַז ייִוואָ זאָל ווערן אַ מקום מקלט פֿון ריינער פֿאַרגאַנגענהייטס-פֿאַרשונג, נאָר פֿאַרוואַנדלען די וויסנשאַפֿט אין אַ מעכטיקן אינסטרומענט און וועגווייזער אינעם לעבנסקאַמף פֿון דער ייִדישער מאַסע און פֿון איר אַוואַנגאַרד — דעם ייִדישן פּראָלעטאַריאַט. — דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט האָט אין משך פֿון זיין קורצער טעטיקייט באַוווּזן צו הייבן דעם אָנווען פֿון דער ייִדישער שפּראַך און קולטור. ער האָט פֿאַרלייגט יסודות פֿאַר אַ גאַנצער ריי פֿאַרשונגסצוווינגן אין ייִדיש. ער האָט באַוווּזן, ביי דער גאַנצער שווערקיט פֿון זיינע מאַטעריעלע באַדינ-גונגען, אַז ער איז כּוח צו ווערן אַ וויכטיקער אינסטרומענט אין קאַמף פֿאַר אונדזער סאָציאַלער און נאַציאָנאַלער באַפֿרייונג. — אָנצושייכענען איבער אַ ניס די וועגן פֿון ייִוואָ, שאַפֿן איבער אַ ניס די לעבעדיקע פֿאַרבינדונג מיט דער ייִדישער אַרבעטער-באַוועגונג, אָנקניפֿן דירעקט צו די אַקטועלע איבעראַנדערשונגס-פּראָצעסן פֿון דער ייִדישער עקאָנאָמיק און קולטור — סיי אין די לענדער פֿון קאַפיטאַליסטישער הערשאַפֿט, סיי אין ראַטן-רוסלאַנד און אין דעם נייעם אויפֿבלענדיקן צענטער אין א״י, — דאָס מוז זיין די אויפֿ-גאַבע פֿונעם צווייטן אַלועלעלעכען ייִוואָ-צוזאַמענפֿאַר. נעמענדיק אין אַכט די ביזאַנטיקע דערגרייכונגען פֿון ייִוואָ און די אויסזיכטן וואָס שטייען פֿאַר אים, מעגן מיר זיין צופֿרידן, אַז די פֿאַרטייען אין אַלע לענדער, וואָס זענען אָנגעשלאָסן אָן אונדזער פֿאַרבאַנד, און די איינצלענע חברים האָבן לויט דער מאָס פֿון די כּוחות מיטגעהאַלפֿן דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט צו ווערן אַזאַ אָנזעעוודיקע און פּאָפּולערע קולטור-אינסטיטוציע. ייִוואָ קען אָבער דורך פֿאַרשטאַרקטער אַרבעט אין גייסט פֿון פּראָלעטאַרישער אַקטיוויטעט ניט בלויז געווינען די סימפּאַטיע און הילף פֿון גרויסע אַרבעטער-מאַסן, נאָר אויך

אליין ווערן א פאקטאָר פֿאַרן אויפשטיג פֿון דער יידישער אַרבעטער-באַוועגונג אין דער איצטיקער שווערער צייט. — מיר ווינטשן אײך דעם גרעסטן ער-פֿאָלג און פֿרוכטבאַרע אַרבעט. זאָל לעבן דער יידישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט! פֿאַרן פֿאַרבאַנדס-ביוראָ פֿון יידישן אַרבעטער-פֿאַרבאַנד פּועלי-ציון ניר. (בריוו).

תל-אביב — איך בין מיטן גאַנצן האַרצן מיט אײך. מאַנע קאַץ.

ב ע ל ג י ע

אַנטווערפֿן — ליידער איז מיר אוממעגלעך צו קומען צו דעם אַל-וועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ. איך האָף אָבער, אַז די דיסקוסיעס און באַשלוסן פֿון אײער צוזאַמענפֿאַר וועלן זײן לטובֿת דער יידישער וויסנשאַפֿט און לטובֿת אונדזער יידיש-פֿאַרשן. א. טייטעלבוים. (בריוו).

גענט — עס איז פֿאַר אונדז אַ גרויסע פֿרייד דער אַלִוועלטלעכער צו-זאַמענפֿאַר פֿון טוער און פֿריינד פֿונעם יוואָ. מיר פֿאַרשטייען זייער גוט די וויכטיקייט און נאָך מער די נויטווענדיקייט פֿון אַזאַ צוזאַמענטרעף פֿון אַלע לעבעדיקע כוחות וואָס גרופירן זיך אַרום דער יידישער קולטור און ממילא אײך אַרום יוואָ. מיר זײנען זיכער, אַז דער צוזאַמענפֿאַר וועט ניט נאָר זײן אַן אויסערלעכע מאַניפֿעסטאַציע, נאָר דערהויפּט אַ וויכטיקער שריט אויפֿן וועג צו אַרגאַניזירן די פֿאַלקסמאַסן אַרום דעם אינסטיטוט, פֿדי צו שאַפֿן אַן אמתע פֿאַלקס-באַוועגונג לטובֿת אַלע זײנע אינסטיטוציעס און אונטערנעמונגען. מיר מוזן אַקטיוו און שעפֿעריש אַרויסטרעטן אין יידישן געזעלשאַפֿטלעכן לעבן צו פֿאַרטיידיקן די אַלע און פֿאַרנעמען נײע פֿאַזיציעס פֿאַר אונדזער קולטור, פֿאַר יידיש. פֿאַרשיידענע מניעות האָבן ניט דערלויבט אונדזער פֿאַרשטייער אַרויס-צופֿאַרן צום צוזאַמענפֿאַר און מיר מוזן זיך באַנוגעגען מיט ווינטשן ערפֿאָלג אין אײער אַרבעט און פֿרוכטבאַרע רעזולטאַטן. מיר קענען אײך פֿאַרזיכערן, אַז מיר פֿון אונדזער צד וועלן תמיד שטיין גרייט אײך מיטצוהעלפֿן צו רע-אַליזירן אונדזערע געמיינזאַמע אידעאַלן. געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון יוואָ אין בעלגיע, אינזש' י. ליפשיץ. (בריוו).

ב ר א ז י ל

רײַך דע זשאַניראָ — אויף אונדזער פֿלענאַר-זיצונג, זונטאָג דעם 28סטן יולי, איז איינשטימיק באַשלאָסן געוואָרן איבערגעבן מ. רעגאַלסקין דעם מאַנדאַט פֿון אונדזער אָפּטיילונג אַלס אונדזער דעלעגאַט צו דעם אַלִוועלטלעכן יוואָ-צוזאַמענפֿאַר בײַ ה' רעגאַלסקיס דורכפֿאַרן אונדזער שטאַט. גלײַכצײטיק האַלטן מיר פֿאַר וויכטיק און פֿאַר אונדזער ערן-חובֿ צו קומען מיט אונדזער באַשיידענער באַגריסונג צו דעם גרויסן און וויכטיקן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ. אַז דער קאַנגרעס זאָל ברענגען די דערוואַרטע פֿאַזיטיווע רעזולטאַטן פֿון אַ פֿאַרשטאַרקטער פעטיקייט אויף אַלע געביטן פֿון דער יידישער וויסנשאַפֿט

און קולטור. מיר באַדויערן זייער, וואָס אונדזער בראַזיליאַנער סעקציע האָט
ניט די מעגלעכקייט צו שיקן צוויי דעלעגאַטן און אויך אַ געוויסע צאָל געסט
צו דעם צוזאַמענפאַר. מיר ווילן האָפֿן, אז צום קומענדיקן קאָנגרעס וועט
אונדזער סעקציע זיין פֿאַרטראַטן מיט דער געהעריקער צאָל דעלעגאַטן און
געסט. יוואָ-אַפטייל פֿאַר בראַזיל, ד״ר ס. מאַצמוד פֿאַרוזיצער, י. דינעס
סעקרעטאַר. (בריוו).

ד י ט ש ל א נ ד .

בערלין — פֿריינד פֿון דער ווייטנס ווינטשן ערפֿאַלג. גראַובאַרט,
מייטליס, שטענצעל.

בערלין — פֿון פֿולן האַרצן ווינטשן איך דעם צוזאַמענפאַר, זיין
אַרבעט זאָל זיין פֿרוכטבאַר! אַלע פֿריינד און מיטאַרבעטער פֿון יוואָ בכל
אתר ואתר ווייטערע ערפֿאַלגן אין זייער הייליקער אַרבעט! יחי יוואָ!
באַריס קאַדער. (בריוו).

בערלין — אַ גרויסן ייִשר-כוח פֿאַר דער באַערונג מיך איינצולאָדן
צום צוזאַמענפאַר. וואָלט איך געקאָנט באַקומען די וויזע, וואָלט איך צו פֿוס
געקומען געגאַנגען. זאָל אונדזער ייִדיש מיטהעלפֿן אויסטראַגן דעם טרוים און
דעם אמת פֿאַר אַלע מענטשן. א. נ. שטענצעל. (בריוו).

האַמבורג — איך ווינטשן דעם אינסטיטוט ווייטערע פֿראַדוקטיווע
אַרבעט און גראַטולירן הערצלעך דעם צוזאַמענפאַר. שלום שלום לרחוק ולקרוב;
יצחק דובער מאַרקאַן. (בריוו).

ד ר ו מ - א פ ר י ק ע

ערפֿאַלגרייכע אַרבעט אויף אַלע געביטן ווינטשטן שאַבאַן (פֿון יאָהאַנעסבורג
ל״ע לאַנדאָן).

ט ש י ל ע

סאַנטיאַגאָ — פֿון דעם ווייטן, ווייטן טשילע, פֿונוואַנען מיר קע-
נען קיין דעלעגאַט ניט שיקן צום יוואָ-צוזאַמענפאַר, שיקן מיר אָבער
אונדזערע האַרציקסטע גרוסן און ברכות פֿאַר די ייִדישע קולטור-בויער פֿון
דער גאַנצער וועלט, פֿאַר אירע בעסטע פֿאַרשטייער. צום צענטן יאָרטאָג
פֿון דער עקסיטענץ פֿונעם יוואָ ווינטשן מיר, אז דער דאָזיקער אַנשטאַלט
זאָל פֿאַרוואַנדלט ווערן אין אַ אַלגעמיינע ייִדישן קולטור-צענטער און איר,
די דעלעגאַטן פֿון צוזאַמענפאַר, זאָלט אַנצייכענען דעם פֿלאַן פֿאַר אַ צענטראַל-
לער אַרגאַניזאַציע, האַבנדיק אין זינען אַלע ייִדישע ישובים, וואָס זינען
צעשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט. זיט געבענטשט און געגריסט! געזעל-
שאַפט פֿריינד פֿון יוואָ, טשילענער אַפטייל, י. פּילאָוסקי סעקרעטאַר. (בריוו).

טשעכאָסלאָוואַקייַ

ברין — איך באַדויער זייער, וואָס זייענדיק פֿאַרנומען מיט אַנדערע פֿליכטן, קען איך ניט אַנטייל נעמען אין אייער וועלט - צוזאַמענפֿאַר אין ווילנע. איך ווינטש אייך דעם בעסטן ערפֿאַלג. נעמט אָן דעם אויסדרוק פֿון מיין טיפֿסטן דרך-ארץ. ד"ר איג. אַרנאָלדט בלאַהאָ, פּראָפֿעסאָר פֿון סאַציאַלאָגיע אין מאַסאַריק-אוניווערסיטעט. (בריוו).

פּראָג — איך ווינטש הערצלעך ערפֿאַלג דעם יוואָ - צוזאַמענפֿאַר, באַדויער אוממעגלעכקייט צו קומען קיין ווילנע. פּראָפֿ' ש. גאַלדעלמאַן.

פּראָג — מיר באַדויערן, וואָס מיר האָבן ניט די מעגלעכקייט צו שיקן אַ דעלעגאַט צו אייער וועלט - צוזאַמענפֿאַר און מוזן זיך באַנוגענען מיטן ווונטש פֿון פֿולער הצלחה אין אייער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט. זינט פֿאַר זיכערט, מינע הערן, אין אונדזערע געפֿילן פֿון טיפֿער אַכטונג. סלאָווענישע ביבליאָטעק פֿון מיניסטעריום פֿאַר אויסלענדישע ענינים, הויפט-ביבליאָטע" קאַר ד"ר א. קשיזשעק. (בריוו).

כ י נ ע

טיענטזין — מיר בעטן אייך איבערגעבן דעם צוזאַמענפֿאַר די ברכה פֿון אַ גרופּע פֿריינד, וועלכע זענען פֿאַרוואַרפֿן העט ווייט פֿון די מאַסן - צענטערס פֿון ייִדישן קולטור-לעבן און פֿאַלגן נאָך מיט ליבע און באַווונדע - רונג אַלע אויפֿטוען אויפֿן געביט צו פֿאַרפֿעסטיקן און פֿאַרבעסערן דעם מצב פֿון די ייִדן אין די לענדער וווּ זיי וווינען. דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט איז דער איינציקער צענטער, דערווײַלע, וווּ עס שטראַמען צונויף אַלע קולטור-שאַפֿונגען פֿון דער מאַדערנער ייִדישער אינטעליגענץ, וועלכע האָט פֿאַרבונדן איר גורל מיט דער שפּראַך און קולטור פֿון די ייִדישע מאַסן אין די מערסטע טיילן פֿון דער וועלט. מיר ווינטשן דעם צוזאַמענפֿאַר ער - פֿאַלג און האָפֿן, אַז ער וועט מיטוירקן צו נאָך מער דערגרייכונגען פֿון דער יונגער מאַדערנער ייִדישער וויסנשאַפֿט. געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון יוואָ. פֿ. עפשטיין פֿאַרזיצער, מ. זאַראַן סעקרעטאַר. (בריוו).

ל ע ט ל א נ ד

ריגע - איך באַגרייס ייִדיש-וויסנשאַפֿטלעכן קיבוץ גליות. יעקב זשאַגאַרסקי.

נ אָ ר ו ו ע ג י ע

אַסלאָ - מיין האַרציקסטע ברכה דעם יובילאַר, פֿאַר די קומענדיקע צען יאָר אַ צענפֿאַכיקן ערפֿאַלג. פֿ. בעניאַמין.

ע נ ג ל א נ ד

לאַנדאָן - אַרבעטער-רינג פֿון ענגלאַנד ווינטשט יוואָ - צוזאַמענפֿאַר בעסטן ערפֿאַלג.

לאַנדאָן — בעסטע גרוסק, חַרִים! מיר גראַטולירן איך מיט אייער
אויפטו אויפן געביט פֿון ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט. בעסטע ווונטשן אויף
דער צוקונפֿט. ברענטש 6 אַרבעטער־רינג, ס. סילװער סעקרעטאַר.

לאַנדאָן — איך ווינטש איך, אַז פֿון אייער אַרבעט זאָל דעם ייִדישן
פֿאָלק אַרויסקומען די אמתע ברכה. ד״ר שלמה בירנבוים.

לאַנדאָן — איך דאַנק איך פֿאַר אייער בריוו, וווּ איר לאַדט אַיך
דעם בריטישן מוזיי צו זײַן פֿאַרטראַטן אויף דעם וועלט־צוזאַמענפֿאַר אין
ווילנע. אַזוי ווי אייער איינלאַדונג האָבן מיר ערשט דערהאַלטן, וועלן מיר
ניט קאַנען אַראַנזשירן צו זײַן אויף דעם צוזאַמענפֿאַר. אייער איבערגעגעבע־
נער דזשאָרדזש היל, בריטישער מוזיי. (בריוו).

לאַנדאָן — לאַנדאָנער פֿריינד באַגריסן הערציק יובילאַר. ייִשר־כוחו!
וויטערע אַרבעט לטובֿת ייִדישער פֿאָלקסקולטור! געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון יוואָ,
ד״ר פֿיליפּס סעקרעטאַר.

לאַנדאָן — חַרשע באַגריסונגען, ערפֿאָלג אייער = אונדזער אַרבעט!
לאַנדאָנער ייִדישער זשורנאַליסטן־פֿאַראיין, לעאָ קעניג, ש. קאָלדאָווסקי.

לאַנדאָן — ווינטשן ערפֿאָלג! אידע און דוד מאָושאַוויטש.

לאַנדאָן — איך דאַנק איך פֿאַר אייער איינלאַדונג אָנטייל צו נעמען
אין יוואָ־צוזאַמענפֿאַר, איך באַדויער וואָס איך קען ניט אָננעמען אייער איינ־
לאַדונג. די אַנטוויקלונג פֿון ייִדישער שפּראַך און קולטור איז זייער נאָענט צו
מיין הערץ, פֿל־זמן דאָס נעמט ניט אָן די פֿאַרם פֿון אַ קאַנקרענץ מיט דער
אַנטוויקלונג פֿון דער העברעיִשער שפּראַך און קולטור. איך ווינטש איך
ערפֿאָלג אין אייער אַרבעט און צייכן מיט אַכטונג ז. בראַדעצקי, צענטראַל־
ביראָ פֿון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. (בריוו).

לאַנדאָן — איך באַדויער פֿון גאַנצן הערצן, וואָס איך קען ניט זײַן
מיט איך בײַ דער גרויסער שמחה פֿון דער ייִדישער קולטור־וועלט. איך וויל
איך ניט שרײַבן קיין לויבגעזאַנגען, נאָר איך מוז אויסדריקן מיין פּערזענלעכע
באַזונדערונג פֿאַר אייער גרויסן אָפּטימיזם, אומענדלעכע ענערגיע און טיפֿן
פֿאַרשטאַנד וואָס איר האָט אַרויסגעוויזן פֿאַר דער אַרבעט. אין קאַלטן און
פּראַקטישן לאַנדאָן קען מען נאָך מער פֿאַרשטיין, ווי גרויס עס זענען אייערע
פֿאַרדינסטן. איך בין זיכער, אַז דער צוזאַמענפֿאַר וועט פֿיל אויפֿטאָן און
וועט אָנווייזן וויטערע און ברייטערע וועגן פֿאַר דער אַרבעט. ד״ר יעקב
קרופּעניאָ. (בריוו).

לאַנדאָן — דער ייִדישער קונסט־טעאַטער באַגריסט דעם צוזאַמענפֿאַר.
זײַט געשטאַרקט אין אייער גרויסער אַרבעט! מאָריס שוואַרץ.

פֿאַנדאָן — ווען איך וואָלט געהאַט עפעס אַ מעגלעכקייט, וואָלט איך געוויס געווען בײַ דער שמחה פֿון אונדזער מאַמע-לשונס בן-זקונים, וואָס בשעתו, מיט צען יאָר צוריק, האָב איך געהאַט די זכיה צו שטיין בײַ זײַן וויג. אין די צען יאָר איז ער, דער יױוּאַ זאָל לעבן, כמעט געוואָרן בר-מצווה: ער ווייס, וואָס ער האָט צו טאָן, וואָס ער טאָר און וואָס ניט, און היט עס אָפּ מיט דער גרעסטער זריזות. טאָ וואָס זאָל מען אים ווינטשן מער ווי גיין ווינטער מיט דעם זעלבן וועג? עס שטייט געשריבן אין די אַלטע ספֿרים, אַרויסגעבראַכט פֿון אַ פֿאַרצײטיקן אַלױעלטלעכן יױוּאַ: „בן עשר שנים — למשנה“; דער צוזאַמענפֿאַר וועט געוויס באַױזן, אָ דער מיזניק צווישן אונדזערע יױוּאַס איז שוין הינט מסוגל צו לערנען אַפֿילו פּוסקים. ד׳ר אהרן שטיינבערג. (בריוו).

ע ס ט ל א נ ד

ט א ל ין — ייִדישע קולטור-פֿאַרוואַלטונג אין עסטלאַנד גראַטולירט אײַך הערצלעך צום 10 יאָרִיקן יױבֿל, ווינטשט פֿיל ערפֿאָלג אײַער וויכטיקער אַרבעט אויפֿן געביט פֿון דער ייִדישער קולטור. פֿאַרזיצער אײַגענשטאַט.

ט א ל ין — דער פֿאַרבאַנד פֿון ייִדישע אַקאַדעמיקער אין עסטלאַנד שיקט אײַך הערצלעכע באַגריסונגען צו אײַער 10 יאָרִיקן יױבֿל און ווינטשט אײַך ווינטערע פֿרוכטבאַרע אַרבעט לטױבת דעם ייִדישן פֿאָלק. פרעזידיום קלאַמפּוס, אַבראַמסאָן.

ט א ל ין — טאַלינער פֿיליסטראַט פֿון אַקאַדעמישן פֿאַראײן פֿאַר ייִדישער געשיכטע און לײַטעראַטור אין טאַרטו שיקט אַ הערצלעכן מזל-טױבֿ צום גרויסן יום-טױבֿ און ווינטשט יױוּאַ אַ ווינטערע פֿרוכטבאַרע טעטיקייט לטױבת דער ייִדישער וויסנשאַפֿט.

ט א ל ין — באַדויער אַפּוועזנהייט, ווינטשט דעם צוזאַמענפֿאַר ערפֿאָלג-ריכע אַרבעט, דעם אינסטיטוט אַ זיכערן קיום. ראַכלין.

ט א ר טו — קיין ווילנע קען איך אַ שאַד ניט פֿאַרן. איך האָף אָבער, אַז איך וועל באַלד איינעם פֿילאַלאַגישן אַרטיקל קיין „יױוּאַ-בלעטער“ שיקן. ייִדיש איז מיר זייער נאָענט געוואָרן און איך וועל צוקינפֿטיק צו אים נאָך גענטער קומען. פּ. אַריסטע, אַרכיוו פֿאַר עסטאַנישער שפּראַך ביים אוניווער-סיטעט אין טאַרטו. (בריוו)

ט א ר טו — מזל-טױבֿ! ייִדיש האָט צוקונפֿט. אַריסטע.

ט א ר טו — איך באַדויער אויפֿריכטיק, כִּמוֹ אײַך מודיע זײַן, אַז ס׳איז מיר, צוליב אומפֿאַרויסגעזעענע און דרינגענדיקע פֿאַמיליען-אַנגעלעגנהייטן, אומ-מעגלעך צו נעמען אַנטייל אין די זיצונגען פֿון צוזאַמענפֿאַר, אין וועלכן כִּבֿין מיט לײַב און לעבן פֿאַראַינטערעסירט. כאַטש אַזוי, מעגט איר אָבער זיכער זײַן.

אז כ'וועל אויך בעת מיין אָפּוועזנהייט אַרויסווייזן מיין וואַרעמסטן אינטערעס פֿאַר אייערע זיצונגען, וואָס ס'איז דאָך זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, ווען איר וועט געמען אין אַכט מיין הויכע מיינונג, וועלכע כ'האַב תמיד פֿאַר אייער אַרבעט. איך ענדיק מיין ווינטש און דער האַפֿענונג, אַז אייערע באַראַטונגען וועלן אויך דעם ברייטן עולם ווייזן די דערגרייכונגען, צו וועלכע איר זינט ביז איצט מיט אייער אַרבעט דערגאַנגען, און אַז זיי וועלן אייערע שטרעבונגען צוגעבן נייע כוחות, מיט וועלכע איר וועט אויף להבא מיט הצלחה אַוועק-רוימען אַלע מניעות. פּראָפּ' לאַזאַר גולקאוויטש. (בריוו).

ע ס ר י י ן

באדגאסט יין — צו אייער יובל-צונויפקום ווינטש איך אייך אַ סך ברכות און גרויס הצלחה. זאָל דער י'וואָ זיין דער היטער און פֿאַרמערער פֿון יידישער שאַפֿונג און ווערן אַ היכל פֿון דעת און שיינקייט! אייער שיינדלער.

ווין — מיין האַפֿענונג, אַז איך וועל זיך קענען באַטייליקן פּערזענלעך אין צוזאַמענפֿאַר פֿון י'וואָ, צו וועלכן איר האָט מיך פֿאַרבעטן, און אין טאָג פֿון דער יידישער ליטעראַטור, צו וועלכן איך בין פֿאַרבעטן געוואָרן פֿון יידישן פּען-קלוב, איז ליידער ניט מקוים געוואָרן. דערלויבט זשע מיר, איך זאָל פֿון ווייטנס זיין נאָענט צו אייך, צו אייער אַרבעט און צו אייער שמחה. נעמט אָן מיינע האַרציקע ברכות פֿאַרן צוזאַמענפֿאַר, פֿאַר די פֿירער און פֿריינד פֿון דער יידישער קולטור-באַוועגונג אויף דער גאַנצער וועלט. זאָל פֿון אייער אַרבעט אויסשטראַלן קראַפֿט און אויפֿמונטערונג פֿאַר דעם יידישן קולטור-שאַפֿן אין אַלע זיינע צווייגן! מיר צעזייטע און צעשפּרייטע, מיר „ישׁוּבֿניקעס פֿון יידיש“ גייטיקן זיך אין אַ שטאַרקן צענטער פֿון יידישער קולטור-אַרבעט — זאָלן גע-בענטשט ווערן אייער ווילן, אייער גלויבן, אייער מסירת-נפֿש! מיט יום-טובֿדיקע גרוסן משה גראַס. (בריוו).

פ ו י ל ן

אַטאַקע — באַגריס דעם צוזאַמענפֿאַר, ווינטש דעם י'וואָ אַ ערפֿאָלג-ריכע פֿאַרווירקלעכונג פֿון די אָנגעמערקטע אַרבעטספֿלענער. יצחק צוקערמאַן.

אַטוואַצק — ניט האַבנדיק די מעגלעכקייט פּערזענלעך אַנטייל צו נע-מען, באַגריס איך האַרציק דעם צוזאַמענפֿאַר און ווינטש פֿרוכטבאַרע אַרבעט. ד"ר רפֿאל בעקער.

אַלקעניק — צום צעניאַריקן יובל אַ האַרציקע באַגריסונג. זאָל לעבן דער י'וואָ! פֿאַקסביבליאָטעק.

אַסטורע — כ'באַגריס זי בכבודיקע געסט און ווינטש פֿרוכפּערדיקע אַרבעט. טאַלפּין.

באַראַנאַװיטש — דאָס באַראַנאַװיטשער האַנטװערקערטום, אָפּ-
שאַצנדיק די גרויסע דערגרייכונגען פֿון ייִדישן װיסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט
פֿאַר דער קולטור, גיטט און שפּראַך פֿון די ייִדישע פּאָלקסמאַסן, שיקט זינע
האַרציקסטע באַגריסונגען צום צעניאָריקן יובל פֿון יװאָ און װינטשט אים
אויסדויער אין זײַן מײַפֿולער אַרבעט. פֿאַרװאַלטונג פֿון צענטראַלן ייִדישן
האַנטװערקער-פֿאַרבאַנד אין פּוילן, אָפּטייל אין באַראַנאַװיטש.

באַראַנאַװיטש — די פֿאַרזאַמלטע פֿריינד פֿון יװאָ אין באַראַנאַ-
װיטש שיקן זייערע האַרציקסטע ברכות דעם בעל-היובל, דעם װעלט-צװאַמען-
פֿאַר פֿון די ייִדישע װיסנשאַפֿטלער, אין טיפּסטן גלויבן, אז דאָס גרויסע װערק,
װאָס איז געשאַפֿן געװאָרן מיט אַזױ פּיל מסירת-נפּשדיקער אַרבעט, דער יװאָ,
װעט װערן דער עמוד-האש פֿון אונדזער ייִדישן קולטור-װעזן. פרעזידיום פֿון
דער פֿאַרזאַמלונג ד"ר י. קאַגאַן, פֿ. װאַראַביאַװסקי. (בריוו).

באַראַנאַװיטש — פֿאַר פֿריינד װאַקסט דאָס האַרץ בייצװײן דעם
גרויסן קולטור-יום-טוב פֿון דער ייִדישער װיסנשאַפֿט, אָנטייל צו נעמען אין צו-
זאַמענפֿאַר פֿון יװאָ. בימינו זאָלן מיר זוכה זײַן צו זײַן די מיטבויער פֿון
אַ ייִדישער הויכשול. פֿ. װאַראַביאַװסקי. (בריוו).

בענדין — די ייִדישע קהילה באַגריסט דעם צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן
װיסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט און װינטשט אים ערפֿאָלג אין זײַן אַרבעט.
פֿאַרזיצער רובינליכט, סעקרעטאַר פֿריידיך.

בענדין — צום גרויסן קולטור-יום-טוב גערופֿן דורך יװאָ אונדזער
װאַרעמסטע באַגריסונג! „זאַגעמבער צײַטונג“.

בריסק — װונטשן פֿון פֿרוכטבאַרער אַרבעט דעם אַלװעלטלעכן
צוזאַמענפֿאַר פֿון יװאָ. אָפּטיילונג פֿון דער ייִדישער שול-אַרגאַניזאַציע.

בריסק — די בויער פֿון דער ייִדישער װיסנשאַפֿט אונדזערע בעסטע
װונטשן צו אונדזער-אײער צוזאַמענבונד! תל-חי-ביבליאָטעק.

בריסק — מיר זינען אויפֿריכטיק פֿאַראַינטערעסירט אין דער
עקסיסטענץ פֿון יװאָ, אין דער װײַטערדיקער אַנטװיקלונג פֿון אמתער קולטור
און װיסנשאַפֿט. איטשע פֿייערמאַן. (בריוו).

ברעסטעטשקע — מײַן ברכה און בעסטע װונטשן! דוד פּוכאַליניק.

גראַדזיעץ — איך באַדויער שטאַרק װאַס כ'מוז מיך באַנוגענען מיט
שיקן אײַך מײַנע האַרציקסטע װונטשן. זאָל אײַך דער צוזאַמענפֿאַר װי צום
בעסטן געלינגען! ה. װילטשינסקי. (בריוו).

גראַדנע — די האַרציקסטע װונטשן און בעסטן ערפֿאָלג דעם צוזאַ-
מענפֿאַר און דער װײַטערדיקער אַרבעט פֿון װיסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט.
נחום שמיגעלסקי.

דוניל אָוויטש — מיר באַגריסן אײַך, ווי אויך אַלע דעלעגאַטן און געסט מיטן ערשטן אַלױעלטלעכן צוזאַמענפאַר. מיר זענען זיכער, אַז די װונדער-באַרע שעפּערישע אַרבעט אײַערע װעט נאָך מער פאַרשטאַרקט װערן. מיר האָפּן, אַז דער צוזאַמענפאַר װעט אויך געפֿינען דעם װעג און די מיטלען, פּדי געענטער צו פאַרבינדן זיך מיטן געפֿאַגטן ייִדיש-װעלטלעכן שולױעזן, װעלכער גײטיקט זיך אין אײַער אַקטיווער מיטאַרבעט. הצלחה אין דער אַרבעט! ייִדישע בילדונגס-געזעלשאַפּט.

דרױע — כּװינטש דעם צוזאַמענפאַר גרויס ערפֿאַלג! א. בוזאַק.

האַר אַדנע — זאָל אײַער מי זײַן מיט ערפֿאַלג! ד״ר באַנשטיק.

װאַרשע — איך װינטש די גרינדער און פֿירער און חשױבע פֿריינד, געסט פֿון ייִװאַ, אויף װינטער און װינטער גליק און ערפֿאַלג צו דער קאַלע-סאַלער שאַפּונג און צירונג פֿאַרן ייִדישן פֿאַלק. צפּורה אַבעלמאַן. (בריוו).

װאַרשע — מיר שיקן איבער װונטשן, אַז די באַראַטונגען פֿון צװאַ-מענפֿאַר זאָלן מצליח זײַן, און פֿון װינטערדיקער פֿרוכטבאַרער אַרבעט אײַער װיסנשאַפֿטלעכער אָרגאַניזאַציע. אינסטיטוט פֿאַר געזעלשאַפֿטלעכע ענינים.

װאַרשע — (אַטװאַק) פּבוד דעם צוזאַמענפאַר פֿון די העלדישע קעמפּער פֿאַרן רוים פֿון דער ייִדישע קולטור! מאַרק אַרנשטיין.

װאַרשע — די דירעקציע פֿונעם אוקראַינישן װיסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט האָט דעם פּבוד איבערצושיקן דעם צוזאַמענפאַר פֿון ייִדישער װיסנשאַפֿט אַ גרויס און װונטש פֿון בעסטן ערפֿאַלג אין זײַן אַרבעט. פּראָפֿ' פֿון װאַרשעװער אױני-װערסיטעט ד״ר ה. סמאַלסטאַצקי. (בריוו).

װאַרשע — צום צעניאַריקן יובֿל שיקן מיר אײַך אונדזערע האַרציקסטע גרוסן. געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון העברעיִשן אױווערסיטעט אין ירושלים, קערנער, סטאַוסקי.

װאַרשע — צו מײַן באַדױערן האָב איך געמוזט אַװעקפֿאַרן קײַן קאַרלסבאַד צנדע דעם חודש און איך קאָן ניט אָנטייל נעמען אין דעם צוזאַמענפֿאַר, ווי איך האָב עס מיר פֿאַרגענומען. מיט מײַן האַרץ אָבער בין איך בײַ אײַך און איך באַגרייס פֿון דער װינטנס די דאַזיקע מענער פֿון דער ייִדישער װיסנשאַפֿט, װאָס זענען זיך צוזאַמענגעקומען אין װילנע, פּדי צו פֿייערן דעם 10 יאָרִיקן יובֿיליי פֿון ייִװאַ. אַ באַזונדערן גרויס שיק איך דעם געסטאַר פֿון דער ייִדישער געשיכטע-שרייבונג, מײַן חשובּן פֿריינד אין לערער פּראָפֿ' שמעון דובנאַװ און דער גאַנצער היסטאָרישער סעקציע, אין װעלכער ס'נעמען אָנטייל אַ סך פֿון מײַנע תּלמידים. מיט דרך-אַרץ און פֿריינדשאַפֿט פּראָפֿ' מאיר באַלאַבאַן. (בריוו).

װאַרשע — אונדזער פּראָלעטאַרישן ספּאַרטגרוס דעם ייִװאַ-צוזאַמענפֿאַר! „גױאַדע“ = „שטערן“ = צענטראַלע.

ווארשע — צוריקגעקומען פֿון אורלויב, האָב איך דאָ געפֿונען אייער
אינזלאַדונג אויפֿן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכען אינסטיטוט. איך
דאַנק פֿאַר דעם האַרציק. צום באַדויערן האָב איך זי געקראָגן צו שפּעט, כדי
איך זאָל זי קענען אויסנוצן, וואָס איך באַדויער אויפֿריכטיק. לעאָן וואַסילעווסקי,
אינסטיטוט צו פֿאַרשן די נייסטע געשיכטע פֿון פּויליש אומאַפּהענגיקייט. (בריוו).

וואַרשע — די בויער און שעפֿער פֿון דער מאַדערנער ייִדישער
קולטור די האַרציקסטע ברכות צום יובל-צוזאַמענפֿאַר! מאַרק טורקאָוו.

וואַרשע — כּווינטש פֿרוכטבאַרע אַרבעט. י. י. טרונק (קאַרוויע).

וואַרשע — מיר לייגן דערבײַ צו אַ נומער „ליטעראַרישע בלעטער“
וואָס מיר האָבן אַרויסגעגעבן צום וועלט-צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ. מיר זענען
שטאַלץ וואָס מיר קענען מיט פֿולער זיכערקייט זאָגן, אַז מיר האָבן די גאַנצע
צײַט, פֿון די סאַמע ערשטע טריט, פֿיל מיטגעהאַלפֿן דעם וועקס און דער אַנט-
וויקלונג פֿון דעם ייוואָ. די ערשטע אַרטיקלען, נאָך איידער עס איז אָרגאַני-
זירט געוואָרן דער ייוואָ, זענען געווען פֿאַרפֿנטלעכט בײַ אונדז אין די
„ליטעראַרישע בלעטער“ און דערנאָך וואָך איין וואָך אויס, איבער 500 וואָכן,
האַבן מיר מיט אַ וואָך אויג און ציטערדיק האַרץ אַלץ אויפֿגענומען וואָס עס
האַט זיך געטאָן אין און אַרום דעם ייוואָ. ווער עס וועט וועלן נאָכפֿאַלגן טריט
נאָך טריט דעם גאַנג פֿון דעם ייוואָ זינט די צען יאָר פֿון זײַן לעבן, וועט
מזון זיך ווענדן צו די „ליט' בלעטער“ — דאָרט וועט ער געפֿינען אַ פֿולע אַפּ-
שפּיגלונג פֿון דעם אַלעם וואָס ס'האַט זיך געטאָן אין גאָר דער וועלט פֿאַרן
ייוואָ און אויך דאָס אַלץ וואָס איז געווען פֿריידיקס און טרויעריקס אין ייוואָ
גופּא. מיר האָבן אין די ערשטע יאָרן אויך מיטגעבראַכט ציגל אין מאַטעריעלן
זין פֿון וואָרט, ציגל צום בנין פֿון ייוואָ — דורך דער גילדנדיקייט, וואָס מיר
האַבן אָרגאַניזירט דורך די „ליט' בלעטער“.

דורך הונדערטער אַרטיקלען, איבערויכטן, נאָטיצן האָבן מיר פֿונאַנדער-
געטראָגן די בשורה וועגן דער עקסיסטענץ און וועגן דער טאַגטעגלעכער
טעטיקייט פֿון דעם אינסטיטוט אין די איבער דרייסיק מדינות אין גאָר דער
גרויסער ייִדישער וועלט, וווּ די „ליט' בלעטער“ ווערן פֿאַרשפּרייט. — אייער
יום-טובֿ איז אונדזער יום-טובֿ. און זאָל פֿון דעם היינטיקן יום-טובֿ, וווּ די מחותנים
זענען דעלעגאַטן פֿון גאָר דער ייִדישער וועלט, זאָל פֿון דעם היינטיקן יום-טובֿ
אַראָפּשניען אויף אונדזער האַרבער און שווערער וואָך. — אונדזער הייסע
באַגריסונג אַלע פֿריינד פֿון דער ייִדישער קולטור, פֿון דעם ייִדישן שאַפֿן. זאָלן
געשטאַרקט ווערן די הענט פֿון די בויער! זאָל לעבן דער ייִדישער וויסנשאַפֿט-
לעכער אינסטיטוט! רעדאַקציע „ליטעראַרישע בלעטער“, נחמן מײזל. (בריוו).

וואַרשע — דעם יונגן ייוואָ ווינטשט פֿרוכטבאַרע אַרבעט פֿאַרן ייִדישן
פֿאַלק דײַר אַ. סאַלאַוויטשיק.

וואַרשע — די יידישע אַרבעטערשאַפֿט קוקט מיט שטאַלץ אויף אַפּער-
אונדזער קולטור-בנין און שאַצט אָפּ אַייערע לייסטונגען פֿאַר דער יידישער
קולטור און וויסנשאַפֿט. די יידישע אַרבעטער און פֿאַלקסמאַסן וועלן ווייטער
אויסטראַגן די קולטורווערטן פֿון פֿאַלק און ניט שפּאַרן קיין מי און אָנשטרענג-
גונג, בכדי די דאָזיקע ווערטן אויסברייטערן און שטאַרקן. — נעמט צו אונדזער
האַרציקע באַגריסונג און ווונטשן צום אַלגעמיינען צונויפקום פֿון די בויער פֿון
דער יידישער קולטור אין נאָמען פֿון אונדזערע צענדלינגער טויזנטער חברים
און פֿרײַנד אין לאַנד. מיט די בעסטע גרוסן פֿאַרן צענטראַל-קאָמיטעט יידישע
סאָציאַליסטישע פֿאַרטיי פּועלי-ציון (פֿאַראייניקט מיט צ"ס). (בריוו).

וואַרשע — זייט באַגריסט! מיר ווינטשן דעם ייוואָ רעוולוטאַטפֿולן צו-
זאַמענפֿאַר, ער זאָל ענגער זיך פֿאַרבינדן מיט דער יידישער אַרבעטערשאַפֿט,
דעם פֿאַקטישן בויער פֿון דער יידישער מאַסן-קולטור. פּועלי-ציון אַקטיוויסטן,
באַראַכאָוו-יונגט, רעדאַקציע „אַרבעטער-וואָרט“.

וואַרשע — דער פֿאַראיינ פֿון יידישע קינסטלער-פּלאַטיקער אין פּוילן
שיקט איבער אַ האַרציקע באַגריסונג דעם אַלגעמיינען צוזאַמענפֿאַר, באַזונ-
דערס צו דער עפֿענונג פֿון אַ יידישן קונסטמוזיי און ווינטשט דעם גרעסטן
ערפֿאָלג אין דער אַרבעט פֿאַר דער יידישער וויסנשאַפֿט און פֿאַר דער יידישער
קונסט. — צום גרויסן באַדויערן איז עס איממעגלעך פֿאַר אונדז צו רעפּרע-
זענטירן זיך איצט מיט אַ ווערטפֿולער אויסשטעלונג פֿון אונדזערע חברים און
צו שיקן אַ דעלעגאַט, ווייל די צייט איז זייער ניט קיין גינסטיקע. מיר
האַפֿן, אַז מיר וועלן פֿאַר דער קונסט-אַפּטיילונג פֿון ייוואָ נאָך קאָנען טאָן און
לייסטן פֿון אונדזער זייט אַ סך, סײַ ביים זאַמלען די קונסטווערטן, סײַ ביים
אַפּקלייב. — אונדזער הייסער ווונטש איז, אַז דער איצט געשאַפֿענער מוזיי
זאָל ווירקלעך שטיין אויף אַ הויכן קינסטלערישן גיוואָ און זאַמלען באמת
דאָס ווערטפֿולע און שענסטע פֿון יידישן קינסטלער. — דעריבער לייגן מיר
פֿאַר: עס זאָלן געשאַפֿן ווערן צוויי קונסט-קאָמיטעס, איינע פֿאַר ווילנע און
איינע פֿאַר וואַרשע, וועלכע זאָלן צוזאַמען מיט די אָנפֿירער פֿון מוזיי וואַכן
ביים אַפּקלייב סײַ פֿון די איינגעקויפֿטע און סײַ פֿון די געשאַנקענע ווערק. —
דער פֿאַריין פֿון יידישע קינסטלער איז גרייט צו נעמען אויף זיך די טירחה
פֿון שאַפֿן אַ שטענדיקע קאָמיטע פֿאַר דעם צוועק. פֿ' פֿאַרויצער ה. ראַבינאָ-
וויטש, סעקרעטאַר ווינטרויב. (בריוו).

וואַרשע — האַרציקסטע גרוסן, ווינטשן ערפֿאָלגרייכע אַרבעטן
צעקאַבע.

וואַרשע — נעמט צו מיינע האַרציקסטע גרוסן און ווונטשן, אַז דער
צוזאַמענפֿאַר זאָל דורכגיין מיט געהעריקער שטימונג און פֿייערעכטיקייט,
כדי צו הייבן דעם פרעסטיזש פֿון דער יידישער שפּראַך און מאַסן-קולטור. —

אין היינטיקן פֿאַראַנטוואָרטלעכן היסטאָרישן מאַמענט, וואָס די ייִדישע מאַסן
לעבן איבער, איז נייטיק, אַז די בעסטע ייִדישע אינטעליגענץ, וואָס וועט זיך
צונויפֿזאַמען אין ווילנע, זאָל אויפֿהייבן איר שטים צום שיץ פֿון פֿרייהייט
און קולטור, צום שויץ פֿון די ייִדישע פֿאַליטישע רעכט און קולטור-אויטאָנאָמיע.
דער ייִוואָ דאַרף שטרעבן צו ווערן אַ לעבעדיקער קוואַל פֿון איניציאַטיווע
און דערמונטערונג פֿאַר די ייִדישע אַרבעט-מאַסן אין זייער שווערן לעבנסקאַמף.
איך ווינטש דעם צוזאַמענפֿאַר גרויס דערפֿאַלג אין זיין אַרבעט! מיט בעסטע
גרוסן ח. ש. קאַזשדאַן. (בריוו).

וואַרשע — צו דער עלענונג פֿון ייִוואָ-צוזאַמענפֿאַר מיינע האַרציקסטע
באַגריסונגען. אַרטיסט יוסף קאַמען.

וואַרשע — מיר ווינטשן אייך ערפֿאַלג אין דער אַרבעט. ייִדישע
קהילה, פרעזעס א. מאָזער.

וואַרשע — ענדלעך איז געקומען דער טאָג פֿון אַלעוועלטלעכן צו-
זאַמענפֿאַר פֿון ייִוואָ, דער טאָג, אויף וועלכן מיר פֿריינד פֿון ייִוואָ האָבן מיט
אומגעוילד געוואַרט. איך האָב גרויס עגמת-נפש, וואָס איך האָב ניט די זכיה
און דאָס פֿאַרגעניגן צו באַזוכן דעם ייִוואָ ביי דער געלעגנהייט פֿון צוזאַמענ-
פֿאַר. אָבער פֿון דער ווייטנסט בין איך מיט דער גאַנצער נשמה מיט אייך
און ווינטש אייך אַ פֿרוכטבאַרע אַרבעט און אַ גרויסן ערפֿאַלג, אַז דער
אינסטיטוט זאָל אַדאַנק דעם צוזאַמענפֿאַר אָנהייבן צו פֿאַרנעמען דאָס אַרט
אין אונדזער געזעלשאַפֿטלעכקייט, וועלכעס ס'קומט אים לויט זיינע אויפֿגאַבן
און פֿאַרדינסטן, אַלס איינער פֿון די פֿונדאַמענטן פֿון דער ייִדישער מאַסן-
קולטור. י. ראַבינאָוויטש. (בריוו).

וואַרשע — האַרציקע באַגריסונגען! פֿון וואַרשע ביז באַגדאַד האָב איך
די ליכט פֿון ייִוואָ געזען. אַ ייִשר-פֿוח די בויערן — שאַשקעס.

וואַרשע — הויכער צוזאַמענפֿאַר! איך פֿיל וואָס פֿאַר אַ געהויבע-
נער יום-טוב ס'וועלן זיין די צוזאַמענפֿאַר-טעג. הלואי וואָלט איך אויך
געהאַט די מעגלעכקייט דאָס בייצוזיין! צוזאַמען מיט דער גאַנצער קולטור-
שטרעבנדיקער יוגנט רוף איך צו אייך: הייבט אויף די פֿאַן צום קאַמף
פֿאַר דער קולטור-דערהייבונג פֿון די ייִדישע מאַסן, פֿון דער ייִדישער
יוגנט! זינט שטאַרק! וויל דאָס מוזן זיין די וואָס בויען! לייבל
שפיגל. (בריוו).

ווידז — ווינטשן ערפֿאַלגרייכע אַרבעט. שול-פֿאַרוואַלטונג.

ווילנע — אין נאָמען פֿון אוניווערסיטעט א״נ פֿון סטעפֿאַן באַטאָרי
באַגריס איך דעם צוזאַמענפֿאַר און ווינטש פֿרוכטבאַרע באַראַטונגען. רעקטאָר
סטאַניעוויטש. (בריוו).

ווילנע — זייער חשובער צוזאמענפארן מיר, אונטערגעשריבענע, האלטן פאר אונדזער פליכט און אויפגאבע צו ווענדן די אויפמערקזאמקייט פונעם צוזאמענפאר פון יידישע וויסנשאפט-לייט, שרייבער, קינסטלער און אנדערע קולטור-טוער אויף אייניקע פון די וויכטיקסטע אויפגאבן, וועלכע דוקן זיך איצט ארויס אויפן קולטור-פראגנט. — דער ציל פון דער גרעסטער צאל באטייליקטע אינעם צוזאמענפאר איז דאס ווייטערדיקע אויסבויען און פארברייטערן די קולטורעלע שאפונג אין דער יידישער שפראך און פאר די יידישע פאלקסמאסן. יעדן פון אונדז איז באוואוסט, ביי וואסערע באדינגונגען די קולטור- און קונסט-שאפונג אין אונדזער געזעלשאפט קומט פאר, ווי ווייט די אזוי אויך ארעמע קולטור-דערגרייכונגען ביי אונדז זענען באדראָט פון אונטערע טערגאנג און פון א פארפלייצונג פון באַרבאַריזם מצד ברוטאלע פּינצטערע כוחות פון אויסן און מצד אינערלעכע פאלקספּינדלעכע און קולטורפּינדלעכע עלעמענטן. אַ גרויסער טייל פון אייך פארשטייט גאנץ גוט און דערקלערט אפילו אפן, אז דער געביט פון קולטור-שאפונג איז ניט און קען ניט זיין אפגעריסן פונעם גאנצן קאמפּלעקס אַקטועלע לעבנס-פראַבלעמען, וועלכע שטייען פאר די ברייטע יידישע פאלקסמאסן, קודם-אל פאר זייערע אַרבעטנדיקע טיילן. די קולטור ווי אַזעלכע, דאָס בעסטע, ווערט פּולסטע און דויער-האַפּטע אין איר איז באַדראָט. דער מוראדיקער ביישפּיל פונעם היטלערישן דייטשלאַנד באַווויזט דאָס צום בעסטן... — מיר ווילן האַפּן, אז דער רוף צו פארטיידיקן די קולטור אויף דער יידישער גאַס וועט אויף אַניער צוזאמענפאר געפּינען אַ הייליקן אַפּקלאַנג און וועט צונויפזאמלען אַרום זיך די בעסטע און אויפריכטיקסטע פון דער יידישער ליטעראַטור, טעאַטער, וויסנ-שאַפט און קולטור. — מרים אַרלעסקאַ, ה. אַלטמאַן, יעקב באַטשאַנסקי (אַרגענ-טינע), נ. בוקסבוים, דוד בערעזער (ניו-יאָרק), מ. גראַסמאַן, בער האַראַוויץ, בונים העלער, י. וואַסערמאַן, אריה טעפּער, וו. לוצקי, יצחק ליכטענשטיין, שמחה לעוו, מ. מאַזאַ, אַהרן מאַרק, נחמן מניל, גוסטאַוו אייזנער (ניו-יאָרק), ל. מלאך, מ. פּופּס, יהושע פּערלע, ט. פּוקס, קורט קאַטש, א. קאַציונע, מ. קיטאַני, י. ראַבאָן, ד"ר יעקב שאַצקי (ניו-יאָרק). (בריוו).

ווילנע — אין טאָג פון דער פּייערלעכער עפּענונג פון צוזאמענפאר פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט מיטן אַנטייל פון דעלעגאַטן פון לאַנד און אויסלאַנד שיקט איבער ווונטשן פון ווייטערדיקער גייסטיקער אַנטוויקלונג פון דער אַרגאַניזאַציע און פון די וויסנשאַפטלעכע אַרבעטן — די דירעקציע פון דער מלוכישער ביבליאָטעק א"נ פון די וורובלעווסקיס אין ווילנע.

ווילנע — איך דאַנק אייך העפּלעכסט פאר דער פריינדלעכער אייני-לאַדונג צו דער עפּענונג פון צוזאמענפאר. צום באַדויערן קען איך זי ניט אויסנוצן. כ'בין ווייט פון ווילנע, לעבן פּוילן, און צוליב פאַמיליע-ענינים קען איך דעם דאָזיקן אַרט איצטער ניט פאַרלאָזן. ווינטשנדיק האַרציק דעם

אינסטיטוט וויטערדיקע ערפֿאָלגן אין דער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, בעט איך אָננעמען די אויסדרוקן פֿון מיין הויכער אַכטונג. מאַריאַן זודיעכאָווסקי. (בריוו).

ווי לנע — דאָנקענדיק העפֿלעך פֿאַר דער פֿריינדלעכער איינלאָזונג אויפֿן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, שיקן מיר איבער דעם צוזאַמענפֿאַר ווונטשן פֿון די בעסטע רעזולטאַטן פֿאַר דער וויסנשאַפֿט. דערביי האָבן מיר דעם פֿבוד מיט באַדויערן צו באַמערקן, אַז צוליב דער וואַקאַציע-צייט קענען מיר ניט נעמען קיין אָנטייל אין דער פֿייערלעכער עפֿענונג און די באַראַטונגען פֿון צוזאַמענפֿאַר, איבערשיקנדיק אויסדרוקן פֿון דרך-ארץ און אַכטונג. פֿרעפֿ' ד"ר סטאַניסלאָוו קאַשיצאַלעקאָווסקי וויצע-פֿאַרזי-צער פֿון דער „געזעלשאַפֿט פֿריינד פֿון דער וויסנשאַפֿט". (בריוו).

ווי לנע — די צענטראַלע פֿון אונדזער געזעלשאַפֿט, אין נאָמען פֿון אונדזערע אָפּטיילונגען אין דער ווילנער פֿראַוויניץ און אין אייגענעם, באַגריסט האַרציק דעם ייוואָ צו זיין צעניאָריקן יובל און ווינטשט, אַז אין זיין צווייטן צעניאָר זאָל ער זיך באַוועגן באַרג אַרויף, פֿון 11טן צום צוואַנציקסטן, מיטן זעלביקן אימפעט און מיט דער זעלביקער אָנשוילעכקייט פֿון וואַקס. ווי פֿון געבורט ביו זיין צעניאָריקן עלטער. מיר זענען שטאַרץ אויף דעם וואָס אונדזער צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג האָט אין 1925 זוכה געווען צו זיין איינער פֿון די קוואַטערס פֿון דעם ניי געבאַרענעם ייוואָ און צו באַזאָרגן אים מיט די ערשטע וויקעלעך. ווילנער ייִדישע בילדונגס-געזעלשאַפֿט (ווילביג), פֿאַרן פֿאַר-זיצער א. סטאַרבעקער, סעקרעטאַר מ. בערנשטיין.

ווי לנע — האַרציקע באַגריסונג דעם צוזאַמענפֿאַר. פֿאַראיין פֿון ייִדישע ליטעראַטן און זשורנאַליסטן.

ווי לנע — די געזעלשאַפֿט „טאַז" באַגריסט האַרציק דעם ייוואָ צו זיין גרויסן יום-טוב. — „טאַז" האָט די אויפֿגאַבע צו זאָרגן פֿאַר אַ געזונטן גוף, ייוואָ פֿאַר אַ געזונטן גניסט פֿון ייִדישן פֿאַלק. לאַמיר ווינטשן, אַז אין פֿאַראייניקטן פֿאַרנט פֿאַר דער אַלזייטיקער האַרמאָנישער אַנטוויקלונג פֿון יידן, פֿאַר דער פֿאַרווירקלעכונג פֿון אַלטן אמת וועגן „אַ געזונטן גניסט אין אַ געזונטן קערפֿער" וועט געטאָן ווערן געמיינזאַמע פֿרוכטבאַרע אַרבעט פֿאַרן פֿיל גע-פלאַגטן, פֿיל געפרוּווטן ייִדישן פֿיל. מיר ווינטשן דעם צוזאַמענפֿאַר פֿרוכט-באַרע אַרבעט. ד"ר ד. יעדוואַבניק פֿאַרויצער, הירש מאַץ סעקרעטאַר. (בריוו).

ווי לנע — מיר באַגריסן דעם אַלגעמיינלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אַלס אינסטיטוציע, ווילכע שטרעבט צו די שענסטע מענטשלעכע אידעאָלן, ד"ה צו ריינער וויסנשאַפֿט. מיר באַגריסן דעם אַלגעמיינ-לעכן צוזאַמענפֿאַר, אין וועלכן מיר זעען די שטאַרקייט פֿון דעם גניסט פֿון ייִדישן פֿאַלק פונקט אין דער צייט, ווען די פֿינצערע פּוחות אין דער גאַנצער וועלט פּמעט זענען אַרויס אין קאַמף קעגן אונדז. מיר ווינטשן דעם ייִדישן

וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט דעם בעסטן ערפֿאָלג אין זײַן אַרבעט און דערפֿילן די אויפֿגאַבן וואָס ער האָט זיך געשטעלט. ייִדישער טורן- און ספֿאַרט-פֿאַראיינ „מכבי“ אין ווילנע, פֿאַרויזצער ד״ר א. גלאָבוס, סעקרעטאַר ז. גאַנעס. (בריוו).

ווילנע — דער ווילנער ייִדישער פֿלאַסטיקער-פֿאַראיינ באַגריסט דעם אַלױועלטלעכן יוואָ-צוזאַמענפֿאַר, דריקט אויס זײַן צופֿרידנקייט צוליבן אַנטשטיין פֿון אַ ייִדישן קונסטמוזיי און איז גרייט מיט אַלץ, וואָס איז נאָר אין זײַן רשות, מיטצוהעלפֿן דער ווייטערדיקער אַנטוויקלונג פֿון מוזיי. זאָל די טעטי-קייט פֿון יוואָ אויפֿן געביט פֿון פֿלאַסטישער קונסט האָבן הצלחה! פֿאַרויזצער בער זאָלקינד, סעקרעטאַר וואָלף וויטאַל (קאַפֿלאַנסקי). (בריוו).

ווילנע — זאָלן די טעג פֿון 14טן-19טן אויגוסט 1935 זײַן אַ היסטאָרישע דאַטע פֿאַר דער ייִדישער קולטור-באַוועגונג! זאָלן מיר אַלע וואָס גיכער דער-לעבן די אַנקומענדיקע לייכטיקע שעהן פֿון אַ גרויסער קולטור-אויפֿלעבונג פֿון די ייִדישע מאַסן! בוינדדיק די העכערע גאַרנס פֿון דער ייִדישער קולטור, זאָל דער צוזאַמענפֿאַר זיך וואָס שטאַרקער פֿאַרטראַכטן וועגן דעם פֿונדאַמענט פֿון אונדזער קולטור-וועזן — דער ייִדישער מאָדערנער פֿאַלקשול. אונדזערע האַרציקסטע ברכות דעם אַלױועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ! ייִדישע שול-אַרגאַניזאַציע פֿאַר ווילנער געגנט, עקזעקוטיווע, א. קליאַנסקי, י. באַ-ראַנטשוק. (בריוו).

ווילנע — די פֿראַקציע פֿון דער אומפֿאַרמעגלעכער אַקאַדעמישער יוגנט אין ווילנע באַגריסט דעם אַלױועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ. ס'איז פֿדאָי אין דעם דאָזיקן מאַמענט צו דערמאַנען וועגן דער קולטורלעך לאַגע פֿון ייִדישן אַקאַדעמיקער. אין דער צייט ווען די רעאַקציע און דער פֿאַשיזם אונ-טערדריקן אויף טרייט און שרייט די קולטור פֿון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן, אין דער צייט ווען מען שליסט ייִדישע וועלטלעכע שולן, וווּ ס'בילדן זיך די קינדער פֿון די ייִדישע האַרעפֿאַשנע מאַסן, — אין דער זעלבער צייט אַטאַקירט די רעאַקציע די קולטור-פֿאַזיציעס פֿון דעם ייִדישן אַקאַדעמיקער. די פֿראַקציע האַלט, אַז דער דאָזיקער צוזאַמענפֿאַר פֿון די ייִדישע געלערנטע און קולטור-טוער קען געבן אַ שטויס צום שאַפֿן דעם פֿראַנט אין קאַמף: פֿאַר דער פֿריי-הייט פֿון דער ייִדישער מאַסן-קולטור, פֿאַר אומזיסטער בילדונג אין דער מוטערשפּראַך, קעגן יעטוועדער נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג, פֿאַר אַ קולטור-רעלעך דערנענטערונג מיט אַנדערע פֿעלקער. (בריוו).

ווילנע — איך באַגרייס זייער האַרציק דעם אַלױועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ. בײַ דער איצטיקער שווערער לאַגע פֿאַר אונדז ייִדן איז זייער נייטיק אויפֿמונטערן אונדזער ייִדיש קולטורעל לעבן, און עס פֿרייט מיך זייער, וואָס עס ווערט געשאַפֿן אַ נײַער צווייג בײַם יוואָ-דער קונסטמוזיי. איצט וועלן די ייִדישע קינסטלער האָבן גרויסע מעגלעכקייטן אויף דעם געביט מיט-

צוארבעטן. מען דארף זען, אז די וויכטיקסטע שאַפונגען פֿון די ייִדישע קינסטלער, זייערע בעסטע ווערק, זאָלן אַרײַן אין מוזײ. — מיין האַרציקן גרוס דעם חבר מאַרק שאַנאַל. עס פֿרײַט מיך, וואָס ער איז אין ווילנע. בן-ציון צוקערמאַן. (בריוו).

וויִלנע — באַגריס הערצליעך די עפֿענונג פֿון אַלױע־לעכען צוזאַמען-פֿאַר און ווינטש ערפֿאָלגרייכע אַרבעט. ד״ר ה. קאַוואַרסקי (לע״ע דרוזגעניק).

ווישניעוועץ — איבער די רײזעקאַסטן און דאַגות פֿרנסה קען איך צום באַדויערן ניט קומען. איך באַגריס דעם צוזאַמענפֿאַר מיטן גאַנצן האַרצן און ווינטש אים ערפֿאָלג! שלמה וויינשטיין. (בריוו).

ווישניעוועץ — מיר באַגריסן דעם אַלױע־לעכען צוזאַמענפֿאַר. וויינשטיין, בוראַק, פֿודים, סודמאַן.

וולאַצלאַוועק — דעם אַלױע־לעכען צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ ווינטשן מיר ווינטערדיקע פֿרוכטבאַרע אַרבעט פֿאַרן וויל פֿון דער ייִדישער קולטור. ייִדישע לאַנדקענטשאַפֿט-געזעלשאַפֿט.

וולאַצלאַוועק — מיר שיקן דעם צוזאַמענפֿאַר אונדזערע האַרציקע ברכות. באַדויערנדיק אונדזער אַפֿוועזנהייט, פֿאַרזיכערן מיר אײַך אונדזער מיטהילף. טכורוש, בראַטשטיין.

וולאַצלאַוועק — ערפֿאָלג דער צוזאַמענפֿאַר-אַרבעט לטובֿת דער אונטערדיקער ייִדיש-וועלטלעכער קולטור! קאַמיטעט יוואָ-פֿריינד, זלמן זילבערבערג, בראַטשטיין.

וולאַצלאַוועק — נעמט צו אונדזער האַרציקע באַגריסונג! זאָל אײַער ווינטערדיקע אַרבעט באַשטעטיקן אונדזער גלויבן, אז קאַמף פֿאַר ייִדישער קולטור איז פֿאַרבונדן מיטן אַלגעמיינעם באַפֿרייונגס-קאַמף פֿון אַרבעטנדיקן פֿאָלק. ייִדישע טעאַטער-געזעלשאַפֿט.

וולאַצלאַוועק — מיר ווינטשן ווינטערע אַנטוויקלונג און אויפֿשטייג געזעלשאַפֿטלעכע ביבליאָטעק און לייענזאַל, שלמה מאַלאַוואַנטשיק.

זאַקאָפּאַנע — כִּקָּאָן ליידער ניט קומען. כּווינטש אַ זייער פּראָ-דוקטיווע אַרבעט לטובֿת דער ייִדישער וויסנשאַפֿט. ד״ר ת. אַרמיאַן (לאַדזש).

טשענסטאַכאָוו — דעם צוזאַמענפֿאַר פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט-לעכער וועלט שיק איך איבער ווינטשן פֿון פֿרוכטבאַרע רעזולטאַטן. נאָטע-פֿינול סלאַמיצקי.

טאַלמיטש — זײַט געגריסט צו אײַער-אונדזער אַלעמענס גרויסער שמחה, וואָס איז אַ פּרעכטיקע מאַניפֿעסטאַציע פֿון דער ייִדישער מאַסן-קולטור.

מיר קענען זיין שטאַלץ, זעענדיק פֿאַר זיך אַזאָ ווערטפֿולן קולטורקוואַל, פֿון וועלכן ס'וועלן שעפֿן די דורות פֿון מאָרגן, פֿון דער ווייטער צוקונפֿט. די פֿול-זאַפֿטיקע פֿירות פֿון אייער גרויסער אַרבעט אין דער שווערסטער צייט פֿאַר די ייִדישע מאַסן איז אַ באַווייז, אַז ניט נאָר מיר לעבן, ראַנגלעך זיך ביטער, נאָר שאַפֿן דערביי גרויסע זאַכן, אַ צייכן פֿון לעבנסווילן און לעבנספֿעקייט פֿון אונדזער פֿאַלק. איך ווינטש מיטן טיפֿסטן ערנסט און האַרצפֿלאַטער ער-פֿאַלג דעם צוזאַמענפֿאַר, אויף וועלכן איר וועט שמידן דעם גרויסן פֿלאַן פֿון אייער אַרבעט אויף ווייטער, ווי צו בויען און אויסצובויען די ייִדישע מאַסן-קולטור און דערמיט אויך צו באַרעכערן דאָס אַלגעמיינע גייסטיקע לעבן. אַפֿרים שרעקער. (בריוו).

טשאַרטקאָוו — ס'איז פֿאַר מיר אַ גרויסער פֿבֿוד און אַ גרויסע פֿרייד צו באַגריסן אין נאָמען פֿון „טשאַרטקאָווער יצחק-לייבוש פֿרץ-פֿאַריין“ דעם אַלגעוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ. אונדזער פֿרץ-פֿאַריין, וואָס איז אַן אומ-פֿאַרטייגשע ייִדישיסטישע קולטור-אָרגאַניזאַציע און וואָס פֿירט אַן אַ גאָר פֿאַרצווייגטע קולטור-אַרבעט, איז אַנטשטאַנען כּמעט אין דער זעלבער צייט וואָס דער יוואָ און מיר זענען פֿון די ערשטע פֿריינד פֿון אינסטיטוט. מיר זענען פֿאַרשריבן מיט אַ היפש בלעטל אין דער אַרבעט פֿון יוואָ אין אַלע זיינע צווייגן. פֿאַר אונדז איז דער יוואָ מער ווי וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט — ס'איז דער אַלגעוועלטלעכער צענטער פֿון לאַנד ייִדיש. — אין שווערע באַדינ-גונגען ווערט היינט אָנגעפֿירט די ייִדישע קולטור-אַרבעט, באַזונדערס אין גאַליציע. — מיר אין גאַליציע ווילן שעפֿן פֿון צוזאַמענפֿאַר אויסדויער אין אונדזער שווערער אַרבעט צו קענען דורכהאַלטן די איצטיקע צייט ביז מיר וועלן זיך קענען פֿירן אַלס פֿרייע יידן און פֿרייע מענטשן. אַברהם טרעמבאַ-וועלסקי. (בריוו).

טשאַרטקאָוו — עס טוט מיר זייער באַנג וואָס איך קען ניט בייזיין דעם גרויסן קולטור יום-טובֿ, דערפֿאַר וואָס עס איז זייער ווייט פֿון אונדז און עס איז פֿאַרבונדן מיט אַ סך הוצאות. איך ווינטש אייך גרויס ערפֿאַלג אין אייער אַרבעט און דער יום-טובֿ זאָל אָפֿקליינגען אויף דער גאַנצער וועלט! איך ווינטש, אַז די יוגנט-פֿאַרשונג זאָל האָבן גרויס ערפֿאַלג. מיט ייִדישן קולטור-גרוס בערל שוואַרצבאַך. (בריוו).

כמעלניק — מינע בעסטע ווונטשן צו אייער צוזאַמענפֿאַר, ערפֿאַלג און פֿבֿוד דער ייִדישער קולטור! פֿלוציעניק.

כעלם — מינע האַרציקסטע ווונטשן דער ערשטער ייִדישער אַקאַדע-מישער אינסטיטוציע צו איר אַלגעוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר! הערש לערער.

כשאַנאָוו — דער זאַמלערקרײַז פֿאַרן יוואָ אין כשאַנאָוו (קראַקעווער וואַיעוואַדשאַפֿט) האָט דעם פֿבֿוד צו באַגריסן דעם צוזאַמענפֿאַר, שיקט איבער

די הארציקסטע ברכות און ווינטשט, אָז דער צוזאַמענפּאַר זאָל געפֿינען דעם געהעריקן אָפּקלאַנג צווישן די ברייטע פּאָלקמאַסן און זאָל זיין אַן אַנרענונג פֿאַר אַ פֿאַרשטאַרקטער אַרבעט פֿאַר דער ייִדיש-וועלטלעכער קולטור. מיט פֿרינדלעכע גרוסן פֿאַרן קאַמיטעט פּרעזעס מרדכי ראָזנער, סעקרעטאַר יוסף פֿאַנדוי. (בריוו).

פֿאַדזש — כּווינטש ערפֿאַלג און פֿרוכטבאַרע אַרבעט די בויער פֿון דער ייִדישער קולטור און ווינסטאַפֿט. ישעיה אונגער.

פֿאַדזש — מיר באַגריסן דעם שטאַלץ פֿון ייִדישן רעגעסאַנס — דעם ייִוואָ. אַראַראַט.

פֿאַדזש — דער ייִוואָ אין ווילנע איז אַ לויטערער קוואַל, צו וועלכן מיר אַלע, אין אונדזער אַרבעט, און מיט אונדז צו גלייך די אַלע וואָס קוקן אויס אויף אַ ווערדיקן און שיינעם ייִדישן קיום פֿאַלן צו און פֿרישן זיך אָפּ און שפּאַן האַפֿענונג און מוט צו אויסלעבן זיך ייִדיש און שאַפֿן ייִדיש. אַלס אַזאַ, אַלס אונדזער גייסטיקע „אַלמאַ מאַטער“, זיי אונדז אין ליבשאַפֿט און אין ערפֿאַרכט באַגריסט צו דיין ערשטן יובֿל! פֿאַרן „אַראַראַט“ מ. בראַדערזאָן. (בריוו).

פֿאַדזש — עס וואָלט מיר, פֿאַרשטייט זיך, אַ סך ליבער געווען צו זען און באַגריסן אייך פּערזענלעך אין דער וואָך פֿון אונדזער זעלטענעם און דערהויבענעם קולטור יום-טוב און מיט אייך צוזאַמען נהנה צו זיין פֿון די שבעים ושבע ברכות פֿון אונדזער איידלסטער דערגרייכונג, פֿונעם ייִוואָ, אין דער רעזידענץ פֿון דער ייִדישער גייסטיקייט, אין ווילנע. געמאַכט האָט זיך אָבער אַזוי, אַז אונדזער אַלעמענס גרויסע שמחה קומט פֿאַר אָן מיר און דע-ריבער — זייט, ליבע חברים און פֿריינד, אויף אַזאַ אופֿן באַגריסט פֿון טיפֿסטן האַרצן אין דער ערנסטער און פֿריידיקער שעה, וואָס האָט מיטן ייִוואָ-יובֿל אויסגעשאַנגן פֿאַר אונדזער הייליקער באַוונדערונגסווערטער זאָל! — די צייט און די ווירקלעכקייט וועלן ווייזן, אַז אונדזער זאָך איז אַ גערעכטע און פֿאַר אונדזער פֿאַלק, וואָס ווערט מיטפֿאַרשטאַנען און גערודפֿט דורך די אינער-לעכע פֿלישתים און דורכן אויסערלעכן עמלק, איז די זאָך און טאַט אונדזערע-דער איינציק ווערדיקער וועג צום אַלמענטשלעכן אינטערנאַציאָנאַלן אויפֿשווינג און אַחדות. הלואי זאָל עס נאָר וואָס פֿריער געשען, אַז געלליכטערטע אין אונדזערע אידעאַלן און אַרבעט זאָלן מיר ראוי זיין צו דער אומפֿאַרמינדלע-כער אויסלייזונג משה בראַדערזאָן. (בריוו).

פֿאַדזש — Vivat, floreat, crescat Jiwo! אוריאל טעפליצקי.

פֿאַדזש — דעם ערשטן אַלגעמיינלעכן ייִוואָ-צוזאַמענפּאַר אין ווילנע שיקן מיר איבער אונדזערע האַרציקסטע ברכות און גרוסן. אין דעם ווונדער-

בארן שנעלן איפבלי און ווקס פון דעם יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, וואָס איז דאָס קריינדל פֿון אינדזער יונגער קולטור און דער קיבוץ-גליות פֿון אונדזערע בענקשאַפֿטן און שטרעבונגען, זעען מיר דעם פֿאַרויסגאַנג צו אַ נייעם פֿאַלקס-רענעסאַנס. מיר באַגריסן אייך צו אייער 10יאָריקן יובֿל און ווינטשן גיט קיין קלענערע ערפֿאַלגן און דערגרייכונגען ווי ביז אַהער. גייער פֿאַלקסבלאַט". (בריוו).

ל אַדזש — דאַנקבאַר פֿאַרן געבן אַן אָרט אין די מויערן פֿון אינסטיטוט צום פֿאַראייביקן מיין פֿאַרשטאַרבענעם ברודער לאַזאַר, שיק איך איבער אויס-רוקן פֿון באַווונדערונג פֿאַר דער טעטיקייט פֿון אינסטיטוט און ווונטשן פֿון פֿרוכטבאַרער אַרבעט דעם צוזאַמענפֿאַר. סאַלאַמאַן פֿוקס.

ל אַדזש — איך מוז אייך אויסדריקן מיין באַדויערן וואָס איך בין גע-שטערט צו קומען אויף דעם צוזאַמענפֿאַר קיין ווילנע, וווּ איך האָב זיכער גערעכנט צו זיין און צו האָבן די גיטטיקע און קערפערלעכע הנאה וואָס דער צוזאַמענפֿאַר וועט אַן שום ספֿק געבן אַלע יידן פֿון דער גאַנצער וועלט ביי דער זעלטענער געלעגנהייט זיך צו טרעפֿן אין דעם פֿאַראַרעמטן, אָבער נאָך אַלץ אין זיין אַלטן גלאַנץ פֿון אַ ירושלים דליטא וויטער לעבנדיקן ווילנע. מיט אַ האַרציקן גרוס אייער פֿריינד נפתלי פֿרומקין. (בריוו).

ל אַדזש — גיט קענענדיק פֿערזענלעך אַנטייל נעמען אין יום-טובֿ פֿון דער יידישער קולטור, דערלויב איך זיך צו שיקן דעם צוזאַמענפֿאַר הערצלעכע ווונטשן פֿון פֿרוכטבאַרער אַרבעט פֿאַרן וויל פֿון דער קולטור און פֿון יידישן פֿאַלק. מאַקס קאַן.

ל אַדזש — ייוואָ — פֿעסטונג פֿון יידישן פֿרייען געדאַנק. אין פֿייערלעכן טאַג פֿון דער צעניאָריקער פֿרוכטבאַרער אַרבעט שיק איך איבער הייסע ווונטשן פֿון וויטערדיקע סוקצעסן—אין דער צייט פֿון פֿאַרביטערטן קאַמף פֿון אונדזער פֿאַלק פֿאַר זיין מענטשלעכן פֿבֿוד. כִּבאַדויער וואָס כִּקען גיט זיין מיט אייך. אַרטור שיק.

ל אַמזש — מיר טוט שטאַרק וויי וואָס איך וועל גיט קענען זיין אויפֿן צוזאַמענפֿאַר, אָבער איך וועל דאָרט מיט אייך אַלץ מיטמאַכן פֿון דער ווינטשן, וועל נאַכפֿאַלגן מיט ציטער יעדן באַשלוס, זיצונג, דיספּוט, און כִּבאַגריס אַלע און ווינטש דעם פֿולסטן ערפֿאַלג. ירחמיאל שטייגמאַן. (בריוו).

ל ייבישאַק — מיר יידישע לאַנדווירטן פֿון דער קאָלאָניע לייבישאַק ביי ווילנע נעמען זיך דעם פֿבֿוד צו באַגריסן דעם אַלדוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ. מיר יידישע פּויערים שאַפֿן ברויט פֿאַרן גוף, איר יידישע געלערנטע שאַפֿט ברויט פֿאַר דער נשמה. מיר האָפֿן, אַז שפּריצן פֿון אייערע געלערנטע און וויסנשאַפֿטלעכע שאַפֿונגען וועלן אַמאַל אויך פֿאַרבלאַנדזשען אין אונדזערע אַרעמע כִּאלופֿעס און אַרבייטער אַ לייכטיקן שטראַל אין אונדזער חושכדיקן

פוערשן לעבן. זאל לעבן די יידישע וועלטלעכע קולטור — פאר אלעמען! זאל לעבן די פאראייניקונג פון קמה און תורה, קולטור און ארבעט! אין נאָמען פון לאַנדווירטשאַפֿטלעכן קריזל סעקרעטאַר ש. בעקער. (בריוו).

לעמבערג — מחמת געזונט=צושטאַנד קען איך ניט קומען, בין אָבער אין גניסט מיט אינדין! ווינטשט איך בעסטע ערפֿאלג אין אייער פֿרוכטבאַרער אַרבעט. ישראל ווינלעז.

לעמבערג — דעם צוזאַמענפֿאַר ערפֿאלג! זאַמלער.

לעמבערג — מיר שיקן איבער אונדזער הייסע באַגריסונג דעם צו-זאַמענפֿאַר פֿון יוואָ און ווינטשן דעם אינסטיטוט אַ ווייטערדיקע ערפֿאלגרייכע אַנטוויקלונג אין דעם פֿונדאָנדערוויקס פֿון זיין נוצלעכער טעטיקייט. אין דעם איצטיקן פֿעריאָד, ווען די איבערשיכטונגס-פֿראַגע פֿון דער ייִדישער באַפֿעל-קערונג האָט אָנגענומען אַזעלכע טראַגישע פֿאַרמען, דערלויבן מיר זיך צו לענקען די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דעם צוזאַמענפֿאַר אויף דעם גרויסן בלייז אין דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער ליטעראַטור — אויף דעם פֿעלן פֿון אַ פֿאַ-פֿולער-וויסנשאַפֿטלעכער לאַנדווירטשאַפֿטלעכער ליטעראַטור, וועלכע זאל צו-טרטילעך מאַכן פֿאַר דער ייִדישער באַפֿעלקערונג און באַזונדערס פֿאַר דער ייִדישער יוגנט די פֿאַרשיידענע צווייגן פֿון דער לאַנדווירטשאַפֿט. — מיר דריקן אויס די האַפֿענונג, אַז אין זיין ווייטערדיקער אַרבעטס-פֿראַגראַם וועט דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט באַזאָטן אויך די פֿראַבלעם פֿון פֿאַרשפּרייטן לאַנדווירטשאַפֿטלעכע קולטור צווישן די ברייטע שיכטן פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג און וועקן ביי זיי די ליבע צו דער נאַטור און צו דער לאַנדווירטשאַפֿט. רעדאַקציע „דער ייִדישער לאַנדווירט“, אינזש' י. זילבערשטיין, אינזש' ב. צוקערמאַן. (בריוו).

לעמבערג — דעם צווייטן יובֿל זאַלט איר פֿייערן ביי בעסערע אומשטענדן! גרשון פיפע.

לעמבערג — מיינע האַרציקסטע ווינטשן צום אַלוועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, צום 10יאָריקן יובֿל פֿון יוואָ. ש. קורץ.

לעמבערג — איך שיק איבער ווינטשן פֿון ווייטערדיקער פֿרוכטבאַרער אַרבעט, — בפֿרויקע אַרבעט אויף צו דערקענען דאָס ייִדישע לעבן און פֿאַר-טיפֿן די ייִדישע קולטור. פֿראַפֿ' ד. שטערנבאַך.

מאַלטש — דעם צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ — דעם גרעסטן ערפֿאלג מ. זאַמכאווסקי.

סאַניק — אַסך מוז אין ערפֿאלג אין אייער אַרבעט! עטל און משה פיפע.

סמאָרגאַן - מיר באַגריסן דעם צוזאַמענפּאַך און ווינטשן ערפּאַלג.
הדסה, ישראל ראָפּאָפּאַרט, אשר גאַלפּערן.

סטאַניסלאָוו - באַגריס האַרציק דעם צוזאַמענפּאַך און ווינטש אים
אַ פֿרוכטבאַרע אַרבעט. ש. שוואַרץ.

סטרי - מיר שיקן אייך האַרציקע ברכות צום יובל פֿון אייער גרויסער
היסטאָרישער אַרבעט און ווינטשן הצלחה אייערע באַראַטונגען. מיר וועלן
מיט אייך ווינטער אַרבעטן מיט אַלע אונדזערע מעגלעכקייטן און כוחות. פֿאַר
דער געז' פֿריינד פֿון יוואָ א. הויפטמאַן. (בריוו).

סטרי - איך שיק אייך מיין האַרציקע ברכה און ווינטש אייך אין
אייערע באַראַטונגען פֿיל ערפּאַלג און גרויס הצלחה במעשי ידיכם. לוי יצחק
פֿרענקעל. (בריוו).

סטרי - מיר באַגריסן האַרציק דעם צוזאַמענפּאַך און די חשובֿע און
טייערע רעפּרעזענטאַנטן פֿון דער ייִדישער קולטור, מיר ווינטשן גליק פֿאַר
דער גראַנדיאָזער אַרבעט וואָס איז ביו איצט געטאָן געוואָרן און שיקן אונדזערע
ברכות אויף דער ציקונפֿט. מיט יראת הכבוד קולטור-געזעלשאַפֿט א"נ פֿון
שלום אַש, יעקב ראָזענשטיין, א. הויפטמאַן. (בריוו).

סוכאָדאָליע - זאָל לעבן דער יוואָ-צענטער פֿון ווילנע! זאָל לעבן
די ייִדישע וויסנשאַפֿט! מזל טוב! ה. אַבראַהאַמאָוויטש.

ניי-סווערזשען - נעמט כאַטש אָן די ברכה פֿון אַ פֿריינד,
וועלכער ווינטשט, אַז דער צוזאַמענפּאַך זאָל געבן אַ שטיס צוזוויפּונאַמלען
אַלע ייִדישע צעוואַרפֿענע קולטור-אויצרות פֿון דער פֿאַרגאַנגענהייט און געגנ-
וואַרט און אַלע שעפֿער פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט, - צו אַ ווינטערדיקער
ציילבאַוויסטער, פֿערמאַנענטער שאַפֿונג פֿון דער ייִדישער קולטור, פֿון דער
ייִדישער וויסנשאַפֿט. ש. רעזניק. (בריוו).

פֿרעמיסלאָ - כּיבין זיכער, אַז דער צוזאַמענפּאַך וועט זיין אַ וויי-
טערער חשובֿער עטאַפּ אין דער אַנטוויקלונג פֿון דער גרויסער שאַפֿונג פֿון
יוואָ. די בעסטע עלעמענטן פֿון פֿאַלק זענען פֿריינד פֿון אייער זאַך. דעם
יוואָ פֿעלט נאָר נאָך איין זאַך: פּאָפּולערקייט. איז עס טאַקע די זאַך פֿון צוואַ-
מענפּאַך צו זוכן און צו געפֿינען וועגן, ווי אַזוי די אידעע פֿון יוואָ אַרבייט-
טראַגן אין די ברייטסטע שיכטן פֿון ייִדישן פֿאַלק. האַרציקסטע גרוסן און
ווינטשן פֿון ערפּאַלג. אייער א. כהנא. (בריוו).

פֿרוזשענע - מיר שיקן אייך איבער אונדזער האַרציקע באַגריסונג
און ברכה. זייט געשטאַרקט אין אייער אַרבעט און שנירלט צוזאַמען די פֿערל,
וואָס אונדזער פֿאַלק האָט צעזייט איבער דער גאַנצער וועלט! „פֿרוזשענער
שטימע“, אַ. אַזש, א. ברעסקי. (בריוו).

פֿינסק — זײַט באַגריסט, בויער! זאָל דער נײַער בנין וואַקסן!
„פֿינסקער שטימע“, רעדאָקטאָר בולין.

פֿראַבונזע — אַ האַרציקע באַגריסונג צום ערשטן צוזאַמענפֿאַר, פֿיל
הצלחה און פֿרוכטבאַרע אַרבעט לטובֿת דער ייִדישער וויסנשאַפֿט און קולטור
ווינטשט שרוד, מאַניע פֿיקהאַלץ.

פֿלאַצק — איך באַגריס אייך און בין מיט אייך. י. בערנשטיין.

קאַנין — מיר שיקן אייך איבער, אומדערמידלעכע בויער פֿון דער
ייִדישער קולטור און ליטעראַטור, די האַרציקסטע באַגריסונג. מיר ווינטשן
אייך פֿרישע פֿוחות און ווייטערדיקע פֿרישע פֿרוכפּערדיקע אַרבעט. ייִדישע
געזעלשאַפֿטלעכע ביבליאָטעק, פֿאַרזיצער ווינטער, סעקרעטאַר עלבערג. (בריוו).

קוטנע — די האַרציקסטע באַגריסונג און די בעסטע ווונטשן פֿון
ערפֿאָלג אין אייער מיפֿולער אַרבעט. געזעלשאַפֿט פֿריינד, קירשטיין, באַראָווסקי.

קוטנע — איך האָב גרויס צער דערפֿון וואָס איך מוז ליידער צו מײַן
גרעסטן באַדויערן רעזיגנירן פֿון פֿאַרן קיין ווילנע אויפֿן צוזאַמענפֿאַר —
אונדזער שענסטער יום-טובֿ. זײַט אַבער וויסן, אַז מײַן האַרץ איז מיט אייך.
אייך ווינטשט אייך אַ פֿרוכטבאַרע אַרבעט און אַ גליקלעכן קיום. י. טויב
(לעײַע יאַרעמטשע).

קוטנע — די האַרציקסטע ברכות צו דער עפֿענונג פֿון אייער גרויסער
ייִדישער אסיפה. ייִדישע קהילה, פֿאַרויצער פֿאַלץ, סעקרעטאַר באַראָווסקי.

קראַקע — פֿון האַלב אַסימילירטן קראַקע באַגריס איך דעם צוזאַמענ-
פֿאַר פֿון די ייִדישע וויסנשאַפֿטלעך פֿון גאַר דער וועלט — אין ווילנע — און
ווינטשט הצלחה אין זײַן שעפֿערישער אַרבעט פֿאַר דער ייִדישער קולטור און
ליטעראַטור אין דער היינטיקער יאושדיקער צײַט. משה בוקסבוים. (בריוו).

קראַקע — דאַנקענדיק העפֿלעכסט פֿאַר דער איינלאָדונג, מיט וועלכער
איר האָט מיך באַערט, און אויסדריקנדיק מײַן באַדויערן, וואָס כִּקען ניט
נעמען אַנטייל אין צוזאַמענפֿאַר, שיק איך אים איבער מײַנע ווונטשן פֿון
ערפֿאָלגרייכער אַרבעט, און דעם אינסטיטוט ווינטשט איך אַ זייער פֿרוכפּער-
דיקע וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט איבער די גרויסע און שווערע פֿראַבלעמען פֿון
ייִדנטום, וואָס אין זייער טעאָרעטישער אויפֿקלערונג און פֿראַקטישער לייזונג
איז די פֿוילישע מלוכה לעבעדיק פֿאַראינטערעסירט באַגלייך מיט דער גאַרער
היינטיקער ציוויליזאַציע. מיט אויסדרוקן פֿון אַכטונג ד״ר ראָמאַן דיבאַווסקי,
פֿראַפֿ' פֿון יאַגעלאָנישן אוניווערסיטעט, מיטגליד פֿון פֿוילישן פֿראַפֿאַלעסטינע-
קאָמיטעט. (בריוו).

קראַקע — איך דאַנק אייך זייער פֿאַר דער פֿריינדלעכער איינלאָדונג
און ווינטשט דעם יובֿל-צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואַ בעסטן ערפֿאָלג, און דער צענ-

טראָלער פֿאַרוואַלטונג און אויספיר-ביראָ זאָג איך אַ באַזונדערן דאַנק פֿאַר די דערהויבענע שטונדן וואָס די אויסגאַבן פֿון ייוואָ און די „ייוואָ-בלעטער“ מיר, אַ פשוטן ייד, וואָס באַשעפֿטיקט זיך ניט מיט ליטעראַטור און ניט מיט וויסנשאַפֿט, ביי אַהער פֿאַרשאַפֿט האָבן איך ווינטש אייך, איר זאָלט ניט מיד ווערן אין דער דערהויבענער אַרבעט. איך גריס אייך אַלע, חשובֿע פֿריינד! מיט גרויסער פֿאַרערונג יעקבֿ הענעפֿעלד.

קראָקע — איך באַגריס פֿון טיפֿסטן האַרץ און נשמה די גרינדער, בויער און טוער פֿון ייוואָ און ענדיק מיין שרייבן מיט דער אַלטער ברכה: לכו בפתחם זה והושעתם את ישראל! מרדכי-זאב שעכטער. (בריוו).

ראָוונע — מיר באַגריסן האַרציק דעם צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ, וועלכער קאַנצענטרירט אַרום זיך אַלע שעפֿערישע פּוחות פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט. געזעלשאַפֿטלעכע אינסטיטוציעס אין ראָוונע, צענטאַס, סאַז, אַרט, יעאַס.

ראָוונע — האַרציקע ווינטשן פֿון פֿרוכטבאַרער אַרבעט דעם אַלגעוועלט-לעבן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ שיקן די פֿריינד פֿון ייוואָ. אַבראַמאָוויטש, אַלפֿערסאָן, באַטשקאָווסקי, צימערנינסקי, האַלףאוועשקאָ, רעדאַקציע, וואָלינער קוריער, נעכעס, שילבערג, פּיסיוק, שטריק.

ראָזשאַן — איך ווינטש דעם יוואָ צום 10 יאָריקן יובֿל און צום צו-זאַמענפֿאַר, אַז דער ייוואָ זאָל אויסוואַקסן צו אַ פֿאַקטאָר, וואָס זאָל אַרומנעמען מיט זיין וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט דאָס גאַנצע ייִדישע געזעלשאַפֿטלעכע, סאַ-ציאַלע און קולטורעלע לעבן. ש. סענדעראָוויטש. (בריוו).

ראָקאָוו — אין גאַמען פֿון דער ייִדישער פֿאַקס-ביבליאָטעק און אין גאַמען פֿון די פֿריינד פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט האָבן מיר גע-בראַכט צו דעם היינטיקן גרויסן קולטור-יום=טובֿ די האַרציקע באַגריסונגען. יצחק פֿינקעל. (בריוו).

רעמבערטאָוו — צום צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ אין ווילנע ווינטשן מיר אייך ווייטער צו שטיין אין קאַמף פֿאַר דער ייִדישער קולטור און פֿאַרן ייִדישן וואָרט. די פֿאַרוואַלטונג פֿון דער פּרץ-ביבליאָטעק.

ריקע — זאָל אייער אַרבעט זיין געבענטשט! זאָל אייער רוף נאָך וויסן דערהערט ווערן! מ. ש. פֿיפֿער. (בריוו).

ריקע — איך ווינטש ערפֿאָלג אין דער ווייטערדיקער אַרבעט לטובֿת דער ייִדישער וויסנשאַפֿט, וועלכע זאָל גרייכן אין דער ברייטער גאַרער וועלט. זייט שטאַלץ און מוטיק דערמיט וואָס איר האַט אייך גענומען די לעצטע צייט פֿאַר דעם ציל אויסצופֿאַרשן די ייִדישע יוגנט. ירחמיאל ראָמער.

פ ע ר ו

לימא — פֿון לימא, פֿערר, ווו מען האָט צוריק מיט 300 יאָר לערך אונדזערע ברידער לעבעדיק געברענט אויף די אויטאָ-דאָ-פֿעס און ווו ס'שאַפֿט זיך לעצטנס אַ נייער ייִדישער ישובֿ, שיק איך מיין האַרציקע באַגריסונג צום ייִוואָ-צוזאַמענפֿאַר און צו אַלע דעלעגאַטן-פֿאַרשטייער פֿון די פֿאַרשיידענע ייִדישע קיבוצים, וואָס זענען זיך איצט-אין דער סאַמע שווערסטער און פֿנינ-לעכער פֿאַר אונדז ציט — צונויפֿגעקומען קיין ווילנע צו טראַכטן און זאָרגן פֿאַר דער פֿאַרפֿעסטיקונג און פֿאַרשטאַרקונג פֿון אונדזער גיטטיק לעבן אין יעדן אָרט באַזונדער. טיוונט ייִדן לערך געפֿינען זיך שוין הינט צו טאָג אין לימא, און אויף אַ פֿאַרזאַמלונג פֿון גרעסטן טייל פֿון דער היגער ייִדישער באַפֿעלקערונג האָב איך גערעדט וועגן די אויפֿבאַבן און ציילן פֿון ייִוואָ און די פֿאַרזאַמלטע עדה האָט פּה אחד אָנגענומען דעם פֿאַרשלאָג צו שיקן אַ האַרציקע ברכה דעם ייִוואָ-צוזאַמענפֿאַר און אויפֿצופֿאָדערן דעם פרעזידיום צו נעמען אין אַכט דעם אַלט-נייעם ייִדישן ישובֿ אין לימא, וואָס ווערט כּמעט ווי פֿאַר-שוויגן פֿון אַלעמען. י. ל. גרוזמאַן, רעד' פֿון „דעם שפיגל“ (בריוו).

פֿאַר אייניקטע שטאַטן

באַסטאָן — צו אייער פֿייערלעכן יום-טובֿ באַגריס איך אַנך מיט פֿרייד און האַרציקע ווונטשן און קוק אַרויס מיט בטחון אויף די רעזולטאַטן פֿון דעם ערשטן ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן קאָנגרעס. עס טוט מיר אורדאי באַנג וואָס איך קאָן ניט באַטייליקן זיך מיט אַנך בפּועל-ממש, אָבער די יום-טובֿ-דיקייט וועל איך פֿילן דאָ. לאַמיר האַפֿן, אַז ביים קומענדיקן צוזאַמענפֿאַר וועט מען בויען אַ אוניווערסיטעט און גרינדן אַן אַקאַדעמיע וואָס זאָל זיין מיט לֵבטן גלייך. אייער קולטור-חבר א. א. ראַבאַק. (בריוו).

דענווער — ספּיוואַק סאַנאַטאָריום, קאַלאָראַדאָ. — מיט אמתער פֿרייד נעם איך אַן אייער אינפֿלאַדונג, און וואָלט נאָר געווען די קלענסטע מצגלעכקייט צו קומען, וואָלט איך טאַקע אויף אַן אמת געקומען. — ניטאָ קיין אינסטי-טוציע אין אונדזער היינטיקן ייִדישן לעבן, וואָס זאָל דעם ייִדישן שרייבער זיין אַזוי טייער ווי דער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט. עס ווערט אָנגעפֿילט דאָס האַרץ מיט עפעס אַזוינס וואָס מען קען אַנרופֿן זיכערקייט. דער אינ-סטיטוט שאַפֿט די דאָזיקע זיכערקייט. ס'איז ניט קיין מליצה, נאָר אַ קאָנקרעטע איבערלעבונג. — דער בונד, וואָס איז דאָ צווישן אינסטיטוט און שרייבער, וואָלט באַדאַרפֿט, נאָך מיין מיינונג, נאָך פֿאַרשטאַרקטער ווערן. דער קאָנאַקט וואָלט באַדאַרפֿט גרעסער ווערן. מען קען עס אויף זיכער דערגרייכן. אויב ס'איז נאָך ניט דערגרייכט געוואָרן, דאַרף מען אַ טראַכט טאָן: ווו ליגט די סיבה דערפֿון. — אפֿשר ליגט די סיבה דערפֿון אין דעם, וואָס דער אינסטיטוט איז ניט געווען אויפֿמערקזאַם צו די פֿראַבלעמען פֿון אונדזער גענוואַרטיקער ליטעראַטור אין דער זעלבער מאָס און ליידנשאַפֿט, ווי ער איז געווען צו די

פראבלעמען און פאָרשונגען פֿון דער פֿאַרגאַנגנהייט פֿון אונדזער ליטעראַטור. — איך זאָג עס ניט ווי אַ פֿאַרווורף. איך פֿאַרשטיי זייער גוט, אַז עס האָט אַנדערש ניט געקענט זײַן. אין זײַן ערשטן פעריאָד האָט דער וויסנשאַפֿט-לעכער אינסטיטוט געמוזט זײַן גרעסטע אויפֿמערקזאַמקייט שענקען די ניט-באַרייטע, זייער אַפֿט פֿאַרגעסענע, פֿאַרשטויבטע אַרכיוון, אַדער גאַר שמות — אַרויספֿירן זיי אויף דער ליכטיקער וועלט, אויפֿוועקן אין זיי זייער לעבעדיקן אַטעם. ער האָט עס געטאָן מיט גרויס ערפֿאָלג און אַרויסגערופֿן אַלעמענס לויב און אָנערקענונג. — דער דאָזיקער פעריאָד, גלייב איך, איז שוין אַריבער. דער פֿונדאַמענט — די פֿאַרגאַנגענהייט — איז אויפֿגעשטעלט. איצט דאַרף קומען די גאַנצע געבידע, און מיר אַלע דאַרפֿן העלפֿן. עס דאַרף ווערן דער לעבע-דיקער אינטערעס פֿון אַלע ייִדישע שרייבער און קולטור-טוער. — מער ווי ווען ניט איז איז נייטיק פֿאַר אונדז אַלעמען, אין די איצטיקע טעג, דורכגע-נומען צו ווערן מיט דער אידעע פֿון אַ קולטור-איינהייט, ניט קוקנדיק אויף אַלע ריכטונגען, מיינונגס-פֿאַרשיידנקייטן און, אפֿילו, פֿאַליטישע צעטייל-ונגען. אויב עס וועט זיך אין אונדז ניט פֿאַרפעסטיטן די אידעע פֿון קולטור-איינהייט — שטייען מיר פֿאַר דער ספּנה פֿון צעפֿאַלונג. אַזוי איז מײַן טיפֿסטע איבערצייגונג. מיר מוזן די ספּנה פֿאַרמיידן. איך בין פֿיל מיט האַפֿע-נונג, אַז מיר וועלן זיי פֿאַרמיידן. איך בין פֿיל מיט גלויבן אין די אַקטיוו-שעפֿערישע פּוהות פֿון ייִדישן וואָרט. — אין אַ וועלט פֿון פֿאַשיזם, ראַסן-משוגעת, פֿון „קולטור“ געבויט אויף שאַוויניסטישער מאַניאַקאַלישקייט, אויף פֿאַרפֿאַלונג, אויף מאַרד און פֿאַגראַמען און העצע פֿון איין שפּראַך קעגן אַ צווייטער — זאָל אונדזער ייִדיש וואָרט זײַן דאָס וואָרט פֿון שעפֿערישן, רעוואָלוציאַנערן, באַפֿרייענדיקן גייסט. — מײַן חבֿרשער גרוס צו אַלע דעלע-גאַטן פֿון צוזאַמענפֿאַר. אייער ה. לייזיק. (בריוו).

דענווער — פֿון דענווער מײַן גרוס דעם צוזאַמענפֿאַר. ה. לייזיק.

פֿאַס-אַנדזשעלעס — דער יוואָ איז איצט, אַן צווייפֿל, דער שטאַלץ און די קרוין פֿון אונדזער קאַלעקטיוון ווילן אויף דעם געביט פֿון ייִדישן שאַפֿן און פֿאַרשן איבער דער גאַרער וועלט. איך באַגריס דעם צוזאַמענפֿאַר פֿון אונדזער אַלעמענס ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט און ווינטש ערפֿאָלג. זשורנאַל „פֿיד“, יהוואָל א. מ. באַאַנשטיין רעדאַקטאָר. (בריוו).

פֿינקאַלן — עס וואָלט פֿאַר מיר געווען אַ גרויס פֿאַרגעניגן צו זײַן אינאיינעם מיט אייך. אָבער איך האָב ליידער ניט קיין מעגלעכקייט צו מאַכן אַזאַ ריזע. בעסטע גרוסן און ווינטשונגען! אייער שאול גינבורג. (בריוו).

מינעאָפֿאַליס — דער אוניווערסיטעט פֿון מינעסאָטאַ באַדויערט שטאַרק וואָס ער האָט ניט געקאַנט האָבן קיין דעלעגאַט אויף דעם וועלט-צוזאַמענפֿאַר פֿון דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט. עס איז אונדזער

האָפּענונג, אז דער צוזאַמענפּאַר איז געווען אַ גרויסער ערפּאָלג, — איינער
איבערגעגעבענער מאַלקאַלם ווילי דעקאַן און געהילף-פרעזידענט פֿון אוניווער-
סיטעט. (בריוו).

ניו-יאָרק — איינער דערגרייכונגען זענען די גרעסטע מאַניפּעסטאַציע
פֿאַר דער נײַער ייִדישער קולטור! מ. אונגער, ה. נאַוואַק, רבקה לעווין.

ניו-יאָרק — מיר סאַלוטירן וואַרעם דעם וויכטיקן צוזאַמענפּאַר. זאָל
ער זײַן אַ היסטאָרישער מיילשטיין אין דער אַנטוויקלונג פֿון דער מאַדערנער
ייִדישער קולטור! אָפּאַטאַשו, לעיעלעס, באַריישאַ.

ניו-יאָרק — אונדזער האַרציקע באַגריסונג דעם ייוואָ ווינטשן
ערפּאָלג אין דער גרויסער אַרבעט, פֿאַר די קולטור-אויפֿטוען צווישן די יידן
אין דער גאַנצער וועלט. אַרבעטער-רינג, נאַציאָנאַלער עקזעקוטיוו-קאָמיטעט,
י. באַסקין סעקרעטאַר.

ניו-יאָרק — זײַט געגריסט צו איינער צעניאָריקן יובֿל. לאַנג לעבן
זאָל דער ייִדישער וויסנשאַפֿט־לעכער אינסטיטוט! צענטראַלע שול-פֿאַרוואַלטונג
פֿון די אַרבעטער-רינג-שולן אין ניו-יאָרק, ר. בלאַק פֿאַרזיצער, נ. כאַנט
סעקרעטאַר.

ניו-יאָרק — האַרציקע באַגריסונג צו איינער צוזאַמענפּאַר. די אויגן
פֿון דער ייִדישער קולטור־לעכער וועלט זענען געווענדט אויפֿן אינסטיטוט.
בילדונגס-דעפּאַרטאַמענט אַרבעטער-רינג, געליבטער, באַסקין.

ניו-יאָרק — באַגריסונג די וואָס זײַען מיט טרערן און שנײַדן מיט
געזאַנג. קעמפּ בויבעריק, לייבוש לעהרער.

ניו-יאָרק — מיר באַגריסן איינער-אונדזער צוזאַמענפּאַר. ייִדיש פֿאַר-
אייניקט בירעבידזשאַן-פּאַלעסטינע. אונדזער טעריטאָריע איז די וועלט, מיר
זענען אומבאַזיגלעך. ב. און חוה דוואַרקיין.

ניו-יאָרק — כַּבאַגריס דעם צוזאַמענפּאַר, הצלחה איינערע באַראַ-
טונגען! אַלעקסאַנדער האַרקאָווי.

ניו-יאָרק — אונדזער האַרציקע באַגריסונג אין נאָמען פֿון אַלע
אַרגאַניזירטע ווילנער לאַנדסלייט אין אַמעריקע. פֿאַראייניקטער ווילנער היילפֿס-
קאָמיטעט, לױ קימעל פרעזידענט, י. ישורין סעקרעטאַר.

ניו-יאָרק — מיר באַגריסן און באַוונדערן די רעזולטאַטן פֿון צען
יאָר עקסיסטענץ פֿון דער וויכטיקסטער וויסנשאַפֿט־לעכער אינסטיטוציע אויף
דער וועלט. ווילנער ברענטש 367 אַרבעטער-רינג.

ניו-יאָרק — בעסטע ווונטשן פֿאַר ווייטערער און ברייטערער אַרבעט.
וואַלדעק.

ניו-יאָרק — מיר ווינטשן איך ערפֿאַלג אין אייער אַרבעט! ליידער קענען מיר נישט זיין מיט איך ביז דער פֿייערונג פֿון אונדזער צעניאָריקן יוֹבֿל. פֿאַרן זאַמלערקרייז פֿון אַמעריקע ש. מענדעלסאָן.

ניו-יאָרק — איך ווינטש איך אַלע נחת פֿון דעם צוזאַמענפֿאַר! נתן זיסקינד.

ניו-יאָרק — האַרציקע באַגריסונג, דעלעגאַטן! אייער אַרבעט איז וויכטיק. זינט מצליח! ד"ר חיים זשיטלעוואַסקי.

ניו-יאָרק — איך באַווונדער אייער מוט און ענערגיע איצט אויפֿצו- בויען אַ גרויסן צענטער פֿאַר אונדזער שפּראַך און קולטור. איך פֿערזענלעך און אונדזער צייטונג „דער טאָג“ שטייען מיט איך אין קאַמף פֿאַרן ייִדישן וואָרט און פֿאַר אונדזער פֿאַלקסטימלעך היסטאָרישער קולטור. ב. צ. גאַלדבערג מיטערדאַקטאָר פֿון „טאָג“.

ניו-יאָרק — פֿון מיין באַזוך אין יוואָ פֿאַריקן זומער זענען מיר געבליבן די איינגענעמסטע עראינערונגען, וועלכע איך וואָלט זייער געוואָלט באַניצען און פֿאַרשטאַרן. הלוואי וואָלט מיר די צייט דאָס דערלויבט, וואָלט איך זיך נישט געקענט פֿאַרשטעלן קיין גרעסערן פֿאַרגעניגן ווי צו פֿאַרברענגען פֿינף טעג מיט איך אויף אַ ייִדישן צוזאַמענפֿאַר, וואָס איז פֿריי פֿון פֿאַליטיק און פֿאַרטיי-ייִסעריי און גיט זיך אָפֿ מיט זאַמלען און באַוואָרענען אונדזערע קולטורעלע אוצרות אין אַזאַ ביטערער און אומרויקער צייט. צום באַדויערן וועל איך דעם דאָזיקן פֿאַרלאַנג נישט קענען ערפֿילן היינטיקן זומער. איך קען אָבער נישט דורכלאָזן די געלעגנהייט און נישט שיקן איך קיין האַרציקע באַ- גריסונג צו אייער צוזאַמענפֿאַר און ווינטשן איך און דעם יוואָ דעם גרעסטן ערפֿאַלג אין זיין אומגעווינענער וויכטיקער אַרבעט. זאָלן זיך שטאַרקן אייערע הענט און פֿאַרגרעסערן אייערע מיטלען! מיט פֿריינדלעכסטן גרוס פֿאַרוואַל- טונגס-דירעקטאָר פֿון „טאָג“ ס. דינגאַל. (בריוו).

ניו-יאָרק — ייִדישע אַקטיאָרן-יוניאָן אין אַמעריקע שיקט די האַרציקסטע ווינטשן דעם צוזאַמענפֿאַר, זאָגט צו אונטערשיצונג דעם ייִדישן טעאַטער-מוזיי ביים יוואָ. ראובן גוסקין גענעראַל-סעקרעטאַר.

ניו-יאָרק — האַרציקע באַגריסונג און בעסטע ווינטשן צו אייער צוזאַמענפֿאַר. זאָלן אייערע באַשלוסן פֿאַרטיילן די ייִדישע קולטור און וויסנ-שאַפֿט! ייִדיש-נאַציאָנאַלער אַרבעטער-פֿאַרבאַנד, דוד פינסקי, 5. סיגאַל.

ניו-יאָרק — עס טוט מיר באַמת ליידי איך צו מעלדן, אַז צוליב נישט פֿאַרויסגעזענע אורזאַכן מוז איך בלייבן אין ניו-יאָרק ביז דעם 10טן אויגוסט, און איך וועל דערפֿאַר נישט קענען זיין אין ווילנע ביים צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדיש-וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט. איך בעט איך איבערצוגעבן דעם צו-

זאמענפאָר די האַרציקסטע באַגריסונג און בעסטע ווונטשן אין נאָמען פֿון דער גענעראַל-עקזעקוטיווע פֿון ייִדיש-נאַציאָנאַלן אַרבעטער-פֿאַרבאַנד און אונדזער פֿאַרויכערונג שטענדיק מיטצוהעלפֿן אויף אַלע מעגלעכע אופֿנים דער טעטיקייט פֿון ייִדיש-וויטנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט. ל. סיגאַל סעקרעטאַר. (בריוו).

ניו-יאָרק — אייער צוזאַמענפֿאָר שליסט צען יאָר וויכטיקע אַרבעט פֿונעם אינסטיטוט, וועלכער ווערט באַטראַכט היינט צו טאָג אַלס די וויכטיקסטע קולטור- און וויסנשאַפֿט-אינסטיטוציע פֿון די ייִדישע פֿאָלקסמאַסן. — עס קומט אייך באמת אָנערקענונג, פֿירער, טוער און בויער פֿון יוואָ, וואָס אין דער צייט ווען ייִדישע וועלטן ווערן חרובֿ, אין דער צייט ווען דאָס לעבן פֿון די ייִדישע אַרבעטער און פֿאָלקסמאַסן אין פּוילן ווערט אַרץ גרויער און טרויערי-קער, גייט איר אָן מיט אייער אַרבעט. אימעטום, וווּ ייִדישע מאַסן וווינען און ווירקען, ווערט דער אינסטיטוט באַטראַכט ניט נאָר אַלס אינסטיטוציע, וווּ עס זענען געזאַמלט געוואָרן ווערטפֿולע זאַכן פֿונעם אַמאָליקן ייִדישן לעבן, נאָר אויך אַלס וויסנשאַפֿטלעכע אַקאַדעמיע, וועלכע שאַפֿט ווערטפֿולע קולטורעלע ווערטן אויף די פֿאַרשיידענע געביטן פֿונעם איצטיקן ייִדישן לעבן. — מיר ווינטשן די טוער, בויער און די דעלעגאַטן פֿון צוזאַמענפֿאָר ערפֿאָלג! איצט איז וויכטיקער ווי אַלע מאָל צו ווייזן זיך אַליין און אויך די אומות העולם, אַז טראָץ די אַלע רדיפֿות אויף אונדז קענען מיר דאָך ווי געהעריק אָפֿשאַצן דאָס אַמאָליקע פֿון אונדזער פֿאָלקסלעבן און גלייכצייטיק פֿאַרזעצן צו שמידן די גאָלדענע קייט פֿון אונדזער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט אויף אַלע געביטן! — מיר זענען מער ווי זיכער, אַז דער צוזאַמענפֿאָר וועט סטימולירן די ווייטערדיקע אַרבעט און אַנטוויקלונג פֿון אינסטיטוט. — ייִדישער סאָ-ציאַליסטישער פֿאַרבאַנד, ב. געבינער, רעדאַקציע „וועקער“.

ניו-יאָרק — האַרציקע באַגריסונגען. באַדויערן וואָס מיר האָבן ניט געקענט קומען צום צוזאַמענפֿאָר. זאָל אייער גרויסאַרטיקע אַרבעט פֿאַר אונדזער פֿאָלק און קולטור בליען! ייִדישער סעמינאַר-אוניווערסיטעט, גינגאַלד סע-קרעטאַר.

ניו-יאָרק — האַרציקסטע גרוסן צום גרויסן ייִדישן קולטור-יום-טובֿ, דעם צוזאַמענפֿאָר. פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט! ווינטשן גרויס ערפֿאָלג. קינדער, לערער, טוער, ייִדישע אַרבעטער-שולן, „קעמפֿ ניוועלט“, יעקבֿ לעווין דירעקטאַר, נאָוואַק וויצע-דירעקטאַר.

ניו-יאָרק — האַרציקן גרוס צו אייער גרויסן יום-טובֿ — 10 יאָר יוואָ—פֿונעם הבחור הועצער. איך פֿריי זיך מיט אייער ערפֿאָלג פֿאַרן ערשטן צענדלינג יאָר. אויך אַ דגנאָ פֿאַר אייער וויכטיקער אַרבעט פֿון פּובליקירן די „אויסלייג-תּקנות פֿון ייִדיש“. איך האָף אויך, אַז אין אייערע ווייטערע אַרבעטן וועט איר שענקען אויפֿמערקזאַמקייט דעם שטודיום פֿון אַמאָליקן בחור הועצער.

וועמענס איבערגעגעבנקייט צו זיין אַרבעט, דער מלאכת הקודש, איז איבער-
געגאַנגען צו די ינגערע מאָדערנע שריפטזעצער. ס'איז טאַקע אמת, אָן מיר
זעצער, מאַכן טעותן, אָבער דער גורל פֿונעם בחור הזעצער איז שוין אַזאַ,
אַז מען דערמאָנט אים נאָר דאַן, ווען ער מאַכט אַ טעות, און זייער אַפֿט
וואַרפֿט מען אויף אים אַרויף אַפֿילו אַזעלכע חטאים וואָס ער איז, גאַט די
נשמה שולדיק. זינט באַגריסט אין מיין אייגענעם נאָמען אַלס אַ מיטגליד פֿון
אַמאָפֿטייל ייוואָ און אין נאָמען פֿון דער ייִדישער שריפטזעצער-יוניאָן אין ניו-
יאָרק. מאיר קאַסטאַף וויצע-פֿאַרזיצער. (בריוו).

ניו-יאָרק — איך בין שטאַלץ אויף די אויפֿטוען פֿון אינסטיטוט,
וועלכער פֿעבט און ווירקט אין מיין געבורטסשטאָט ווילנע. יעפֿים ישורין.

ניו-יאָרק — האַרציקסטע באַגריסונגען דעם אַלועזלעכען צוזאַמענפֿאַר-
פֿונעם ייוואָ. כ'באָדויער וואָס כ'האַב ניט געקאָנט מיטפֿייערן דעם גרויסן יום-
טובֿ פֿון זיין צעניאָריקן קיום. כ'ווינטש גרעסטן ערפֿאָלג. י. ל. פֿהן.

ניו-יאָרק — אונדזער ברכה! לאַפֿין, פעסיע קאַהאַנע, ביאַלעסטאַצקי.

ניו-יאָרק — זינט געגריסט ייִדיש! — ב. לעווין.

ניו-יאָרק — איך באַגריס אַיך צו דעם צוזאַמענפֿאַר פֿלכוד דעם
10 יאָריקן יובֿיליי פֿון ייִד' וויסנש' אינסטיטוט. דער אינסטיטוט איז אויפֿגעקומען
אין דער שווערסטער צייט פֿאַר אונדז, אָבער ניט געקוקט דערויף איז ער
געוואָרן די געראַטנסטע פֿון אַלע אונדזערע קולטור-אונטערנעמונגען. דער
ערפֿאָלג זאָל אַיך דערמוטיקן צו ווייטערער אינטענסיווער אַרבעט, אָבער דער
צוזאַמענפֿאַר זאָל פֿאַרשטיין, אַז דאָס לייגט אַרויף אַ גרעסערע פֿאַראַנטוואָרט-
לעכקייט פֿאַר דער אַרבעט. איך ווינטש אַיך הצלחה אין אַייער טעטיקייט.
ד"ר א. מוקדוני.

ניו-יאָרק — בעסטע גרוסן און ווונטשן צום 10 יעריקן יובֿילי זאָל
אַייער צוזאַמענפֿאַר ברענגען גוטע וויסנשאַפֿטלעכע רעזולטאַטן פֿאַר דער באַ-
רייכערונג פֿון דער קולטור, פֿאַרט פֿון דער ייִדישער קולטור. יעקבֿ מילך.

ניו-יאָרק — אוודאי וואָלט געווען פֿאַר מיר אַ גרויסע באַפֿרידיקונג
צו זען מיט די אייגענע אויגן דעם גרויסן אויפֿטו פֿון דעם מיר אַזוי טייערן
אינסטיטוט. ליידער אָבער האָט דער קריזיס אַוועקגענומען ביי מיר די מאַ-
טעריעלע מיטלען דורכצופֿירן די ריזע, אַחוץ וואָס מיין געזונט-צושטאַנד
וואָלט אויך ניט דערלויבן די אַנשטרענגונג. איך מוז זיך דעריבער באַזוגענען
מיט שיקן אַיך מינע האַרציקסטע גרוסן און ווונטשן פֿאַר דעם העכסט
מעגלעכן ערפֿאָלג פֿון אַייער אַרבעט פֿאַר דער ייִדישער וויסנשאַפֿט. אַייער
ד"ר י. א. מעריסאָן. (בריוו).

ניו-יאָרק — איך האָב ממש געטרוימט וועגן פֿאַרן צו דעם צוזאַ-
מענפֿאַר, ליידער האָט זיך עס מיר ניט איינגעגעבן און בין דעריבער גע-

צוונגען צו פֿרייען זיך מיט אייער פֿרייד פֿון ווייטן. נעמט זשע צו מינע האַרציקסטע ברכות און גרוסן צו אַלע די, וואָס האָבן דערפֿירט דעם ייִוואָ צו דער הויכער מדרגה, אויף וועלכער ער געפֿינט זיך איצט, און געגעבן דעם ייִדישן קולטור-טוער און וויסנשאַפֿטלעך אַ מעגלעכקייט צוזאַמענקומען זיך און אויסאַרבעטן קאָלעקטיוו דעם גרויסן און קאָנסטרוקטיוון פֿלאַן פֿון דער גרויסער געביידע וואָס רופֿט זיך „ייִדישע קולטור“. מענדל עֿלקין. (בריוו).

ניו-יאָרק — האַרציקע ברכות, ערפֿאַלג, ווייטערע דערגרייכונגען פֿאַר דער אַנטוויקלונג פֿון דער ייִדישער קולטור! דוד פינסקי, פרץ הירשביין, אסתר שומיאַטשער, מענדל עֿלקין.

ניו-יאָרק — מיר בענטשן די צען יאָר ווונדערלעכע אַרבעט! זאָלן די קומענדיקע יאָרן אַ סך אַריבערשטיגן די ביזאציטיקע. מיר פֿאָדערן אַן איינהייטלעכע אַרטאָגראַפֿיע פֿאַר דער גאַנצער ייִדישער וועלט. קינדער-זשורנאַל, פֿאַרלאַג „מתנות“, ליפע לעהרער.

ניו-יאָרק — איך באַגריס דעם צוזאַמענפֿאַר-אַ ליכטיקע דאַטע אין דער געשיכטע פֿון אונדזער שאַפֿן אין ייִדיש, וואָס דינט דעם אידעאַל צו פֿאַרברידערן אַלע פֿעלקער! אייער אַברהם רייזען.

ניו-יאָרק — איך באַגריס אונדזער אינסטיטוט פֿאַר ייִדישער קולטור צו זיין ערשטן קאָנגרעס, ווינטש אים ווייטערן ערפֿאַלג, נאַכאַנאַנדיקן וואָס. למד שאַפֿיראַ.

ניו-יאָרק — האַרציקסטע באַגריסונג דעם צוזאַמענפֿאַר! יוסף שלאַסבערג.

ניו-יאָרק — בעסטע ווונטשן פֿאַר ערפֿאַלגרייכער אַרבעט. פֿרוי שלום-עליכם.

ניו-יאָרק — זייט געגריסט! שלום-עליכם-הייער, קולטור-צענטער, שול, קינדער-גאַרטן.

ניו-יאָרק — זאָלן געשטאַרקט זיין די הענט פֿון די אמתע פֿונדאַ-מענטאַלע בויער! שלום-עליכם-פֿאַלקס-אינסטיטוט, דוד שפֿן פרעזידענט.

סאַוואַנאַ — כּווינטש ערפֿאַלג! סימאָן איסאַרד.

ראַסקאַו — פֿונדאַנען, ווייט פֿון ניו-יאָרק און וואָסער עס איז ייִדישע קולטור-ענינים באַגריס איך אייך אַלע אויף דעם איצטיקן צוזאַמענפֿאַר וואָס וועט זיכער פֿאַרצייכנט ווערן ווי אַ וויכטיקער מיילשטיין אין דער גע-שיכטע פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט און אויפֿבלי און אַנטוויקלונג פֿון ייִדישער וויסנשאַפֿט און קולטור. זייט זיכער, אַז איך בין מיט אייך און ווינטש אייך דעם גרעסטן ערפֿאַלג אין דער הייליקער אַרבעט וואָס באַגריסטערט אייך פֿאַר אונדזער פֿאַלק! — יודאָ א. יאַפֿע. (בריוו).

שיקאגע — א שאך וואָס איך קען ניט קומען. ווינטש ערפֿאַלג
5. מ. שטיין.

שיקאגע — זינט באַגריסט, געשטאַרקט, להכעיס אונדזערע שונאים!
פֿאַרפֿאַג צעשינסקי.

פֿראַנקרײַך

ניצע — ליבע לייט פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט! אייער
ליב שרייבן מכוּח דעם, אַז איך זאָל קומען קיין ווילנע באַטייליקן זיך אין
אייער צוזאַמענפֿאַר, האָב איך דערהאַלטן. איך דאַנק אייך זייער פֿאַר דעם
פֿאַר. איך בין אָבער מחמת פֿאַרשיידענע טעמים, אין דער ערשטער ריי מחמת
מײַן ווייבס און מײַן אייגענעם געזונטס וועגן, להלּוּטין ניט בפּוּח אייער און
מײַן אייגענעם פֿאַרפֿאַנג נאַכצוטאָן. איך קען איצט אויך ניט קיין פּוּלדן קומען
צוליב פֿאַרשיידענע אַנדערע טעמים, וואָס איך קען עס ניט אַרויסשרייבן. איך
ווינטש אייך אָבער פֿון גאַנצן האַרצן פֿיל ברכות און הצלחות אין אייער
גוטער און פֿרוכטבאַרער אַרבעט פֿאַר דעם ייִדיש לָשׁוֹן און ייִדישן שטייער,
פֿאַר וועלכן איר האָט שוין אַזוי פֿיל אויפֿגעטאָן, וואָס צוליב דעם איז אייער
שם אין דער ייִדישער וועלט אַזוי באַקאַנט און אייער טועכץ אַזוי באַרימט.
איר האָט געשאַפֿן מיט די קאַרגע מיטלען וואָס מען האָט אייך געגעבן אַ גרויס
וויכטיק ווערק, וואָס איז אַזוי וויכטיק פֿאַר דעם ווילד פֿון ייִדן און פֿאַר זײַן
טרויעריקער פֿאַרגאַנגענהייט. זאָל דער אייבערשטער געבן, אַז אויפֿן צוואַ-
מענקום זאָל הערשן דער מזל-ברכה, וואָס איך ווינטש אייך פֿון גאַנצן האַרצן.
מיט מײַן רעספעקט פֿאַר די באַרימטע לייט וואָס קומען זיך בײַ אייך
צונויף פֿאַרבלייבן איך מיט אַלע גוטע ווינטשן אייער שלום אַש. (לע"ע באַד-
גאַסטיין). (בריוו).

פֿאַריז — צו אונדזער גרעסטן באַדויערן האָט קיינער פֿון אונדזערע
פֿאַריזער מיטגלידער פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג ניט געהאַט די מעגלעכ-
קייט אין איצטיקן מאָמענט אָפֿפֿאַרן קיין ווילנע, פֿדי זיך צו באַטייליקן אין
דער זייער וויכטיקער אַרבעט פֿון צוזאַמענפֿאַר. אויף איר זיצונג פֿון 9טן אויגוסט
האַט די עקזעקוטיווע באַשלאָסן דעריבער, אַז איר פֿאַרטרעטער אויף דער
ייִוואָ-קאַנפֿערענץ וועט זײַן דער מיטגליד פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג
פֿון „אַרט“-פֿאַרבאַנד און פֿאַרויזער פֿון קאָמיטעט פֿון „אַרט“ אין ווילנע, פֿר'
ב. ווירגילי-פּהן. — מיר ווינטשן דער קאַנפֿערענץ אַ פּולדן ערפֿאַלג און פֿאַר-
בלייבן מיט גרוס און דרך-אויף צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג פֿון דעם פֿאַרבאַנד
פֿון די געזעלשאַפֿטן פֿאַר מלאכה און ערדאַרבעט בײַ ייִדן „אַרט“, עקזעקוטיווע,
פֿאַרויזער 5. באַרמסאָן, סעקרעטאַר קאַראַליניק. (בריוו).

פֿאַריז — באַגריסן האַרציק היינטיקן יום-טובֿ פֿאַר דער ייִדישער
וויסנשאַפֿט, ווינטשן ייִוואָ ווייטערדיקע באַפֿרוכפֿערנדיקע אַרבעט פֿאַר

יידישער קולטור און פֿאַרשונג. „אַרט“ - צענטראַלע, בראַמסאָן, לואוואַויטש, קאַראַליניק.

פֿאַר יז — צו מײַן גרויסן באַדויערן, מחמת אַ גאַנצער ריי וואַגיקע סיבות, האָב איך ניט קיין מעגלעכקייט אויסצונוצן אייער איינלאַדונג און בעט איך איבערצוגעבן דעם צוזאַמענפֿאַר מײַן הייסטן גרוס און דעם ווינטש פֿון פֿרוכפּערדיקע אַרבעטן לטובֿת דער ייִדישער וויסנשאַפט. מיט חֵרֵישׁן גרוס ל. באַראַץ.

פֿאַר יז — באַגריסן האַרציק דעם צוזאַמענפֿאַר, באַדויערן שטאַרק די אוממעגלעכקייט ביצוווּזינען, זענען בכּוונה מיט אייך, ווינטשן בעסטן ערפֿאַלג. יעפֿרויקין, דיזשור, מענעס.

פֿאַר יז — אונדזער ברודערגרוס צוזאַמענפֿאַר ייוואַ, דובנאַוו-פֿאַנד.

פֿאַר יז — איך דאַנק אייך פֿאַר אייער פֿאַרבעטונג אויפֿן צוזאַמענפֿאַר. צו מײַן באַדויערן איז מיר אוממעגלעך צוליב דער צייט, צו נעמען אַן אָנטייל אין אייער צונויפֿקום. איך באַדויער עס שטאַרק, בֿפֿרט אַז איך האָב תּמיד הויך געשעצט אייערע אַרבעטן און ווי ווייט מעגלעך אייך אונטערגעשטיצט. האַפֿנטלעך וועט אייער צוזאַמענפֿאַר האָבן דעם ערפֿאַלג, וואָס איר ערוואַרט און וועלכן איך ווינטש אייך פֿון גאַנצן האַרצן. מיט פֿרײַנדלעכן גרוס ד״ר בערנהאַרד קאַהן, אייראָפּעיִשער דירעקטאָר פֿון „דזשינט“ (בריוו).

פֿאַר יז — איך שיק דעם צוזאַמענפֿאַר מײַנע בעסטע גרוסן און ווינטש, אַז זײַן אַרבעט זאָל זײַן פֿראַדוקטיוו און מיט ערפֿאַלג. איך האָף, אַז האַבנדיק די פֿאַרשטאַרקטע סימפּאַטיעס פֿון אַלע קרײַזן פֿון דער ייִדישער עִפֿנטלעכקייט און דעם פֿוילן צוטרוי פֿון די וואָס באַשעפֿטיקן זיך מיט דער ייִדישער וויסנ-שאַפֿטלעכער פֿאַרשונג, וועט דעם אינסטיטוט געליינגען צו פֿאַרנעמען דעם פֿלאַץ, וואָס ער איז באַרופֿן און איז מסוגל אויסצופֿירן אין ייִדישן לעבן. גאַר באַזונדערס וואָלט איך ווינטשן, אַז די עקאָנאָמישע סעקציע פֿון אינסטיטוט זאָל אויפֿסניי קענען אָנהייבן אַ ברייטע און אינטענסיווע אַרבעט. י. קאַ-ראַליניק. (בריוו).

ק ו ב ע

האַוואַנע - אונדזער האַרציקע באַגריסונג! קאַמיטעט פֿאַר די רעכט פֿון ייִדיש אין פֿאַלעסטינע, ה. שאַמעס פֿאַרויצער, א. אַראַנאַווסקי סעקרעטאַר, א. שטשוטשינסקי קאַסירער.

ר א ט ן = פֿ א ר ב א נ ד

לענינגראַד - איך דאַנק אייך אויפֿֿיכטיק פֿאַר אייער פֿרײַנדלעכער פֿאַרבעטונג אויף דעם אַלועלטלעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואַ. צום באַדויערן

האָב איך זיך זומער געפונען אין אורלויב מחוץ לענינגראד און דערפֿאַר האָב איך באַקומען אייער פֿאַרבעטונג צו שפּעט ניט נאָר צו קענען טראַכטן וועגן אַנטייל, נאָר אַפֿילו צו גראַטולירן דעם צוזאַמענפֿאַר און ווינטשן אים הצלחה-דיקע און פֿרוכפּערדיקע אַרבעט. מיט האַרציקן גרוס י. קאַגאַראָוו, פֿראַפֿעסאָר פֿון לענינגראַדער אוניווערסיטעט. (בריוו).

רומעניע

באַטאַשאַן — איך שיק אייך מינע וואַרעמסטע און האַרציקסטע ברכות אין אייערע פֿאַרצווייגטע אויפֿטוען. מוט און ערפֿאָלג אין אייער ווייטער-דיקער קולטור-אַרבעט! אַפֿרים גרינבערג.

בוקאַרעשט — „אינדזל“ באַטייליקט זיך אין גרויסן יום-טובֿ פֿון דער ייִדישער קולטור, שיקט וואַרעמע באַגריסונג דעם צוזאַמענפֿאַר. רעדאַקציע, בענאַדאַר, באַגיש, ש״ס-ראַמאַן.

בוקאַרעשט — באַדויער אומגעגלעכקייט צו קומען. האַרציקסטע ווונטשן דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט! ד״ר שלמה ביקל.

בריטשאַן — אין נאָמען פֿון דער ביבליאָטעק אין בריטשאַן (א קליין שטעטל אין בעסאַראַביע, וואָס האָט די זכיה צו פֿאַרמאָגן די גרעסטע ייִדישע ביבליאָטעק אין רומעניע), וואָס האָט לעצטנס געפֿייערט איר 25 יאָריקן יובֿל, האָב איך דעם פֿבֿוד צו באַגריסן דעם הייַנטיקן צוזאַמענפֿאַר פֿון די חשובֿסטע פֿאַרשטייער פֿון דער ייִדישער קולטור און וויסנשאַפֿט און ספּעציעל די ווילנער טוער פֿון ייוואַ, וואָס האָבן מיט זייער אַרבעט און מי באַוווּזן צו ברענגען דעם ייוואַ צו זיין איצטיקער מדרגה — צו דער מדרגה פֿון דער וויכטיקסטער קולטורעלער פּאָליציע אין קאַמף פֿאַרן ייִדישן קיום. טאַטיאַנאַ פֿוקס (לאַדזש).

טשערנאָוויץ — דערלויבט אונדז אייך צו ברענגען אין נאָמען פֿון דעם ייִדישן אַרבעטער-בילדונגס-פֿאַראיין „מאַרגנרויט“ אין רומעניע אונדזער האַרציקע באַגריסונג צו אייער אַלגעמיינלעכן קולטור-צוזאַמענפֿאַר. מיר ווייסן גאַנץ גוט, אַז אייער אַרבעט פֿאַר דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט איז פֿאַרבינדן מיט אומגעהעווער גרויסע קרבנות. אַ גרופּע פֿון פּיאָניערן האָבן פֿריער מיט 10 יאָר געוואַנט אונטערצונעמען די דאָזיקע גראַנדיאָזע אַרבעט. אַדאַנק דער וואַרעמער שטיצע פֿון די ייִדישע אַרבעטער און פֿון די ייִדישע ברייטע פֿאָלקסמאַסן האָט איר צו פֿאַרצייכענען אַזעלכע גלענצנדע רעזולטאַטן. מיר ווינטשן אייך, אַז אייער צוזאַמענפֿאַר זאָל דינען אַלס אַ נייער עטאַפּ פֿאַר אייער ווייטערדיקער קולטור-אַרבעט. מיט די בעסטע ברכות שליסן מיר אונדזער באַגריסונג און פֿאַרבלייבן אויף ווייטער אייערע בעסטע פֿריינד. פֿאַרזיצער וו. אַיפּן, סעקרעטאַר שרה כתבֿן. (בריוו).

טשערנאָוויץ — מיר שיקן אונדזערע הייסע גרוסן די פֿאַרזאַמלטע פֿאַרשטייער פֿון דער ייִדישער מאַסן-קולטור און ווינטשן, אַז דער ערשטער וועלט-קאָנגרעס פֿון ייִדישער וויסנשאַפֿט זאָל ניט נאָר זיין אַ ווערדיקע מאַגן-

פעסטציע פֿון אונדזערע גיטטיק שאַפֿנדיקע כוחות, נאָר אויך פֿאַרמולירן יענע קאַמף- און אַרבעטס-לאַזונגען וואָס מוזן העלפֿן די קעמפֿנדיקע אַרבעטער- מאַסן פֿאַרפֿעסטיקן און אויסבויען אונדזערע קולטור-פּאַזיציעס. הייבט אויף אייער אויטאָריטאַטיווע שטיים אַקעגן דעם מענטשן און קולטור דערוואַרגנדיקן פֿאַשיזם, סאָלידאַריזירט אייך מיט די רעזאָלוציעס פֿון פּאַריזער שריפֿטשטעלער- קאָנגרעס, פּראָטעסטירט אַקעגן די רדיפֿות אויף אונדזערע קולטור-אינסטיטוט- ציעס אין די פֿענדער פֿון ייִדישן ישובֿ און באַזונדערס אין פּאַלעסטינע. זאָל לעבן די קולטור פֿון די ייִדישע אַרבעטנדיקע מאַסן! ייִדישער שול-פֿאַראיין פֿאַר דער בוקאווינע. (בריוו).

ט ש ע ר נ אָ ו י י ן — איך באַדויער פֿון גאַנצן האַרצן ניט צו האָבן די מעגלעכקייט צו זיין מיט אייך צוזאַמען, ווען איר, די גיטטיקע עליטע פֿון ייִדישן פֿאָלק, פּאַרזאַמלט אייך צו אייער און אונדזער אַלעמענס ערשטן גרויסן קולטור-יום-טובֿ. אַ באַזונדערער שמערץ דערוועקט זיך אין מיר ביים געדאַנק. אַז מײַן אומפֿאַרגעסלעכער מאַן, אליעזר שטיינבאַרג, האָט ניט געהאַט דאָס גליק צו דערלעבן אַט די גרויסע מאַניפֿעסטאַציע פֿון ייִדישער וויסנשאַפֿט און ליטע-ראַטור, פֿאַר וועלכע ער האָט מקריבֿ געווען זיין גאַנץ לעבן. איך ווינטש, אַז דער ערשטער וועלטקאָנגרעס פֿון ייִדישער קולטור זאָל האָבן דעם גרעסטן ערפֿאָלג, און באַגרייס גאָר האַרציק אַלע אַנטיילנעמער. רבֿקה שטיינבאַרג. (בריוו).

ס י ג ע ט — נעמט צו אונדזערע וואַרעמסטע ברכות צום צעניאַריקן יובֿל פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט און זיין צוזאַמענפֿאַר. מיר ווינטשן אייך פֿונעם גאַנצן האַרצן, אַז דער דאָזיקער גרויסער יום-טובֿ פֿון ייִדישן קולטור-רענעסאַנס זאָל אונדז אַלעמען טימולירן צו נייע גרויסע פֿאַרמעסטונגען לטובֿת דער ייִדישער קולטור! א. מ. הירש, י. ד. איזראַעל. (בריוו).

ס ט אַ ר אַ י ע נ ע ט י — האַרציקסטע ברכות און גרוסן! פֿאַרו.

ש ו ו י י ן

ז ש ע נ ע ו ו ע — באַדויער טיף אוממעגלעכקייט צו קומען. ווינטש גרעסטן ערפֿאָלג. גריס הערצלעך. פּראָפֿ' פֿ. הערש.

צ י ר י ך — וואַרעמסטע באַגריסונגען דעם צוזאַמענפֿאַר. געז' פֿריינד פֿון ייִוואָ, פֿ. פֿעלדשטיין.

ש י ף „ א ל מ א נ ז א ר א ם "

ש ע ר ב ו ר ג — ד ר ו מ — א מ ע ר י ק ע — צו מ יבֿל פֿון ייִד' וויסנשאַפֿט אינסטיטוט שיקן מיר איבער אַ האַרציקע באַגריסונג די בראַווע אומדערמיילעכע בויער פֿון דער פֿעסטונג פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט און קולטור. — מיר ווינטשן דעם ייִוואָ-צוזאַמענפֿאַר, ער זאָל דערפֿילן זיין שליחות צו ווערן דער אויכדרוק פֿון דער ייִדישער מאַסע אין איר קאַמף פֿאַר אַ נייער קולטור און וועלט-באַנעם. אַ גרופּע ייִדישע עמיגראַנטן קיין דרום-אַמעריקע, 44 אונטערשריפֿטן.

וואָס קאָן דער ייוואָ און וואָס קאָן מען פֿאַר אים אויפֿטאָן אין ארץ-ישראל

מעמאַראַנדום פֿון ייִדישן ליטעראַטור-און זשורנאַליסטן-קלוב
אין ארץ-ישראל

דערפֿאַנגט דעם אַלגעמיינען צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן
וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אין ווילנע

א) פֿאַר ווערטער פֿרײַער. שוין ניט איין מאָל האָבן היגע
זאַמלער — יחידים און זאַמלער-גרופעס וואָס פֿאַרנעמען זיך מיט פֿאַלקלאַ-
ריסטישע אַרבעטן פֿון דעם ייִשובֿ אין ארץ-ישראל אויפֿמערקזאַם געמאַכט
דעם ייוואָ אויף דעם, וואָס מען קען אויפֿטאָן פֿאַר אים אין ארץ-ישראל.
אַ פֿאַר מאָל זענען וועגן דעם ענין אויך געווען געדרוקט אַרטיקלען (אין די
„ליטעראַרישע בלעטער“ 1928, נומ' 1, אין אַרטיקל פֿון לייבל שמעוני —
אַ קוואַל פֿאַרן ייִדישן שפראַך-אויצר און ייִדישער עטנאָגראַפֿיע“; 1933, נומ' 4,
אין אַרטיקל פֿון מ. קאַסאָווער — „וואָס קאָן מען אויפֿטאָן פֿאַרן ייוואָ אין
ארץ-ישראל?“), צו ממשותדיקע טריט אין אַט דעם ענין מצד דעם ייוואָ —
איז אָבער ניט געקומען. אמת, דער ייוואָ איז געשטאַנען אין פֿאַרבינדונג
מיט איינצולע זאַמלער, וועלכע פֿלעגן באַקומען צוגעשיקט די אַלגעמיינע
אַנקעטעס און אָנזיכטונגען; קיין באַזונדערער אַרבעטספֿלאַן, וועלכער זאָל
זיין פֿאַסיק פֿאַר דעם וואָס דאַרף געטאָן ווערן אין ארץ-ישראל, איז אָבער
מצד דעם ייוואָ נישט אויסגעאַרבעט געוואָרן. אמת, אין באַריכט פֿון ייוואָ
2, יאָר אַרבעט פֿאַרן ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, 1925 — 1927
(ווילנע 1927) איז (אויף ז' 46) אָנגעמערקט געוואָרן, אַז „אַ פֿאַרשערישע
טעטיקייט אין ארץ-ישראל איז פֿאַרן אינסטיטוט אַן אויפֿגאַבע אַ דרינגלעכע
ביז גאַר“. אָבער ביז היינטיקן טאָג איז עס געבליבן אַ נישט-דערפֿילטער
וונטש און ס'האָט זיך לטוף באַקומען דער איינדרוק, אַז ארץ-ישראל ליגט
ווי אַן אַ זייט פֿונעם טעטיקייטס-פֿעלד פֿון ייוואָ.

ב) די וויכטיקייט פֿון דער פֿאַרשערישע אַרבעט. אַן אַרבעט
פֿון אַ גרויסן היסטאָרישן און נאַציאָנאַלן באַטייט וואָרט דאָ, אין ארץ-ישראל,
אַז מען זאָל זי אויספֿירן. און דער וואָס דאַרף אויספֿירן — איז נישט קיין

אנדערער ווי דער יוואָ. נישט דער העברעיִשער אוניווערסיטעט אין ירושלים און אויך נישט די דאָרטיקע היסטאָריש-עטנאָגראַפֿישע געזעלשאַפֿט וועלן זיך נעמען צו אַזאַ אויפֿטו, פשוט דערפֿאַר, ווייל עס וועט זיי פֿאַרפֿעלן דער מוט דורכצופֿירן אָן אַרבעט וואָס האָט צוטאָן מיט ייִדיש, ייִדישן פֿאַלקלאָר און ייִדישן לֵעבן-שטייגער. מען קען זאָגן, אַז נישט געקוקט אויף דעם, וואָס די אויבן דערמאָנטע אינסטיטוציעס האָבן פֿרומע ווונטשן צו אַזאַ אַרבעט — ליגט זי דאָך נישט אויף דער ליניע פֿון זייערע קולטורעלע אַספּיראַציעס.

דער היגער ישובֿ — דער אַלטער ווי דער נייער — קאָן לייווערן מאַטעריאַל פֿאַר אַלע סעקציעס פֿון יוואָ. אַרץ-ישראל איז ביי היינטיקן טאָג דער אמתער קיבוץ-גליות און איין ירושלים אַליין איז דאָך דער לעבע-דיקער מוזיי פֿון ייִדישן פֿאַלק, וווּ מען קאָן טרעפֿן אַלע אָביעקטן-פֿאַרשטייער. מען קאָן זיצן דאָ און אויפֿקלייבן מאַטעריאַלן צום קראַקעווער פֿאַלקלאָר, אויפֿנעמען ייִדישע פֿאַלקסלידער וואָס ווערן געזונגען אין אונגערן, פֿאַר-צייכענען מעשיות און לעגענדעס וואָס מען הערט זיי נאָר אין קאַרפּאַט-רוסלאַנד, אויפֿנעמען דעם לֵעבן-שטייגער פֿון ייִדישע מאַסן אין פּוילן און אין ליטע און — ווייטער אַזוי ציען די ליניע פֿון געאָגראַפֿישער צע-שפּרייטקייט פֿון ייִדישן פֿאַלק.

ג) וואָס איז פֿאַראַן אויסצופֿאַרשן אין אַרץ-ישראל:

- א) וויכטיקן אָרט אין דער אַרבעט דאַרף פֿאַרנעמען די אויספֿאַרשונג פֿון דעם אַלטן אַשכּנזישן ישובֿ אין אַרץ-ישראל, וועלכער האָט שוין היינטער זיך אַ געשיכטע פֿון 200 יאָר און וואָס זיין לֵעבן-שטייגער האָט אַ פֿעסטן נוסח: געקומען פֿון אַמאָליקן רוסלאַנד, פּוילן, עסטרייך, אונגערן און אַנדערע פֿענדער, האָבן אָט די יידן מיטגענומען מיט זיך זייער שטייגער לעבן און אים אָפּגעהיט ביז איצט. מנהגים און פֿירונגען, וועגן וועלכע מען ווייס אפֿשר נישט מער ווי אין די אויבן דערמאָנטע לענדער; אַ ריזן פֿאַלקלאָר, וועלכער האָט מיט דער צייט באַקומען אַ היגן קאָלאָריס; פֿאַלקס-לידער און פֿאַלקס-מעשיות, שפּריכווערטער און וויצן, וועלכע מען קאָן אין ערגעץ נישט הערן; לטוף אַ פֿאַלקלאָר מיט אַ רעגיאָנאַלן כאַראַקטער; סימנים — און מער ווי סימנים — פֿון אַ ייִדישער פֿאַלקס־קונסט און פֿאַלקס-מוזיק — דאָס אַלץ וואָרט אויף זייער אויסלייזער, וואָרט אָפּגעראַטעוועט צו ווערן פֿון דער פֿאַרגעסנקייט.

פֿילפֿאַרביק און פֿאַרשיידנאַרטיק איז דאָס לעבן פֿון אָט דעם ישובֿ, וועלכער איז נישט איינהייטלעך, צעשפּאַלטן אין פּרושים און חסידים, און זיי פֿון זייער זינט געטיילט אויף פּויליש און אַלע אַנדערע פֿון די לענדער, פֿרונזאָגען זיי זענען געקומען. ביז היינטיקן טאָג איז נאָך די געשיכטע פֿון אָט דעם ישובֿ נישט אָנגעשריבן, הגם אַ סך מאַטעריאַלן זענען שוין דערצו געזאַמלט געוואָרן און נאָך מער וואַלגערן זיך נאָך אין די פֿאַרשיידענע פּויליש און דער פֿאַרם פֿון פּנקסים, פֿאַרשיידענע אָפּמאַכן, דאָקומענטן צום

ענין באַציִונגען מיט די אַרומיקע ספֿרדים און דער אַראַבישער באַפֿעלקערונג, פֿלענער צום טייל רעאַליזירטע און צום מערסטנטייל נישט קיין אויסגעפֿירטע — וועגן דער עקאָנאָמישער, איבערשיכטונג פֿון אָט דעם ישובֿ, איינוואַנדערונג און אויסוואַנדערונג, אָנפֿאַלן, פּאָגראַמען און יאָרן פֿון פּורעניות, פֿאַרבינדונגען מיט ייִדן מחוץ אַרץ־ישׂראַל אַזױו — אַלץ מאַטעריאַל פֿון אַ וויכטיקן היסטאָרישן באַטייט, וועלכע וואַרטן אויף זייער אויסגעפֿינער, אַנאַליטיקער און פֿאַרשער.

2. אַריגינעל איז נישט נאָר די געשיכטע פֿון אָט דעם ישובֿ; אַריגינעל איז אויך זײַן טאַג־טעגלעכע שפּראַך, זײַן ייִדישער לשון. געפֿינענדיק זיך צווישן אַראַבער פֿון איין זײַט און שפּאַניאַלישע און אַנדערע מזרח־ייִדן פֿון דער צווייטער זײַט, איז אוממעגלעך געווען, אַז זיי זאָלן נישט קומען אין באַרירונג — ער פי רובֿ עקאָנאָמישער — און עס איז אוממעגלעך געווען, אַז די ייִדישע שפּראַך זאָל נישט ווערן באַאיינפֿלוסט פֿון די אַרומיקע לשונות. אַזאָ שפּראַכלעכע דיפֿוזיע איז טאַקע פֿאַרגעקומען און אויף אַזאָ אױפֿן האָט זיך געשאַפֿן אַ ספּעציעל ייִדיש — דאָס אַרץ־ישׂראַליקע ייִדיש.

3. דאָס קולטורעלע לעבן פֿון אָט דעם ישובֿ האָט זיך אויסגעדריקט נישט נאָר אין דעם, וואָס טאַטעס און קינדער האָבן געלערנט אין די ישיבֿות און מאַמעס זענען געזעסן אין די היזער און געזאַגט תּחינות. די רעליגיעזע ליטעראַטור האָט, ווייזט אויס, ווייט נישט באַפֿרידיקט דעם עולם און צו־זאַמען מיט דער אַנטוויקלונג פֿון דער דרוקונסט האָט זיך געשאַפֿן אַ פֿליִער ערך קאָנטיקע פֿאַקס־ליטעראַטור, וואָס איז געווען גוט געלייענט און גוט פֿאַרשפּרייט, אַ ריי פֿאַלקסשרייבער האָבן געבראַכט זייער צושטייער צו אָט דער ליטעראַטור.

4. שפּעטער צו, מיט דער פֿאַרגרעסערונג פֿון ישובֿ, איז אויך אויפֿגעקומען אַ ייִדישע פרעסע, וואָס די ערשטע אויסגאַבעס אירע זענען ביי היינטיקן טאַג אַ יקרה־המציאות. קיינער האָט זיך נאָך צו דעם פּמעט ניט צוגערירט און קיינער האָט נאָך פּמעט נישט אַראַפּגעטרייסלט דעם שטויב פֿון דורות, וואָס אונטער זיי באַהאַלט זיך דער אייגנאַרטיקער קולטורעלער און עקאָנאָמישער פּרצוף פֿון אָט דעם ישובֿ.

5. אַריבערגעצויגענדיק פֿון אַלטן ישובֿ צום נייעם, שטויסט מען זיך ווידער אָן אויף אַ סך אינטערעסאַנטע פּראָצעסן און וויכטיקע דערשיינונגען. יעדע נייע „עליה“ האָט דאָ איבערגעלאָזט אירע קאָנטיקע שפּורן און אַלע איינגעוואַנדערטע עלעמענטן — אַרבעטער, בעלי־מאַכות, סוחרים, סתם־ייִדן פֿון אַ גאַנץ יאָר — האָבן דאָ געלייגט דעם חותם פֿון זייער השפּעה. און ווייטער האָט זיך געצויגן דער פֿאַדעם פֿון ייִדישן פֿאַלקסשאַפֿן, און נייע לעבנס־פֿאַרמען זײַנען אויפֿגעקומען, און נייע עקאָנאָמישע פּראָצעסן פֿאַרגעקומען.

6. ייִדישע אַרבעטער אַ שטייגער, וועלכע זענען דאָ אַרײַנגעדורנגען אין פֿאַרשיידענע בױפֿאַכן, האָבן געשאַפֿן טערמינאַלאָגיעס, וואָס ניט געקוקט

אויף זייער געמישטן כאראקטער זענען זיי דורכויס יידישע. דאָס אַלץ דאַרף אויפגענומען און פֿאַרזייכנט ווערן.

7. און נאָך עפעס: אַ פֿאַקט איז, אַז ייִדן געקומענע אַהער פֿרובירן זיך אויסלערנען העברעיִש. דערביי טרעפֿט אָט דער איבערגאַנג אָן אויף אַ סך שוועריקייטן. דאַרף אָט דער פֿראַצעס אויסגעפֿאַרשט ווערן, דאַרף מען ווייזן, אין וואָס פֿאַר אַ מאָס די העברעיִשע שפּראַך וואַרצלט זיך איין בני דערוואַקסענע אין ארץ-ישראל.

8. פֿון דער אַנדערער זייט ווידער דאַרף אויסגעפֿאַרשט ווערן די השפּעה פֿון ייִדיש אויף העברעיִש אַלס אומגאַנגס-לשון אין ארץ-ישראל. עס דאַרף אָנגעוויזן ווערן, אויף וועלכן וועג דרינגען אַרײַן ייִדישע ווערטער און אויסדרוקן אין גערעדטן העברעיִש, די השפּעה פֿון ייִדיש אויפֿן העברעיִשן זאַצבו, ייִדישע אַקצענטירונג פֿון העברעיִשע נעמען פֿון ערטער אד"ג.

9. עס דאַרפֿן אויסגעפֿאַרשט ווערן די נייע עקאָנאָמישע פֿראַצעסן אין דעם ישובֿ, דער איבערגאַנג צו פֿראַדוקטיווער אַרבעט פֿון עקאָנאָמישן און אידעיִשן שטאַנדפּונקט.

10. אויפֿן סמך פֿון געהעריקע אַנקעטעס און אויספֿירלעכע אָנווייזונג=גען דאַרף מען אויך צוטראַען צו דער אויספֿאַרשונג פֿון דערציונג און בילד=דונג ביים אַלטן און נייעם ישובֿ. גלײַכצײַטיק מיטן שיקן קינדער צו אַ „מעטראַ“ (א מין קינדער-געלטערין) ביים אַלטן ישובֿ שיקט דער נייער ישובֿ די קינדער פֿון פֿאַרשויל-עלטער אין „גן“ (קינדער-גאַרטן), און בני דער זייט פֿון חדר איז דאָ פֿאַראַן די מאַדערנע העברעיִשע פֿאַלקסשול, און פֿון דער ישיבֿה גייט נאָך ווייטער אַריבער אין היגן אוניווערסיטעט. לטוף, די שולן פֿאַר פֿאַך-אויסבילדונג, וועלכע האָט זיך לעצטנס אין ארץ-ישראל פֿאַר=גריעסערט אין צאָל (גלײַכצײַטיק — פֿעסטשטעלן די סיבות דערצו).

(ד) דער פּלאַן פֿון דער אויספֿאַרשונגס-אַרבעט:

1. די געשיכטע פֿון אַלטן אַשכּנזישן ישובֿ;
2. ייִדיש לשון פֿון אַשכּנזישן ישובֿ;
3. דער פֿאַלקלאַר פֿון אַלטן ישובֿ;
4. פֿאַלקס-ליטעראַטור (מיט אַ גענויער ביבליאָגראַפֿיע דערצו);
5. ייִדישע פֿאַלקסשריבער אין ארץ-ישראל (מיט ביאָ-ביבליאָגראַפֿישע פּרטים);
6. די געשיכטע פֿון דער ייִדישער פּרעסע אין ארץ-ישראל (מיט דער גענויער ביבליאָגראַפֿיע דערצו);
7. ייִדישע פֿאַלקסמוזיק, פֿאַלקספּונסט און פֿאַלקספּונסטלעך;
8. ייִדיש טעאַטער אין ארץ-ישראל (דער אָנהייב זײַנער, אַנטוויקלונג, אַמאָ קעגן אים אַזײַנו. אויפֿזוכן מאַטעריאַל און מקורים דערצו);

9. אויספֿאַרשונגען וועגן איבערגאַנג פֿון דערוואַקסענע צו העברעיִש;
 10. דער איינפֿלוס פֿון ייִדיש אויפֿן גערעדטן העברעיִש;
 11. דער קאַמף פֿאַר ייִדיש אין אַרץ־ישׂראָל (אויפֿן יסוד פֿון מאַטעריאַלן פֿון דער העברעיִשער און ייִדישער פרעסע אין אַרץ־ישׂראָל, היגע קולטור־געזעלשאַפֿטן, יוגנט־פֿאַרבאַנדן אַזױ);
 12. די דערציִונג ביים אַלטן און נייעם ישׂובֿ;
 13. עקאָנאָמיש־סטאַטיסטישע אויספֿאַרשונגען וועגן נייעם און אַלטן ישׂובֿ;

14. צונויפֿשטעל פֿון דער „אַרץ־ישׂראָל־ביבליאָגראַפֿיע“ (מאַטעריאַלן וועגן ישׂובֿ, וועלכע געפינען זיך אין דער נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק אין ירושלים, אין דער ביבליאָטעק און סינינינעטי־קאָלעדזש אין אַמעריקע אײַנאַנד, וואָס אָן די מאַטעריאַלן איז אָן אויספֿירלעכע און גרינדלעכע פֿאַרש־אַרבעט אוממעגלעך);

15. אויפֿזאַמלען אָביעקטן פֿון מוזעאַלן כאַראַקטער (דערצו דאַרף מען אונטערנעמען עקספּעדיציעס אין ירושלים, טבֿריה, צפֿת, חבֿרון, וווּ מען קאָן אַרויסבאַקומען אָדער איינקויפֿן אַזעלכע אָביעקטן, אויפֿזאַמלען אַנטיקן, ספֿרים, צייטונגען און ענלעכע זאַכן פֿאַרן ייִוואָ).

(ה) אַרגאַניזאַציע. צו דעם געהערט קודם־כֿל (1) דאָס שאַפֿן פֿעסטע זאַמלער־גרופּעס פֿאַר דעם ייִוואָ איבערן גאַנצן לאַנד, וואָס זייערע מיטגלידער דאַרפֿן זיך פֿאַרנעמען איבערהויפּט מיט קלײַנען מאַטעריאַלן פֿאַרן ייִוואָ, און (2) גרינדן אין תּל־אַבֿיבֿ די „געזעלשאַפֿט פֿון פֿרײַנד ייִוואָ“ מיט אָפּטיילונגען איבערן לאַנד, וועלכע דאַרף דער עיקר זאָרגן פֿאַר דער פֿינאַנצ־ציעלער אונטערשיצונג פֿון דעם ייִוואָ און זיך פֿאַרנעמען מיט דער פֿראַג־פּאַגאַנדע פֿאַרן ייִוואָ איבערן לאַנד און פֿאַרשפּרייטן די אויסגאַבעס פֿון ייִוואָ. צו דעם צוועק וואָלט מען געקאָנט איינפֿאַרדענען לײַטעראַרישע אָוונטן, וווּ עס נעמען אַקטיוו אָנטייל די מיטגלידער פֿון ייִדישן לײַטעראַטן־און זשורנאַליסטן־קלוב אין אַרץ־ישׂראָל. אין חשבון קומען אויך אָוונטן פֿון ייִדישן פֿאָלק־קלאָר, וווּ עס ווערן דורך רעפֿעראַטן, רעציטאַציעס, געזאַנג, פֿאַר־שטעלונג פֿון אָביעקטן פֿון מוזעאַלן כאַראַקטער מיט דערקלערונגען דערביי אויפֿגעקלערט דעם עולם צוהערער די וויכטיקייט און די אַרבעטן פֿון ייִוואָ. עס שטעלט זיך אָבער די פֿראַגע: ווער דאַרף זײַן די צענטראַלע קערפּערשאַפֿט אין לאַנד, וואָס זאָל פֿאַר דעם אַלעם זײַן מאָראַליש פֿאַראַנט־וואָרטלעך און זאָרגן פֿאַר דער אַקטיווקייט פֿון די אויבן דערמאָנטע זאַמלער־גרופּעס און געזעלשאַפֿט, פֿרײַנד פֿון ייִוואָ? מיר מיינען, אַז אָט די אַרבעט דאַרף נעמען אויף זיך דער ייִדישער לײַטעראַטן־און זשורנאַליסטן־קלוב אין אַרץ־ישׂראָל, וואָס איז לױט זײַנע אויפֿגאַבן דערצו באַרױפֿן. פֿון דער אַנדער זײַט דאַרף דער ייִוואָ שטיין אין ענגער פֿאַרבינדונג מיט דעם לײַטעראַטן־

קלוב, אויפֿהאלטנדיק, פֿארשטייט זיך, ווייטער די שוין פֿארענענע פֿארבינדונגען פֿון דעם יוואָ מיט יחידים, געזעלשאַפֿטן און ביבליאָטעקן אין ארץ-ישראל. ביידע — סײַ דער יוואָ, סײַ דער פֿיטערעאָטן-קלוב — וועלן פֿון אַזאַ צוזאַ-מען-אַרבעט האָבן די גרעסטע נוצן: דער יוואָ וועט דאָ האָבן אַן אַדרעס צו וועמען זיך צו ווענדן מיט אַלץ און מיט אַלעמען וואָס האָט אַ שייכות צו דער יוואָ-אַרבעט, דער „פֿיטערעאָטן-קלוב“ ווידער וועט דורך דעם, וואָס ער נעמט אויף זיך די אויפֿגאַבע, פֿאַרברייטערן זײַן טעטיקייט אין ארץ-ישראל. איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל מוז דער יוואָ אַננוען, אַז אַ גרויסע היכטיקע אַרבעט וואָרט אויף אים דאָ אין ארץ-ישראל, און דעריבער מוז ער זיך באַ-ציען צו איר מיט דער גרעסטער אויפֿמערקזאַמקייט און אַרײַנגעמען ארץ-ישראל אין זײַן טעטיקייטס-פֿעלד. אמת, אָט די אַרבעט איז פֿאַרבונדן מיט גרויסע אָנשטרענגונגען — אַרגאַניזאַציאָנעלע און מאַטעריעלע — פֿאַר וועלכע דער יוואָ טאָר זיך אָבער נישט אָפֿשטעלן. קורץ: מער אויפֿמערקזאַמקייט, מי און אָנשטרענגונגען מצד דעם יוואָ פֿאַר ארץ-ישראל — דאָס איז אונדזער פֿאָדערונג צו דעם איצטיקן אַלױועלט-לעכן צוזאַמענפֿאַר פֿון יוואָ אין ווילנע!

ידישער ליטעראַטור- און זשורנאַליסטן-קלוב

אין ארץ-ישראל, תל-אביב

פֿאַרזיצער: (—) ד׳ר נ. ראַפֿאַלסקעס

נאָטיצן פֿון אַ זאַמלער

צוגעשיקט צום יובל-צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט

געווידמעט מיין מוטער פֿיגע,
דער פֿעלקס-יודענע.

פֿאַראַנטוואָרטלעכע פּיאַניערן-אַרבעט. דער לעבעדיקער קאָנטאַקט מיט די פֿאַלקסמאַסן און אַ שטיצע הייליקע עבודה „על מנת שלא לקבל פרס" - דאָס איז די מי פֿון אַ יוואָ-זאַמלער.

מיט דעם חוש פֿאַר זאַמלען דאַרף מען ווערן געבוירן. ער באַקומט אַ תּיקון אין שטענדיקן זוכן, סדרנען, קאָלעקציאָנירן אדג"פ. איך פֿלעג פֿיל זוכן, זאַמלען און פֿאַרשרייבן. מײַן נטיה צו דעם איז געווען אַ גאַר שטאַרקע און מײַן בעסט פֿאַרגעניגן — אַ ביסל אַרבעט „פֿאַר דער זאַך". ווער, וואָס און ווען איז מיך קיין מאָל ניט אָנגעגאַנגען. מיט איין מאָל אַנטשטייט דער יוואָ - אַ גלייכער און אָפֿענער וועג. אַ מהלך רב שוין, אָבער דאָס אָפּגעטוענע אין פֿאַרגלייך מיט דעם וואָס שטייט אונדז נאָך פֿאַר איז ווי גאַרנישט.

ציען יאָר אַרבעט און פֿאַרט דער אָנהייב.

איך האָב חשק בײַ דער געלעגנהייט צו פֿאַרצייכענען עטלעכע אינטע-רעסאַנטע מאָמענטן פֿון מײַן זאַמלער-אַרבעט.

בכדי אַדורכצופֿירן עפעס, מוז מען זײַן אַ שטאַרקער „נודניק", האָב איך אַמאָל געהערט און בקבלה איז צו מיר דערגאַנגען אַ מעשה וועגן אונדזער באַרימטן זאַמלער פֿון שפּריכווערטער און רעדנסאַרטן איגנאַץ בערנשטיין, אַז ער זאָל אַמאָל האָבן אַוועקגעגעבן אַ פּשוטן ייד אַ וואַגאַן צוקער פֿאַר אַ גוט פֿאַלקסווערטל. נישט איך האָב וואַגאַנען צוקער געטיילט, מיט קיין שום אַנדערע „ממתקים" אויך נישט געצאָלט, נאָר פּראַכט פּשוט אַ סך צוגעשטאַנען. נישט זעלטן איז בחינם געווען די גאַנצע טירחא, נימאס איז עס אָבער מיר קיין מאָל נישט געוואָרן, בפרט ווען דער יוואָ האָט אַריינגעגעבן אין דער אַרבעט אַזא חיות.

איך דערמאָן זיך מײַן אָנהייב מיט יאָרן צוריק צו זאַמלען שפּריכווערטער און רעדנסאַרטן פֿון מײַן געבוירן-שטעטל, וועלכע זענען אין דעם דערמאָנט

בערנשטיינס זאמלונג נישטאָ. ווי נאָר אַ נייט, ווי נאָר אַ טשעקאווער רעדנס-
אַרט, פֿלעג איך אים שוין נישט לֶאָזן פֿאַרפֿאַרן גיין, אַלץ פֿלעג איך אויפֿכאַפֿן
פֿאַרשרייבן און באַאַרבעטן. נישט איין מאָל האָבן מיר דערביי פֿאַלקסמענטשן
באַמערקט: „וועמען גייט דאָס היינט אָן, היינט זענען אַלע געבילדעט“.

עטוואָס ענלעכס האָב איך געהערט, ווען איך האָב זיך פֿאַראינטערעסירט
מיט פֿאַלקסנעמען און צונעמענישן. „עט! – רופֿט זיך אָפֿ אַ גאָר אַלטע פֿרוי –
זעט נאָר, היינט רופֿט מען דעם און יענעם אַזוי ווי אויפֿן פֿאַס. אַמאָל, מיט
יאָרן צוריק, ווער האָט דאָס געהערט? יעדערער האָט זיך געהאַט זײַן
צונאַמען“.

פֿון דינים, מינהגים און איינגלייבענישן איז שוין אָפֿגערעדט. דאָס האָט
מען געמוזט אויפֿכאַפֿן באַלד, קאַכעדיקערהייט, אַזוי ווי זיי גייען און שטייען,
און נישט איין מאָל, ביים איבערפֿרעגן, בעטן נאָך אַ מאָל נאַכטון אָדער זוכן
אַ געלעגנהייט איז שוין געווען צו שפעט. דער זאַמלער מוז דאָ זײַן גענוג
געשיקט, ווייל בײַ אַ נישט גענוגדיקער רירעוודיקייט איז מיר נישט איין זאַך
פֿון דעם מין פֿאַרלירן געגאַנגען.

זאַמלען פֿאַלקס-מעשיות. וווּ און בײַ וועמען קען מען נאָך אַזוי פֿיל גע-
פֿינען ווי בײַ אונדזערע קליינשטעטלידיקע בטלנים? מען געפֿינט דאָך אַזעלכע
דערציילער אומעטום אין די שווערע הונדערטער. זיי דערציילן און דערציילן
און האָבן הנאה דערפֿון. אַזאַ איינער קען אַנדערציילן ביז עס ווערט אים
טרוקן אין דער קעל. ווי אָבער ער וועט באַמערקן אַ זאַמלער אָדער זײַנס
אַ שרײַבפענדל, ווערט ער באַלד פֿאַרשטומט. אַ שווערע אויפֿגאַבע האָט יעדער
זאַמלער מיט דעם מין פֿאַרשוניען, „מען מוז זיי קענען נעמען“. צוטרוי קודם-
פֿו! דאָן מוז מען פֿאַר זיי באַהאַלטן דעם ציל און ועל כּוּלָם קענען זיי אָנ-
רעגן און אַרויפֿפֿירן נישט באַמערקטערהייט אויף די געזוכטע טעמעס. נישט
איין זאַמלער ווייזט דערביי אַרויס גרויסע פֿעיקייטן און אפֿילו גבֿורות. זאַמלען
פֿאַרן ייוואָ איז בכלל אַ שווערע אַרבעט. איטלעכער פֿאַלקסמענטש, מערסטנס –
אַלטע פֿרויען, אַ סך מלמדים, מאַסן וויצלער האָבן אוצרות שטאַף און מאַ-
טעריאַלן פֿאַר דער ייִדישער פֿילאָלאָגיע, עטנאָגראַפֿיע און פֿאָלקלאָר, מען מוז
זיך נאָר קענען צו זיי אַראָפֿלאָזן, אָרנטלעך אויפֿכאַפֿן און אומבאַשעדיקט
אַהיימברענגען אין ייוואָ אַרײַן.

מיט דעם אַלעם איז נאָך אפֿשר צו דערלײַדן. ערגער איז, אַ סך ערגער
מיט הפֿצים, אַנטיקן, ספֿרים וכדומה פֿאַרן ייוואָ. יעדע ייִדישע שטוב פֿמעט
איז פֿול מיט „פֿאַרציטיקע“ זאַכן, וואָס מען באַהאַלט ס׳רוב פֿאַר פסח אויף
אַ בוידעם צי אין אַ קעלער. מײַנער אַ פֿריינד האָט שטיין אַזאַ פֿולע שאַנק
מיט אַ ווערטפֿולער ביכער-זאַמלונג פֿון שווער זײַנעם אין אַ בוידעמשיטבל,
ווייל די קינדער זײַנע פֿאַרשטייען שוין דאָרט אַזוי צי אַזוי גאָרנישט. „איז
וואָס דאַרף איך, טענהט ער, זיי זאָלן מיר פסדר דולן אַ קאַפֿ – וואָס איז דאָס
און וואָס איז יענץ“. באַזונדערס, גיט ער צו, איז דאָס שוין אַן אָפֿגעלעבטע

תקופה. אנדערע ווידער, וואָס לעבן נאָך אין דע תקופה, האָבן אויך פֿיל און אַן אַ שיעור, עס איז אָבער זייער חיות און מען איז פֿיל מיט פיעטעט און הדרת-הכבוד פֿאַר אַט די הייליקייטן. אחוץ די מקורים זענען נאָך דאָ אַלעטע „שטיבלעך“, חֲבֵרוֹת, אָרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס פֿיל מיט מאַטעריאַלן, וואָס קענען דעם ייוואָ און אונדזערע פֿאַרשער אַ סך געבן פֿון אונדזער פֿאַר- גאַנגענהייט און געגנוואַרט. די פֿראַגע איז ווידער, ווי אַזוי קומט מען צו דעם? ביי דעם, ווי פֿריער, זענען נישטאָ קיין שום פֿללים און אָנווייזונגען, מען מוז זיך אַליין טרעטן אַ וועג און אָפֿטמאָל בייקמען גרויסע שטערונגען און שוועריקייטן. איך דערמאָן זיך אין אַ פֿאַר פֿאַקטן:

איך האָב אַמאָל גענישטערט און געזוכט אויף אַ שולבוידעם אין אַזוי גערופֿענע „שמות“ אַ גאַנצן הייסן זומצטאָג, אַראָפֿ פֿאַרשטיבט און פֿאַר- זידלט נישט צו דערקענען, אַז קינדער פֿלעגן מיר נאָכלויפֿן, אָבער אונטערן ראָק געטראַגן אַן אַלטן „צאינה וראינה“, אַ „קב הישר“.

ווערט געוויר – ביי אַ פֿרומען ייד, אַ קרובֿ פֿון רבנים און רבנים און בן-בית אין גערער הויף, געפֿינט זיך אַ שלל אַלעטע חפֿצים, זאָכן און פֿאַר- שידענע אינטערעסאַנטע מאַטעריאַלן. הייב איך אָן צו גיין, זיך מיט אים אונטערהאַלטן, פֿון צייט צו צייט אים אַפֿילו פֿאַרטרעטן אין קלייט און אַט איז געשען דער נס: ער האָט מיר אין אַ שיינעם פֿרימאָרגן געמאַכט אַ פֿעקל פֿון רבנישע אַלעטע פֿתֿ-ידין, ספֿרים און אַ זעלטן שיין געמאַלטן שטר-רבנות פֿון פֿאַר 150 יאָר, דאָס אַלץ גוט פֿאַרקלעפט און איינגעהענטיק אויפֿגעשריבן: „מתנת לבי בשביל המכון היהודי המדעי בירלנה“. עס ליגט נאָך זיכער עד- היום אין ייוואָ-אַרכיוו.

אַ צווייט מאָל אַזאַ פֿאַקט: לעבט זיך אין שטעטל אַ מענטש, אַ געזעל- שאַפֿטלעכער טוער מאנשי שלומנו, אַ באַרייזטער (געווען מעבֿר לים אין קאָ- לאַמבוסעס מדינה) מיט אַ גאָר פֿיין אַנטוויקלטן חוש פֿאַר זאַמלען. האָט איר טאַקע ביי אים געפֿונען גאַנצע קאָלעקציעס מיט געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַטאַגראַ- פיעס, פֿראַטאַקאַל-ביכער, פֿאַראייניגטע שטעמפלען, אוינרויפֿן, טעאַטער-אַפֿישן, איינלאָדונגען, באַקאַנטמאַכונגען, מלחמה-דאָקומענטן, פֿאַלקסציילונגען, סיים- סענאַט, שטאַטראַט- און קהילה-וואָלן, ביבליאָטעק-וועזן, שלום-עליכם-שול, בלימל-אַפֿצייכונגען, לאַקאַלע, הומאַריסטישע צייטונגען, רעפֿעראַטן- און באַנקעטן-מאַטעריאַלן און פֿיל אנדערע, אַלץ סאָרטירט ערשטע קלאַס, מיט איין וואָרט – אַ גאַנץ בילד פֿון געזעלשאַפֿטלעכע לעבן אין אַ פּוילישער פֿראָווינצ- שטאַט פֿאַרן ערשטן פֿערטל היינטיקן יאָרהונדערט. דער ייוואָ איז אַנטשטאַנען. איך הייב מיט אים אָן אַרבעטן וועגן איבערשיקן די מאַטעריאַלן קיין ווילנע. ענטפֿערט ער: „איבער הונדערט און צוואַנציק יאָר וועל איך אים הייסן איבערשיקן אַהין“. עס איז אָבער געשען פֿריער. ער איז חלילה-וחס נישט געשטאַרבן (ער לעבט און זאָל זיין געזונט און שטאַרק), נאָר עס האָט זיך מיט אים געמאַכט אַ מצעה – ער האָט געמוזט עוקר זיין און דאָס ערשטע, אָן

וועלכן ער האָט זיך אָנגעכאַפּט, איז געווען דער יוואָ. אין אַ געוויסן זומער-טאָג רופט ער מיך אַרײַן צו זיך און איז מיר בקיצור מוסר מודעה, אַז ער שיקט מיט מזל אַלץ, וואָס ער האָט, איבער קיין ווײַלנע, דאָס איז זײַן איינציקע טרײַסט און מיט דעם פֿאַרענדיקט ער זײַן געזעלשאַפֿטלעכע מיסיע אין לעבן. מיר זענען זיך, אמת, אַ סך אויסגעשטאַנען, אָבער סוף-פֿל-סוף האָבן מיר די עטלעכע שפּאַרע קאַסטענס באַזאָרגט מיט אַ באַפֿראַכט קיין ווײַלנע. אַ קלײַניקייט: אַ פֿרוּמער ייד האָט בירושה אַלטע ספֿרים און צווישן זיי די ערשטע ווענעציאַנער דרוקן. ער ווײַל זיי פֿאַרקויפֿן, מיר האַנדלען זיך, ביז ער פֿאַרט אויף אַ יום-טובֿ צום רבין, נעמט זיי מיט צו ווײַזן און ברענגט עס מער נישט צוריק, באַשר בכך דער רבי האָט אים געבעטן, ער זאָל דאָס איבערלאָזן. אָפּנים דער רבי איז בײַ אים געווען בילכער ווי דער יוואָ. קום איך אַרײַן צו אַן אַזײַן-הענדלער, ווענדט ער זיך צו מיר בזה הלשון: „איר קענט זיך דאָך עפעס, וואָס איז דאָס אַזײַנס ווייט איר?“ ווײַט זיך אַרויס, ער האָט געלעבט אָנעס, וואָס זײַן זיידע, אַ גביר, פֿלעגט אַרויסגעבן בשעתן פּוילישן יאַנאַר-אויפֿשטאַנד אין יאָר 1863, ווען עס איז געווען אַ גרויסער מאַנגל אין געלט. אַ זייער אינטערעסאַנטער דאָקומענט פֿאַרן יוואָ, וואָס האָט ביז איצט אויסגעפֿעלט אין דער באַרימטער ראַפּערט-ווײַלנער זאַמלונג פֿון דעם מין אַג „פּאַווטאַניע-געלטער“, אַריבערגעטראָגן קיין וואַרשע אין מזײַ פֿון דער מלוכישער געלטפֿאַבריק.

אַן אנדערש מאָל זיך איך אין אַ שטעטל בײַ אַן אָנגעזעענעם באַלעבאַס, וואָס ווײַט מיר זײַן ספֿרים-שאַנק, עפֿן אויף ספֿרים צו עטלעכע צוזאַמען גע-בונדן און געפֿין אין איין באַנד צווישן פֿאַרשיידענע השפֿלה-ביכלעך אַהרן לייבערמאַנס „האמת“. עס האָט מיר אַזש אָנגעהויבן צו שווינדלען אין קאַפּ. איך האָב גאַרנישט געזאָגט בכדי נישט קאַליע צו מאַכן דעם עסק. איך בין דעמאָלט אַ גאַנצע נאַכט נישט געשלאָפֿן, נאָר געקלערט און פֿאַר-שידענע עצות און תּחבולות צוגעטראַכט. איך דערווייט זיך אין דער צווישנצײַט ווער דער מענטש איז, מיט וואָס מען נעמט אים און פֿון אַלעם קומט אַרויס, אַז פֿון „אונדזערע השגות“ איז ער גאַנץ ווײַט און קיין ספֿר פֿון דער האַנט גיט ער נישט אַרויס. וואָס טוט מען? איך מאַך מיט אים סוף-פֿל-סוף אַ נאָענטע באַקאַנטשאַפֿט און בעט אים, נאָך אַ לאַנגער צײַט פֿאַרן אָפּפֿאַרן פֿון דעם שטעטל, אין עפעס אַ בוך לונדון. ער — דאָס קען ער נישט, יענץ טאָר ער נישט, פֿאַר דעם האָט ער געגעבן אַ „שאַנאַל מיט גאַלד“, אַן אנדער ווידער ספֿר האָט ער באַקומען פֿון איינעם וואָס איז שוין משתּ ימי בראשית אויפֿן עולם-האמת. הקיצור — עס איז גאַרנישט צו מאַכן. איך ווײַל מאַכן אַ חילוף מיט ספֿרים — אַלץ בחינם. איז מיר אינגעפֿאַרן אַ המצאה: איך בעט עפעס אַ ספֿר, דאַכט זיך דאָס ערשטע בעסטע וואָס איז מיר אין דער האַנט אַרײַנגעפֿאַרן, אַ גאַרנישט וויכטיקס און ער בשום אופֿן נישט. איך פֿאַר באַלד אָפּ ברוג, עס מיטן זיך אַרײַן ידידים און גוטע פֿרײַנד און ער

גײט אַלץ פֿאַרשיידענע זאַכן שוין, נאָר גראָד דאָס ספֿר נישט, ווייל אַז איך וויל עס אַזוי שטאַרק, מוז עס זײַן אַ גאָר לעילא ולעילא. נאָך אַ ביסל האָב איך זיך געהאַנדלט, בײַ איך האָב געשאָסן און געטראָפֿן: ער גײט דעם „האַמת“, נאָר „יענץ ספֿר“ נישט. מילא, פֿאַרפֿאַלן. איך בין נישט צוגעפֿאַלן גלייך דערצו, פֿרײַ ער זאָל נישט חרטה האָבן, נאָר ווען ער האָט עס מיר פֿעסט אין דער האַנט אַרײַנגעדריקט, האָב איך עס „בלײַת ברירה“ צוגענומען. היינט באַשײַנט עס די ביבליאָטעק פֿון יוואָ.

ערשט נישט לאַנג האָב איך געהאַט מיט אַן אָביעקט פֿון אַלט־ײִדישער הילבשה: קומט צו מיר אַן אַרבעטסלאָזער בונדיסט און פֿאַרטרויט מיר, בכּן בײַ אַן אַלטער קרובה זײַנער געפֿינט זיך אַ פֿאַרצײטיק קלייד מיט אַ פעלע-רינע, שײַנע האַנטאַרבעט פֿון פֿאַר עטלעכע צענדלינג יאָר צוריק, גאָר אינ-טערעסאַנט, זי וויל עס אָבער נישט פֿאַרקויפֿן פֿאַר פֿל הון דעלמאַ. פֿונדעסט-וועגן געפֿינט עס זיך שוין היינט אין יוואָ-מוזײ. דער יוואָ איז אַלץ ווערט. עס וואָלט נאָך געווען אַ סך און איבערגענוג צו דערצײלן וועגן מײַן אַלפֿן פֿון זאַמלען בײַ קינדער שפּילזאַכן, לידער, רעטענישן, מעשיות, פֿאַר-שידענע שפּילן, רעליגיעזע חפֿצים ווי גרעגערס, דריידלעך, מאַרקעס, שבועות-לעך, לשנה-טובה, שמחת-תורה-פֿענער, סופּה-קייטן א״אַ. דאָס אָבער איז אַ באַזונדער קאַפיטל פֿאַר זיך.

דערווײַל האָבן מיר אײַנס: גיין פֿאַרויס, דען מיר הייבן ערשט אָן.

י. טויב

די ארבעט פון דער טערמינאלאגישער קאמיסיע

(צו דעם באריכט פון דער פילאָלאָגישער סעקציע)

טערמינאלאָגיע איז אַ גאַר וויכטיקער ענין פֿון אונדזער קולטור-בוינוג. ליידער האָט דער יוואָך ביז איצט נישט באַוווּזן אַרויסצוקומען מיט עפעס פֿאַרטיקס. די לכתחילהדיקע פֿאַרמעסטונגען (יאָר 1926) צו לָאָזן אַרבעטן אַרייַ ספעציעלע קאָמיסיעס אויף די באַזונדערע געביטן פֿון שול- און פֿאַך-טערמינ-נאָלאָגיע האָבן זיך נישט געלאָזט רעאָליזירן מחמת אויספֿעלן פֿון מיטלען און די אומנאָרמאלע באַדינגונגען פֿון דער אַרבעט. אָבער דאָס וואָס עס האָט זיך געלאָזט טאָן מיט ווייניק מיטלען איז געטאָן געוואָרן.

מיר האָבן צו פֿאַרצייכענען אַ גרויסע פעולה אין זין פון אָנגרייטן דעם נייטיקן שפראַך-מאַטעריאַל פֿאַר דער אַרבעט פֿון טערמינאלאָגישע קאָמיסיעס. עס איז אין משך פֿון דער צייט מיט די גאַר קנאַפע מיטלען און קאַרגן אַפּאַראַט, ביי דער געטרייער מיטאַרבעט פֿון די יוואָך-זאַמלער, אויפֿגעקליבן געוואָרן אַ קאָלאָסאַלער שפראַך-פֿאַרמעגן.

די אונטערשטע שורה: מיר האָבן אַרבייטבאַזמען 680 טערמינ-נאָלאָגישע זאַמלונגען פֿון העכער 100 פּאַכן און וויסנש' דיסציפּלינעס מיט אַ פֿאַרמעגן פֿון 25 000 אויכדרוקן.

פֿון דעם	400	זאַמלונגען פֿאַך-לישון פֿון	84	מלאַכות	15.000	טערמ'
	240	וויסנשאַפֿטל' טערמ'	15	געביטן	9.200	טערמ'
	40	פֿאַך-זשאַרגאַנען פֿון	6		800	אויסדרוקן

דער מאַטעריאַל איז נישט געבליבן רוי. מען האָט איבער אים פּסדר געאַרבעט. ביי דער מיטהילף פֿון וואָלאָנטיאָרן סתם און וואָלאָ:טיאָרן פֿאַך-מענער האָט מען סיסטעמאַטזירט די טערמינאלאָגיע פֿון די וויכטיקסטע פֿאַכן. פֿון פֿאַך-טערמינאלאָגיעס האָבן מיר סיסטעמאַטזירט 180 זאַמלונגען פֿון 24 פּאַכן. די וויכטיקסטע פֿון זיי:

- מעטאלפֿאַכן: שראַסערני, בלעכערני, זייגערמאַכערני, יוועלירערני.
- לעדערפֿאַכן: שוסטערני, שטעפּערני, פֿוטער-קירזנערני.
- האַלץפֿאַכן: סטאַלערני, האַלץ-טאַקערני.

נאָדל־פּאַכן: שניידערני, וועשנייטערני.

פּאַזיר־פּאַכן: איינבינדערני.

לאַנדווירטשאַפֿט: קצבֿות, אייצרפֿאַך.

סך־הפּל פֿון די פֿאַכן זענען סיסטעמאַטיוזירט 9000 טערמינען.

אויב מען זאָל באַשליסן אַרויסצוגעבן רעקאָמענדירטע פֿאַך־טערמינאַל־אַגעיִס, וועט דער סיסטעמאַטיוזירטער מאַטעריאַל אומגעהויער פֿאַרלייכטערן די אַרבעט פֿון די פֿאַך־קאָמיסיעס. אויב ווידער לֵאָזן דרוקן רויען שפּראַך־מאַטעריאַל, איז געבליבן גאָר ווייניק צו טאָן, בכדי צו געבן דעם מאַטעריאַל אין זאַץ.

פֿון וויסנשאַפֿטלעכער טערמינאַל־אַגעיִע איז בעיקר געאַרבעט געוואָרן אויף צוויי געביטן: נאָמענקלאַטור פֿון באַטאַניק און זאָלאָלאָגעיִע, ייִדישער געאָגראַפֿישער אינדעקס.

וועגן די ביידע אַרבעטן, וואָס ווערן געפֿירט אין דער קאָמיסיע, וואָלט מען באַדאַרפֿט רעפּערירן אויספֿירלעך. דאָ האָט איר בלויז אַ פּאַר קורצע ידיעות.

פֿון דער נאָמענקלאַטור פֿון באַטאַניק און זאָלאָלאָגעיִע האָט מען ביז איצט סיסטעמאַטיוזירט העכער 3000 נעמען. די אַרבעט גייט צו לאַנגזאַם מחמת עס ווערן פֿון די מקורים געשעפט גלייכצייטיק אי נעמען פֿון געוויקסן אי נעמען פֿון בעל־י־חיים. די נאָמענקלאַטור פֿון באַטאַניק ווערט איצט מער פֿאַרסירט — מיטן געדאַנק, דער טייל זאָל פֿרֿיער ווערן פֿאַרטיק.

דער צייל איז צו שאַפֿן אַ געזונטן יסוד פֿאַר דער פֿאַראיינהייטלעכונג פֿון דער נאָמענקלאַטור. עס ווערן אין דער קאָרטאַטעק אַרטינגענומען אַלע נעמען וואָס זענען אַרײַן אין גבֿול פֿון ייִדיש. אויסגענוצט צו דעם די נאַטור־וויסנשאַפֿטלעכע און לאַנד־ווירטשאַפֿטלעכע לייטעראַטור אויף ייִדיש, לערנביכער, איבערזעצונגען פֿון תנ"ך, משנה און תלמוד אויף ייִדיש, רפואה־ביכער, אַמלונגען ייִדישע פֿאָלקסנעמען, די קלאַסיקער פֿון דער ייִדישער לייטעראַטור מענדעלע אַנ"ד, ייִדישע ווערטער־ביכער, קאָכביכער אַנ"וו.

די ווייטערדיקע אַנטוויקלונג פֿון דער אַרבעט איז געווענדט אין די מיטלען, וואָס מיר וועלן דערויף אַסיגנירן.

וואָס שייך דעם געאָגראַפֿישן אינדעקס גייט אַן אַרבעט אויף אויפֿצושטעלן דעם ייִדישן געאָגראַפֿישן אינדעקס פֿון מזרח־אײראָפּע. דאָס מיינט קודם: פּוילן, לייטע, לעטלאַנד, רומעניע, טשעכאָסלאָוואַקע.

אַלס ערשטע אויפֿגאַבע האָט מען זיך געשטעלט צו נאָרמירן דעם באַנוץ פֿון די ייִדישע אַרטנעמען פֿון פּוילן. אין דער ריכטונג איז געפֿירט געוואָרן אַן אינטענסיווע זאַמל־אַרבעט מיט דער הילף פֿון אינסטרוקציעס, אַנקעטעס און אַסעציעלעך קאָרעספּאָנדענץ. בײַ 100 פּערזאָן (וויסנשאַפֿטלעך, זאַמלער און

לערער פֿון די ייִדישע פֿאַלקשולֿן) האָבן זיך באַטייליקט אין דער זאַמל-
אַרבעט, צײַא: ש. ווינטער, מ. קוטשינסקי (וויליאַצלאָוועק), ישעיה טויב (ליוויטש),
ג. וויסמאַן (ראָדעם), ראובן פֿאַהן (סטאַניסלאָוו), י. ווינלעז (לעמבערג),
ברידער פּיפּע (סאַניק), אינוש׳ ווילטשינסקי (טשענסטאַכאָוו), ב. בערנשטיין
(קאַרצין), י. זעליקאָוויטש (לאָדזש) און צענדלינגער אַנדערע. מיר האָבן
זאַמלונגען פֿון די פֿאַרשטאַרבענע פֿאַרשער, די פֿאַרלייבט טויבש, שאול
חיות, משה פֿיינקינד.

בסך-הפּל איז ביז איצט געזאַמלט מאַטעריאַל צו 2500 ישובֿים.
די טערמינאַלאָגישע קאָמיסיע האָט שוין אויפֿן סמך פֿון דעם אויפֿגע-
זאַמלטן מאַטעריאַל פֿאַרטיק אַ פּראָיעקט פֿון אַ רעקאָמענדירטן אויסלייג פֿון
די וויכטיקסטע 1000 ייִדישע ישובֿים אין פּוילן.
די אַרבעט באַשטייט: (1) פֿון אַ פּויליש-ייִדישן גרונדאינדעקס מיט ידעוּת
וועגן דער אַדמיניסטראַטיווער צוגעהעריקייט פֿון די ישובֿים; (2) פֿון אַ ייִדישן
זוכצעטל; (3) פֿון אַ ייִדישער מאַפּע פֿון פּוילן.
אויף דעם זעלבן אויפֿן איז פּראָיעקטירט די נאָרמירונג פֿון די ייִדישע
געאָגראַפֿישע נעמען פֿון די אַנדערע אייראָפּעישע קיבוצים.

פֿון פֿאַך-זשאַרגאַנען האָט די קאָמיסיע מאַטעריאַל צו פֿינף געביטן:
(1) צום קלעזמער-לשון, (2) בעלי-עגלה-שפּראַך, (3) גנבים-שפּראַך, (4) שונאָרער-
שפּראַך, (5) קאַרטן-שפּראַך. די ריכטסטע זאַמלונגען זענען פֿון קלעזמער-לשון.
עס זענען פֿאַרגעשטעלט כּמעט אַלע ייִדישע שפּראַכגעביטן פֿון פּוילן (אין
אַ קלענערער מאָס אויך פֿון רומעניע, קאַפּאַטן-רוסלאַנד, ליטע). די קאַרטאַטעק
צייַלט איבער 400 קלעזמערישע אויסדרוקן, ד״ה טאַפּלט אַזוי פֿיל אויסדרוקן
ווי אין די ביז איצט פֿאַרעפֿנטלעכטע אַרבעטן פֿון ד״ר ש. וויסענבערג, נח
פּרילוצקי און י. טריוואַקס. אויפֿן סמך פֿון דעם מאַטעריאַל וועט מעגלעך זיין
צוצוגרייטן אַן אַרומנעמענדיקע אַרבעט איבער דעם ייִדישן קלעזמער-לשון.

די נייע צײַט וועט מוזן באַוואַרענען אַ געוויסע סומע אויף צו פֿאַר-
ברייטערן די אַרבעט פֿון דער טערמינאַלאָגישער קאָמיסיע:

- א. אויף צו פֿאַרגרעסערן די זאַמלערישע אַרבעט.
- ב. אַרויסצוגעבן דעם ייִדישן געאָגראַפֿישן אינדעקס פֿון פּוילן.
- ג. אויף צו פֿאַרענדיקן די צוגרייט-אַרבעטן צו דער נאָמענקלאַטור פֿון
באַטאַניק און זאַפֿלאָגיאַע.
- ד. אויף דער אַרבעט פֿון צוויי סובקאָמיסיעס, איינע פֿאַר נאָך אַ שול-
טערמינאַלאָגיאַע, דאָס צווייטע פֿאַר אַ פֿאַך-טערמינאַלאָגיאַע לויטן אויס-
קלייב פֿון דער פֿילסעקציע.

רשימה פון די וויסנשאַפֿטלעכע רעפֿעראַטן צום צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִוואָ

די דאָזיקע רשימה אַנטהאַלט די רעפֿעראַטן וואָס זײַנען צוגעזאַגט געוואָרן פֿאַרן צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִוואָ. פֿון זײַ זײַנען געהאַלטן געוואָרן 33, 14 זײַנען צוגעשיקט געוואָרן אין מאַנוסקריפט, 6 זײַנען צו דער צײַט ניט צוגעשטעלט געוואָרן, ס׳ה געפֿינען זיך איצט אין אונדזער רשות 31 פֿתֿ-ידין, וואָס ווערן פֿאַר-עפֿנטלעכט ווערן צום גרעסטן טײַל אין די ייִוואָ-בלעטער און אַנדערע אין די שריפֿטן פֿון ייִוואָ. אין דעם איצטיקן נומער ווערן געדרוקט 7 פֿון די דאָזיקע רעפֿעראַטן.

I. אַלגעמײַנע טעמעס

1. דײַר. דאָויד זאָן (קאָפּנהאַגן): פֿאַרגלײַכונדיקע מעטאָדע אין דער פֿאַרשונג פֿון קולטור-ענינים.
2. דײַר. מ. ווינרביך (ווינע): אַקטואַליזירונג פֿון דער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט (קאָרעפֿעראַטן פֿון נ. פֿרידלוצקי און ו. לעשטשינסקי).
3. דײַר. א. טאַרשאַקאווער (פֿאַדזש): וועגן דעם מהות און די אויפֿגאַבעס פֿון אַ ייִדישער סאָציאָלאָגיע.
4. פֿינקעלשטיין (וואַרשע): מיטאַס, אַלעגאָריע, מעטאָפֿיזיק.
5. פֿראַפֿ. ש. שניאורסאָן: די גרונט-פֿראַבלעמעס פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט.

II. אויפֿן געביט פֿון דער פֿילאָלאָגישער סעקציע

6. דײַר. פֿ. בעראַנעק (ינדריכאווי האַרדעץ): ייִדיש אין דער טשעכאָסלאַוואַקיי.
7. נ. גאַלדבערג (ניו-יאָרק): די סבֿיבֿה און דער ייִדישער שרייבער.
8. דײַר. מ. דיאַמאַנט (טשערנאָוויץ): ייִדישע פֿאַלקס-קונסט.
9. דײַר. מ. ווינער (וואַרשע): פֿראַבלעמעס פֿון דער ייִדישער טעאַטראָלאָגיע.
10. נ. ווינניג (ווינע): געשיכטע און פֿראַבלעמעס פֿון דער ייִד' פֿאַרעמיאָגראַפֿיע.
11. דײַר. מ. ווינרביך (ווינע): גרונט-פֿראַבלעמעס פֿון דער מאָדערנער ייִדישער ליטעראַטור-שפּראַך.
12. יודא. א. יאָפֿע (ניו-יאָרק): ייִדיש אין אַמעריקע.
13. דײַר. י. נאָדעל (ריגע): פֿאַרשונגען וועגן העברעיִשן סינטאַקסיס.
14. נ. פֿרידלוצקי (וואַרשע): מיט וואָס איז ייִדיש אָפּגעשיידט פֿון דײַטש?
15. ז. קלמאַוויטש (ווינע): די ייִד' ליטעראַטור-שפּראַך אין אָנהייב 19טן יאָרה (יוסף פֿערל און זײַן קרייז).
16. ז. רייזען (ווינע): די ייִדישע פֿאַלקס-ליטעראַטור אין 19טן יאָרה

III. אויפֿן געביט פֿון דער היסטאָרישער סעקציע

17. דײַר. י. ברוצקוס (פּאַריז): די עלטסטע געשיכטע פֿון ייִדן אין קרים.
18. פֿראַפֿ. ש. דובנאָוו (ריגע): דער איצטיקער צושטאַנד פֿון דער ייִדישער היסטאָריאָגראַפֿיע.
19. דײַר. גלזאָן (וויין): די אונטערשטע שיכטן פֿון דײַטשן ייִדנטום אין 18טן יאָרה.
20. פֿראַפֿ. מ. הלוי (בוקאַרעשט): די ייִדישע אויטאָגראַפֿיע און דער קאַמף פֿאַר דער עמאַנספּאַציע אין רומעניע אין 19טן יאָרה.
21. דײַר. מ. העלער (ווינע): אַ ייִדיש שטעטל אין דער ליטע אין 18טן יאָרה.
22. ש. ווינטער (וואַצלאַוועק): אַ קונטרס מיט חשבונות פֿון ליבראַנצער קול פֿון 19/1818.
23. א. טשעריקאָווער (פּאַריז): די מעטאָדן צו פֿאַרשן די אַנטיסעמיטישע באַוועגונג.

24. י. לוי פרידמאן (ניו-יארק): די אמעריקאנער אינטערוועניעס וועגן די פאָנדאָמען אין רוסלאַנד אין די 1880ער יאָרן.
25. י. לעווין (ניו-יארק): דער דובנער פּינס.
26. ד"ר ר. מאַלער (וואַרשע): וועגן נאַציאָנאַל-סאָציאַלן כאַראַקטער פֿון דער קאָנאָמישער באַוועגונג אין איר אָנהייב-תּקופֿה.
27. מ. מיזעש (וואַרשע): ייִדישע בעלי-מלחמות אין פּוילן אין 17טן און 18טן יאָר.
28. א. מענעס (פּאַריז): נבֿיאַים און פֿאַלקס-פֿאַרזאַמלונג.
29. ד"ר ר. נאָטיק (וויילנע): צו דער געשיכטע פֿון האַנטווערק בײַ לײַטווישע ייִדן.
30. ד"ר ג. פּאַץ (וויילנע): די ייִדישע פֿראַגע אין דער אירעפּאָליטישער פֿון דער רוסישער אינטעליגענץ אין 19טן יאָר.
31. ד"ר פ. פֿרידמאַן (לאָדזש): אָרנאָמיזאַציע פֿון דער ייִדישער היסטאָריאָגראַפֿיע.
32. ד"ר פ. פֿרידמאַן (לאָדזש): אינדוסטריאַליזירונג פֿון ייִדן אין קיניגרייך פּוילן אין די יאָרן 1800—1870.
33. פ. קאָץ (וויילנע): די אינזענטאַריזירונג פֿון אַרכיטעקטור-מאַטעריאַלן מכות ייִדן אין אַלגעמינע און ייִד אַרכיטעקטור אין מזרח-איייראָפּע.
34. ד"ר ע. ריינעלדס (וואַרשע): צו דער קולטור- און שטייגער-געשיכטע פֿון די וואַרשעווער ייִדן אין 18טן יאָר.
35. ד"ר י. שאַפּקו (ניו-יאָרק): די ייִדישע היסטאָריאָגראַפֿיע אין אמעריקע.
36. ב. שטיינבערג (ניו-יאָרק): די אַנאָריזירונג פֿון די ייִדן אין אמעריקע פֿאַר 1880.
37. ד"ר י. שפּער (וואַרשע): מקורים צו דער געשיכטע פֿון וועד-אַרבע-אַרצות.
- IV. אויפֿן געביט פֿון דער עקאָנאָמיסטישער סעקציע**
38. י. גיטערמאַן (וואַרשע): די פּראָדוקטיוויזירונג פֿון דער ייִדישער באַעפֿעקערונג אין פּוילן.
39. פּראָפֿ. ל. הערש (זשענעוו): וועגן דער קרימינאַליטישע צווישן ייִדן אין פּוילן.
40. ד"ר ה. לאַנדור (פּאַנעוועזש): די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג אין דער אומאַפּהענג-ניקער ליטע (1918—1935) און די פּערספּעקטיוון פֿון דער ייִדישער עקאָנאָמיק.
41. י. לעטשינסקי (וואַרשע): דער איצטיקער צושטאַנד פֿון דער וועלט-ווירט-שאַפֿט און די פּערספּעקטיוון פֿון דער ייִדישער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג.
42. ל. קאַנעל (ביאַליסטאָק): פּאַך-קאָנסולטאַציע און דער ייִדישער עקאָנאָמישער אויפֿבו.
- V. אויפֿן געביט פֿון דער פּסיכאָלאָגישער סעקציע**
43. ד"ר ה. אָרמאַן: די היינטיקע ייִדישע פּסיכאָלאָגיע און אירע באַדערפֿענישן.
44. ד"ר ז. בערנשטעין (וויין): וועגן דער פּשוטער מאַנסבילשער פּובערטעט.
45. א. נאָלאָמב (בן-שמן): שיפֿלוח-פּסיכאָלאָגיע.
46. ל. לעהרער (ניו-יאָרק): לערער און שולן אין פֿאַרשידענע קולטורעלע און פּסיכאָלאָגישע סיטואַציעס.
47. ד"ר מ. וויינבערג (פּייטסבורג): אויסזיכטן פֿאַר ייִדישע פֿאַרשונגען אויפֿן פּסיכאָטרישן פֿעלד.
48. ש. לעווין (קאָוונע): טיפּאָלאָגישע אויספֿאַרשונג פֿון די שילער פֿון קאָוונער קאָמערץ-נימנאָזיע.
49. ר. סימכאָוויטש (וואַרשע): אַן אויספֿאַרשונג וועגן דער מאָדאַליטיט פֿון די ייִדישע שולקיינדער אין וויילנע.
50. ד"ר ח. עזראַסבערג (וויין): דעמאָקראַטישע פּראָפּאַגאַנדע.
51. ד"ר ה. קאָוואַרסקי (וויילנע): געוועזענע קינדער.
52. ד"ר א. א. ראָבאַק (קעיימברידזש, מאַס): אָפּשטאַם און אויסדרוק-שטייגער.
53. ד"ר י. רובין (לאַ-אַבֿיבֿ): ייִדישע קינדער אין ארץ-ישׂראַל.

סעסיע פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג

דעם 20סטן אויגוסט 1935, נאָכן שלום פֿון צוזאַמענפֿאַר, האָט די נייִ אויסגעוויילט צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג פֿון ייִוואָ אָפּגעהאַלטן איר ערשטע סעסיע.

אויף דער ערשטער זיצונג זינגען בייגעווען: י. גיטערמאַן, ה. גילישענ-סקי, מ. ווינערניך, ב. פּהן-ווירגילי, א. טשעריקאָווער, י. לעשטשינסקי, י. מאַרק, נ. מייזעל, נ. פּרילוצקי, נ. פֿינערמאַן, ב. קלעצקין, ז. קלמנאָוויטש, ז. רייזען, די מיטגלידער פֿון ראָט: ש. באַסטאַמסקי, ר. גלאָנץ, י. גענש, א. זינפֿעלד, ג. פּלודערמאַכער, און מיטגלידער פֿון רעווידיר-קאָמיסיע: י. ראָדויליאַנסקי. די צ״פֿ האָט אויסגעוויילט אין אויספֿיר-ביוראָ די ווינטערדיקע מיט-גלידער: י. גיטערמאַן, מ. ווינערניך, ב. פּהן-ווירגילי, א. טשעריקאָווער, י. לעש-טשינסקי, ז. קלמנאָוויטש, ז. רייזען.

דעם אויספֿיר-ביוראָ וועט אָפּגעגעבן אַרױסצוגעבן דעם באַריכט פֿון צוזאַמענפֿאַר אין דער פֿאַרם און אין דעם פֿאַרנעם, ווי עס וועט געפֿינען פֿאַר מעגלעך.

עס ווערן באַשטעטיקט די סעקרעטאַרן פֿון וויטנשאַפֿטלעכע סעקציעס אין פֿריערדיקן באַשטאַנד. עס ווערט באַשלאָסן, אַז דאָס אויספֿיר-ביוראָ זאָל אויסאַרבעטן אַ פּראַיעקט צו רעאָרגאַניזירן די פּסיכאָלאָגישע-פּעדאַגאָגישע סעקציע אין הסכם מיט די באַשלוסן, וואָס זענען אָנגענומען געוואָרן אויפֿן צוזאַמענפֿאַר. עס ווערט אַרױסגעזאָגט דער ווונטש, אַז די סעקציעס זאָלן פֿאַרברייטערן זייער באַשטאַנד דורך צוציען מיטגלידער-קאַרעס אָנדענטן.

עס ווערט אויסגעוויילט אַ קונסט-קאָמיסיע פֿאַר דעם קונסט-מוזיי אין אָט דעם באַשטאַנד: יאַנקאָ אַדלער, וואַרשע; נחום אַרנאָנסאָן, פּאַריז; רחל בערנשטיין-ווישניצער, בערלין; יוליוס גענש, טאַרטו; בער זאַלקינד, ווילנע; אַבְרָהָם זינפֿעלד, לעמבערג; י. מ. נעמאַן, וואַרשע; י. א. עליאָוויטש, וואַרשע; בנציון צוקערמאַן, ווילנע; נח פּרילוצקי, וואַרשע; סעקרעטאַר פֿון דער קונסט-קאָמיסיע א. זינפֿעלד. די צ״פֿ נעמט צו קענטעניש די ערקלערונג פֿון מאַרק שאַגאַל, פּאַריז, דעם איניציאַטאָר פֿון דעם קונסטמוזיי, וועגן זיין אַקטיווער מיטאַרבעט פֿאַר דעם קונסטמוזיי. די ערשטע אויפֿגאַבע פֿון דער קונסט-קאָמיסיע איז אויסצואַרבעטן אין משך פֿון 3 חדשים אַ גענויעם פּלאַן, ווי אזוי דער ייִדישער קונסטמוזיי ביים ייִוואָ זאָל אָרגאַניזירט ווערן, און מאַביליזירן אַלע פֿריינד פֿון דער ייִדישער קונסט פֿאַר דעם נייִ געשאַפֿענעם צענטער פֿון דער ייִדישער קונסט און דעם ייִדישן קינסטלער.

אויף דער צווייטער זיצונג פֿון צ״פֿ האָבן זיך באַטייליקט: ה. גילישענ-סקי, מ. ווינערניך, ב. פּהן-ווירגילי, י. לעשטשינסקי, י. מאַרק, נ. מייזעל, ב.

קלעצקין, ז. קלמנאוויטש, ז. רייזען, ר. גלאַנק, א. זינפֿעלד, י. שאַפּיראַ.
י. ראָדוֹליאַנסקי.

עס איז אויסגעהערט געוואָרן און באַשטעטיקט דער באַריכט פֿון
מ. וויזנרין

וועגן דער אַספּיראַנטור א״נ פֿון ד״ר צ. שאַבאַד:

אויף דער מצדונג וועגן דער גרינדונג פֿון דער אַספּיראַנטור זינען
אַנגעקומען קרובֿ 80 אַפֿליקאַציעס. דאָס אויספֿיר-ביוראַ אין פֿאַרשטענדיקונג
מיט די סעקרעטאַרן פֿון די וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס האָט באַשטעטיקט פֿאַר
אַספּיראַנטן אויף דעם יאָר 1935-36 15 אַפֿליקאַנטן און באַשטימט פֿאַר זיי אַט
די טעמעס:

מגראַ אַהרן אײַזענבאָך, וואַרשע: די יידן אין וואַרשעווער פֿירשטן-
טום-אַ פּרוו פֿון אַ סינטעטיש בילד פֿון דער געשיכטע פֿין די יידן אין פּוילן
אַנהויב 19טן י״ה; אינזש׳ יעקב באַביצקי, סטאַניסלאָוו: די ייִדישע
לאַנדווירטשאַפֿט אין סטאַניסלאָווער וואַיעוואַדשאַפֿט-עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע
אויספֿאַרשונג (לויט אַ ספעציעלִע אויסגעאַרבעטער און פֿאַרעפֿנטלעכטער אַנקעטע);
מגראַ משה בלעכער, קראָקע: די השפּעה פֿון היינריך היינע אויף דער
ייִדישער ליטעראַטור און די ייִדישע היינע-איבערזעצונגען; מרדכי גילינסקי
מעזעזשין: ייִדישע קינדער-ליטעראַטור; היים גינינגער, טשערנאָוויץ;
אויסדרונג פֿון ד״ר אַלפֿרעד לאַנדויס ייִדישן ווערטערבוך; מגראַ סערגיוש
גליקסאָן, כּוואַלק: די ייִדישע פּראָווינציאַנעלע יוגנט אין ווילנע; יוסף-
דוד דערעוויאַנסקי, זשעלדאָק: די ייִדישע ראַבינער-שול אין ווילנע
1847-1873; אינזש׳ שמון טאַפּוואַך, ווילנע: אַ ייִדישער לאַנדווירטשאַפֿט-
לעכער ישובֿ אין ווילנער געגנט-עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע און שטייגערישע
אויספֿאַרשונג; מגראַ מנחם לינדער, שניאַטין: דער זעמערפֿאַך אין ווילנע;
דניאל לערנער, אָדוטיטש: די ייִדישע געזעלשאַפֿטלעכקייט אין ווילנע אין
יאָר 1905; מיכאל שוואַן (נאַטיש), סוועניאַן: יעקב דינעוואַן, זיין לעבן
און שאַפֿן; שמואל-זינבול פּיפּע, סאַניק: דער ייִדישער קינדער-פֿאַלקלאָר;
חנה פּישטשאַצער, וויסאַקע: די עלטערנשאַפֿט פֿון די ייִדישע שולן אין
ווילנע; ראָזע קאַנטאַר-ליכטענשטיין, וואַרשע: די ייִדישע יוגנטלעכע
בעקער-אַרבעטער אין וואַרשע; שאול רייזען, ווילנע: די עוואָלוציע פֿון די
ייִדישע נאַציאָנאַלע פּראָגראַמען אין די יאָרן 1837-1907; אליהו שולמאַן,
ניו-יאָרק: דער אויפֿשטייג פֿון ייִדישער ליטעראַטור אין אַמעריקע ביז 1900;
מגראַ בערשאַסבערג, ווילנע: דער עלעמענט פֿון דזיטשמעריש אין דער
ליטעראַטור-שפּראַך פֿון 19טן י״ה.

צום סוף איז באַשלאָסן געוואָרן צו פֿאַרעפֿנטלעכן דעם וויטערדיקן

אויפֿרוף צו דער ייִדישער עפֿנטלעכקייט

דער אַלִוועלטלעכער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אָפּגעהאַלטן אין ווילנע אין די טעג פֿון 14טן—19טן אויגוסט 1935, האָט געפֿונען אַ הילכיקן אָפּקלאַנג אין דער גאַנצער ייִדישער וועלט, ווי אויך אין די קרייזן פֿון דער אַלגעמיינער וויסנשאַפֿט. דער צוזאַמענפֿאַר האָט ניט נאָר אונטערגעפֿירט אַ סך-הפֿל פֿון די אויפֿטוען פֿון יוואָ פֿאַר די פֿאַרגאַנגענע 10 יאָר פֿון זיין טעטיקייט און מאַניפעסטירט די הויכע מדרגה פֿון זיין וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, נאָר האָט אויך געבראַכט צום אויסדרוק די גרויסע סימפּאַטיעס פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט צו דעם אַלִוועלטלעכן צענטער פֿאַר דער ייִדישער קולטור און וויסנ-שאַפֿט. דער מאַסנדיקער אָנטייל אין דעם צוזאַמענפֿאַר (איבער 150 דעלעגאַטן פֿון אַ אַנדערטהאַלבן צענדלינג לענדער און פֿיל הוינדערטער געסט), די הונ-דערטער באַגריסונגען פֿון אַלע עקן וועלט, די זייער לעבעדיקע דעבאַטן אויפֿן צוזאַמענפֿאַר האָבן אַנטפלעקט די טיפֿע פֿאַראינטערעסירטקייט פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿטלעכקייט אין דער אַרבעט פֿון יוואָ. דורך די רעזולטאַטן פֿון די וואַלן אין די אַרגאַנען פֿון אינסטיטוט איז פֿעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז דער יוואָ איז געבליבן געטריי די צילן, וואָס זענען אָנגעצייכנט אין זיין גרינדונגס-דעקלאַראַציע — צו ווערן דער צענטער פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, דער אָרט, וווּ עס בילדן זיך אויס נייע אַרבעטער אויפֿן געביט פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט און קולטור, דער צענטראַלער רעגיסטריר-פּונקט פֿון דעם ייִדישן קולטור-לעבן אין אַלע עקן וועלט. נאָך מער-ס'איז אויך קלאַר געוואָרן, אַז אין דעם פּראָצעס פֿון זיין אַנטוויקלונג און וואַקס האָט דער יוואָ ווייט פֿאַרברייטערט זיין לכתחילהדיקע אַרבעטס-פּראָגראַם און אַלץ נייע און נייע אויפֿגאַבן געמוזט אַרשנציען אין דער ספֿערוע פֿון זיין טעטיקייט. בלויז דער דוחק אין מיטלען האָט די גאַנצע צייט געליימט דעם פֿאַרנעם פֿון דער יוואָ-אַרבעט, ניט געלאָזט דעם יוואָ אין דער פֿולער מאַס רעאַלי-זירן די פּלענער, וואָס דרינגען אַרויס פֿון דעם עצם פֿון דער דאָזיקער אייג ציקאַרטיקער אַנשטאַלט, אויפֿגעבויט אַזאַנק דעם מסירת-נפש פֿון די וויסנ-שאַפֿטליכע און די אַנטווערנונגען פֿון דער ייִדישער אינטעליגענץ און פֿון די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן.

ביי גאָר די גרויסע אויפֿטוען פֿון דעם יוואָ פֿאַר דער ייִדישער וויסנ-שאַפֿט מוז מען דאָך מודה זיין, אַז אַרבייטערעטנדיק אין צווייטן יאָרצענדלינג פֿון זיין עקסיסטענץ שטייט דער אינסטיטוט ערשט בנים אָנהייב פֿון דעם וועג וואָס איז פֿאַר אים אָנגעצייכנט, ער האָט ערשט געמאַכט די ערשטע טריט צו זיין ציל: צו שאַפֿן דעם וויסנשאַפֿטלעכן סינטעז פֿון דעם ייִדישן לעבן אין אַלע זיינע אַרויסוויזן אין גאָר דער וועלט, אויסצושמידן דעם

וויסנשאַפֿטלעכן אינסטרומענט, וואָס דאַרף דינען די ייִדישע פֿאָלקסמאַסן אין דעם קאַמף פֿאַר זייער קולטורעלער עמאַנסיפּאַציע.

אין אַט דער איינזעעניש האָט דער אַלועלטלעכער צוזאַמענפֿאַר פֿון ייוואָ אויפֿגעגעבן דער נייַ אויסגעקליבענער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג צו פֿאַרטיפֿן און פֿאַרברייטערן די אָנגעהויבענע אַרבעטן: די וויסנשאַפֿטלעכע פֿאַרשונג דאַרף נאָך ענגער ווערן פֿאַרבונדן מיט די אַקטועלע פֿראַבלעמען פֿון דער ייִדישער ווירקלעכקייט, די אַרגאַניזירונג פֿון די ייִדישע פֿאַרשער אַרום דעם ייוואָ דאַרף פֿאַרשטאַרקט ווערן, די פֿאַרלעגערישע אַרבעט דאַרף ווערן פֿאַרגרעסערט און סיסטעמאַטיזירט, די אַספּיראַנטור א״נ פֿון ד״ר שאַבאַד אויסצובילדן ייִדישע וויסנשאַפֿטלעך דאַרף ווערן אויסגעבויט אין אַ שטענדיקער אינסטיטוציע און בילדן דעם אָנהייב פֿון אַ ייִדישער הויכשול, עס דאַרף אינטענסיוו ווייטער געפֿירט ווערן די אַזוי געראַטן אָנגעהויבענע אַרבעט אין דעם צווייג יוגנט-פֿאַרשונג, עס דאַרף געשאַפֿן ווערן די סעקציע פֿאַר דער ייִדישער קונסט. אויספֿירן אַט די אויפֿגאַבעס וועט דער ייוואָ זיין בפּוח נאָך מיט דער ברייטער הילף מצד דער ייִדישער געזעלשאַפֿט.

דאָס פּרעזידיום פֿון דעם ערן-קוראַטאָריום, די צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג און דער ראַט פֿון ייוואָ רופֿן אַלע פֿריינד פֿון דער ייִדישער קולטור און וויסנ-שאַפֿט, אַלע די וואָס זינען פֿאַראינטערעסירט אין דעם אויפשטייג פֿון די ייִדישע פֿאָלקס-מאַסן, אין שטאַרקן זיי מאַראַליש, אין העלפֿן זיי בייקומען די שווערע עקאָנאָמישע און קולטורעלע נויטן—צו שטיצן אַקטיוו און סיסטעמאַטיש דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט.

אין די איצטיקע שווערע צייטן, ווען פֿון אַלע זייטן לוייערן אויף אונדזער פֿאָלק סכּנות פֿון צעפֿאַל און חורבן, איז דער הויב פֿון אַלע פֿאָלקספֿריינד צו שטאַרקן דעם גייסט, צו הייבן די קולטור פֿון פֿאָלק, אונטערהאַלטן דעם מוט, פּדי עס זאָל קאַנען מיט פֿבּור אויסהאַלטן ביז בעסערע צייטן. אין דעם באַוווּסטזיין פֿון זיין אַרבעט האָפֿט דער ייוואָ, אַז די ייִדישע געזעלשאַפֿט וועט זיך ברייטהאַרציק אַפּרופֿן און וועט אים געבן די נייטיקע הילף אויסצופֿירן זינע גרויסע אויפֿגאַבן.

**פּרעזידיום פֿון ערן - קוראַטאָריום,
צענטראַלע פֿאַרוואַלטונג און ראַט
פֿון ייִדישע וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט**

וויסנשאפטלעכע ארבעט אויף די ערטער

1. די ביזאציטיקע פראקטיק פון ייוואָ האָט געוויזן, אז פאַר אינטעליגענטע גרופעס און אַפילו פאַר יחידים זינען פאַרצן גרויסע מעגלעכקייטן פון וויסנשאפטלעכער אַרבעט אויף דער פראָווינג.
2. דער צוועק פון אַזאַ אַרבעט קען בדרך-כלל פאַרמולירט ווערן אזוי: דערקענען די אייגענע סביבה. אָט זינען עטלעכע פונקטן וואָס זינען וויכטיק; לויט דעם קען מען זיך אַריענטירן און צוגעבן נאָך פראַגעס.
3. אַלגעמיינע כאַראַקטעריסטיק פון יישוב (שטעטל אָדער שטאָט): פאַרפֿעלקערונג, וויפֿל אין דעם ייִדן, ווער זינען די אַנדערע. צי ווילען ייִדן אין באַשטימטע שטאָטטיילן אָדער אויסגעמישט. פֿלאַן פון יישוב, מיט באַצייכענונג, וווּ איז די ייִדישע באַפֿעלקערונג געדיכטער. צי פאַרצן גאַסן מיט ייִדישע נעמען? צי אין דער לעצטער צייט פאַרגרעסערט דעם שטח פון יישוב דורך אינקאָרפּאָרירן דערפֿער; צוליב וואָסערע מאָטיוון (פֿלומרשטע, פאַקטישע).
4. אַדמיניסטראַציע און באַפֿעלקערונג. שטייערן, מיליטער-דינסט און באַציונג צו דעם. ווירקונג פון מיליטער-דינסט אויף די יונגעלעכט.
5. שטאָטישע זעלבסט-פאַרוואַלטונג און דער אָנטייל פון ייִדן אין איר. דער שטאָטישער בודזשעט און דער אָנטייל פון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין די הכנסות און הוצאות. צי האָט זיך געביטן די באַציונג צו ייִדן אין משך פון די לעצטע יאָרן. דיפֿערענצירונג פון די ראַטמענער און מאַניסטראַט-מיטגלידער, בכלל און ספּעציעל די ייִדישע, לויט פאַרטייען און גרופעס. ייִדישע אָנגעשטעלטע אין דער שטאָט-פאַרוואַלטונג.
6. די ייִדישע קהילה. פוחות-פאַרהעלטענישן, פונקציעס, אָנזען. סטאַטיסטיק פון דער באַפֿעלקערונג לויט די ידיעות פון דער פּאָלקסצייַלונג. אין קלענערע פונקטן קען מען מאַכן אַ זעלבשטענדיקע צייַלונג לויט ספּעציעל אויסגעאַרבעטע רובריקן (זע די אויסגאַבע פון ייוואָ; דער מצב פון ייִדישן שטעטל).
8. כאַראַקטעריסטיק פון עקאָנאָמישן מעמד פון דער באַפֿעלקערונג בכלל און פון דער ייִדישער פּאַרט. פאַרבינדונג מיט דער דרויסנדיקער וועלט: באַן, טיך, בעלי-עגלות, אויטאָבוסן. קאַמף צווישן בעל-עגלות און אויטאָבוסן (קאַנגרעטע פּאַרן). ייִדן אַלס באַלעבאַטימ, אַלס אַרבעטער ביי די אויטאָבוסן.
9. מלאכה. באַלעבאַטימ, געזעלן, לערנינגלעך. פאַכן, קוואַליטעט פון דער אַרבעט. געדויער פון אַרבעטסטאָג. קאָנקורענץ-פעקטור. קראַנקן-קאַסע. טערמינאָלאָגיע און פּאָלקלאָר פון די פאַכן.

10. האנדל. מינים (מארק, קליינהאנדל, הורט). דיפערענציירט פון סחורה. יידישע שילדן? שטאטישע און דאָרפישע קונדשאפט. קאָראַבעלניקעס (דאָרפסגייער). קאָאָפּעראַטיוון.
11. קרעדיט (גמילות-חסדים, פאָלקסבאַנק, קאָמונאַלע באַנק). אָפּשאַפּאַרונגען. ייִבערבליק פון די באַלאַנסן. פּריוואַטע מלווים. הייך פון פּראָצענט.
12. צי פאַראַן וועלכע עס איז גרעסערע אונטערנעמונגען? צי זינען דאָרט פאַראַן ייִדישע אַרבעטער, צי קומט אָן שווער אַרײַנצודרינגען אַהין?
13. צי פאַראַן ייִדן אין די פּרײַע פּראָפּעסיעס (דאָקטוירים, אַדוואָקאַטן). ייִדישע באַאַמטע?
14. ערדאַרבעט ווי אַן עיקר-פּרנסה און ווי אַ צוגאַב-פּרנסה. אַנדערע צוגאַב-פּרנסות.
15. עמיגראַציע. ווהיין, וויפל. פאַרבינדונגען פון די אויסגעוואַנדערטע מיט דער אַלטער היים. צי פאַרנעמט מאַטעריעלע הילף פון אויסלאַנד אַ גרויסן פּלאַץ אין די הכנסות.
16. בודזשעטן פון עטלעכע פּאַמיליעס פאַר אַ חודש, פאַרשריבן טאָג פאַר טאָג הכנסות און הוצאות.
17. הכשרה-פּונקטן, חלוצים. זייער אַרבעט, זייער שטייגער לעבן. אויב אָנגעפּאַרענע, באַציונגען מיט דער אַרטיקער יונגט, מיט די אַרטיקע אַרבעטער.
18. ווײַן- און געזונט-באַדינגונגען. ווי אַזוי זינען געבויט די היזער, אייגענטיילט די צימערן. ווי אַזוי זעט אויס דער פּלאַץ אַרום דעם הויז. פּאַטאַ- גראַפיעס פון עטלעכע כאַראַקטעריסטישע היזער. גרייס און הייך פון די צימערן. וויפל מענטשן אויף אַ דירה, אויף אַ צימער, אויף אַ בעט. סטאַטטיק פון היזער און דירות. פּלאַנען פון עטלעכע היזער און צימערן. מעפל. באַפּונג פון די ווענט. באַליכטונג. באַהייצונג. וואַסער-פאַרוואַרונג. קלאָזעטן. באַד. זיף. צייג- בערשטלעך, צי גייען זיי הינט מער ווי אַמאָל (נאָכפּרעגן זיך אין אַפּטייק-קראָם, אייגענע אָבסערוואַציעס). שערן זיך די האָר, ראַזירן. קראַנקייטן, וואַסערע אָפּ- טער (סטאַטיטיק). דאָקטוירים, רופאים, הייבאַמען. אָפּשפּרעכענישן, פּאַלקס- מעדיצין. שפּיטאַל (הקדש). קאַליקעס. בעטלער. צדקה-חברות און אינדוידועלע צדקה. אָפּגעשטאַנענע. משוגעים.
19. דערנערונג. וואָס און ווען עסט מען אין דער וואַכן, אום שבת, אום יום-טוב. ווי האַלט עס מיט פּשרות. די ראַלע פון קאַרטאַפּל, הערינג, פּלייש אין דער דערנערונג. גענויע מעניוען פאַר אַ חודש צייט אין אַן אַרעמער, מיטע- לער, פאַרמעגלעכער שטוב.
20. סעקסועלע אויפקלערונג און באַציונגען. פּלירט. ליבע. חתונה האַבן. שדכות, נדן. כאַראַקטעריסטיק פון קאָנקרעטע פּאַרן. מיידלעך-מוטערס, באַציונג צו זיי. אומגעזעצלעכע קינדער, באַציונג צו זיי.
21. פּאַמיליע. צאָל קינדער. גרייס פון די פּאַמיליעס אין פאַרגאַנגענעם און איצטיקן דור בײַ אַרעמע, מיטלע, טאַרמעגלעכע. קינדער-שטאַרביקייט (סטאַ-)

- מיטטיק). געבורטן-קאנטראָל; וואָסערע מיטלען פון געבורטן-קאנטראָל ווערן באַנוצט. צי פאַרקויפן זיך עפנטלעך פרעווענטיווע מיטלען און וואָסערע. אַבאָרטן. 22. באַציונגען צווישן די עלטערן. צי זעט זיך אַ חילוק פון די חתונות פון ליבע ביז די חתונות מיט אַן אויסרעכענונג. קאָנקרעטע פּאַרן. אַרבעט-צעטיילונג. קאָנפּליקטן. געטרייטשאַפט און פאַרראַט. 23. באַציונג פון עלטערן צו קינדער. געבורט. איינגלייבענישן. ווי אזוי האַלט די מוטער דאָס זייגקינד, ווי אזוי פירט זיך די מוטער גופא. באַלעווען און שטרענגקייט אין דערציונג (פאַרשיידענע באַציונג צו יינגלעך און מיידלעך, צו עלטערע און יינגערע קינדער?). וואָס טראַכטן די עלטערן וועגן זייער דערצי-ערישער אויפגאַבע, וועגן דער צוקונפט פון די קינדער. שטוביקע אַרבעט פון די קינדער. באַציונג פון די עלטערן צו דער שול. 24. באַציונג פון קינדער צו עלטערן. צוגעבונדנקייט צום טאַטן, צו דער מאַמען. די פּראָגע פון אויסלערנען זיך אַ פּאָך, פון געפינען אַרבעט. קאָנפּליקטן מיט די עלטערן צוליב מאַטעריעלע טעמים. באַציונג צו אַלטע עלטערן. 25. באַציונג פון די קינדער צווישן זיך. נאַענטקייט און ווייטקייט צווישן מיטקינדער. ווירקונג פון עלטער, פון די באַדינגונגען פון דערציונג, פון דער באַציונג מצד די עלטערן. באַציונגען צווישן יינגלעך און מיידלעך אין דער פּאַמיליע: אין די קינדערשע יאָרן, אין די יאָרן פון צייטיקונג און שפּעטער. קעגנזייטיקע הילף, קאָנפּליקטן. 26. באַציונגען צו קרובים. דעה פון זיידן און באַבען, פון אַנדערע קרובים אין דער דערציונג, אין באַשטימען די שול, דעם פּאָך אַזוי. אַרעמע און רייכע קרובים. 27. באַציונגען צווישן פּאַמיליעס. גיין צו גאַסט. לשון-הרע און רכילות. קעגן וועמען דער עיקר געווענדט, אויף וואָס פאַר אַ באַזיס. צונעמענישן, שפּאַט-לידלעך. 28. רעליגיע אין דער פּאַמיליע. פּלי-קודש און ווי אזוי זיי ווערן אויס-געהאַלטן. בתי-מדרשים, קלויזן, שטיבלעך, שולן. דער בית-מדרש ווי אַ געזעל-שאַפטלעכער צענטער. אַנטי-רעליגיעזע איינפלוסן. אינדיוידועלע פרומקייט און אפיקורסות. קאָנפּליקטן אויף דעם באַזיס. צי באַמערקט זיך אַ טענדענץ פון פאַרשטאַרקטער אָדער פאַרקלענערטער פרומקייט. 29. דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן, ספּעציעל ביי דער יידישער באַפעלקע-רונג. א) פּאַרטייען (מיט וואָס געמט אויס די אָדער יענע פּאַרטיי און ביי וועמען?); ב) פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען; ג) בילדונגס-און אַנדערע געזעלשאַפטן; ד) אַנדערע חברות. 30. שולן, חדרים, אָוונטקורסן, דראַמקרייזן, ביבליאָטעקן. ווירקונג פון די אינסטיטוציעס אויף דער סביבה. 31. פאַרוויילונגען, טאַנצאָונטן 32. קינאַ, ספּאָרט.

33. דאָס לייענען צייטונגען און ביכער.

34. קליידונג. צי זען זיך שינויים, צו באַמערקט זיך אַ שטרעבונג מיט צוהאַלטן מיט דער מאָדע, צו פראַווען עלעגאַנץ?

35. שפראַך. צי זינען פאַראַן ייִדישע היזער וווּ מען רעדט ניט ייִדיש, נאָר אַן אַנדער שפראַך. וואָסערע? צו זינען פאַראַן היזער וווּ די עלטערן ריידן צווישן זיך ייִדיש און מיט די קינדער אַן אַנדער שפראַך. קאָנקרעטע פּאַלן. וואָסערע מאַטיוון גיבן די עלטערן אויף? וואָס פאַר אַ ווירקונג האָט דאָס אויף די קינדער? צי לערנען זיך אַזוינע קינדער אויס ייִדיש ווען זיי ווערן עלטער? אויב חוץ דער מלוכה-שפראַך ווערט גערעדט אין אַזער געגנט נאָך אַ שפראַך, איז ווי ווייט קענען יידן, דערוואַקסענע און קינדער, די דאָזיקע שפראַך?

36. דיאַלעקט. וואָסערע ווירקונגען האָט די לייטעראַטור-שפראַך, די צייט-טונג-שפראַך, די ייִדישע שול אַזווי אויף דער אויסשפראַך, אויפן אויסוואַל פון די ווערטער און פאַרמען.

37. לידער, מעשהלעך, שפריכווערטער וואָס זינען פאַרשפרייט אין דעם ייִשוב.

38. די פאַרגאַנגענהייט. ווי אַלט איז דער ייִשוב. וואָסערע דאָקומענטן זינען פאַראַן אין שטאָטישן אַרכיוו. יידן אין דעם ייִשוב. פּונקטים פון דער קהילה און פון חברות. בנינים. מצבות אויפן בית-עלמין. צי דערציילט די טראַדיציע עפעס וועגן דעם עלטער פון ייִשוב און פון יידן אין דעם ייִשוב. מוסטער פאַר אַן אַרבעט וועגן דער פאַרגאַנגענהייט: „פּונקט פון דער שטאָט פרוזשענע“, 1930.

*

עטלעכע מעטאָדישע באַמערקונגען

I. אין די 38 פונקטן איז אָנגעוויזן אַ גרויסער פאַרנעם פון אַרבעט. אויב די אַרטיקע קאָרעספּאָנדענטן ווילן אויספירן די גאַנצע פּראָגראַם איז געוויס גוט. אָבער אַ גרויסן ווערט וועלן האָבן אויך טייל = באַשרייבונגען: די דערציילונג = סיסטעם, אַ געוויסער פאַך, אַן אינסטיטוציע אד"גל. מען דאַרף אַפילו האָבן אין זינען: בעסער באַשרייבן גרונטיק איין געביט פון לעבן איידער געבן צו ביסלעך פון אַלץ.

II. וועגן עטלעכע פון די דערמאָנטע געביטן האָט דער יוואָ נאָך פריער פובליקירט ספעציעלע אַנקעטעס: דער מצב פון ייִדישן שטעטל; ייִדישע יום-טובים; דער חדר; דאָס ייִדישע שולוועזן; פאַרגאַנגענהייט פון קהילות; טערמינאָלאָגישע און ליינגוויסטישע פּרעגבויגנס אַזווי. ווער עס אינטערעסירט זיך מיט די דאָזיקע טיילגעביטן זאָל אַרויספאָדערן יענע אַנקעטעס.

III. שרייבן דאַרף מען ניט וואָס עס וואָלט געדאַרפט אָדער געקאָנט זיין, נאָר דאָס וואָס עס איז, וואָס מען האָט געזען און געהערט. ווי עס איז מיגלעך

צו באקומען ציפער זאָל מען ניט זשאַלעווען קיין טירחא זיי צונויפצונעמען;
אַבער פון יעדער זאָך דאַרף מען אויך געבן אַ לעבנספולע באַשרייבונג. ביים
נעמען אינטערוויען — און דאָס דאַרף מען טון וואָס מער — פאַרשרייבן ווי
ווייט מיגלעך ווערטערלעך, ניט באַפּונדיק מיט אייגענע צוגאַבן.

IV. ביי טייל פּראָגעס איז בפּירוש אָנגעוויזן: קאָנקרעטע פּאַלן. דאָס איז
שייך צו אַלע פּונקטן — וואָס ווינציקער חקירה, וואָס מער קאָנקרעטקייט אין די
באַשרייבונגען. אונדז גייט ניט אין די נעמען — עס איז גענוג אָנצווייזן אינציאַלן.
ביים פּובליקירן די מאַטעריאַלן וועלן אַפּילו די אינציאַלן אויך ניט דערמאָנט
ווערן, אויב די קאָרעספּאָנדענטן וועלן דאָס פאַרלאַנגען.

V. שרײַבן אויף איינציקע זיטלעך העפטפּאַרמאַט, פון איין זיט.

VI. אין גאַנג פון דער אַרבעט פאַרשטענדיקט זיך כּסדר מיטן יוואָ וועגן
אַלע אייערע ספּקות און נייע פּלענער.

זיבעטע זיצונג

- 108 צווייטער וויסנשאַפֿטלעכער פּלענום
- רעפּעראַט פֿון פּראָפֿ' פֿ. שניאורסאָן, די עמאַנציפּאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנ-
שאַפֿט"
- 109 באַנקעט
- 113

אַכטע זיצונג

- 114 המשך פֿון די וויכוחים
- 127 באַראַטונג פֿון דער היסטאָרישער סעקציע וועגן רעגיאָנאַל-געשיכטלעכער פֿאַרשונג.

ניינטע זיצונג

- 128 פּלענום פֿון צוזאַמענפֿאַר
- 130 סוף פֿון די וויכוחים
- 131 וואַלן
- 133 רעזאָלוציעס און פֿאַרשלאָגן
- 137 שליסונג פֿון צוזאַמענפֿאַר

ה ו ס פ ו ת

- 143 באַגריסונגען צום צוזאַמענפֿאַר
- 181 וואָס קאָן דער יינוואַ און וואָס קאָן מען פֿאַר אים אויפֿטאָן אין ארץ-ישראל .
- 187 נאַטיצן פֿון אַ זאַמלער
- 192 די אַרבעט פֿון דער טערמינאָלאָגישער קאָמיסיע
- 195 רשימה פֿון די רעפּעראַטן צום צוזאַמענפֿאַר
- 197 סעסיע פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג
- 199 אויפֿרוף פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג

ב י י ל א ג ע

- 201 וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט אויף די ערטער
- 207 אינהאַלט

א י נ ה א ל ט

זייט		
5	צוגרייטונג צום צוזאמענפאָר	
5	דעלעגאָטן צום צוזאמענפאָר	
7	טאָג-אַרדענונג	
9	די פֿייערלעכע עפֿענונגס-זיצונג	
42	צווייטע זיצונג	
42	באריכט פֿון אויספיר-בירור	
62	וועגן אַקטואַליזירן די היטנשאַפטלעכע אַרבעט פֿון יוֹאָ	
71	האַלן אין די קאָמיטעס	
72	דריטע זיצונג	
73	באריכט פֿון דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער סעקציע	
75	באריכט פֿון דער היסטאָרישער סעקציע	
79	באריכט פֿון דער פֿילאָלאָגישער סעקציע	
84	באריכט פֿון בוי-קאָמיטעט	
86	די רשימה גרינדער פֿון דעם יוֹאָ-בנין	
	פֿערטע זיצונג	
89	היפוּתים וועגן די באַריכטן	
95	באַטרוג פֿון ד'ר צ. שאַבאַדס אָנדענק אויף זיין קבר	
	פֿינפטע זיצונג	
100	ערשטער היטנשאַפטלעכער פּלענום	
	דריטער טאָג פֿון צוזאמענפאָר	
101	אימפּרעזעס לכּבֿוד דעם צוזאמענפאָר	
102	טאָג פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור	
	זעקסטע זיצונג	
103	רעפּעראַטן אין די היטנשאַפטלעכע סעקציעס	
106	פּראָקלאַמירונג פֿון דעם קונסטמוזיי בײַם יוֹאָ	